

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

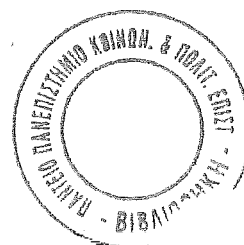
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Χωροταξικός προγραμματισμός και πολιτική

Νιργιανάκη Ελευθερία

Αθήνα 2007

Επιβλέπων:

Παναγιώτης Τετίμης, Καθηγητής

Μέλη τριμελούς εξεταστικής επιτροπής

Δρ. Τετίμης Παναγιώτης, καθηγητής

Δρ. Κυβέλου – Χιωτίνη Στέλλα, λέκτορας

Δρ. Λουκάκης Παύλος, καθηγητής

Με την ευκαιρία της παρούσας μελέτης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Καθηγητή κ. Γετίμη Παναγιώτη, την Λέκτορα κ. Κυβέλου - Χιωτίνη Στέλλα και

~~τον Καθηγητή κ. Λουκάκη Παύλο που αποτελούν την τριμελή εξεταστική~~

επιτροπή της διπλωματικής μου εργασίας στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου.

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1^ο: Το θεσμικό πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού

1.1.	Μία προσέγγιση στον ορισμό της χωροταξίας.....	1
1.2.	Το ιστορικό πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού.....	2
1.3.	Ο Ν.360/1976 και οι διατάξεις για τη χωροταξία.....	7
1.4.	Έμμεση χωροταξική πολιτική - το σύστημα πολεοδομικού σχεδιασμού των νόμων 1337/1983 και 2508/1997.....	9
1.5.	Το νέο θεσμικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού του Ν.2742/1999.....	14
1.6.	Η συνταγματική κατοχύρωση του χωροταξικού σχεδιασμού.....	18
1.7.	Φορείς άσκησης χωροταξικής πολιτικής - αρμοδιότητες.....	23
1.8.	Επίπεδα χωροταξικού σχεδιασμού.....	26
1.9.	Εργαλεία του χωροταξικού σχεδιασμού.....	29

Κεφάλαιο 2^ο: Η εφαρμογή του χωροταξικού σχεδιασμού σήμερα

2.1.	Προβλήματα στην εφαρμογή του χωροταξικού σχεδιασμού.....	33
2.2.	Αίτια που δημιουργούν τα προβλήματα στην εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου.....	34
2.3.	Το περιφερειακό πρόβλημα.....	36

Κεφάλαιο 3ο: Ο χωροταξικός σχεδιασμός στην Περιφέρεια Κρήτης

3.1.	Το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης.....	37
3.2.	Συνοπτικά γεωγραφικά και δημογραφικά δεδομένα για την Περιφέρεια Κρήτης.....	38
3.3.	Συνοπτικά οικονομικά δεδομένα για την Περιφέρεια Κρήτης.....	39

3.4. Συνοπτικά οι μεταφορές υποδομών και ενέργειας στην Περιφέρεια Κρήτης.....	40
3.5. Συνοπτικά δεδομένα τριτογενούς παραγωγής για την Περιφέρεια Κρήτης.....	41
3.6. Η υλοποίηση του χωροταξικού σχεδιασμού στην Περιφέρεια Κρήτης.....	42
3.7. Τα όργανα υλοποίησης του χωροταξικού σχεδιασμού στην Περιφέρεια Κρήτης.....	45
3.8. Προτάσεις Χωροταξικού Σχεδιασμού στην Περιφέρεια Κρήτης.....	51

Κεφάλαιο 4ο: Η πολιτική για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας στο χωροταξικό προγραμματισμό της Περιφέρειας Κρήτης

4.1. Οι αναφορές του περιφερειακού πλαισίου του χωροταξικού σχεδιασμού στις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) και ειδικότερα στα Αιολικά Πάρκα	53
4.2. Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας: η αιολική ενέργεια	54
4.3. Η αιολική ενέργεια στην Περιφέρεια Κρήτης	55
4.4. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα στη χρήση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας	60
4.5. Ενεργειακή πολιτική και χωροταξικός προγραμματισμός	64

Κεφάλαιο 5ο: Συμπεράσματα – προτάσεις

5.1. Συμπεράσματα στο θεσμικό πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού.....	66
5.2. Χωροταξικός σχεδιασμός και προστασία του περιβάλλοντος.....	67
5.3. Η ευρωπαϊκή διάσταση του χωροταξικού σχεδιασμού.....	72
5.4. Η κοινή ευρωπαϊκή χωροταξική πολιτική και το Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου.....	73

Βιβλιογραφία.....	80
--------------------------	-----------

Παράρτημα.....	83
-----------------------	-----------

Κεφάλαιο 1^ο: Το θεσμικό πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού

1.1. Μία προσέγγιση στον ορισμό της χωροταξίας

Μία πρώτη προσέγγιση της έννοιας της χωροταξίας και του χωροταξικού σχεδιασμού θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για την εύρυθμη λειτουργία της. Αν η χωροταξία είναι, σε μεγάλο βαθμό, μία διαδικασία συντονισμού, εμπεριέχει ταυτόχρονα μείωση της ελευθερίας κινήσεων των επιμέρους εμπλεκομένων και προτεραιότητα του έχοντος τη βασική αρμοδιότητα για το χωρικό σχεδιασμό¹.

Εκτός από διαδικασία συντονισμού, η χωροταξία ουσιαστικά είναι ο προγραμματισμός και η ρύθμιση των δραστηριοτήτων μέσα στο χώρο. Οι δραστηριότητες αυτές οργανώνονται και ρυθμίζονται έτσι ώστε να επιτυγχάνεται αειφόρος ανάπτυξη της χώρας, στο φυσικό, οικονομικό, πολιτιστικό και εν γένει ανθρωπογενές περιβάλλον. Σκοπός της είναι η καλύτερη οργάνωση και αποδοτικότητα του χώρου προς όφελος της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας και της ποιότητας ζωής των κατοίκων της.

Συνεπώς η χωροταξία είναι πρώτα από όλα σχεδιασμός, ο οποίος συνίσταται στην ανάλυση των στοιχείων της δεδομένης καταστάσεως, στην πρόγνωση μελλουσών εξελίξεων και στη δόμηση μίας κανονιστικής τάξεως με τελική επιδίωξη την διαμόρφωση του χώρου σύμφωνα με την τάξη αυτή. Επιδιώκει την εξισορρόπηση των συμφερόντων και τον συντονισμό των δραστηριοτήτων με την λήψη ενιαίων και όχι αποσπασματικών μέτρων. Η διοίκηση που σχεδιάζει δεν λαμβάνει αποφάσεις, αλλά καθορίζει προϋποθέσεις για τις μελλοντικές της αποφάσεις².

Επίσης, η χωροταξία αποτελεί ένα συνολικό σχεδιασμό του χώρου, καθώς αποσκοπεί στην ένταξη σε ένα λογικό πλαίσιο όλων των επιμέρους αξιώσεων χρήσεως του χώρου με τελικό στόχο την επίτευξη της βέλτιστης λειτουργίας ανάμεσα στα έργα και τους ειδικούς σχεδιασμούς. Αντίστοιχος σχεδιασμός είναι και η πολεοδομία. Αποσκοπούν και οι δύο σε μια

¹ Δημήτρης Οικονόμου, *Το θεσμικό πλαίσιο της χωροταξίας και οι περιπέτειές του, ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ*

² Ν. ΡΟΖΟΣ, *Η νομική προβληματική του χωροταξικού σχεδιασμού, Σάκκουλας, 1994*

ενιαία σύλληψη και ένταξη, σε αντίθεση με τους ειδικότερους σχεδιασμούς του χώρου με περιορισμένο αντικείμενο και έκταση εφαρμογής, όπως είναι τα σχέδια συγκοινωνιών, ~~σχέδια διαχείρισης υδάτων, σχέδια διαχείρισης αποβλήτων κλπ.~~

Σε αντίθεση ωστόσο με την πολεοδομία, η χωροταξία δεν αποτελεί τοπικό αλλά υπερτοπικό σχεδιασμό. Δεν παρέχει λεπτομερειακό σχεδιασμό σε μικρής κλίμακας εκτάσεις, αλλά αναφέρεται σε χώρο μεγάλης κλίμακας. Ενώ, δηλαδή, η πολεοδομία έχει ως σημείο αναφοράς την οικοδομή, το οικόπεδο, την ιδιοκτησία ή το οικοδομικό τετράγωνο, ο χωροταξικός σχεδιασμός αφορά στο σύνολο της χώρας ή σε επίπεδο περιφέρειας.

Τέλος, η χωροταξία είναι σχεδιασμός υπερέχων, διότι υπερέχει όλων των άλλων ειδικών σχεδιασμών αλλά και των τοπικών συνολικών σχεδιασμών του χώρου, επειδή είναι σχεδιασμός συνολικός και υπερτοπικός με αποστολή την εναρμόνιση. Επομένως, η κατεύθυνση των οργάνων που σχεδιάζουν πρέπει να είναι συνολική, το βλέμμα να στρέφεται στις γενικές γραμμές, η πράξη του σχεδιασμού να μην κατέρχεται σε λεπτομέρειες³.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός πραγματοποιείται με την εκπόνηση χωροταξικών πλαισίων, και συγκεκριμένα με την κατάρτιση, θεσμοθέτηση και εφαρμογή του γενικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης, των ειδικών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης και των περιφερειακών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης⁴.

Επίσης για την υποστήριξη και υλοποίηση του χωροταξικού σχεδιασμού έχουν θεσπιστεί συγκεκριμένοι μηχανισμοί, για τους οποίους όμως γίνεται εκτενής αναφορά παρακάτω.

1.2. Το ιστορικό πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού

Προκειμένου να γίνει μία εκτενής αναφορά στο Θεσμικό πλαίσιο που διέπει τον χωροταξικό σχεδιασμό σήμερα, κρίνεται σκόπιμη μία σύντομη επισκόπηση της νομοθεσίας

³ Ανδρέας Παπαπετρόπουλος, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ - ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ, Σημειώσεις Σεμιναρίου, Οικονομοτεχνική Α.Ε.

⁴ Ν.2792/1999 (ΦΕΚ 207/Α/07.10.1999)

και των επιμέρους διατάξεων που διαμόρφωσαν, άμεσα ή έμμεσα, την πορεία της έννοιας της χωροταξίας στην Ελλάδα.

~~Αρχικά, τα όρια μεταξύ πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού δεν είναι σαφώς~~

διακριτά. Δόμηση, πολεοδομία και χωροταξία συμπίπτουν και αποσκοπούν στην εξασφάλιση των στοιχειωδών αναγκών διαβίωσης και στέγασης των πολιτών, ενώ ουσιαστικά η ανοικοδόμηση των πόλεων είναι ανεξέλεγκτη, ειδικά στην Αθήνα και στα άλλα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας τότε. Σταδιακά, ωστόσο, αρχίζει να διαμορφώνεται μία πιο οργανωμένη πολιτειακή παρέμβαση με τη θέσπιση των πρώτων νομοθετημάτων για τη διαχείριση του χώρου, κυρίως λόγω της ανάγκης για τον σαφή διαχωρισμό μεταξύ των δημοσίων και ιδιωτικών ιδιοκτησιών. Μετά την απελευθέρωση του ελληνικού κράτους από την τουρκική κυριαρχία και μέσα στα πλαίσια της ανασυγκρότησης της χώρας, άρχισαν οι πρώτες προσπάθειες για την απόκτηση «Σχεδίων Πόλεων» ή ρυμοτομικών σχεδίων. Κατά την περίοδο αυτή εκπονήθηκαν αρκετά ρυμοτομικά σχέδια, όπως της Πάτρας (1828), της Πύλου (1829), της Αθήνας (1830), του Ναυπλίου (1834), της Μονεμβάσιας (1836), της Ναυπάκτου (1838), της Θήβας (1850), της Καλαμάτας (1860) κλπ, χωρίς όμως την ύπαρξη νόμιμων κανόνων, που να καθορίζουν τις γενικές αρχές και τη διαδικασία εκπόνησης και εφαρμογής τους, και γενικά χωρίς την ύπαρξη νομοθετικού πλαισίου πολεοδομικού σχεδιασμού.

Συνεπώς την περίοδο αυτή η επέμβαση της πολιτείας στον τομέα του εδάφους συνίσταται στο να θέτει διάφορες αστυνομικές μάλλον, παρά πολεοδομικές, διατάξεις, που αφορούν τη ρύθμιση κάθε κτιρίου χωριστά, χωρίς να αντιμετωπίζουν την πόλη στο σύνολο της σαν μία ενιαία οντότητα⁵.

Από το τέλος της πρώτης δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα επιδιώκεται η συγκρότηση της στοιχειώδους αστικής υποδομής και διαμορφώνεται η στοιχειώδης τεχνογνωσία για τη λειτουργική οργάνωση του χώρου. Το Ν.Δ.17.7.1923 «Περί σχεδίων Πόλεων, Κωμών και Συνοικισμών του Κράτους και Οικοδομής αυτών» αποτελεί το πρώτο ουσιαστικά

⁵ Αθανάσιος Αραβαντινός, *ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, Για μία βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού Χώρου*, Εκδόσεις ΣΥΜΜΕΤΡΙΑ, Αθήνα 1997

νομοθέτημα, με το οποίο επιχειρείται μία πρώτη οργάνωση στην άναρχη μέχρι τότε ανοικοδόμηση του αστικού, περιαστικού και αγροτικού χώρου. Με την εφαρμογή του, η ~~ελληνική επικράτεια χωρίζεται σε περιοχές που εντάσσονται ή μη στο εγκεκριμένο σχέδιο~~ πόλεως και με τον τρόπο αυτό δημιουργείται η μεγάλη διάκριση, της εντός και εκτός σχεδίου δόμησης.

Το νομοθετικό αυτό διάταγμα υπήρξε εντέλει ένας προοδευτικός πολεοδομικός νόμος και αποτέλεσε για μισό περίπου αιώνα το κύριο νομοθετικό πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού. Σε αυτό περιέχονται διατάξεις και κανόνες δικαίου που αφορούν, εκτός των άλλων, την εκπόνηση και έγκριση των ρυμοτομικών σχεδίων, ενώ πολλές από τις διατάξεις του εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι και σήμερα.

Το Ν.Δ.17.7.1923 ωστόσο έχει υποστεί πολλές τροποποιήσεις και κατά την εφαρμογή του παρουσιάστηκαν τόσες παρεκκλίσεις και αλλοιώσεις, ώστε να εμφανίζεται σήμερα το φαινόμενο της ύπαρξης οικισμών, που ενώ έχουν εγκεκριμένα σχέδια, είναι εντελώς ακατάλληλοι για τις σύγχρονες απαιτήσεις διαβίωσης των κατοίκων τους (π.χ. έλλειψη κοινόχρηστων και κοινωφελών χώρων, ακατάλληλες πυκνότητες, έλλειψη έργων υποδομής κλπ.). Επιπλέον η ανοργάνωτη δόμηση ευνόησε τη δημιουργία οικισμών αυθαιρέτων (παρανόμων) τους οποίους η πολιτεία, στη συνέχεια, νομιμοποιούσε και ενέτασσε στον υπόλοιπο υφιστάμενο πολεοδομικό ιστό.

Ολόκληρος ο ελληνικός χώρος λοιπόν διαμορφώθηκε νομοθετικά σε τρεις κατηγορίες:

- α) στις περιοχές εντός Σχεδίου Πόλεως, δηλαδή σ' αυτές που διαθέτουν εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο και που ρυθμίζονται από το Ν. Δ/γμα της 17.7.1923.
- β) στους οικισμούς που υπάρχουν πριν από το έτος 1923 και δεν έχουν εγκεκριμένο σχέδιο πόλεως, υπαγόμενους σε δικό τους νομοθετικό καθεστώς και
- γ) στις περιοχές που βρίσκονται έξω από τα ρυμοτομικά σχέδια και έξω από τους οικισμούς που υπάρχουν πριν από το 1923. δηλαδή στις περιοχές «εκτός Σχεδίου Πόλεως» όπως συνηθέστερα λέγονται⁶.

⁶ Αθανάσιος Αραβαντινός, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, Για μία βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού Χώρου, Εκδόσεις ΣΥΜΜΕΤΡΙΑ, Αθήνα 1997

Με την εφαρμογή του συγκεκριμένου νομοθετικού διατάγματος διαφαίνεται η προσπάθεια του κρατικού μηχανισμού να επιβάλλει ένα είδος ελέγχου στην εκμετάλλευση της γης από τους ιδιοκτήτες της. Ο έλεγχος αυτός χρησιμοποιεί συγκεκριμένες προδιαγραφές και εξειδικεύεται χωρικά (ως προς τη θέση του οικοπέδου), ποσοτικά (ως προς το μέγεθος της οικοδομής) και σε ένα ποσοστό και μορφολογικά (ως προς το σχήμα της οικοδομής).

Ωστόσο με το συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο δεν παρέχεται κανενός είδους ποιοτικός έλεγχος, ο οποίος να αποσκοπεί στη βελτίωση της ποιότητας ζωής λαμβάνοντας υπόψη, σε επίπεδο σχεδιασμού, πληθυσμιακά δεδομένα και λειτουργικές και οργανικές σχέσεις των χρήσεων και των δραστηριοτήτων στο σύνολο του αστικού ιστού, ενώ παράλληλα δε θεσπίζει ουσιαστικές υποχρεώσεις της πολιτείας για την ανάπτυξη του αστικού χώρου.

Στη συνέχεια ακολουθεί ο πρώτος Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός (ΓΟΚ) του 1929 και τα πρώτα σχέδια για τις πληθυσμιακά μεγάλες πόλεις που εκπονούνται μετά το 1923. Με τον τρόπο αυτό συντίθεται ένα πρώτο ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο για την πολεοδομία, το οποίο ταυτόχρονα αποτελεί το πρωταρχικό στάδιο του χωροταξικού σχεδιασμού για την ελληνική πολιτεία.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι παραπάνω ημερομηνίες που έχουν αναφερθεί βασίζονται στο γεγονός ότι η ανάγκη για τη νομοθετική κατοχύρωση της διαδικασίας κατάρτισης και έγκρισης ρυμοτομικών και γενικότερα πολεοδομικών σχεδίων δημιουργήθηκε από την έλευση των 1.300.000 προσφύγων μετά από τη μικρασιατική καταστροφή το 1922 και τις επιγενόμενες συνέπειες στην αναδιανομή του εθνικού χώρου. Αρχικά, το Ν.Δ.17.7.1923 αποσκοπούσε στην αποκατάσταση των προσφύγων και την ορθολογική αναδιανομή του πληθυσμού αλλά και στην αναδιοργάνωση του χώρου λόγω της πληθυσμιακής διόγκωσης της πρωτεύουσας και της αποδιοργάνωσης της υπαίθρου.

Σε κάθε περίπτωση, η ανοργάνωτη πολεοδομική ανάπτυξη και ο ανύπαρκτος χωροταξικός σχεδιασμός αποσυντόνισε το περιφερειακό παραγωγικό σύστημα, περιφρόνησε

το περιβάλλον και υποβάθμισε βαρύτατα την ποιότητα ζωής των πολιτών⁷.

Το Ν.Δ.17.7.1923 αποτέλεσε και το βασικό εργαλείο σχεδιασμού για πολλές δεκαετίες στην Ελλάδα. Το μοναδικό νομοθέτημα της περιόδου που ακολούθησε ήταν το Ν.Δ.1262/1972 «Περί ρυθμιστικών σχεδίων αστικών περιοχών», αλλά ρυθμιστικά σχέδια που εκπονήθηκαν με τις διατάξεις αυτές ουδέποτε εγκρίθηκαν. Το δικτατορικό καθεστώς που επιβλήθηκε στην ελληνική επικράτεια δεν ασχολήθηκε καθόλου με την ορθολογική πολεοδομική οργάνωση και το χωροταξικό σχεδιασμό, αλλά υιοθέτησε μία ταχύτατη ανοικοδόμηση και δημιουργία υποδομών χωρίς μακροπρόθεσμο ορίζοντα αλλά με κίνητρο την οικονομική ανάπτυξη.

Έχοντας υπόψη το παραπάνω ιστορικό και θεσμικό πλαίσιο, και φυσικά το γεγονός ότι με το συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο δεν προβλέπεται καμία δέσμευση ως προς το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, η Ε Αναθεωρητική Βουλή συμπεριλαμβάνει την προστασία του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος στις συνταγματικές διατάξεις του άρθρου 24, ενώ στην πολιτεία παρέχεται η αποκλειστική αρμοδιότητα και ο έλεγχος για την τήρηση και λειτουργία των σχετικών διατάξεων. Κατά την επιταγή του Συντάγματος, ψηφίστηκε ο Ν. 360/1976 «Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος», ο οποίος αποτέλεσε και το πρώτο θεσμικό πλαίσιο για το χωροταξικό σχεδιασμό στην Ελλάδα.

Οι νομοθετικές ρυθμίσεις που ακολούθησαν, και ουσιαστικά δημιούργησαν έμμεσα ή άμεσα το θεσμικό πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού, καθώς και οι συνταγματική κατοχύρωσή του αναφέρονται αναλυτικά παρακάτω.

Την πιο χαρακτηριστική πάντως έκφραση της νέας αντίληψης αποτελεί η ίδρυση του Υπουργείου Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΥΧΟΠ) με το Ν. 1032/80. Έτσι η μέχρι τότε Υπηρεσία Οικισμού του Υπουργείου Δημ. Έργων εντάσσεται στο νέο Υπουργείο (σήμερα ΥΠΕΧΩΔΕ), ενώ μεταφέρονται σ' αυτό και άλλες Υπηρεσίες σχετικές με το αντικείμενο του⁸.

^{7,8} Αθανάσιος Αραβαντινός, *ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, Για μία βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού Χώρου*, Εκδόσεις ΣΥΜΜΕΤΡΙΑ, Αθήνα 1997

1.3. Ο Ν.360/1976 και οι λοιπές διατάξεις για τη χωροταξία

Παρά το γεγονός ότι οι διατάξεις του Ν.360/1976 δεν είναι πλέον σε ισχύ (ο νόμος καταργήθηκε με το άρθρο 18 του Ν.2742/1999), ο νόμος αυτός «Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος» αποτέλεσε τη βάση για το χωροταξικό σχεδιασμό και επομένως για την ερμηνεία των εννοιών σχεδίου και προγράμματος είναι εύλογη η εκτενής αναφορά στις διατάξεις του.

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 1 παρ.1 του νόμου αυτού χωροταξικό σχέδιο θεωρείται ένα σύνολο κειμένων και σχεδίων, με τα οποία εκφράζονται οι γενικές αρχές και κατευθύνσεις της ακολουθητέας χωροταξικής πολιτικής στο πλαίσιο των προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Αντίστοιχα, χωροταξικό πρόγραμμα είναι ένα σύνολο κειμένων και σχεδίων, με τα οποία καθορίζονται οι απαιτούμενες για την εφαρμογή του δεδομένου χωροταξικού σχεδίου επεμβάσεις με τις φάσεις πραγματοποιήσεως και χρηματοδότησεως τους, καθώς και τα απαραίτητα για τον σκοπό αυτό θεσμικά, οικονομικά και διοικητικά μέτρα.

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι με το σύστημα του Ν.360/1976 υιοθετείται ένα ειδικό πρόγραμμα και ένα ευρύτερο σχέδιο, το οποίο εκφράζει τις γενικές κατευθύνσεις του χωροταξικού σχεδιασμού, ενώ αντίθετα το πρόγραμμα προσδιορίζει τους τρόπους της κρατικής επεμβάσεως και αναφέρει συγκεκριμένα μέτρα. Εξάλλου, πρέπει να σημειωθεί ότι με τον όρο χωροταξικό σχέδιο γίνεται αναφορά σε γενικό περιεχόμενο, ενώ με τον όρο πολεοδομικό ή ρυμοτομικό σχέδιο εννοείται η αναφορά σε ένα πιο λεπτομερές σχέδιο, το οποίο περιέχει ειδικές ρυθμίσεις που επιδέχονται πλέον άμεση εφαρμογή.

Στη συνέχεια θεσπίζεται ο Ν.947/1979 «Περί Οικιστικών περιοχών», ο οποίος αποσκοπεί στον καθορισμό της έννοιας και των λειτουργιών της οικιστικής περιοχής, των όρων και προϋποθέσεων, καθώς και της διαδικασίας για τον χαρακτηρισμό, οριοθέτηση και γενική πολεοδομική διαρρύθμιση και ανάπτυξη αυτής, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ.1. Επίσης με το νόμο αυτό στοχεύεται ο καθορισμός των όρων και του τρόπου συμμετοχής των ιδιοκτητών των περιλαμβανομένων στην οικιστική περιοχή ακινήτων στη δημιουργία των κοινόχρηστων χώρων και την εκτέλεση των βασικών πολεοδομικών έργων για την εξασφάλιση της λειτουργικότητας και της ανάπτυξης ή αναμόρφωσης αυτής.

Στις διατάξεις του ο νόμος χρησιμοποιεί δύο κατηγορίες μελετών για την πολεοδομική διαμόρφωση μιας περιοχής. Σύμφωνα με το άρθρο 8 , για τον χαρακτηρισμό ~~μιας περιοχής ως οικιστικής απαιτείται προηγουμένως η εκπόνηση γενικής μελέτης, η οποία~~

περιγράφει την υπάρχουσα κατάσταση και διαγράφει τις προοπτικές της μελλοντικής της εξέλιξης. Η γενική αυτή μελέτη αποτελείται από κείμενα και σχεδιαγράμματα τα οποία προσδιορίζουν τις χρήσεις γης, τους τρόπους ανάπτυξης της περιοχής και την κλιμάκωση της ανάπτυξης κατά χρονικές φάσεις σε συνδυασμό με τις οικονομικές και πληθυσμιακές εξελίξεις. Τέλος, η μελέτη προχωρεί και στην εκτίμηση των χωροταξικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων των προτεινόμενων λύσεων.

Σύμφωνα με την παραπάνω μελέτη και της σχετικές διατάξεις, η ανάπτυξη ή αναμόρφωση της οικιστικής περιοχής πραγματοποιείται με τρεις τρόπους: με την άσκηση ενεργού πολεοδομίας, με τη διενέργεια αστικού αναδασμού και με τη θέσπιση γενικών όρων σχηματισμού οικοπέδων. Και οι τρεις αυτοί τρόποι οικιστικής ανάπτυξης στηρίζονται σε ειδικές πολεοδομικές μελέτες.

Μία άλλη μορφή χωρικού σχεδιασμού σε τοπικό επίπεδο αποτελεί το ρυθμιστικό σχέδιο. Για τα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της Ελλάδας, Αθήνα και Θεσσαλονίκη, θεσμοθετήθηκαν με τις αντίστοιχες διατάξεις των νόμων Ν.1515/1985 και 1561/1985 τα ρυθμιστικά τους σχέδια, τα οποία αποσκοπούν στο σχεδιασμό και προγραμματισμό των ευρύτερων περιοχών της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης μέσα στα πλαίσια της Εθνικής Χωροταξικής πολιτικής.

Τα ρυθμιστικά αυτά προγράμματα αυτά καθορίζουν στόχους και κατευθύνσεις για τις ευρύτερες περιοχές της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης και συγκεκριμένα αποβλέπουν στη χωροταξική δομή και οργάνωση τους, στη χωροταξική οργάνωση των τομέων παραγωγής , του συστήματος μεταφορών και της λοιπής τεχνικής υποδομής. Αρμόδια όργανα για την εφαρμογή τους είναι ο Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Αθήνας και ο ομώνυμος Οργανισμός Θεσσαλονίκης.

1.4. Έμμεση χωροταξική πολιτική - το σύστημα πολεοδομικού σχεδιασμού των νόμων 1337/1983 και 2508/1997

~~Με την εφαρμογή του Ν.1337/1983 «Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων,~~

οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις» οποιαδήποτε παρέμβαση για την ανάπτυξη και ανάπλαση των οικιστικών περιοχών πραγματοποιείται με τις διατάξεις αυτού, ενώ το άρθρο 43, οι διατάξεις του Ν.947/1979 δεν εφαρμόζονται στις περιοχές επεκτάσεων πολεοδομικών σχεδίων στις προβλεπόμενες από το νόμο αυτό, εκτός από τις περιπτώσεις όπου ρητά γίνεται παραπομπή σε αυτές. Με τον τρόπο αυτό η εφαρμογή του Ν.947/1979 περιορίζεται πλέον στην ενεργή πολεοδομία και στον αστικό αναδασμό.

Το κύριο χαρακτηριστικό του Ν.1337/1983 είναι ότι περιλαμβάνει δύο φάσεις σχεδιασμού, το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο και την Πολεοδομική Μελέτη. Το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο περιλαμβάνει χάρτες, σχέδια, διαγράμματα και κείμενα, ώστε να περιλαμβάνει όλα τα απαιτούμενα στοιχεία, ενώ παρέχει τις γενικές αρχές και κατευθύνσεις για την ανάπλαση και την ανάπτυξη μίας περιοχής, χρησιμοποιώντας το εργαλείο ελέγχου των επιτρεπόμενων χρήσεων γης. Η πολεοδομική μελέτη, η οποία εκπονείται κατά τη δεύτερη φάση σχεδιασμού, εξειδικεύει και υλοποιεί τους στόχους του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου, αναφέρεται με περισσότερες λεπτομέρειες σε συγκεκριμένη περιοχή επέκτασης ή ένταξης στο σχέδιο και υλοποιείται με την Πράξη Εφαρμογής. Η πράξη εφαρμογής καθορίζει τα τμήματα που αφαιρούνται από κάθε ιδιοκτησία για εισφορά σε γη, τα τμήματα που μετατρέπονται σε χρηματική εισφορά και εκείνα που ρυμοτομούνται για κοινόχρηστους χώρους.

Συνεπώς οι διατάξεις του Ν.1337/1983 θεσμοθετούν την επέκταση σχεδίου πόλεως, όταν αφορά σε πολεοδομικές αναπτύξεις νόμιμων οικισμών ή την ένταξη σχεδίου πόλεως, όταν αφορά σε αυθαίρετους οικισμούς.

Η έγκριση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου γίνεται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας ή του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ για τις περιοχές των ρυθμιστικών σχεδίων Αττικής και Θεσσαλονίκης. Η Πολεοδομική Μελέτη εγκρίνεται Π.Δ. που εκδίδεται με πρόταση του ΥΠΕΧΩΔΕ, επομένως τη τελευταία λέξη και για τις δύο φάσεις του πολεοδομικού σχεδιασμού την έχει η κεντρική εξουσία.

Η διάκριση, τέλος, των περιοχών σε πυκνοδομημένες, αραιοδομημένες και αδόμητες ή φυσικές, που θεσμοθετεί ο νόμος αυτός, έχει τεράστια πρακτική σημασία για την προστασία του περιβάλλοντος. Ωστόσο η διάκριση των περιοχών σε πυκνοδομημένες και αραιοδομημένες και η ευνοϊκή μεταχείριση των πρώτων σε βάρος των δευτέρων είναι άστοχη διότι ξεκινά από εσφαλμένη προϋπόθεση⁹

Σύμφωνα με το Θεσμικό πλαίσιο του Ν.1337/1983, οι ιδιοκτησίες που περιλαμβάνονται σε περιοχές πολεοδομικής ανάπτυξης έχουν υποχρέωση εισφοράς σε γη και χρήμα για τη δημιουργία των κοινόχρηστων χώρων και την κατασκευή των κοινόχρηστων έργων. Αντίθετα, σύμφωνα με το παλιό καθεστώς του Π.Δ. 17.7.1923, στη δημιουργία των κοινόχρηστων χώρων συμμετέχουν μόνον οι ωφελούμενοι ιδιοκτήτες.¹⁰

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι ο Ν.1337/1983 δημιουργήθηκε αρχικά και θεσμοθετήθηκε ως μεταβατικός ή προσωρινός νόμος. Ωστόσο οι διατάξεις που θεσπίστηκαν και αποτέλεσαν τη βάση του πολεοδομικού σχεδιασμού, με τις τροποποιήσεις που έγιναν μεταγενέστερα με τον Ν.2508/1997, εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι και σήμερα.

Ο Ν.2508/1997 «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις» παγιώνει και διευρύνει το μοντέλο πολεοδομικού σχεδιασμού και καθορίζει ένα πλαίσιο γενικών αρχών, όρων και διαδικασιών.

Σκοπός του νόμου είναι ο καθορισμός των κατευθυντήριων αρχών, των όρων, των διαδικασιών και των μορφών πολεοδομικού σχεδιασμού για τη βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των ευρύτερων περιοχών των πόλεων και των οικισμών της χώρας που θα κατατείνει ειδικότερα:

α) στη σταδιακή ανάδειξη και οργάνωση στο μη αστικό χώρο των «ανοικτών πόλεων», στην ανάδειξη της συνοχής και στην ανασυγκρότηση του αστικού και περιαστικού χώρου

⁹ Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ, Πράξη εφαρμογής πολεοδομικής μελέτης, ν.1337/83, 2508/97, Π-Ν ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 1997

¹⁰ Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ, Εφαρμογή πολεοδομικών σχεδίων, Μέρος Ι, Π-Ν ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ

β) στη διασφάλιση της οικιστικής οργάνωσης των πόλεων με τον επιθυμητό συσχετισμό των οικιστικών παραμέτρων, την προστασία του περιβάλλοντος και την ανακοπή της άναρχης δόμησης, με τον καθορισμό κριτηρίων ανάπτυξης που συντείνουν στην μεγαλύτερη δυνατή

οικονομία των οικιστικών επεκτάσεων

γ) στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος και ιδίως των υποβαθμισμένων περιοχών, με την εξασφάλιση του αναγκαίου κοινωνικού εξοπλισμού, της τεχνικής υποδομής και τον έλεγχο χρήσεων σύμφωνα με τα πολεοδομικά σταθερότυπα και κριτήρια καταλληλότητας

δ) στην προστασία, ανάδειξη και περιβαλλοντική αναβάθμιση των κέντρων πόλεων, των πολιτιστικών πόλων και των παραδοσιακών πυρήνων των οικισμών, των χώρων πρασίνου και λοιπών στοιχείων του φυσικού πολιτιστικού και ιστορικού περιβάλλοντος των πόλεων, των οικισμών και του περιαστικού χώρου.

Η οικιστική οργάνωση και ο πολεοδομικός σχεδιασμός εναρμονίζονται με τις αρχές και κατευθύνσεις του αναπτυξιακού προγραμματισμού και του χωροταξικού σχεδιασμού και πρέπει να είναι σύμφωνοι με τους όρους προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, με τις αρχές της πολεοδομικής επιστήμης και τους γενικότερους αναπτυξιακούς στόχους.

Η οικιστική οργάνωση και ο πολεοδομικός σχεδιασμός πραγματοποιούνται σε δύο επίπεδα. Στο πρώτο επίπεδο περιλαμβάνονται το Ρυθμιστικό Σχέδιο για τα μεγάλα αστικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης, το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) για τον αστικό και περιαστικό χώρο και το Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ) τον μη αστικό χώρο.

Το δεύτερο επίπεδο περιλαμβάνει την πολεοδομική μελέτη και την πράξη εφαρμογής της, καθώς και τις πολεοδομικές μελέτες αναπλάσεων, παραγωγικών πάρκων ή άλλες πολεοδομικές μελέτες¹¹.

Η πολεοδομική παρέμβαση σε συγκεκριμένες περιοχές γίνεται και με παροχή πολεοδομικών κινήτρων ή άλλων ρυθμίσεων σε Ζώνες Ειδικών Κινήτρων (ΖΕΚ), σε Ειδικές Ζώνες Υποδοχής Συντελεστή, σε Ζώνες Ειδικής Ενίσχυσης (ΖΕΕ). Η πραγματοποίηση των στόχων του νόμου πραγματοποιείται με διαδικασίες αποκέντρωσης που εκτός από τις

¹¹ Ν.2508/1997, Άρθρο 1, Σκοπός - κατευθυντήριες γραμμές

πρωτοβουλίες, τη σύμπραξη και τις αρμοδιότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης, περιλαμβάνουν τη συμμετοχή του πολίτη και των κοινωνικών φορέων στην διαμόρφωση των επιλογών, των στόχων και των προτεραιοτήτων.

Επιπλέον, ο Ν.2508/1997 επεκτείνει το περιεχόμενο του ΓΠΣ, ώστε να περιλαμβάνει κατά κανόνα ολόκληρη την εδαφική περιφέρεια του Καποδιστριακού δήμου ή κοινότητας που έχει συσταθεί με το Ν.2539/1997. Οι περιοχές που καλύπτονται από το ΓΠΣ είναι:

- α) πολεοδομημένες περιοχές δήμων και κοινοτήτων που έχουν σχέδιο πόλεως, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.1337/1983, καθώς και οικισμοί προϋφιστάμενοι του 1923
- β) προς πολεοδόμηση περιοχές συνεχόμενες ή μη με τις πολεοδομημένες, που αφορούν σε κύρια ή δεύτερη περιοχή κατοικίας ή εγκατάσταση παραγωγικών δραστηριοτήτων, όπως τουριστικές ζώνες ή ζώνες παραγωγικών δραστηριοτήτων
- γ) περιοχές ειδικά ρυθμιζόμενης πολεοδόμησης
- δ) περιοχές ειδικής προστασίας που δεν προορίζονται για πολεοδόμηση, όπως είναι οι παραθαλάσσιες περιοχές, χώροι αρχαιολογικού - ιστορικού ενδιαφέροντος, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι ΖΟΕ. Για τις περιοχές αυτές προβλέπονται ειδικοί όροι δόμησης καθώς και το ελάχιστο όριο εμβαδού, κάτω από το οποίο δεν επιτρέπεται η κατάτμηση ιδιοκτησιών

Σε αντιστοιχία με το ΓΠΣ βρίσκεται το ΣΧΟΟΑΠ. Η μεγαλύτερη όμως καινοτομία του νόμου είναι η δημιουργία του πρώτου στην Ελλάδα Θεσμικού πλαισίου για αναπλάσεις και αναμορφώσεις εντός σχεδίου υποβαθμισμένων περιοχών, πολεοδομικών ενοτήτων ή τμημάτων τους, οι οποίες χαρακτηρίζονται από προβληματικές πολεοδομικές συνθήκες. Για πρώτη φορά η κύρια έμφαση σε έναν οικιστικό νόμο μετατοπίζεται από τις επεκτάσεις σχεδίων πόλεως προς τη διαχείριση του σχεδιασμού στις περιοχές εντός σχεδίου με στόχο και κατεύθυνση την πολεοδομική και περιβαλλοντική του αναβάθμιση.

Με την έννοια ανάπτυξης περιοχής νοείται το σύνολο των κατευθύνσεων, μέτρων, παρεμβάσεων και διαδικασιών πολεοδομικού, κοινωνικού, οικονομικού, οικιστικού και ειδικού αρχιτεκτονικού χαρακτήρα, που προκύπτουν από σχετική μελέτη και αποσκοπούν κυρίως στη βελτίωση των όρων διαβίωσης των κατοίκων, στη βελτίωση του δομημένου

περιβάλλοντος και στην προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών, ιστορικών, μορφολογικών και αισθητικών στοιχείων και χαρακτηριστικών της περιοχής¹².

~~Περιοχές ανάπλασης είναι εκείνες οι περιοχές των εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων~~

~~ή οροθετημένων οικισμών στις οποίες διαπιστώνονται προβλήματα υποβάθμισης ή αλλοίωσης του οικιστικού περιβάλλοντος που δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν με τα συνήθη πολεοδομικά μέσα της αναθεώρησης του σχεδίου πόλεως και των όρων και περιορισμών δόμησης.~~

Για να χαρακτηριστεί μία περιοχή ως περιοχή ανάπλασης πρέπει να διαπιστώνεται η συνδρομή μίας σειράς προβλημάτων, όπως μεγάλες κτιριακές πυκνότητες ή μεγάλες ελλείψεις κοινοχρήστων χώρων, συγκρούσεις χρήσεων, έλλειψη προστασίας των ιστορικών, αρχαιολογικών και πολιτιστικών στοιχείων και δραστηριοτήτων της περιοχής. Η περιοχή ανάπλασης ορίζεται από το αντίστοιχο ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΤΠ ή ΡΣ ή μπορεί να καθορισθεί ως τέτοια με απόφαση του ΥΠΕΧΩΔΕ.

Τρία είναι τα βασικά είδη ανάπλασης: 1. ανασυγκρότηση δομημένης περιοχής ή και μεμονωμένου οικοδομικού τετραγώνου, 2. βελτίωση οικοδομήσιμων και κοινοχρήστων χώρων της περιοχής με επεμβάσεις στις χρήσεις, στις όψεις ή στην εσωτερική διαρρύθμιση των κτιρίων και 3. βελτίωση της λειτουργίας, του εξοπλισμού, της υποδομής και της αισθητικής των κοινόχρηστων χώρων του οικοδομικού τετραγώνου.

Η ανάπλαση διεξάγεται σε τρεις φάσεις, κατά τις οποίες συντάσσονται αντίστοιχα, βάσει προδιαγραφών που καθορίζονται από τον ΥΠΕΧΩΔΕ, η προκαταρτική πρόταση ανάπλασης, το πρόγραμμα ανάπλασης και η πολεοδομική μελέτη ανάπλασης. Ως μέσα πολεοδομικής επέμβασης σε περιοχές αναπλάσεων προβλέπονται η άσκηση του δικαιώματος προτίμησης υπέρ του φορέα ανάπλασης για την αγορά ακινήτων που βρίσκονται στην περιοχή ανάπλασης, ο καθορισμός ζωνών αποκατάστασης και ανανέωσης του κτιριακού πλούτου και αναβάθμισης, ανάδειξης και ενοποίησης των ελεύθερων χώρων, η χορήγηση ειδικών κινήτρων και ενισχύσεων και ο καθορισμός αυξημένου συντελεστή δόμησης στις ζώνες αυτές για την κατασκευή κτιρίων με συγκεκριμένες χρήσεις που είναι

¹² Ν.2508/1997, άρθρο Β, ορισμοί - περιοχές αναπλάσεων - απαιτούμενα στοιχεία

αναγκαίες για την ανάπτυξη της περιοχής.

1.5. Το νέο θεσμικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού του Ν.2742/1999

Με το Ν. 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» επιχειρείται η καθιέρωση ενός νέου θεσμικού πλαισίου χωροταξίας στην Ελλάδα, με τη θεσμοθέτηση νέων οργάνων, μέσων και διαδικασιών χωροταξικού σχεδιασμού.

Σκοπός του νόμου είναι θέσπιση θεμελιωδών αρχών και η θεσμοθέτηση σύγχρονων οργάνων, διαδικασιών και μέσων άσκησης χωροταξικού σχεδιασμού που προωθούν την αειφόρο και ισόρροπη ανάπτυξη, κατοχυρώνουν την παραγωγική και κοινωνική συνοχή, διασφαλίζουν την προστασία του περιβάλλοντος στο σύνολο του εθνικού χώρου και στις επιμέρους ενότητες του και ενισχύουν τη θέση της χώρας στο διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο¹³.

Ο νόμος αποτελείται από έξι κεφάλαια, από τα οποία τα τέσσερα πρώτα αναφέρονται στους στόχους και στις κατευθυντήριες αρχές, στα όργανα, στα μέσα και στους μηχανισμούς εφαρμογής του χωροταξικού σχεδιασμού, το πέμπτο αφορά σε θέματα διοίκησης και διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών και το τελευταίο περιλαμβάνει τις μεταβατικές, καταργούμενες και τελικές διατάξεις.

Η χωροταξική πολιτική που διαμορφώνει η χώρα μας με τη θέσπιση του νόμου αυτού σκιαγραφείται κυρίως από τις διατάξεις του πρώτου κεφαλαίου, που αφορούν στους στόχους και στις κατευθυντήριες αρχές του χωροταξικού σχεδιασμού. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, ο χωροταξικός σχεδιασμός κινείται σε τρεις κατευθύνσεις: αρχικά στην προστασία και αποκατάσταση του περιβάλλοντος, στη διατήρηση των οικολογικών αποθεμάτων και στην προβολή και ανάδειξη των συγκριτικών γεωγραφικών, φυσικών, παραγωγικών και πολιτιστικών πλεονεκτημάτων της χώρα, δεύτερον στην ενίσχυση της διαρκούς και ισόρροπης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και τέλος στη στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στο σύνολο του εθνικού χώρου και ιδίως στις

¹³ Ν.2742/1999, άρθρο 1, σκοπός

περιοχές που παρουσιάζουν προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, έντονων κοινωνικών διαφοροποιήσεων και περιβαλλοντικής υποβάθμισης.¹⁴

~~Τα όργανα που καλούνται να εφαρμόσουν τους προηγούμενους στόχους έχουν~~
καταρτιστεί όπως παρακάτω.

Η Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης¹⁵, στην οποία προΐσταται ο Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ και μετέχουν ως μέλη οι Υπουργοί Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομικών, Ανάπτυξης, Γεωργίας, Πολιτισμού, Εμπορικής Ναυτιλίας και Μεταφορών και Επικοινωνιών, ενώ στην Επιτροπή δύνανται να συμμετέχουν και άλλοι πολιτικοί παράγοντες αλλά χωρίς δικαίωμα ψήφου.

Η Επιτροπή αποφασίζει για θέματα χωροταξίας ευρύτερης σημασίας και λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για την εφαρμογή της πολιτικής αειφόρου ανάπτυξης του εθνικού χώρου. Παρακολουθεί, εποπτεύει και συντονίζει την εφαρμογή της πολιτικής αυτής. Στην αρμοδιότητα της ανήκουν ιδίως ο σχεδιασμός ενιαίας και συντονισμένης πολιτικής για τη χωροταξία και την αειφόρο ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο, η έγκριση του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, ο συντονισμός και η εποπτεία της εφαρμογής των παραπάνω πλαισίων.

Το δεύτερο όργανο που δημιουργείται με τον νέο νόμο είναι το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης¹⁶. Το Συμβούλιο συνιστάται στο ΥΠΕΧΩΔΕ και συγκροτείται από εκπροσώπους της κρατικής διοίκησης, της τοπικής αυτοδιοίκησης και των βασικών φορέων που εμπλέκονται στο χωροταξικό σχεδιασμό. Έργο του Συμβουλίου είναι η υποβολή γνωμοδοτήσεων ή παρατηρήσεων σχετικά με την εθνική χωροταξική πολιτική και τα αναγκαία μέτρα για την υλοποίηση της.

¹⁴ Ν.2742/1999, άρθρο 2, στόχοι και αρχές

¹⁵ Ν.2742/1999, άρθρο 3, Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης

¹⁶ Ν.2742/1999, άρθρο 4, Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Ειδικότερα το Συμβούλιο γνωμοδοτεί για το περιεχόμενο του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και συμμετέχει ~~περιοδικώς με γνώμες και παρατηρήσεις στη διαδικασία παρακολούθησης, αξιολόγησης και~~ αναθεώρησης τους.

Εξάλλου, ιδιαίτερα σημαντικά είναι τα όσα ορίζονται στο τρίτο κεφάλαιο του νόμου, σύμφωνα με το οποίο ο χωροταξικός σχεδιασμός ασκείται σε δύο επίπεδα, εθνικό και περιφερειακό, μέσω των εθνικών και περιφερειακών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού, που αντικαθιστούν τα καταργούμενα εθνικά, περιφερειακά και ειδικά χωροταξικά σχέδια του Ν.360/76.

Στην κορυφή της κλίμακας βρίσκεται το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης¹⁷, με το οποίο καθορίζονται οι γενικές αρχές και οι στόχοι της ισόρροπης ανάπτυξης του εθνικού χώρου. Καταρτίζεται από το ΥΠΕΧΩΔΕ σε συνεργασία με άλλα αρμόδια Υπουργεία και εγκρίνεται από την Ολομέλεια της Βουλής κατά το άρθρο 78 του Σ. μετά από γνωμοδότηση του συμβουλίου και έγκριση της Επιτροπής.

Οι στόχοι του Γενικού Πλαισίου εξειδικεύονται από τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης¹⁸, είτε σε επίπεδο ορισμένων δραστηριοτήτων είτε σε ορισμένες ειδικές περιοχές που παρουσιάζουν συγκεκριμένα αναπτυξιακά και περιβαλλοντικά προβλήματα. Καταρτίζονται και αυτά από το ΥΠΕΧΩΔΕ σε συνεργασία με άλλα Υπουργεία και εγκρίνονται με απόφαση της Επιτροπής μετά από γνωμοδότηση του Συμβουλίου.

Τα Περιφερειακά, τέλος, Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού¹⁹ καθορίζουν, σε επίπεδο περιφέρειας, τους στρατηγικούς στόχους για την διαχείριση του χώρου και την προστασία του περιβάλλοντος σε συνάρτηση με τα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης. Τα Πλαίσια αυτά που συνοδεύονται από συγκεκριμένο πρόγραμμα δράσης οφείλουν να εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων και

¹⁷ Ν.2742/1999, άρθρο 6, Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

¹⁸ Ν.2742/1999, άρθρο 7, Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

¹⁹ Ν.2742/1999, άρθρο 6, Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

εξειδικεύουν τις βασικές επιλογές τους. Καταρτίζονται είτε από το ΥΠΕΧΩΔΕ είτε από την Περιφέρεια και εγκρίνονται με αποφάσεις του ΥΠΕΧΩΔΕ, αλλά υπάρχει και η δυνατότητα μεταβίβασης της σχετικής αρμοδιότητας στον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας.

Με την έγκριση των προηγούμενων Περιφερειακών Πλαισίων, όλες οι υπόλοιπες μορφές χωροταξικού σχεδιασμού, όπως είναι το Ρυθμιστικό Σχέδιο, ή το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο, οφείλουν να εναρμονίζονται προς τις επιλογές και τις κατευθύνσεις τους.

Τέλος, με το τέταρτο κεφάλαιο του Ν.2742/1999 προβλέπεται μία σειρά μηχανισμών εφαρμογής, ελέγχου και υποστήριξης του χωροταξικού σχεδιασμού. Μεταξύ αυτών καθορίζονται ο τρόπος χαρακτηρισμού και οριοθέτησης των Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων καθώς και των Περιοχών Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων. Επίσης καθορίζονται οι στόχοι, το περιεχόμενο και η διαδικασία κατάρτισης, έγκρισης και αξιολόγησης των Σχεδίων Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων. Καταλήγοντας, προσδιορίζεται το περιεχόμενο και ο τρόπος λειτουργίας του Εθνικού Δικτύου Πληροφοριών για το Χωροταξικό Σχεδιασμό που αναμένεται να αποτελέσει ένα σύγχρονο μηχανισμό τεκμηρίωσης και υποστήριξης της διαδικασίας του εθνικού και περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού²⁰.

²⁰ Ν.2742/1999, άρθρα 10-14

1.6. Η συνταγματική κατοχύρωση του χωροταξικού σχεδιασμού

Άρθρο 24 - (Προστασία του περιβάλλοντος)

****1.** Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξη του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων. Η σύνταξη δασολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων, εκτός αν προέχει για την Εθνική Οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον.

****2.** Η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδομική και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης. Οι σχετικές τεχνικές επιλογές και σταθμίσεις γίνονται κατά τους κανόνες της επιστήμης. Η σύνταξη εθνικού κτηματολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους.

3. Για να αναγνωριστεί μία περιοχή ως οικιστική και για να ενεργοποιηθεί πολεοδομικά, οι ιδιοκτησίες που περιλαμβάνονται σε αυτή συμμετέχουν υποχρεωτικά, χωρίς αποζημίωση από τον οικείο φορέα, στη διάθεση των εκτάσεων που είναι απαραίτητες για να δημιουργηθούν δρόμοι, πλατείες και χώροι για κοινωφελείς γενικά χρήσεις και σκοπούς, καθώς και στις δαπάνες για την εκτέλεση των βασικών κοινόχρηστων πολεοδομικών έργων, όπως νόμος ορίζει.

4. Νόμος μπορεί να προβλέπει τη συμμετοχή των ιδιοκτητών περιοχής που χαρακτηρίζεται ως οικιστική στην αξιοποίηση και γενική διαρρύθμισή της σύμφωνα με εγκεκριμένο σχέδιο, με αντιπαροχή ακινήτων ίσης αξίας ή τμημάτων ιδιοκτησίας κατά όροφο, από τους χώρους που καθορίζονται τελικά ως οικοδομήσιμοι ή από κτίρια της περιοχής αυτής.

5. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται και στην αναμόρφωση των οικιστικών περιοχών που ήδη υπάρχουν. Οι ελεύθερες εκτάσεις, που προκύπτουν από την αναμόρφωση, διατίθενται για τη δημιουργία κοινόχρηστων χώρων ή εκποιούνται για να καλυφθούν οι δαπάνες της πολεοδομικής αναμόρφωσης, όπως νόμος ορίζει.

6. Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών.

**** Ερμηνευτική δήλωση:** Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά.

Πηγή: www.parliament.gr/politeuma

Το Σύνταγμα, στο άρθρο 24, περιέχει ορισμένες βασικές αρχές, με κοινωνικό περιεχόμενο, που αναφέρονται στο Περιβάλλον, στη Χωροταξία και την Πολεοδομία. ~~[Για πρώτη φορά σε ελληνικό Σύνταγμα τέθηκαν γενικές αρχές και κατευθύνσεις όσον αφορά~~ στη Χωροταξία, στην Πολεοδομία και στο Περιβάλλον. Επίσης σε πολύ λίγα Συντάγματα της Ευρώπης έχουν τεθεί τέτοιες αρχές. Από την πλευρά αυτή το άρθρο 24 του Συντάγματος είναι πρωτοποριακό. Η εισαγωγή των αρχών αυτών στο ελληνικό Σύνταγμα οφείλεται στον τότε Υφυπουργό Δημοσίων Έργων καθηγητή κ. Κυπριανό Μπίρη]²¹.

Κατ' αρχήν προβλέπεται η υποχρέωση του κράτους να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Στη συνέχεια το άρθρο αυτό θέτει ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές της χωροταξικής και πολεοδομικής πολιτικής και νομοθεσίας και προβλέπει ορισμένες υποχρεώσεις του κράτους και των πολιτών.

Ειδικότερα το κράτος έχει την υποχρέωση αλλά και την αποκλειστική αρμοδιότητα να ελέγχει, ρυθμίζει και κατευθύνει τη χωροταξική αναδιάρθρωση καθώς και την ανάπτυξη, αναμόρφωση και πολεοδόμηση των περιοχών της χώρας. Προκειμένου να αναγνωριστεί μία περιοχή σαν οικιστική και να ενεργοποιηθεί πολεοδομικά, οι ιδιοκτήτες των ακινήτων που περιλαμβάνονται στην οικιστική περιοχή μπορεί να υποχρεωθούν με νόμο να διαθέσουν μέρος του ακινήτου τους για τη δημιουργία κοινόχρηστων χώρων (δρόμοι, πλατείες, κλπ), [σε εφαρμογή της διάταξης αυτής εκδόθηκε ο Ν.947/79 και φυσικά ο Ν.1337/83] καθώς και να εισφέρουν ορισμένο χρηματικό ποσό για την κατασκευή των βασικών κοινόχρηστων πολεοδομικών έργων (δίκτυα ύδρευσης, υπόνομοι, κλπ).

Τέλος, κατά το άρθρο αυτό, το κράτος είναι υποχρεωμένο να προστατεύει τα μνημεία και τις παραδοσιακές περιοχές και στοιχεία. Στόχος του χωροταξικού σχεδιασμού, με βάση το Σύνταγμα, είναι η εξυπηρέτηση της λειτουργικότητας και της ανάπτυξης των οικισμών και η εξασφάλιση των καλύτερων δυνατών όρων διαβίωσης. Ο σχεδιασμός αυτός γίνεται στα πλαίσια της αειφορίας, δηλαδή της διατήρησης του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων προς όφελος όχι μόνο της παρούσας αλλά και των μελλοντικών γενεών.

²¹ Αθανάσιος Αραβαντινός, *ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, Για μία βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού Χώρου*, Εκδόσεις ΣΥΜΜΕΤΡΙΑ, Αθήνα 1997

Άρθρο 21 - (Προστασία οικογένειας, γάμου, μητρότητας και παιδικής ηλικίας)

1. Η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους
- ~~2. Πολύτεκνες οικογένειες, ανάπηροι πολέμου και ειρηνικής περιόδου, θύματα πολέμου, χήρες και ορφανά εκείνων που έπεσαν στον πόλεμο, καθώς και όσοι πάσχουν από ανίατη σωματική ή πνευματική νόσο έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδας από το Κράτος~~
3. Το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων
4. Η απόκτηση κατοικίας από αυτούς που την στερούνται ή που στεγάζονται ανεπαρκώς αποτελεί αντικείμενο ειδικής φροντίδας του Κράτους

****5.** Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή δημογραφικής πολιτικής, καθώς και η λήψη όλων των αναγκαιών μέτρων αποτελεί υποχρέωση του Κράτους.
****6.** Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας.

Άρθρο 17 - (Προστασία της ιδιοκτησίας, απαλλοτρίωση)

1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

****2.** Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσηκόντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρους αποζημίωσης, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά το χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο

Αν η συζήτηση για τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης διεξαχθεί μετά την παρέλευση έτους από τη συζήτηση για τον προσωρινό προσδιορισμό, τότε για τον προσδιορισμό της αποζημίωσης λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της συζήτησης για τον οριστικό προσδιορισμό. Στην απόφαση κήρυξης πρέπει να δικαιολογείται ειδικά η δυνατότητα κάλυψης της δαπάνης αποζημίωσης. Η αποζημίωση, εφόσον συναινεί ο δικαιούχος, μπορεί να καταβάλλεται και σε είδος ιδίως με τη μορφή της παραχώρησης της κυριότητας άλλου ακινήτου ή της παραχώρησης δικαιωμάτων επί άλλου ακινήτου.

3. Η ενδεχόμενη μεταβολή της αξίας του απαλλοτριούμενου μετά τη δημοσίευση της πράξης απαλλοτρίωσης, και μόνο εξαιτίας της, δεν λαμβάνεται υπόψη.

****4.** Η αποζημίωση ορίζεται από τα αρμόδια δικαστήρια. Μπορεί να οριστεί και προσωρινά δικαστικώς, ύστερα από ακρόαση ή πρόσκληση του δικαιούχου, που μπορεί να υποχρεωθεί κατά την κρίση του δικαστηρίου να παράσχει για την είσπραξη της ανάλογη εγγύηση, σύμφωνα με τον τρόπο που ορίζει ο νόμος. Νόμος μπορεί να προβλέπει την εγκαθίδρυση ενιαίας δικαιοδοσίας, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 94, για όλες τις διαφορές και υποθέσεις που σχετίζονται με απαλλοτρίωση, καθώς και την κατά προτεραιότητα διεξαγωγή των σχετικών δικών. Με τον ίδιο νόμο μπορεί να ρυθμίζεται ο τρόπος με τον οποίο συνεχίζονται εκκρεμείς δίκες.

Πριν καταβληθεί η οριστική ή προσωρινή αποζημίωση διατηρούνται ακέραια όλα τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη και δεν επιτρέπεται η κατάληψη.

~~Προκειμένου να εκτελεστούν έργα γενικότερης σημασίας για την οικονομία της Χώρας είναι δυνατόν, με ειδική απόφαση του δικαστηρίου που είναι αρμόδιο για τον οριστικό ή προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης, να επιτρέπεται η πραγματοποίηση εργασιών και πριν από τον προσδιορισμό και την καταβολή της αποζημίωσης, υπό τον όρο της καταβολής εύλογου τμήματος της αποζημίωσης και της παροχής πλήρους εγγύησης υπέρ του δικαιούχου της αποζημίωσης, όπως νόμος ορίζει. Η δεύτερη πρόταση του πρώτου εδαφίου εφαρμόζεται αναλόγως και στις περιπτώσεις αυτές.~~

Η αποζημίωση που ορίστηκε καταβάλλεται υποχρεωτικά το αργότερο μέσα σε ενάμιση έτος από τη δημοσίευση της απόφασης για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης και, σε περίπτωση απευθείας αίτησης για οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης, από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης του δικαστηρίου, διαφορετικά η απαλλοτρίωση αίρεται αυτοδικαίως

Η αποζημίωση δεν υπόκειται, ως αποζημίωση, σε κανένα φόρο, κράτηση ή τέλος

5. Νόμος ορίζει τις περιπτώσεις υποχρεωτικής ικανοποίησης των δικαιούχων για την πρόσδο, την οποία έχασαν από το ακίνητο που απαλλοτριώθηκε έως το χρόνο καταβολής της αποζημίωσης

6. Όταν πρόκειται να εκτελεστούν έργα κοινής ωφέλειας ή γενικότερης σημασίας για την οικονομία της Χώρας, νόμος μπορεί να επιτρέψει την απαλλοτρίωση υπέρ του Δημοσίου ευρύτερων ζωνών, πέρα από τις εκτάσεις που είναι αναγκαίες για την κατασκευή των έργων. Ο ίδιος νόμος καθορίζει τις προϋποθέσεις και τους όρους μιας τέτοιας απαλλοτρίωσης, καθώς και τα σχετικά με τη διάθεση ή χρησιμοποίηση, για δημόσιους ή κοινωφελείς γενικά σκοπούς, των εκτάσεων που απαλλοτριώνονται επιπλέον όσων είναι αναγκαίες για το έργο που πρόκειται να εκτελεστεί.

7. Νόμος μπορεί να ορίσει ότι για την εκτέλεση έργων με προφανή κοινή ωφέλεια υπέρ του Δημοσίου, νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, οργανισμών κοινής ωφέλειας και δημόσιων επιχειρήσεων, επιτρέπεται να διανοιχθούν υπόγειες σήραγγες στο επιβαλλόμενο βάθος, χωρίς αποζημίωση, υπό τον όρο ότι δεν θα παραβλάπτεται η συνήθης εκμετάλλευση του υπερκείμενου ακινήτου.

Άρθρο 18 - (Προστασία της ιδιοκτησίας, ειδικές περιπτώσεις, επίταξη)

1. Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με την ιδιοκτησία και τη διάθεση των μεταλλείων, ορυχείων, σπηλαίων, αρχαιολογικών χώρων και θησαυρών, ιαματικών, ρεόντων και υπόγειων υδάτων και γενικά του υπόγειου πλούτου.

2. Με νόμο ρυθμίζονται τα σχετικά με την ιδιοκτησία, την εκμετάλλευση και διαχείριση των λιμνοθαλασσών και των μεγάλων λιμνών, καθώς και τα σχετικά με τη διάθεση γενικά των

εκτάσεων που προκύπτουν από αποξήρανσή τους.

3. Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με τις επιτάξεις για τις ανάγκες των ενόπλων δυνάμεων σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης, ή για τη θεραπεία άμεσης κοινωνικής ανάγκης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή υγεία.

4. Επιτρέπεται, σύμφωνα με τη διαδικασία που καθορίζει ειδικός νόμος, ο αναδασμός αγροτικών εκτάσεων για την επωφελέστερη εκμετάλλευση του εδάφους, καθώς και η λήψη μέτρων για την αποφυγή της υπέρμετρης κατάτμησης ή για διευκόλυνση της ανασυγκρότησης της κατατμημένης μικρής αγροτικής ιδιοκτησίας

5. Εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στις προηγούμενες παραγράφους, μπορεί να προβλεφθεί με νόμο και κάθε άλλη στέρηση της ελεύθερης χρήσης και κάρπωσης της ιδιοκτησίας που απαιτείται από ιδιαίτερες περιστάσεις. Νόμος ορίζει τον υπόχρεο και τη διαδικασία καταβολής στο δικαιούχο του ανταλλάγματος της χρήσης ή κάρπωσης, το οποίο πρέπει να ανταποκρίνεται στις υφιστάμενες κάθε φορά συνθήκες.

Μέτρα που επιβλήθηκαν με την εφαρμογή της παραγράφου αυτής αίρονται αμέσως μόλις εκλείψουν οι ιδιαίτεροι λόγοι που τα προκάλεσαν. Σε περίπτωση αδικαιολόγητης παράτασης των μέτρων αποφασίζει για την άρση τους, κατά κατηγορίες περιπτώσεων, το Συμβούλιο της Επικρατείας, ύστερα από αίτηση όποιου έχει έννομο συμφέρον

6. Με νόμο μπορεί να ρυθμίζονται τα σχετικά με τη διάθεση εγκαταλειμμένων εκτάσεων για την αξιοποίησή τους υπέρ της εθνικής οικονομίας και αποκατάσταση ακτημόνων. Με τον ίδιο νόμο ορίζονται και τα σχετικά με τη μερική ή ολική αποζημίωση των ιδιοκτητών σε περίπτωση επανεμφάνισής τους μέσα σε εύλογη προθεσμία.

7. Με νόμο μπορεί να καθιερωθεί η αναγκαστική συνιδιοκτησία συνεχόμενων ιδιοκτησιών αστικών περιοχών, εφόσον η αυτοτελής ανοικοδόμηση αυτών ή μερικών απ' αυτές δεν ανταποκρίνεται στους όρους δόμησης που ισχύουν ή πρόκειται να ισχύσουν στην περιοχή αυτή.

8. Δεν επιτρέπεται να απαλλοτριωθεί η αγροτική ιδιοκτησία των Σταυροπηγιακών Ιερών Μονών της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολύτριας στη Χαλκιδική, των Βλατάδων στη Θεσσαλονίκη και του Ευαγγελιστή Ιωάννη του Θεολόγου στην Πάτμο, με εξαίρεση τα μετόχια. Επίσης δεν επιτρέπεται να απαλλοτριωθεί η περιουσία που βρίσκεται στην Ελλάδα των Πατριαρχείων Αλεξάνδρειας, Αντιόχειας και Ιεροσολύμων, καθώς και της Ιερής Μονής του Σινά.

Πηγή: www.parliament.gr/politeuma

Άλλες διατάξεις του Συντάγματος που έχουν, έστω και έμμεση, σχέση με τον χωροταξικό σχεδιασμό, είναι τα άρθρα 21, 17 και 18, και ιδιαίτερα ως εξής :

Το άρθρο 21 παρ. 4, το οποίο επιβάλλει την ειδική φροντίδα του Κράτους για την απόκτηση κατοικίας από πρόσωπα που δεν έχουν δική τους ή στεγάζονται ανεπαρκώς και ζουν κάτω από αντίξοες συνθήκες.

Το άρθρο 17, το οποίο αναφέρεται στην προστασία της ιδιοκτησίας και υπογραμμίζει τον κοινωνικό της ρόλο. Η ιδιοκτησία, δηλαδή, σήμερα έχει πλέον αποβάλει τον απόλυτο χαρακτήρα της και προβάλλει περισσότερο την κοινωνική της φύση. Κατά πάγια άλλωστε αρχή της νομολογίας του ΣΤΕ η συνταγματική προστασία της ιδιοκτησίας δεν αποκλείει την με νόμο επιβολή περιορισμών στο περιεχόμενο και την έκταση της, εφόσον οι περιορισμοί αυτοί θεσπίζονται με σκοπό την προστασία του δημοσίου συμφέροντος και με βάση αντικειμενικά κριτήρια και δεν καθιστούν αδρανή την ιδιοκτησία σε σχέση με τον προορισμό της. Συνεπώς φαίνεται ότι η ανάγκη για έναν ορθολογικό χωροταξικό σχεδιασμό δύναται να αποτελέσει έναν λόγο δημοσίου συμφέροντος που μπορεί να δικαιολογήσει την επιβολή περιορισμών της ιδιοκτησίας, οι οποίοι έχουν χαρακτήρα οίωνει ασφαλιστικών μέτρων και δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι συνιστούν υπέρμετρο βάρος της.

1.7. Φορείς άσκησης χωροταξικής πολιτικής - αρμοδιότητες

Οι παραπάνω Συνταγματικές ρυθμίσεις, έτσι όπως ερμηνεύονται από το ΣΤΕ, δημιουργούν το δεδομένο ότι ο χωροταξικός αλλά και ο πολεοδομικός σχεδιασμός είναι στην Ελλάδα αποκλειστικά κρατική υπόθεση. Συνεπώς ακόμα και όταν αυτός λαμβάνει χώρα σε τοπικό επίπεδο και αφορά, επομένως, τουλάχιστον ένα Δήμο, μία κοινότητα ή μία γειτονιά θεωρείται ότι δεν είναι τοπική υπόθεση αλλά έχει οπωσδήποτε και πάντοτε περιφερειακό ή ακόμα και εθνικό χαρακτήρα.

Φορείς, επομένως, της χωροταξικής πολιτικής και του πολεοδομικού σχεδιασμού δεν είναι οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), όπως στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη, αλλά ο Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ ως κεντρικό όργανο ή ο Γενικός Γραμματέας Περιφέρειας ως περιφερειακό όργανο ανάλογα με τη σημασία και τον τομέα της αρμοδιότητας τους, με εξαίρεση μόνο όσες πράξεις αφορούν την εφαρμογή του σχεδίου, δηλαδή τις πράξεις αναλογισμού, τις πράξεις εφαρμογής και την έκδοση βέβαια οικοδομικών αδειών.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν.1032/1980 «Περί συστάσεως Υπουργείου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος», αρμόδιος για πολεοδομικά θέματα και φορέας άσκησης χωροταξικής, πολεοδομικής και οικιστικής πολιτικής είναι, σε κεντρικό επίπεδο,

το Υπουργείο Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος, το οποίο μετονομάστηκε με το Ν.1558/1985 σε Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ).

Ειδικότερα, το Υπουργείο αυτό έχει αποκλειστική αρμοδιότητα, όσον αφορά στην πολεοδομία, για τη χάραξη και εφαρμογή οικιστικής και πολεοδομικής πολιτικής, την εκπόνηση, έγκριση, ανάθεση και εφαρμογή των ρυθμιστικών, πολεοδομικών, οικιστικών και λοιπών σχεδίων και προγραμμάτων. Επίσης το Υπουργείο αυτό είναι αρμόδιο για την εισήγηση, προς την Οικονομική και Νομισματική Επιτροπή, όσον αφορά την ακολουθητέα στεγαστική πολιτική για την εφαρμογή των παραπάνω προγραμμάτων και το συντονισμό των ειδικών προγραμμάτων των επιμέρους φορέων. Ακόμα το Υπουργείο ΠΕΧΩΔΕ είναι αρμόδιο για την εφαρμογή των προγραμμάτων χαρτογραφήσεων και κτηματολογίου²².

Όσον αφορά στην πρωτοβάθμια - τοπική αυτοδιοίκηση, παρατηρούνται τα εξής:

Το θεσμικό πλαίσιο της οργάνωσης και λειτουργίας των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Δήμοι-Κοινότητες) αποτελεί ο Ν.1065/1980 «Περί Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικος», όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε μεταγενέστερα. Με το νόμο αυτό, ο Δήμος και η Κοινότητα αποτελούν την πρώτη βαθμίδα Τοπικής Αυτοδιοίκησης, την οποία προβλέπει επιτακτικά και το Σύνταγμα.

Συγκεκριμένα κατά τον πολεοδομικό σχεδιασμό, οι πρωτοβάθμιοι Ο.Τ.Α. (Δήμοι - κοινότητες) είχαν τελείως αγνοηθεί. Και ενώ τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε η τάση για μεταβίβαση από τη διοίκηση στους Ο.Τ.Α. ορισμένων πολεοδομικών αρμοδιοτήτων, η έλλειψη κυρίως πόρων και ανθρώπινου δυναμικού δεν τους επέτρεψαν ν' ασκήσουν τις αρμοδιότητες αυτές που, άλλωστε, δεν έχουν αποφασιστικό χαρακτήρα όσον αφορά τον σχεδιασμό.

Με το Ν.2218/94, όπως συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε μεταγενέστερα, ιδρύθηκε η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση, η οποία αποτελεί τη δευτεροβάθμια τοπική αυτοδιοίκηση. Στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση περιέχονται όλες οι αρμοδιότητες των

²² Αθανάσιος Αραβαντινός, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, Για μία βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού Χώρου, Εκδόσεις ΣΥΜΜΕΤΡΙΑ, Αθήνα 1997

νομαρχών και νομαρχιακών υπηρεσιών. Οι νομάρχες είχαν τις ακόλουθες πολεοδομικές αρμοδιότητες οι οποίες και είχαν μεταβιβαστεί στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση: 1) έγκριση ~~ρυθμοτικών σχεδίων πυκνοδομημένου τμήματος οικισμών προ του 1923, κάτω των 5.000~~ κατοίκων, 2) εγκρίσεις τοπικών ρυμοτομικών σχεδίων οικισμών κάτω των 5.000 κατοίκων, 3) τροποποιήσεις σχεδίων πόλεων και καθορισμό και τροποποίηση όρων δόμησης σε οικισμούς μέχρι 5.000 κατοίκους χωρίς περιορισμούς, 4) τροποποιήσεις σχεδίων πόλεων χωρίς περιορισμούς καθώς και τροποποίηση και καθορισμό όρων δόμησης με περιορισμούς για οικισμούς με πληθυσμό από 5.001 μέχρι 20.000 κατοίκους, 5) τροποποιήσεις σχεδίων πόλεων και όρων δόμησης με περιορισμούς για οικισμούς από 20.001 και πάνω κατοίκους, 6) αναστολή χορήγησης οικοδομικών αδειών και εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών.

Ωστόσο οι περισσότερες από τις παραπάνω αρμοδιότητες άσκησης πολεοδομικού σχεδιασμού έχουν μεταβιβαστεί πλέον στους αντίστοιχους Γενικούς Γραμματείς Περιφερειών και στις περιφερειακές διοικήσεις, απαξιώνοντας τη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση. Εξάλλου για ορισμένες κατηγορίες οικισμών (ως λ.χ. παραδοσιακοί οικισμοί, αρχαιολογικοί χώροι, ζώνες ιδιαίτερης περιβαλλοντικής προστασίας κλπ.) εξακολουθεί να είναι αρμόδιος ο Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ.

Πέρα από το ΥΠΕΧΩΔΕ, τις Νομαρχίες και τους Ο.Τ.Α. που είναι κύριοι συντονιστικοί φορείς υπάρχουν και διάφοροι άλλοι φορείς με σχετικά με την πολεοδομία ή τη στέγαση προγράμματα, που πάντως εφαρμόζουν μια τομεακή πολιτική²³. Χαρακτηριστικά αναφέρονται το Υπουργείο Παιδείας και ο Οργανισμός Σχολικών Κτιρίων (ΟΣΚ), το Υπουργείο Υγείας-Πρόνοιας, το Υπουργείο Γεωργίας, η Δημόσια Επιχείρηση Πολεοδομίας Οικισμού και Στέγασης (ΔΕΠΟΣ), ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ), ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ), η Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης (ΕΤΒΑ), καθώς και διάφοροι κοινωφελείς οργανισμοί έργων υποδομής.

²³ Αθανάσιος Αραβαντινός, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, Για μία βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού Χώρου, Εκδόσεις ΣΥΜΜΕΤΡΙΑ, Αθήνα 1997

1.8. Επίπεδα χωροταξικού σχεδιασμού

Σήμερα, στη χώρα μας, ο σχεδιασμός υπό τις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως υιοθετήθηκαν στο Ν.2742/99 περί «Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου

Ανάπτυξης» επιχειρείται μέσα από τρία επίπεδα. Τα δυο πρώτα επίπεδα, έχουν χαρακτήρα στρατηγικό ή αλλιώς προγραμματικό και κατευθυντήριο και η υλοποίησή τους επιτυγχάνεται με τα πλαίσια σχεδιασμού, που περιγράφει ο προαναφερόμενος νόμος.

Σε εθνικό επίπεδο, ο σχεδιασμός επιχειρείται με το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Γ.Π.Χ.Σ.Α.Α.)²⁴ οι κατευθύνσεις του οποίου εξειδικεύονται και συμπληρώνονται από τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.)²⁵.

Συγκεκριμένα, στο Γ.Π.Χ.Σ.Α.Α. καταγράφονται και αξιολογούνται οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν την μακροπρόθεσμη χωρική ανάπτυξη και διάρθρωση του εθνικού χώρου, αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών και προσδιορίζονται, σε αντιστοιχία με τις κατευθύνσεις του Ευρωπαϊκού Σχεδίου Χωρικής Ανάπτυξης, οι βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και την αειφόρο οργάνωση του εθνικού χώρου.

Το Γενικό Πλαίσιο υπόκειται σε έγκριση από την ολομέλεια της Βουλής κατά το άρθρο 79 παρ. 8 του Συντάγματος ενώ για την υποβολή του απαιτείται προηγούμενη γνωμοδότηση του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και έγκριση της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης. Ωστόσο μέχρι σήμερα δεν υπάρχει θεσμοθετημένο Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της ελληνικής επικράτειας.

Τα Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α αφορούν, μεταξύ άλλων, σε ορισμένες κρίσιμες από γεωγραφική άποψη ενότητες του εθνικού χώρου καθώς και σε ορισμένους κρίσιμους τομείς χωροταξικού σχεδιασμού. Επίσης ασχολούνται με την ανάπτυξη ορισμένων κλάδων

²⁴ Ν.2742/1999, άρθρο 6

²⁵ Ν.2742/1999, άρθρο 7

παραγωγικών δραστηριοτήτων εθνικής σημασίας και τη χωρική διάρθρωση τεχνικών και κοινωνικών υποδομών. Σήμερα έχει θεσμοθετηθεί το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού

~~Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Καταστημάτων Κράτησης, ενώ όσον αφορά στο Ειδικό~~

~~Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Παράκτιο και~~
Νησιωτικό Χώρο, έχει ολοκληρωθεί η γνωμοδότηση του Ε.Σ.Χ.Σ.Α.Α. και αναμένεται η
έγκριση από την Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του
Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης, σύμφωνα με τις διατάξεις του
Ν.2742/1999.

Σε περιφερειακό επίπεδο ο σχεδιασμός επιχειρείται με τα Περιφερειακά Πλαίσια
Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Π.Π.Χ.Σ.Α.Α.)²⁶.

Τα Π.Π.Χ.Σ.Α.Α. εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις του Γενικού και των Ειδικών
Πλαισίων και εξειδικεύουν και συμπληρώνουν τις βασικές προτεραιότητες και επιλογές
τους με στόχο το καλύτερο συντονισμό των διαδικασιών χωροταξικού σχεδιασμού και
επιλογών χωρικής ανάπτυξης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Επιδιώκουν παράλληλα
την προώθηση της Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας. Σήμερα έχουν θεσμοθετηθεί και
δημοσιευθεί σε ΦΕΚ και τα 12 Π.Π.Χ.Σ.Α.Α (για την Αττική δεν έγινε Π.Π.Χ.Σ.Α.Α διότι
ρυθμίζεται από το Ρ.Σ Αθήνας), για τις αντίστοιχες περιφέρειες του ελληνικού χώρου.

Το παράδοξο στα παραπάνω δεδομένα σχεδιασμού είναι ότι ενώ τα Π.Π.Χ.Σ.Α.Α
αποτελούν την εξειδίκευση για κάθε περιφέρεια του Γενικού Πλαισίου και ακολουθούν και
συμπληρώνουν τις βασικές επιταγές και τους κυριότερους στόχους αυτού, στην Ελλάδα
σήμερα υπάρχουν θεσμοθετημένα τα Περιφερειακά Πλαίσια χωρίς ωστόσο να έχει
οριστικοποιηθεί και θεσμοθετηθεί το Γενικό Πλαίσιο.

Το τρίτο επίπεδο σχεδιασμού, το οποίο έχει χαρακτήρα επιχειρησιακό και
κανονιστικό, αφορά στο σχεδιασμό σε τοπικό επίπεδο και η υλοποίηση του επιτυγχάνεται,
κυρίως, με τα εργαλεία σχεδιασμού που περιλαμβάνονται στους νόμους: Ν.1337/1983
«Περί επέκτασης των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις»
Ν.2508/1997 «Περί Βιώσιμης Οικιστικής Ανάπτυξης» και στο Ν.2742/1999 «Περί

²⁶ Ν.2742/1999, άρθρο 8

Χωροταξικού Σχεδιασμού και Βιώσιμης Οικιστικής Ανάπτυξης».

Αναλυτικά, στο Γ.Π.Χ.Σ.Α.Α, ως στρατηγικές επιλογές και προτεραιότητες ~~προτείνονται μεταξύ άλλων άξονες πολιτικής που αφορούν στον έλεγχο της οικιστικής~~ ανάπτυξης στον περιαστικό χώρο, το σχεδιασμό της υπαίθρου, και την εφαρμογή πολιτικής γης.

Όσον αφορά στην οικιστική ανάπτυξη, βασικοί άξονες πρέπει να είναι κυρίως η αποφυγή περαιτέρω κλασικών επεκτάσεων, που αυξάνουν ακόμα περισσότερο τις πυκνότητες των περιαστικών ζωνών, εντείνουν τις δυσκολίες ολοκλήρωσης των αστικών υποδομών και μετατοπίζουν προς τα έξω το μέτωπο της οικιστικής ανάπτυξης αλλά και η προώθηση νέου τύπου μορφών οικιστικής ανάπτυξης μέσω του καθορισμού Περιοχών Ειδικά Ρυθμιζόμενης Πολεοδόμησης (Π.Ε.Ρ.Π.Ο.) σε περιοχές εκτός σχεδίου που δεν είναι ήδη δομημένες ή που παρουσιάζουν διάσπαρτη δόμηση

Όσον αφορά στον εξωαστικό χώρο, βασικοί άξονες είναι η δημιουργία αποτελεσματικότερου από το σημερινό μηχανισμού πρόληψης και/ή άμεσης καταστολής της αυθαίρετης δόμησης, η σταδιακή κατάργηση της νόμιμης εκτός σχεδίου δόμησης και τελικά η γρήγορη προώθηση σχεδίων χρήσεων γης διαφόρων τύπων στον εξωαστικό χώρο, στον οποίο μπορούν να εφαρμοστούν τα νέα αξιολογικά εργαλεία (Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων (Π.Ε.Χ.Π.) και Περιοχές Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (Π.Ο.Α.Π.Δ) που προσφέρει ο Ν. 2742/1999). Επίσης υπάρχει και το ζήτημα αξιοποίησης και θεσμοθέτησης σχεδίων όπως οι Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες (Ε.Π.Μ.) και οι Ειδικές Χωροταξικές Μελέτες (Ε.Χ.Μ.)/Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου (Ζ.Ο.Ε.), αρκετές από τις οποίες εκκρεμούν.

Όσον αφορά στην πολιτική γης για την ύπαιθρο, άξονα αποτελεί η άμεση προώθηση νέων εργαλείων πολιτικής γης, όπως οι αντισταθμιστικοί μηχανισμοί και η ενεργητική πολιτική δημόσιας γης (αξιοποίηση και χρήση κτηματικής περιουσίας δημοσίου, δημιουργία τραπεζιών γης, κ.α.)

Επιπλέον, διαπιστώνεται η ανάγκη προώθησης νέων χωροθετικών μοντέλων για τις παραγωγικές δραστηριότητες, βασιζόμενων στους οργανωμένους υποδοχείς για τη μεταποίηση, το χονδρικό εμπόριο και, σε ορισμένες περιπτώσεις, την κτηνοτροφία,

(ΒΕΓΓΕ, Π.Ο.Α.Π.Δ.), και στη μείωση της χωρικής διάχυσης του τουρισμού (αξιοποίηση υφιστάμενου κτιριακού αποθέματος, καθώς και Περιοχών Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης /Π.Ο.Τ.Α.).

1.9. Εργαλεία του χωροταξικού σχεδιασμού

Μέχρι σήμερα, ο σχεδιασμός της υπαίθρου γινόταν αποσπασματικά και χωρίς συγκεκριμένες κατευθύνσεις, ελλείπει στρατηγικού σχεδιασμού δηλαδή ελλείπει εθνικών και περιφερειακών πλαισίων σχεδιασμού, γεγονός που μαρτυρεί την ανάγκη άμεσης προώθησης σχεδίων διαφόρων τύπων.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός σε τοπικό επίπεδο έχει χαρακτήρα κανονιστικό, σε αντίθεση με αυτόν σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο που έχει χαρακτήρα στρατηγικό. Ο στρατηγικός χωροταξικός σχεδιασμός αναφέρεται στην υλοποίηση ενός αριθμού χωροταξικών κατευθύνσεων, αλληλένδετων μεταξύ τους που για να εφαρμοστούν είναι απαραίτητη η συνεργασία μεταξύ διαφόρων φορέων, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, η οποία πρέπει να στηρίζεται στην αρχή της επικουρικότητας και της εταιρικότητας.

Ο σχεδιασμός μικρής κλίμακας, επομένως, εναρμονίζεται με τις κατευθύνσεις σχεδιασμού που απορρέουν από τα στρατηγικά χωροταξικά σχέδια σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο που από τη φύση τους δεν μπορούν να υποκαταστήσουν το σχεδιασμό χρήσεων γης διότι, αντικείμενο τους είναι ο προσδιορισμός των μειζόνων χαρακτηριστικών της χωρικής οργάνωσης, που εξ' ορισμού απαιτούν μεγάλες κλίμακες και αποφυγή λεπτομερειών ενώ αντίθετα, ο κανονιστικός καθορισμός των χρήσεων γης απαιτεί ακρίβεια, που δεν μπορεί να επιτευχθεί στα σχέδια που καλύπτουν μεγάλες περιοχές.

Στην Ελλάδα, με την έννοια χωροταξικός σχεδιασμός τοπικού επιπέδου νοείται ο σχεδιασμός τμήματος κυρίως του εξωαστικού χώρου, ο οποίος υπήρξε ανενεργός, με κάποιες εξαιρέσεις, παρόλο που, υπάρχει ένα σύνολο σχεδιαστικών εργαλείων που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν.

Τα εργαλεία με τα οποία μπορούν να ρυθμιστούν οι ανάγκες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ύπαιθρος (εξωαστικός χώρος) είναι τα εξής:

Οι Ειδικές Χωροταξικές Μελέτες (Ε.Χ.Μ.) και οι Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου για τις οποίες θα γίνει εκτενής αναφορά παρακάτω.

Οι Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες (Ε.Π.Μ.) που προβλέπονται από το Ν. 1650/1983 περί «Προστασίας Περιβάλλοντος» και δημιουργήθηκαν από την ευαισθητοποίηση σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος. Αντικείμενο τους είναι ο λεπτομερής σχεδιασμός εκτός σχεδίου περιοχών με ιδιαίτερα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά. Με τις μελέτες αυτές μπορούν να καθοριστούν χρήσεις γης, όροι και περιορισμοί δόμησης, ειδικά σχέδια ανάπτυξης και διαχείρισης και φορείς διαχείρισης, στα οποία εξειδικεύονται τα αναγκαία μέτρα προστασίας και οργάνωσης των περιοχών αυτών και οι περιορισμοί άσκησης δραστηριοτήτων και εκτέλεσης έργων. Μέσω των ΕΠΜ μπορεί να απαγορευτεί πλήρως η δόμηση όταν η περιοχή που μελετάται συγκεντρώνει χαρακτηριστικά που τεκμηριώνουν την ανάγκη να παραμείνει αδόμητη (Ζώνες απόλυτης προστασίας της φύσης, Α' Ζώνες Αρχαιολογίας)

Τα Σχέδια Ανάπτυξης Περιοχών δεύτερης κατοικίας (ΣΧ.Α.Π.) που προήλθαν λόγω των έντονων πιέσεων για παραθεριστική κατοικία. Σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.2242/1994 «Πολεοδόμηση περιοχών δεύτερης κατοικίας σε Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου, προστασίας φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και άλλες διατάξεις», προκειμένου να είναι δυνατή η πολεοδόμηση μιας περιοχής εντός Ζ.Ο.Ε. που συγκεντρώνει παραθεριστική κατοικία (δεύτερη κατοικία) απαιτείται η εκπόνηση ΣΧ.Α.Π. για τον καθορισμό των επιθυμητών προγραμματικών μεγεθών ανάπτυξης της περιοχής μέσα στα πλαίσια κατευθύνσεων χωροταξικής οργάνωσης που ορίζονται από τον ίδιο νόμο. Παρ' όλες τις έντονες πιέσεις για δεύτερη κατοικία το εργαλείο αυτό δεν χρησιμοποιήθηκε αρκετά (σύμφωνα με στοιχεία της Δ/σης Χωροταξίας, ΣΧ.Α.Π. έχουν εκπονηθεί στον Αγιόκαμπο νομού Λάρισας, στην Καλλικράτεια νομού Χαλκιδικής, στο Δήλεσι νομού Βοιωτίας, στη Λάση του νομού Κεφαλονιάς, στο Μαρμάρι νομού Εύβοιας, χωρίς όμως να έχουν εγκριθεί όλες οι Πολεοδομικές Μελέτες για τις αντίστοιχες περιοχές).

Οι Περιοχές Ειδικά Ρυθμιζόμενης Πολεοδόμησης (Π.Ε.Ρ.Π.Ο.) προήλθαν λόγω των έντονων οικιστικών πιέσεων για πρώτη και δεύτερη κατοικία. Σύμφωνα με το Ν. 2508/1997 «Βιώσιμη Οικιστική Ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες

διατάξεις» σε εδαφική έκταση που βρίσκεται εκτός σχεδίου πόλεως και εκτός ορίων οικισμών μπορεί να καθορίζεται Περιοχή Ειδικά Ρυθμιζόμενης Πολεοδόμησης (Π.Ε.Ρ.ΠΟ) ~~προς εξυπηρέτηση μιας ή περισσότερων χρήσεων ή προς εξυπηρέτηση της δεύτερης κατοικίας και να πολεοδομείται σύμφωνα με τις διατάξεις του ίδιου νόμου.~~

Κατά την περίοδο 2000 - 2001 συντάχθηκαν και προωθήθηκαν οχτώ πιλοτικά Π.Ε.Ρ.ΠΟ. για τους νομούς Αργολίδας, Αιτωλοακαρνανίας, Φθιώτιδας, Πρέβεζας, Ηρακλείου, Ροδόπης, Μαγνησίας και Εύβοιας. Σήμερα, έχει ολοκληρωθεί η θεσμοθέτηση των Π.Ε.Ρ.ΠΟ. Μαγνησίας, Αιτωλοακαρνανίας, Πρέβεζας, Εύβοιας και Φθιώτιδας, εκκρεμεί εισήγηση στο ΚΣΧΟΠ για το Π.Ε.Ρ.ΠΟ. Ροδόπης ενώ, έχει διακοπεί η προώθηση της διαδικασίας θεσμοθέτησης των Π.Ε.Ρ.ΠΟ. Ηρακλείου και Αργολίδας μετά τις αντιρρήσεις των Νομαρχιακών Συμβουλίων

(Πηγή: Υ.ΠΕ.ΧΩΔ.Ε., Δ/ση Χωροταξίας, στοιχεία απολογισμού για το 2001)

Τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ) και τα Σχέδια Χωρικής Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (ΣΧ.Ο.Ο.Α.Π.) που αφορούν στον ολοκληρωμένο σχεδιασμό σε επίπεδο καποδιστριακού δήμου σύμφωνα με το Ν.2508/1997 (και την τροποποίηση μέσω του Ν.2539/1997). Για τα ΓΠΣ/ΣΧ.Ο.Ο.Α.Π. έχουν συνταχθεί προδιαγραφές με την υπ' αριθμ 9572/1845/00 Απόφαση (ΦΕΚ 209/Δ/07.04.2000).

Πέραν των προαναφερόμενων εργαλείων χωροταξικού σχεδιασμού με κανονιστικό χαρακτήρα ο Ν.2742/1999 «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρος Ανάπτυξη» εισήγαγε δύο νέα εργαλεία για τον εξωαστικό χώρο, τις Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (Π.Ο.Α.Π.Δ.) και τις Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων (Π.Ε.Χ.Π.)

Οι Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (Π.Ο.Α.Π.Δ.) αναφέρονται σε θαλάσσιες εκτάσεις, καθώς και χερσαίες περιοχές, οι οποίες είναι πρόσφορες, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του στρατηγικού χωροταξικού σχεδιασμού, για την ανάπτυξη παραγωγικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα, καθώς και δραστηριοτήτων ή επιχειρηματικών πρωτοβουλιών πειραματικού χαρακτήρα.

Οι περιοχές αυτές μπορεί να εξειδικεύονται κατά κλάδο δραστηριότητας ή τομέα παραγωγής ή είδος και προορισμό λειτουργίας και να διακρίνονται σε περιοχές αποκλειστικής χρήσης, στις οποίες απαγορεύεται κάθε άλλη δραστηριότητα εκτός από εκείνη στην οποία αποβλέπει ο χαρακτηρισμός της και σε περιοχές κύριας χρήσης, όπου επιτρέπονται και άλλες δραστηριότητες υπό όρους²⁷

Πρόκειται, επομένως, για εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί παράλληλα με άλλα ήδη υπάρχοντα (όπως Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές - ΒΕΠΕ και Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης -Π.Ο.Τ.Α.) με μεγαλύτερη όμως ευελιξία. Σήμερα έχουν συνταχθεί προδιαγραφές για Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών και βάσει αυτών εκπονούνται μελέτες ενώ, πρόκειται σχετικά σύντομα να συνταχθούν προδιαγραφές και για άλλες παραγωγικές δραστηριότητες.

Οι Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων (Π.Ε.Χ.Π.), επιτρέπουν το λεπτομερή σχεδιασμό περιοχών εκτός αλλά και εντός σχεδίου με ειδικές ανάγκες (επιπτώσεις από μεγάλα έργα, περιοχές με μειονεκτικά χαρακτηριστικά όπως νησιωτικές, ορεινές και δυσπρόσιτες περιοχές, περιοχές που παρουσιάζουν έκτακτες ανάγκες λόγω φυσικών ή τεχνολογικών καταστροφών και κινδύνων) που έχουν προσδιοριστεί από τα ανώτερης κλίμακας χωροταξικά σχέδια. Ο σχεδιασμός των Π.Ε.Χ.Π. αφορά τόσο στη χωρική οργάνωση όσο και στη χρήση οικονομικών εργαλείων (ενισχύσεων, αντισταθμιστικών μέτρων). Ο χαρακτηρισμός μιας περιοχής ως Π.Ε.Χ.Π. γίνεται με βάση Ειδική Χωροταξική Μελέτη που καταρτίζει το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. και πρόκειται για την πρώτη φορά που οι Ε.Χ.Μ. περιλαμβάνονται σε νομοθετικό κείμενο, ενώ ήδη πραγματοποιούνται εργασίες που αφορούν στην σύνταξη προδιαγραφών για τις μελέτες αυτές.

Συνεπώς υπάρχει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο σχεδιασμού σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο και πληθώρα σχεδίων διάφορων τύπων στο τοπικό επίπεδο που ενδυναμώθηκαν με τα νέα εργαλεία του Ν.2742/99 (Π.Ο.Α.Π.Δ., Π.Ε.Χ.Π.) ώστε ο ορθολογικός χωροταξικός σχεδιασμός της ελληνικής επικράτειας να θεωρείται πλέον εφικτός.

²⁷ Ν.2742/1999, άρθρο 10, *Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων*

Κεφάλαιο 2^ο: Προβλήματα στην εφαρμογή του χωροταξικού σχεδιασμού

2.1. Προβλήματα στην εφαρμογή του χωροταξικού σχεδιασμού

Η θεσμοθέτηση του χωροταξικού σχεδιασμού μπορεί σήμερα να παρέχει τις κατευθυντήριες αρχές καθώς και τα εργαλεία εκείνα που κρίνονται απαραίτητα για την εύρυθμη λειτουργία του, όμως η υλοποίησή του δεν είναι εύκολα προσαρμόσιμη στην υφιστάμενη ελληνική πραγματικότητα. Οι εξαιρετικά σοβαροί μετασχηματισμοί του ελληνικού χώρου που χαρακτήρισαν τις δύο τελευταίες δεκαετίες έγιναν χωρίς κανένα απολύτως ευρύτερο χωροταξικό πλαίσιο και το γεγονός αυτό αποτελεί μία από τις κύριες αιτίες των μεγάλων προβλημάτων χωρική οργάνωσης και περιβάλλοντος στην Ελλάδα.

Μεταξύ τέτοιων προβλημάτων που δημιουργήθηκαν ή οξύνθηκαν λόγω της έλλειψης χωροταξικού σχεδιασμού αναφέρεται χαρακτηριστικά η διάχυτη αστικοποίηση, ιδιαίτερα στις περιοχές «εκτός σχεδίου δόμησης», με έντονο το φαινόμενο της γραμμικής ανάπτυξης κατά μήκος των οδικών αξόνων, λόγω της κείμενης νομοθεσίας η οποία εξακολουθεί να ισχύει μέχρι και σήμερα.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό σημείο αποτελεί η ύπαρξη πολλαπλών χρήσεων γης και οι συγκρούσεις μεταξύ αυτών, εξαιτίας της χωροθέτησης δραστηριοτήτων και λειτουργιών χωρίς επαρκείς όρους και περιορισμούς. Οι δραστηριότητες αυτές στην πλειοψηφία τους είναι μικρής κλίμακας, αλλά αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα των περιπτώσεων και αθροιστικά αντιπροσωπεύουν ένα μεγάλο μέρος των δραστηριοτήτων.

Η αυθαίρετη δόμηση, τόσο στις εντός σχεδίου, αλλά ειδικότερα στις εκτός σχεδίου περιοχές αποτελεί σήμερα ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στον εξωαστικό χώρο της ελληνικής επικράτειας. Οι αυθαίρετες δραστηριότητες οι οποίες αναπτύσσονται διάσπαρτα χωρίς κανένα χωροταξικό προγραμματισμό αποτελούν ένα μεγάλο ποσοστό, ενώ λόγω της ιδιαιτερότητας του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας, πρόκειται κυρίως για αγροτικές ή τουριστικές δραστηριότητες.

Στο σημείο αυτό πρέπει να προστεθεί και η κακή διαχείριση των παράκτιων ζωνών, λόγω της έλλειψης θεσμοθετημένου χωροταξικού πλαισίου, εξαιτίας των μεγάλων τουριστικών πιέσεων. Οι πιέσεις αυτές δυστυχώς επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες

περιοχές του ελληνικού χώρου, χωρίς στοιχεία οργάνωσης και με μεγάλες ελλείψεις βασικών υποδομών, οι οποίες δημιουργούν ανάγκες που καλύπτονται με προσωρινές ή ~~πρόχειρες λύσεις εκ των υστέρων, εντείνοντας με τον τρόπο αυτό τα προβλήματα στην~~ έλλειψη σχεδιασμού.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο, το οποίο αποτελεί τροχοπέδη στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, είναι η ακύρωση μεγάλων επενδυτικών σχεδίων λόγω έλλειψης χωροταξικού σχεδιασμού. Ειδικά μέχρι τη θεσμοθέτηση των Περιφερειακών Πλαισίων, δεν ήταν δυνατή η χωροθέτηση μεγάλων ειδικών δραστηριοτήτων, ή απαιτούσε μία χρονοβόρα διαδικασία, η οποία αποτελούσε καθοριστικό αρνητικό παράγοντα για τους επενδυτές.

Συμπληρωματικά, αναφέρεται ότι λόγω της έλλειψης χωροταξικού σχεδιασμού και της μέχρι τώρα οικονομικής ανάπτυξης των δραστηριοτήτων χωρίς ορθολογικό πλαίσιο σχεδιασμού, έχει δημιουργηθεί ένα καθεστώς στον ελλαδικό χώρο το οποίο παρουσιάζει δυσλειτουργία στην δομή του και έλλειψη υποδομών, ενώ σε πολλές περιπτώσεις οι υπερτοπικές υποδομές που υφίστανται, όπως τα δίκτυα μεταφορών, δεν αποδίδουν την μέγιστη δυνατή λειτουργία τους, λόγω της έλλειψης αυτής.

Στα προβλήματα που αναφέρθηκαν πρέπει να προστεθεί και η έλλειψη χωροταξικών κατευθύνσεων για των υποκείμενο σχεδιασμό (πολεοδομικό και περιβαλλοντικό), η οποία διευκόλυνε τις αποσπασματικές, ανορθολογικές και αντιπεριβαλλοντικές επιλογές πολλών σχεδίων τοπικής κλίμακας (και των αρμόδιων φορέων), καθώς και η έλλειψη χωροταξικού πλαισίου για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό (στην περίοδο όπου τα τρία διαδοχικά ΚΙΤΣ οδήγησαν σε καθοριστικές για το μέλλον της χώρας επιλογές χωροθέτησης)²⁸.

2.2. Αίτια που δημιουργούν τα προβλήματα στην εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου

Παρά το γεγονός ότι τα προβλήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω υφίστανται στην ελληνική πραγματικότητα, καθώς και πολλά άλλα τα οποία πιθανόν δεν έχουν αναφερθεί,

²⁸ Δημήτρης Οικονόμου, *Το θεσμικό πλαίσιο της χωροταξίας και οι περιπέτειές του, ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ*

υπάρχουν βαθύτερα αίτια τα οποία προκαλούν εν μέρει την εμφάνιση των προβλημάτων, εκτός από την έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού.

~~Μια πρώτη μορφή χωροταξικού προγραμματισμού είχε θεσπιστεί με τις διατάξεις~~

του Ν.360/1976, ωστόσο ο νόμος αυτός παρέμεινε αδρανής για περίπου είκοσι χρόνια, ενώ μαζί του παρέμεινε αδρανής και η έννοια της χωροταξίας. Η αδρανοποίηση του Ν.360/1976 άρχισε στην Ελλάδα να αντιμετωπίζεται ως πρόβλημα μόνο 20 σχεδόν χρόνια μετά την ψήφισή του, και αυτό όχι τόσο ως αποτέλεσμα συνειδητοποίησης ή ωρίμανσης από πλευράς αρμόδιων διοικητικών υπηρεσιών όσο για λόγους εξωγενείς ως προς τις τελευταίες ή συγκυριακούς. Βασικό ρόλο έπαιξε το γεγονός της ακύρωσης από το ΣτΕ ορισμένων αποφάσεων χωροθέτησης με επιχείρημα την έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού, ενώ ενδεχομένως συνέβαλαν επικουρικά και άλλοι παράγοντες, όπως το ευρωπαϊκό «πρότυπο»²⁹.

Στην Ελλάδα η μακροχρόνια αποφυγή της προώθησης του χωροταξικού σχεδιασμού υπήρξε απόρροια βαθύτερων αιτιών, όπως αντίστοιχα υπήρξε και η θεσμοθέτηση των πρώτων νομοθετημάτων για την οικιστική πολιτική (το Ν.Δ.17.7.1923 δημιουργήθηκε για να επιλύσει τα προβλήματα στέγασης που είχαν δημιουργηθεί, λόγω της έλευσης των προσφύγων στον ελλαδικό χώρο από τη Μικρασιατική Καταστροφή). Τα δομικά χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας θα μπορούσαν να θεωρηθούν τα βαθύτερα αίτια για την έλλειψη εφαρμογής του θεσμικού πλαισίου για το χωροταξικό σχεδιασμό.

Συγκεκριμένα, το πρότυπο της μεταπολεμικής περιόδου για την ανάπτυξη στην Ελλάδα ήταν η οικονομική ανάπτυξη, η οποία προωθήθηκε κυρίως μέσα από την οικιστική ανάπτυξη. Η χωρική μορφή όμως για μία τέτοιου είδους ανάπτυξη δεν είχε προβλεφθεί, ενώ η οικιστική πολιτική είναι συνυφασμένη με τις διαδικασίες συγκρότησης των όρων αξιοποίησης της ατομικής ιδιοκτησίας στη γη και του επενδεδυμένου σε αυτήν κεφαλαίου³⁰.

²⁹ Δημήτρης Οικονόμου, *Το θεσμικό πλαίσιο της χωροταξίας και οι περιπέτειές του, ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ*

³⁰ Παναγιώτης Γετίμης, *ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ*, Εκδόσεις ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Μάιος 1989

Χρησιμοποιώντας, συνεπώς, ως μονάδα χωρικού σχεδιασμού την μεμονωμένη ιδιοκτησία, δημιουργείται το αποτέλεσμα μίας τέτοιας μορφής ανάπτυξης, η οποία δεν αναπτύσσεται βάσει χωροταξικού σχεδιασμού αλλά ιδιοκτησιακού καθεστώτος και είναι η κατάσταση χωρικής «αταξίας» που διαπιστώνεται σήμερα.

2.3. Το περιφερειακό πρόβλημα

Ένα επιπλέον πρόβλημα που έχει δημιουργηθεί ως απόρροια όλων των παραπάνω είναι το περιφερειακό πρόβλημα, στη χωρική του διάσταση. Το χωροταξικό κριτήριο προσδιορίζει την περιφερειακή ασυμμετρία, όπως εκδηλώνεται με την ύπαρξη περιφερειακών ανισοτήτων α) ανάμεσα στην πρωτεύουσα και την υπόλοιπη χώρα, β) ανάμεσα στις κυριότερες μεγάλες πόλεις και τους υπόλοιπους οικισμούς, γ) ανάμεσα στα αστικά κέντρα και τους μικρότερους οικισμούς (χωριά) και δ) ανάμεσα στις περιφέρειες της ίδιας χώρας.

Γενικεύοντας τη διάσταση αυτή εξετάζουμε το περιφερειακό πρόβλημα ως πρόβλημα κέντρου και περιφέρειας. Το πρόβλημα αυτό στις αναπτυσσόμενες χώρες παίρνει την μορφή δυαδικής διάρθρωσης της εθνικής οικονομίας με ένα αστικό κέντρο, την πρωτεύουσα, που αναπτύσσεται γρήγορα και μία περιφέρεια, που ο ρυθμός ανάπτυξής της είναι που αργός ή στάσιμος και όχι σπάνια αρνητικός³¹.

³¹ Νικόλαος Ι. Κόνσολας, *ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ*, Εκδόσεις ΠΑΤΤΑΖΗΣΗ, Αθήνα 1997

Κεφάλαιο 3^ο: Ο χωροταξικός σχεδιασμός στην Περιφέρεια Κρήτης

3.1. Το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Περιφέρειας Κρήτης

Το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για την Περιφέρεια Κρήτης θεσμοθετήθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.2742/1999 τον Οκτώβριο 2003.

Με το παραπάνω πλαίσιο καταγράφεται και αξιολογείται η θέση της Περιφέρειας στο διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο, ο ρόλος της σε εθνικό επίπεδο και σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες καθώς επίσης και οι λειτουργίες διαπεριφερειακού χαρακτήρα που έχει ή μπορεί να αναπτύξει. Καταγράφονται και αξιολογούνται οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και διάρθρωση του χώρου στο επίπεδο της Περιφέρειας.

Επίσης με την έγκριση του Περιφερειακού Πλαισίου αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των ευρωπαϊκών, εθνικών και περιφερειακών πολιτικών προγραμμάτων σε επίπεδο Περιφέρειας και προσδιορίζονται με προοπτική δεκαπέντε ετών βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές επιλογές για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του χώρου στο επίπεδο της Περιφέρειας, οι οποίες θα προωθούν την ισότιμη ένταξή της στον ευρύτερο διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο³².

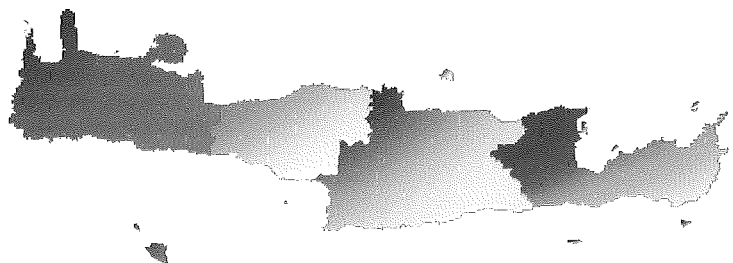
Η Απόφαση 25291/2003, η οποία καταρτίζει το παραπάνω πλαίσιο, βρίσκεται στο παράρτημα της παρούσας μελέτης, όπως δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδας της Κυβερνήσεως. Παρακάτω επιχειρείται μία πρώτη κριτική στην εφαρμογή της Απόφασης σε κλιμακωτό στάδιο αρμοδιοτήτων, αφού πρώτα παρουσιαστούν κάποια δεδομένα για την αναπτυξιακή φυσιογνωμία της περιφέρειας.

³² Απόφ.25291/2003, άρθρο 1

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ
13^η Ελληνική Περιφέρεια – 5^ο μεγαλύτερο νησί στη Μεσόγειο

4 Νομοί: Ν.Χανίων (2376 km²), Ν.Ρεθύμνου (1496 km²), Ν.Ηρακλείου (2642 km²), Ν.Λασιθίου (1821 km²)

Επιφάνεια:	8.335 km ² (6,3 % του συνόλου της χώρας)
Πληθυσμός:	601.000 (5,5 % του πληθυσμού της χώρας) αστικός 41,5 %, ημι-αστικός 12,3 %, αγροτικός 46,2 %
ΑΠΠ:	19 % Πρωτογενής, 18 % Δευτερογενής, 63 % Τριτογενής
Απασχόληση:	32,1 % Πρωτογενής, 17,6 % Δευτερογενής, 50,3 % Τριτογενής
Κλίμα:	εόκρατο μεσογειακό
Τουρισμός:	(2003) Πάνω από 3 εκατομμύρια αφίξεις (μέσος όρος παραμονής = 2 εβδομάδες) 2.944 ξενοδοχεία: 460.750 κλίνες - 1.160 ενοικ. διαμερίσματα: 73.321 κλίνες
Αεροδρόμια:	Ηράκλειο, Χανιά, Σητεία

3.2. Συνοπτικά γεωγραφικά και δημογραφικά δεδομένα για την Περιφέρεια Κρήτης

Διοικητικά, η περιφέρεια της Κρήτης διαιρείται σε τέσσερα νομαρχιακά διαμερίσματα: Ηράκλειο, Λασιθί, Ρέθυμνο και Χανιά, ενώ η πόλη του Ηρακλείου λειτουργεί ως περιφερειακό κέντρο διοίκησης. Το νησί έχει συνολική επιφάνεια 8.335 km², ίση με 6,3% της συνολικής ηπειρωτικής επιφάνειας της χώρας, ενώ σχεδόν τα 3/5 της επιφάνειας του νησιού είναι ορεινά ή ημιορεινά (με υψόμετρο επάνω από 200m).

Σύμφωνα με την τελευταία εθνική απογραφή που πραγματοποιήθηκε το 2001 από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (ΕΣΥΕ), ο πληθυσμός της Κρήτης ανέρχεται σε 601.159 αντιπροσωπεύοντας το 5,5% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Η περιφέρεια έχει ένα ποσοστό αύξησης πληθυσμού που είναι σχεδόν διπλάσιο από αυτό της χώρας. Σε όλη τη διάρκεια της περιόδου του 1971 - 2001, ο πληθυσμός της Κρήτης αυξήθηκε κατά 56,9% ενώ το εργατικό δυναμικό ως μερίδιο του συνολικού πληθυσμού έφθασε σε μια ακόμα υψηλότερη αύξηση του 78,3 %

Το 2001, το εργατικό δυναμικό ήταν 244.430 ενώ οι απασχολούμενοι ανερχόντουσαν σε 230.095. Κατά τη διάρκεια των προηγούμενων ετών και ο οικονομικά δραστήριος πληθυσμός και η απασχόληση έχουν δείξει μια αύξηση υψηλότερη από το μέσο όρο της χώρας. Από την άποψη της κατανομής απασχόλησης ανά τομέα της οικονομίας,

παρατηρείται μια ενίσχυση του τριτογενούς τομέα ενώ ο πρωτογενής και δευτερογενής τομέας παρουσιάζουν ύφεση κατά τη διάρκεια των προηγούμενων ετών

~~Το 2001, η ανεργία στην Κρήτη κατείχε ποσοστό 5,8%, το οποίο είναι σημαντικά~~

~~χαμηλότερο από το αντίστοιχο 10,5% της χώρας. Η ανεργία στην Περιφέρεια Κρήτης έχει καταδείξει μια μικρή αύξηση κατά τη διάρκεια των προηγούμενων ετών. Ωστόσο, από την άποψη των ειδικών κατηγοριών ανέργων, η κατάσταση στην περιοχή είναι καλύτερη σε σύγκριση με τη γενική εικόνα της χώρας. Αξιοσημείωτος σε αυτό το πλαίσιο είναι ο έντονος κυκλικός και εποχιακός χαρακτήρας των βασικών δραστηριοτήτων της τοπικής οικονομίας (πρωτογενής και τριτογενής τομέας) που απαιτούν ένα υψηλό επίπεδο πολυ-ειδίκευσης και την αυξανόμενη κινητικότητα του εργατικού δυναμικού.~~

3.3. Συνοπτικά οικονομικά δεδομένα για την Περιφέρεια Κρήτης

Η οικονομία της περιοχής της Κρήτης αποτελεί το 5,3% του ΑΕΠ της χώρας, ενώ όσον αφορά στην παραγωγικότητα, η περιοχή είναι περίπου στο ίδιο επίπεδο με το υπόλοιπο των χωρών, αλλά πίσω από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σε μια εθνική κλίμακα, η Κρήτη αποτελεί το 8,2% της γεωργικής παραγωγής, 1,1% της παραγωγής κατασκευής ενώ η συμβολή της στον τομέα των υπηρεσιών είναι 5.8 %. Επίσης έχει 7.4% της περιοχής καλλιεργημένου εδάφους της χώρας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το 2002 το νησί παράγαγε 41% του ελληνικού ελαιολάδου.

Το 6% των συνολικών επενδύσεων της χώρας αντιστοιχούν στην Κρήτη. Κατά τη διάρκεια της περιόδου του 1997 - 2001, 166 άδειες λειτουργίας χορηγήθηκαν στις νέες κατασκευαστικές επιχειρήσεις. Αυτός ο αριθμός αντιπροσωπεύει 4% του συνόλου της χώρας. Σύμφωνα με την ετήσια βιομηχανική έρευνα της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος, οι κρητικές επιχειρήσεις αποτελούν 1.5% των συνολικών επενδύσεων που γίνονται από τις ελληνικές βιομηχανικές επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999 - 2000. Το 3/4 του ΑΕΠ της περιοχής παράγεται από τον τομέα των υπηρεσιών. Ο τουρισμός έχει μια σημαντική συμβολή δεδομένου ότι 14% του ΑΕΠ δημιουργείται από τις υπηρεσίες που παρέχονται από τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια. Τα στοιχεία που

παρουσιάζονται ανωτέρω επεξηγούν τη σημασία και του αρχικού και τομέα των υπηρεσιών στην οικονομία της Κρήτης.

3.4. Συνοπτικά οι υποδομές μεταφορών και ενέργειας στην Περιφέρεια Κρήτης

Η κύρια οδική αρτηρία της Κρήτης είναι ο βόρειος οδικός άξονας, ο οποίος αποτελεί μέρος του εθνικού οδικού δικτύου. Το υπόλοιπο του οδικού δικτύου του νησιού είναι προσανατολισμένο και συνδεδεμένο με αυτόν τον άξονα, ενώ τα νότια παράλια δε συνδέονται μεταξύ τους παρά μόνο μέσω αυτού.

Στις αεροπορικές μεταφορές, η Κρήτη ικανοποιεί τις αεροπορικές μεταφορές επιβατών και τουριστών του νησιού με τρεις αερολιμένες σε Ηράκλειο, Χανιά και τη Σητεία. Από την άποψη της κυκλοφορίας, ο αερολιμένας Ηρακλείου "Ν. Καζαντζάκης" είναι ο δεύτερος πιο πολυσύχολος στην Ελλάδα (φιλοξενεί 2.7 εκατομμύριο επιβάτες ετησίως) και καταδεικνύει μια ετήσια αύξηση στην κυκλοφορία επιβατών 9% κατά τη διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας, ενώ αποτελεί τη νοτιότερη πύλη της εισόδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Όλες οι κύριες πόλεις των τεσσάρων νομαρχιακών διαμερισμάτων του νησιού έχουν τη θάλασσα και συνεπώς λιμένες με τους οποίους ικανοποιούν τις απαιτήσεις των κατοίκων για μετακίνηση και μεταφορά προϊόντων προς το βασικό λιμάνι του Πειραιά και από εκεί προς την ηπειρωτική χώρα. Ο λιμένας Ηρακλείου έχει χαρακτηριστεί ως λιμένας της εθνικής σημασίας. Η ύπαρξη μιας ελεύθερης ζώνης στο λιμένα Ηρακλείου ενισχύει το ρόλο της στις διεθνείς ροές εμπορευμάτων, ενώ η γειτνίασή της στο διεθνή αερολιμένα Ηρακλείου παρέχει τη δυνατότητα για τη συνδυασμένη μεταφορά.

Όσον αφορά στις υποδομές ενέργειας στο νησί, σήμερα υπάρχουν τρεις σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος που λειτουργούν στην Κρήτη από τη Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ). Αυτοί βρίσκονται στις περιοχές Λινοπεραμάτων (Ηράκλειο), Ξυλοκαμάρας (Χανιά) και Αθρινόλακκου (Σητεία).

3.5. Συνοπτικά δεδομένα τριτογενούς παραγωγής για την Περιφέρεια Κρήτης

Όσον αφορά στις δραστηριότητες πρωτογενούς τομέα, τα κρητικά γεωργικά προϊόντα μπορούν να γίνουν η σπονδυλική στήλη των εξαγωγών του νησιού υπό τον όρο ότι

η κατάλληλη τυποποίηση και η συσκευασία υιοθετούνται. Μια περιφερειακή πολιτική της πρόσβασης των νέων και υπάρχουσών αγορών, της προώθησης της κρητικής διατροφής ως πρότυπο διατροφής, των συμπράξεων μεταξύ της γεωργικής παραγωγής και του τουριστικού τομέα καθώς επίσης και της επιστημονικής υποστήριξης της γεωργίας μέσω των ερευνητικών ιδρυμάτων του νησιού θα μπορούσε να είναι βασικές παράμετροι για την ανάπτυξη του αρχικού τομέα.

Σήμερα, ο τομέας της κατασκευής αποτελείται κυρίως από τις εταιρίες που ασχολούνται με την επεξεργασία - τυποποίηση και τη συσκευασία των γεωργικών προϊόντων, και στην παραγωγή των ενδιάμεσων αγαθών που χρησιμοποιούνται στη γεωργική παραγωγή (ζωικές τροφές κ.λπ.). Ο τομέας των πλαστικών, η επεξεργασία του μαρμάρου και τα προϊόντα βιοτεχνολογίας μπορούν να είναι οι σημαντικές προοπτικές στην εμπορική εκμετάλλευση της ερευνητικής δραστηριότητας.

Η τουριστική δραστηριότητα κεφαλαιοποιεί στην κεντρική θέση του νησιού και τα υπάρχοντα δίκτυα των οπτικών ινών μπορεί να παραγάγει τις καλές προοπτικές της αύξησης για τον τομέα των τεχνολογιών τέμνων-ακρών μέσω του τεχνολογικού πάρκου της Κρήτης σε Ηράκλειο και των ερευνητικών κέντρων στον τομέα των τηλεπικοινωνιών.

Η περαιτέρω αύξηση τουριστών της περιοχής είναι βασισμένη στα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά της: πολύ καλοί κλιματολογικοί όροι, μνημεία και τομείς του ιστορικού ενδιαφέροντος, φυσικό περιβάλλον και της υψηλή ποιότητα των υπηρεσιών φιλοξενίας που παρέχονται από όλες τις κατηγορίες ξενοδοχείων. Η αναβάθμιση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών αφορά στη δημιουργία ή στην επέκταση των μεγάλων μονάδων ξενοδοχείων και στη χρησιμοποίηση ή και επέκταση του υπάρχοντος οικοτουρισμού, καθ'ως και των πολιτιστικών και αθλητικών εγκαταστάσεων. Η ανάπτυξη ενός θαλάσσιου πάρκου στη νοτιοδυτική Κρήτη και η κατασκευή ενός δικτύου μαρίνων στη νότια ακτή του νησιού αναμένεται να πραγματοποιηθούν.

Πηγή: ΚΕΤΑ, Αναπτυξιακή φυσιογνωμία της περιφέρειας Κρήτης.

3.6. Η υλοποίηση του χωροταξικού σχεδιασμού στην Περιφέρεια Κρήτης

Η υλοποίηση του χωροταξικού σχεδιασμού στο σύνολο της περιφέρειας, όπως ~~θεωροθετήθηκε, δε θεωρείται εύκολη υπόθεση. Αντίθετα, τα προβλήματα που~~ παρουσιάζονται στο σύνολο του νησιού - διότι παρά το μεγάλο μέγεθος, η Κρήτη εξακολουθεί να διαθέτει τα χαρακτηριστικά του νησιού - είναι πολλά και ποικιλόμορφα, παρά τα θετικά στοιχεία που προκύπτουν από τους δείκτες που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Η ανάπτυξη που παρουσιάζεται παραπάνω έχει στηριχθεί, σε μεγαλύτερο από ότι σε άλλες περιφέρειες της χώρας βαθμό, στις δημόσιες επενδύσεις, οι οποίες δεν κατάφεραν να κινητοποιήσουν επαρκώς και τις ιδιωτικές επενδύσεις. Οι πραγματοποιηθείσες δημόσιες επενδύσεις είχαν μεγαλύτερη συμμετοχή από ό,τι στο σύνολο της χώρας από τις ιδιωτικές, και ουσιαστικά συντήρησαν την απασχόληση και τα εισοδήματα στον τομέα των κατασκευών. Είναι χαρακτηριστικό, ότι στο σύνολο του δευτερογενή τομέα η Κρήτη βελτιώνει διαχρονικά τη σχετική της θέση, σε σύγκριση με το μέσο όρο της Χώρας, ενώ στη μεταποίηση που αποτελεί και το πλέον σημαντικό τμήμα του τομέα, η θέση της Κρήτης χειροτερεύει. Η επακόλουθη βελτίωση της υποδομής δεν ήταν αρκετή για να ενθαρρύνει αυξημένες ιδιωτικές επενδύσεις. Αντιθέτως, οι ιδιωτικές επενδύσεις, σε σταθερές τιμές, μειώθηκαν πολλές χρονιές της τελευταίας περιόδου.

Η αύξηση του εισοδήματος και της απασχόλησης έχουν συγκεντρωθεί κατά κύριο λόγο στον τριτογενή τομέα, με κεντρική δραστηριότητα τον τουρισμό. Η Κρήτη συγκεντρώνει μικρότερη από το σχετικό της μέγεθος αναλογία επενδύσεων στο δευτερογενή τομέα και μεγαλύτερη στον τουρισμό. Αποτέλεσμα είναι η σχετικά μεγαλύτερη υστέρηση που παρατηρείται στην Κρήτη, ως προς την ανάπτυξη της μεταποίησης. Επίσης και άλλοι δείκτες ευημερίας, πλην του κατά κεφαλήν εισοδήματος, εξακολουθούν να υστερούν στην Κρήτη, έναντι του μέσου όρου της Χώρας. Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στους δείκτες που σχετίζονται με το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού της Περιφέρειας, επίπεδο, που εάν ήταν υψηλό, θα προσδιόριζε δυνατότητες μακροχρόνιας ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της.

Επίσης η μέχρι σήμερα ανάπτυξη της Περιφέρειας, στηρίχθηκε κυρίως στον βόρειο λειτουργικό άξονα και φυσικά στην περιοχή του έχουν συσσωρευτεί τα μεγαλύτερα και συνθετότερα προβλήματα συγκρούσεων χρήσεων γης και αντιφατικών δραστηριοτήτων,

φαινόμενα τα οποία μπορεί να αντιμετωπιστούν με δυσκολία και με έντονες και συντονισμένες προσπάθειες. Αλλά και σε εκτεταμένες ζώνες του νότιου άξονα η κατάσταση δεν είναι ενθαρρυντική.

Ένα άλλο σοβαρό πρόβλημα της περιφέρειας εντοπίζεται στη δομή του οικιστικού ιστού και συγκεκριμένα αφορά στον αστικό χώρο των μεγάλων κέντρων, και παρ' όλες τις ενέργειες που έχουν αναληφθεί τα τελευταία χρόνια, ειδικά στους πυρήνες των ιστορικών κέντρων τους, εξακολουθεί στο σύνολό του να παραμένει άμορφος και άξενος. Η υφιστάμενη πραγματικότητα δεν είναι δυνατό να αντιμετωπιστεί με ρυθμίσεις κανονιστικού χαρακτήρα, όπως είναι τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια και για λόγο αυτό θα πρέπει να ενισχυθούν οι προσπάθειες και να χρησιμοποιηθούν οι παρεμβάσεις και τα εργαλεία ποιοτικού χαρακτήρα του Ν.2508/1997 «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της Χώρας», να αναληφθούν δηλαδή προγράμματα εκτεταμένων αναπλάσεων.

Το ιδιαίτερα σημαντικό απόθεμα των μνημείων εντός των ιστορικών κέντρων των πόλεων Ρεθύμνου, Χανίων, Ηρακλείου και Αγίου Νικολάου, Ιεράπετρας, Σητείας και άλλων μικρότερων ιστορικών αστικών κέντρων, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί - και ήδη αντιμετωπίζεται μερικώς - στα πλαίσια των προγραμματισμένων ή προς προγραμματισμό προγραμμάτων ανάπλασής τους. Κρίνεται, πάντως, ότι αφενός εξ' αιτίας του αριθμού τους, αλλά και των προβλημάτων που δημιούργησε η συγκεκριμένη αστική ανάπτυξη αφετέρου, οι πόροι που κατευθύνονται σήμερα δεν είναι επαρκείς, ενώ παράλληλα χαρακτηρίζονται από μεγάλη διασπορά, με αποτέλεσμα να μην είναι συνεκτικά ορατές οι όποιες ευεργετικές παρεμβάσεις. Και επειδή οι δημόσιοι πόροι δεν επαρκούν για τόσο μεγάλες παρεμβάσεις απαιτείται η κινητοποίηση ιδιωτικών πόρων μέσα από κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο.

Στον περιαστικό χώρο των μεγάλων κέντρων, δεν έχουν γίνει ιδιαίτερες προσπάθειες και η κατάσταση του αστικού περιβάλλοντος αξιολογείται ως πολύ δυσμενέστερη. Εάν μάλιστα σημειωθεί, ότι όλες οι δραστηριότητες «αίγλης» της Περιφέρειας χωροθετήθηκαν σε αυτού του τύπου χώρους ή και αμέσως στην περιφερειακή ζώνη έξω από αυτούς (τα Πανεπιστημιακά και Ερευνητικά Ιδρύματα, το Πολυτεχνείο, το ΜΑΙΧ, το ΠΕΠΙΑΓΝΗ και άλλες σημαντικές εγκαταστάσεις), τότε είναι προφανείς οι λόγοι για τους οποίους η εξυγίανσή τους και η σύνδεσή τους με τον αστικό ιστό αποκτά πρώτη προτεραιότητα. Στις περιοχές αυτές φυσικά είναι

χωροθετημένα και οι πάσης φύσεως ΒΙΠΕ - ΒΙΠΑ - ΒΙΟΠΑ, αλλά και είναι εγκατεστημένες όλες οι σημαντικές μεταποιητικές μονάδες της Κρήτης.

~~Αλλά και στα μικρότερα αστικά κέντρα και οικισμούς η εικόνα δεν είναι ενθαρρυντική.~~

Στο εσωτερικούς πυρήνες τους καταστρέφεται η πλούσια αρχιτεκτονική παράδοση του νησιού, για να αντικατασταθεί από ακαλαίσθητα και άμορφα «σύγχρονα» κτίσματα, ενώ η περιφέρειά τους αναπτύσσεται ραγδαία, με ασυγκρότητο οικιστικό πλέγμα.

Τα δισεπίλυτα όμως χωροταξικά θέματα, που λειτουργούν ανασχετικά ως προς τις αναπτυξιακές επιλογές, δεν εμφανίζονται μόνον στον βόρειο άξονα, αλλά σχεδόν σε ολόκληρη την έκταση της νήσου και μάλιστα σε όλες τις τουριστικά αναπτυσσόμενες περιοχές. Όπως είναι φυσικό, στις παράκτιες ζώνες είναι εγκατεστημένες οι μεγάλες τουριστικές μονάδες και δίπλα τους οι μικρότερες και στις ίδιες ακριβώς περιοχές, σε γραμμικούς παράλληλους με την ακτογραμμή άξονες, ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσεται και η δεύτερη κατοικία, με μηχανισμούς της «εντός σχεδίου» ή «εντός των ορίων των οικισμών» ή και της «εκτός σχεδίου» δόμησης.

Στις ίδιες παράκτιες ζώνες εντοπίζονται και τα σημεία με έντονες περιβαλλοντικές πιέσεις, από τις οικιστικές δραστηριότητες, και περισσότερο στη βόρεια, εξαιτίας της έντασης και της πυκνότητας των δραστηριοτήτων, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται και η ανθρώπινη κατοίκηση, που ασκούνται εκεί. Η διάχυση, η οποία παρατηρείται, συνδέεται απόλυτα με την χωροταξική συνιστώσα της κατανομής των δραστηριοτήτων στο χώρο της Κρήτης.

Είναι χαρακτηριστικό ό,τι ενώ ανατέθηκαν και εκπονήθηκαν Μελέτες για όλες τις κρίσιμες περιαστικές ζώνες, αλλά και τις αντίστοιχες κρίσιμες παράκτιες, η θεσμοθέτησή τους δεν προχώρησε, κυρίως εξ' αιτίας των μακρών και επαναλαμβανόμενων συμμετοχικών διαδικασιών, των αδυναμιών της διοίκησης και του θεσμικού πλαισίου. Έτσι, δεν προωθήθηκαν για θεσμοθέτηση όλες οι Ειδικές Χωροταξικές Μελέτες, που είχαν εκπονηθεί, αλλά ακόμη και οι Μελέτες των Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου γύρω από τα μεγάλα αστικά κέντρα, πλην αυτών του Ρεθύμνου και της Γεωργιούπολης - Επισκοπής³³.

³³ Απόφ.25291/2003, άρθρο 3

3.7. — Τα όργανα υλοποίησης του χωροταξικού σχεδιασμού στην Περιφέρεια Κρήτης

~~Όπως διεξοδικά αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, οι συνταγματικές ρυθμίσεις της~~
χώρας δημιουργούν το δεδομένο ότι ο χωροταξικός αλλά και ο πολεοδομικός σχεδιασμός αποτελεί κρατική υπόθεση και συνεπώς ακόμα και σε τοπικό επίπεδο όταν αφορά σε ένα δήμο, μία κοινότητα ή μία γειτονιά θεωρείται ότι έχει περιφερειακό ή ακόμα και εθνικό χαρακτήρα.

Φορέας, επομένως, της χωροταξικής πολιτικής και του πολεοδομικού σχεδιασμού είναι ο Γενικός Γραμματέας Περιφέρειας ως περιφερειακό όργανο ανάλογα με τη σημασία και τον τομέα της αρμοδιότητας του, με εξαίρεση μόνο όσες πράξεις αφορούν στην εφαρμογή του σχεδίου, δηλαδή τις πράξεις αναλογισμού, τις πράξεις εφαρμογής και την έκδοση βέβαια οικοδομικών αδειών.

Ως όργανα για την υλοποίηση του χωροταξικού σχεδιασμού νοούνται οι αρμόδιες Διευθύνσεις και Υπηρεσίες της Περιφέρειας, οι οποίες έμμεσα ή άμεσα μετά την τροποποίηση και την ανάθεση των νέων αρμοδιοτήτων ασκούν και υλοποιούν χωροταξική και οικιστική πολιτική, και τα οποία αναλυτικά παρατίθενται στη συνέχεια.

Το Περιφερειακό Συμβούλιο Περιφέρειας Κρήτης διατυπώνει προς τους κεντρικούς φορείς του δημόσιου τομέα προτάσεις για έργα και μέτρα πολιτικής, εθνικής σημασίας που αφορούν την Περιφέρεια, αλλά εντάσσονται στο μεσοχρόνιο εθνικό αναπτυξιακό πρόγραμμα. Επίσης καταρτίζει, ύστερα από σχετικές προτάσεις των νομαρχιακών συμβουλίων, το μεσοχρόνιο περιφερειακό αναπτυξιακό πρόγραμμα, στα πλαίσια του μεσοχρόνιου αναπτυξιακού προγράμματος, αλλά και το ετήσιο περιφερειακό αναπτυξιακό πρόγραμμα. Αποφασίζει για τα ετήσια νομαρχιακά αναπτυξιακά προγράμματα, στις περιπτώσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 53 του Ν 1622/1986, και κατανέμει τις πιστώσεις του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων για έργα νομαρχιακής και τοπικής σημασίας. Τέλος, διατυπώνει προς τους φορείς του δημόσιου τομέα προτάσεις για έργα και μέτρα πολιτικής που αφορούν την περιφέρεια και χρηματοδοτούνται από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων, αλλά εντάσσονται στα ειδικά

αναπτυξιακά προγράμματα των φορέων αυτών και γνωμοδοτεί για τα προγράμματα αυτά πριν από την έγκρισή τους.

Ταυτόχρονα, η Γενική Διεύθυνση Περιφέρειας Κρήτης παρακολουθεί την

εξειδίκευση και εφαρμογή των πολιτικών της Περιφέρειας, συνεργάζεται με τις υπηρεσίες της κεντρικής διοίκησης για το συντονισμό των εθνικών πολιτικών με την πολιτική της Περιφέρειας και μεριμνά για την εφαρμογή και εκτέλεση αυτών, συντονίζοντας τη δράση όλων των Υπηρεσιών της Περιφέρειας.

Η Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωροταξίας αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές υπηρεσίες στη θεσμική δομή της Περιφέρειας, καθώς είναι αρμόδια για τον Προγραμματισμό και την εφαρμογή της Περιβαλλοντικής, Χωροταξικής και Πολεοδομικής Πολιτικής, στο πλαίσιο των αρχών και εθνικών κατευθύνσεων για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η Διεύθυνση συγκροτείται από το τμήμα Περιβαλλοντικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού και από το Τμήμα Πολεοδομικού Σχεδιασμού και Εφαρμογών. Οι αρμοδιότητες και η συμβολή τους στο χωρικό σχεδιασμό αναλύεται παρακάτω.

Στο Τμήμα Περιβαλλοντικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού ανήκει η εξειδίκευση των κατευθυντηρίων γραμμών Περιβαλλοντικής και Χωροταξικής Πολιτικής σε επίπεδο Περιφέρειας, η επεξεργασία προγραμμάτων επεμβάσεων στο πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού καθώς και η συλλογή, ανάλυση, επεξεργασία και αξιολόγηση των απαραίτητων στοιχείων και στατιστικών δεδομένων και εκπόνηση ειδικών μελετών. Επίσης στις αρμοδιότητες εμπίπτουν και η μέριμνα για την ενημέρωση της βάσης δεδομένων για το χωροταξικό πληροφοριακό σύστημα, ο συντονισμός των ενεργειών για την παρακολούθηση και προστασία του περιβάλλοντος, τα έργα διευθέτησης και ρύθμισης ροής υδάτων, η λήψη έκτακτων μέτρων σε περιπτώσεις ρύπανσης του περιβάλλοντος και η προέγκριση χωροθέτησης έργων και δραστηριοτήτων μεσαίας κατηγορίας.

Το Τμήμα Πολεοδομικού Σχεδιασμού και Εφαρμογών προωθεί την εξειδίκευση των γενικών κατευθύνσεων και οδηγιών με θέματα πολεοδομικού σχεδιασμού οικιστικής

πολιτικής και κατοικίας, καθώς και οικοδομικού και κτιριοδομικού κανονισμού, υλοποιεί τα προγράμματα εκτέλεσης έργων που προβλέπονται από τα γενικά πολεοδομικά σχέδια (ΓΠΣ) και τις πολεοδομικές μελέτες. Επίσης ασχολείται με την παρακολούθηση, το συντονισμό και τη διατύπωση απόψεων σε ότι αφορά προγράμματα μελετών (ΓΠΣ) και πολεοδομικών μελετών ή και μεμονομένων ως άνω μελετών. Επίσης, με εντολή Γενικού Γραμματέα, εκδίδονται αποφάσεις για την έγκριση παρεκκλίσεων για εγκαταστάσεις εκτός εγκεκριμένων σχεδίων και εκτός ορίων οικισμών και για την συγκρότηση συνεργείου κατεδάφισης αυθαιρέτων κτισμάτων και κατασκευών.

Η παρακολούθηση άσκησης των αρμοδιοτήτων των νομαρχιακών υπηρεσιών πολεοδομικού σχεδιασμού και εφαρμογών και η παροχή κατευθύνσεων και οδηγιών σε αυτές αποτελεί επίσης αρμοδιότητα του τμήματος, ενώ οι εγκρίσεις στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του αφορούν σε χαρακτηρισμό ενός οικοδομικού τετραγώνου ως ενεργού, στην έγκριση τοπικού ρυμοτομικού σχεδίου σε εκτός σχεδίου περιοχές για καθορισμό χώρων για ανέγερση κτιρίων δημοσίων και δημοτικών σκοπών, στην έγκριση τοπικού ρυμοτομικού σχεδίου για εκτέλεση επειγόντων στεγαστικών κρατικών προγραμμάτων του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας, της Δημόσιας Επιχείρησης Πολεοδομίας και Στέγασης και της ΕΚΤΕΝΕΠΟΛ και ο καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης και στην έγκριση και αναθεώρηση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (ΓΠΣ) και των Σχεδίων Χωροταξικής και Οικιστικής Οργάνωσης της Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ)

Σε εξίσου σημαντική θέση για το χωροταξικό σχεδιασμό βρίσκεται και η Διεύθυνση Σχεδιασμού και Ανάπτυξης, καθώς σχεδιάζει και υλοποιεί περιφερειακή πολιτική, διαμορφώνοντας ταυτόχρονα και χωροταξική πολιτική. Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της και συγκεκριμένα του Τμήματος Σχεδιασμού Περιφερειακής Πολιτικής εντάσσονται η εξειδίκευση των στόχων και των κατευθύνσεων της αναπτυξιακής πολιτικής, η μέριμνα για την κατάρτιση και έγκριση του αναπτυξιακού προγράμματος της Περιφέρειας, ο συντονισμός των φορέων εκτέλεσης και η παρακολούθηση της πορείας εφαρμογής του αναπτυξιακού προγράμματος, η εισήγηση στο Περιφερειακό Συμβούλιο για την έγκριση των μεσοχρόνιων νομαρχιακών αναπτυξιακών προγραμμάτων που εκπονούνται στα πλαίσια των

μεσοχρόνιων περιφερειακών αναπτυξιακών προγραμμάτων καθώς και η εκπόνηση γενικών και ειδικών αναπτυξιακών μελετών που αφορούν στην Περιφέρεια.

~~Στην ίδια Διεύθυνση υπάγεται και το Τμήμα Εφαρμογής Προγραμμάτων και~~

Διαχείρισης Έργων, το οποίο μεριμνά για την έγκριση και παρακολούθηση της εκτέλεσης των ετήσιων προγραμμάτων Δημοσίων Επενδύσεων Περιφερειακού Επιπέδου, παρακολουθεί και ελέγχει την εφαρμογή της επενδυτικής πολιτικής του Δημοσίου Τομέα και επιλέγει και παρακολουθεί την εκτέλεση έργων προγραμμάτων που υποβάλλονται για χρηματοδότηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλους χρηματοδοτικούς οργανισμούς στο πλαίσιο του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Το Τμήμα Κινήτρων Περιφερειακής Ανάπτυξης ασχολείται με την προώθηση των διαδικασιών αξιολόγησης και έγκρισης των επενδύσεων, τον έλεγχο των επενδύσεων και την εφαρμογή των περί κινήτρων διατάξεων στην έδρα κάθε Περιφέρειας Περιφερειακής καθώς και με τη σύσταση Γνωμοδοτικής Επιτροπής Επενδύσεων, η οποία γνωμοδοτεί για τις αιτήσεις υπαγωγής επενδύσεων ή και προγραμμάτων χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού.

Τέλος, το Τμήμα Διαχείρισης Υδατικών Πόρων εξειδικεύει στο υδατικό διαμέρισμα την εθνική πολιτική της χώρας και μεταξύ άλλων καθορίζει, σε συνεργασία με τις Υπηρεσίες των Υπουργείων Γεωργίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, τις ποσότητες νερού που απαιτούνται για την κάλυψη των αναγκών προστασίας και διατήρησης του υδατικού οικοσυστήματος και μεριμνά για την ένταξη των ποσοτήτων αυτών στα προγράμματα ανάπτυξης των υδατικών πόρων του διαμερίσματος.

Οι υπόλοιπες Διευθύνσεις και Υπηρεσίες της Περιφέρειας κρήτης, οι οποίες έμμεσα ασκούν χωροταξική πολιτική, μέσω των αρμοδιοτήτων τους, έχουν ως εξής:

- Η Διεύθυνση Δημοσίων Έργων, η οποία είναι αρμόδια για τον προγραμματισμό και τη μελέτη της περιφερειακής πολιτικής κατασκευής έργων, τη συγκέντρωση στοιχείων και τη διατύπωση προτάσεων για την κατάρτιση προγραμμάτων μελέτης, κατασκευής και

συντήρησης των έργων καθώς και την εκπόνηση ή ανάθεση εκπόνησης και την έγκριση των μελετών των έργων αυτών και για την εκτέλεση δειγματοληψιών και τον έλεγχο της καταλληλότητας των εδαφών και των υλικών κατασκευής των εκτελούμενων έργων.

- Η Διεύθυνση Ελέγχου Κατασκευής Έργων, η οποία επιβλέπει όλα τα θέματα επί τόπου εφαρμογής των μελετών, συμπλήρωσης και προσαρμογής αυτών, καθώς και κατάρτισης συμπληρωματικών μελετών έργων οδοποιίας και λοιπών έργων αρμοδιότητας της Διεύθυνσης, όπως τα υδραυλικά και τα συγκοινωνιακά έργα.
- Η Διεύθυνση Ελέγχου Συντήρησης Έργων, η οποία έχει αρμοδιότητες για την συντήρηση και βελτίωση του υφισταμένου Εθνικού Οδικού Δικτύου Κρήτης, με εργασίες που αφορούν την κατασκευή τοπικών βελτιώσεων, την διαγράμμιση και σήμανση του δικτύου, τον ηλεκτροφωτισμό, τη φωτεινή σηματοδότηση κόμβων, την επέκταση και βελτίωση του πρασίνου, την αστυνόμευση, την επέμβαση και αποκατάσταση των πάσης φύσεως ζημιών ως για την καθαριότητα αυτού, τα θέματα κυκλοφοριακών συνδέσεων, πρατηρίων και λοιπών εγκαταστάσεων ειδικών κτιρίων, στο δίκτυό της, για θέματα εκτέλεσης τομών, στο σώμα της οδού (από ιδιώτες ή φορείς κλπ), ενώ είναι επιφορτισμένη στη συνέχεια για την επίβλεψη των κατασκευών αυτών καθώς και για την οριοθέτηση του σώματος της οδού (όρια απαλλοτρίωσης).
- Η Διεύθυνση Γεωργικής Ανάπτυξης, είναι αρμόδια για τη γεωργική ανάπτυξη και εφαρμογή της αγροτικής πολιτικής και συγκεκριμένα για τον προγραμματισμό της γεωργικής ανάπτυξης, την κατάρτιση προγραμμάτων της Περιφέρειας και την παρακολούθηση της εκτέλεσης τους, την εκπόνηση μελετών και την αξιολόγηση των μέτρων αγροτικής πολιτικής
- Το Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΥΔΚ), το οποίο έχει την αρμοδιότητα για την σύνταξη και θεώρηση των μελετών, η επίβλεψη και παραλαβή των έργων των Δήμων και Κοινοτήτων, των Συνδέσμων τους, των Δημοτικών και Κοινοτικών τους Ιδρυμάτων των λοιπών Νομικών τους Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και των Συμβουλίων Περιοχής, την σύνταξη των κτηματολογικών διαγραμμάτων των ακινήτων των ανωτέρω οργανισμών, καθώς και των τοπογραφικών διαγραμμάτων για την αφορά, εκποίηση, ανταλλαγή και απαλλοτρίωση ακινήτων, την εισήγηση για την

κατάρτιση προγραμμάτων τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης, κατά το μέρος που αυτά αφορούν στους ανωτέρω οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και την τήρηση στατιστικής των δημοτικών και κοινοτικών έργων και προμηθειών.

Πηγή: www.crete-region.gr

Στο σημείο αυτό ωστόσο κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι πιθανότατα και μέσω άλλων Υπηρεσιών της Περιφέρειας μπορεί να θεωρηθεί ότι ασκείται χωροταξική πολιτική, ωστόσο οι Διευθύνσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω αποτελούν την πιο χαρακτηριστική έκφραση της.

Όσον αφορά στο επίπεδο νομαρχιακής αυτοδιοίκησης στην Περιφέρεια Κρήτης, δεν υφίσταται αρμόδια χωροταξική υπηρεσία και οι παραπάνω πράξεις που αφορούν στις πράξεις αναλογισμού και πράξεις εφαρμογής δεν σχεδιάζουν ουσιαστικά αλλά υλοποιούν χωροταξική πολιτική, μέσω πολεοδομικού σχεδιασμού. Η διάρθρωση της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης σε πολεοδομικές Υπηρεσίες στην Περιφέρεια διαμορφώνεται ως εξής:

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ηρακλείου, Δ/νση Πολεοδομίας (με έδρα στο Ηράκλειο), Τμήμα Πολεοδομίας Μοιρών και Πολεοδομικό Γραφείο Καστελλίου Πεδιάδος.
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χανίων, Δ/νση Πολεοδομίας και Πολεοδομικών Εφαρμογών (με έδρα στα Χανιά) και Πολεοδομικό Γραφείο Κισσάμου
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ρεθύμνης, Δ/νση Πολεοδομίας και Περιβάλλοντος (με έδρα στο Ρέθυμνο) και Πολεοδομικό Γραφείο Περάματος
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λασιθίου, Δ/νση Πολεοδομίας και Περιβάλλοντος (με έδρα στον Άγιο Νικόλαο), Τμήμα Πολεοδομίας Ιεράπετρας και Τμήμα Πολεοδομίας Σητείας.

Επίσης οι φορείς σχετικά με την πολεοδομία ή τη στέγαση προγράμματα, που πάντως εφαρμόζουν μια τομεακή πολιτική και αναφέρθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο, ασκούν την πολιτική αυτή σε επίπεδο νομαρχιακής αυτοδιοίκησης. Τέτοιοι είναι, όπως χαρακτηριστικά αναφέρθηκαν, ο Οργανισμός Σχολικών Κτιρίων (ΟΣΚ), ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ), ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ), η Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης (ΕΤΒΑ), καθώς και διάφοροι κοινωφελείς οργανισμοί έργων υποδομής.

Σε επίπεδο αυτοδιοίκησης α' βαθμού και την ανάληψη πολεοδομικών αρμοδιοτήτων από τους δημοτικούς φορείς, λειτουργούν σήμερα η Δ/νση Πολεοδομικών Λειτουργιών Δήμου Ηρακλείου και η Δ/νση Πολεοδομίας Δήμου Χανίων. Στους πρωτοβάθμιους φορείς δεν υπάρχουν θεσμοθετημένες αρμοδιότητες, καθώς θεωρείται ότι δεν υπάρχουν πόροι και ανθρώπινο δυναμικό με την κατάλληλη τεχνογνωσία να τις υποστηρίξει, για χωροταξική πολιτική. Εκτός, λοιπόν, από τις πολεοδομικές υπηρεσίες, ο χωρικός σχεδιασμός για τους Δήμους και τις Κοινότητες υλοποιείται μέσω του Τμήματος Τεχνικών Υπηρεσιών Δήμων και Κοινοτήτων της Περιφέρειας Κρήτης.

3.8. Προτάσεις χωροταξικού σχεδιασμού στην Περιφέρεια Κρήτης

Ως προς την συνολική χωρική δομή και τις χρήσεις γης στην Περιφέρεια Κρήτης, οι δράσεις θα προσανατολίζονται προς την ανάπτυξη των επιλεγμένων νέων αστικών κέντρων και θα δημιουργούνται νέοι άξονες και πόλοι ανάπτυξης, με προγραμματισμό και σχεδιασμό και με χαρακτηριστικά συμπληρωματικής, συνθετικής και ενιαίας λειτουργίας τους, προς το εσωτερικό και τα νότια της Κρήτης. Με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται σταδιακά προϋποθέσεις για ανάσχεση των έντονων φαινομένων μονοσήμαντης ανάπτυξης του βόρειου άξονα και των σημερινών πόλων ανάπτυξης, καθώς και για σχετικά ισόρροπη κατανομή των τουριστικών εγκαταστάσεων - αναβαθμισμένου τύπου - σε όλον τον χώρο της Νήσου, με κλασικές μορφές στις παράκτιες περιοχές και ήπιες στα ορεινά και ημιορεινά χωρικά σύνολα. Το αποτέλεσμα θα είναι η αποσυμφόρηση των βόρειων παραλιών από τα μεγάλα τουριστικά κέντρα, η δημιουργία εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ενδοχώρα της νήσου και η σταδιακή ανακατανομή πόρων και πληθυσμών που ακολουθούν τις δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα.

Επίσης θα πρέπει να λαμβάνονται και να εφαρμόζονται τα κατάλληλα θεσμικά μέτρα κατά μήκος όλων των προβληματικών παράκτιων ζωνών με σύγκρουση χρήσεων γης και πίεση αστικοποίησης, με θεσμοθέτηση ορισμένων από τις προωθημένες ΖΟΕ ή ΕΧΜ, με αναθεώρηση, όπου απαιτείται, της Απόφασης 16/81 του Ε.Σ.Χ.Π. και των παλαιών ΓΠΣ, με προώθηση ρυθμίσεων των Νόμων 2508/97 για τη «Βιώσιμη ανάπτυξη, κλπ» και 2742/99 για τον «Χωροταξικό Σχεδιασμό κλπ» (Ρυθμιστικά Σχέδια / ΠΕΡΠΙΟ / ΓΠΣ / ΣΧΟΑΠ), με τις οποίες αντιμετωπίζεται μερικώς η νόμιμη «εκτός σχεδίου» δόμηση, καθώς και η περαιτέρω

ανάπτυξη των ξενοδοχειακών και λοιπών τουριστικών εγκαταστάσεων και η αξιοποίηση όλων των θεσμικών εργαλείων που παρέχονται αλλά έχουν μείνει αναξιοποίητα προς την κατεύθυνση αυτή.

Οι «ζώνες υψηλής προστασίας» (αρχαιολογικοί χώροι, τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και δίκτυο NATURA 2000) προτείνεται να οριοθετηθούν οριστικά και να αναγνωριστούν ως σημαντικής προτεραιότητας, ενώ παράλληλα αναλαμβάνονται χωρικές δράσεις για την προστασία και ανάδειξη του ενιαίου φυσικού και πολιτιστικού χώρου, από τις οποίες θα αναδεικνύεται η άρρηκτη σχέση της φυσικής και πολιτισμικής προσωπικότητας του κάθε χώρου, καθώς και το διαχρονικό ιστορικό βάθος του. Χρήσεις και δραστηριότητες ο χαρακτήρας των οποίων δε συμφωνεί με την αξιοποίηση και ανάδειξη των ζωνών αυτών αλλά αντίθετα οδηγεί στην υποβάθμισή τους, θα πρέπει να απομακρύνονται σε εύλογο χρονικό διάστημα με ειδικές ρυθμίσεις ώστε η νέα τους χωροθέτηση να γίνει σε κατάλληλα επιλεγμένη τοποθεσία και να μη δημιουργηθούν αντίστοιχα προβλήματα σε μικρό χρονικό διάστημα.

Επίσης κρίνεται σκόπιμη η οργάνωση υποδομών «οργανωμένης μεταποιητικής δραστηριότητας» και η άσκηση πολιτικής μετεγκατάστασης των μονάδων που βρίσκονται εκτός αυτών και η ανάληψη ποιοτικών παρεμβάσεων για την αναβάθμιση του αστικού, του περιαστικού χώρου και του χώρου της υπαίθρου. Με τη θέσπιση του νέου νόμου της βιομηχανίας για τις δραστηριότητες που υπήρχαν εντός των ορίων των οικισμών έχει ήδη ξεκινήσει η απομάκρυνσή τους από τους οικιστικούς ιστούς, ωστόσο χωρίς τη θεσμοθέτηση ειδικών όρων σχετικά με τις βιομηχανικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες που εγκαθίστανται στις εκτός σχεδίου περιοχές δεν θα είναι εφικτή η επίλυση του προβλήματος που δημιουργείται από τη διάσπαρτη και ανεξέλεγκτη δραστηριότητα του δευτερογενούς τομέα.

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο κατέχει η θέσπιση μέτρων για την αντιμετώπιση της αυθαίρετης δόμησης περιλαμβανομένων και μέτρων διευκόλυνσης των πολιτών για απόκτηση α' και β' κατοικίας ώστε σταδιακά να καλυφθούν οι ανάγκες και να περιορισθούν οι πιέσεις για αυθαίρετη δόμηση³⁴.

³⁴ Απόφ.25291/2003, άρθρο 3

Κεφάλαιο 4^ο: Η πολιτική για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας στο χωροταξικό προγραμματισμό της Περιφέρειας Κρήτης

4.1. Οι αναφορές του περιφερειακού πλαισίου του χωροταξικού σχεδιασμού στις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) και ειδικότερα στα Αιολικά Πάρκα

Το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης έχει πλέον διαμορφωθεί, θεσπιστεί και ισχύει. Ωστόσο η εφαρμογή του σε περιφερειακό επίπεδο συναντά προβλήματα, λόγω των γενικών διατάξεων που το διέπουν και που δεν έχουν ουσιαστική εφαρμογή στο συγκεκριμένο χώρο.

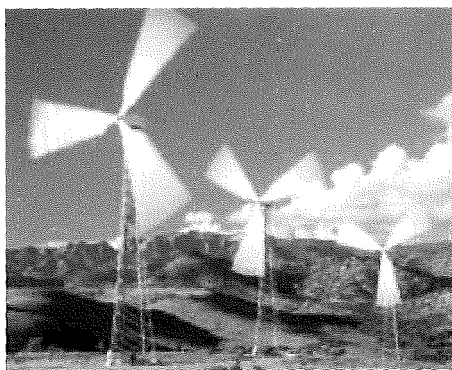
Μία χαρακτηριστική περίπτωση που θα αναλυθεί παρακάτω είναι ο προγραμματισμός των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας της ενεργειακής πολιτικής στο χωροταξικό πλαίσιο, και πιο συγκεκριμένα η αιολική ενέργεια και η χωροταξική πολιτική.

Στο κείμενο της απόφασης που εγκρίνει το περιφερειακό πλαίσιο γίνεται μία σύντομη αναφορά στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και συνεπώς ακόμη πιο σύντομη είναι η αναφορά στην αιολική ενέργεια. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 3 και στα πλαίσια της Πρότασης του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης αναφέρει ότι η χωρική οργάνωση της παραγωγής ενέργειας θα υποστηρίζεται κυρίως από τους δύο υφιστάμενους σταθμούς, καθώς και από το νέο υπό κατασκευή (κατά την ημερομηνία υπογραφής της απόφασης) ΘΗΣ στον Αθρινόλακκο αλλά και τον προγραμματισμένο ΘΗΣ στο Ρέθυμνο. Θα συνεχιστούν επίσης οι πρωτοβουλίες για την αξιοποίηση των νέων ενεργειακών τεχνολογιών και των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, βάσει Ειδικού Πλαισίου Ενέργειας που πρέπει να καταρτιστεί, όπου θα ενταχθούν και οι προεγκρίσεις χωροθέτησης αιολικών πάρκων. Η υλοποίηση πρότυπων έργων πολλαπλού σκοπού όπως η άντληση - ταμίευση, τα οποία συνδυάζουν τα πλεονεκτήματα των ΑΠΕ και της συμβατικής ηλεκτροπαραγωγής κρίνεται αναγκαία.

Στο πλαίσιο της παραπάνω πρότασης (στο ίδιο άρθρο) αναφέρει παρακάτω σχετικά με τη χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων λοιπής τεχνικής υποδομής, και συγκεκριμένα για την ενέργεια μεταξύ άλλων, ότι η Κρήτη μπορεί να χρησιμεύσει ως

πilotική περιφέρεια, κέντρο επίδειξης και ανταλλαγής εμπειριών και μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας για εκτεταμένες εφαρμογές των ΑΠΕ. Επίσης θα πρέπει να ~~υλοποιηθούν οι εγκαταστάσεις αξιοποίησης όλων των μορφών ΑΠΕ, ενώ θεωρείται~~ σκόπιμη αλλά και απαραίτητη η σύνδεση της ενεργειακής συνιστώσας με άλλες περιφερειακές πολιτικές.

4.2. Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας: η αιολική ενέργεια

Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) κυρίως είναι: η αιολική ενέργεια, η ηλιακή ενέργεια, τα μικρά υδροηλεκτρικά, η γεωθερμία και η βιομάζα. Επίσης στις ΑΠΕ εντάσσεται και η ενέργεια των κυμάτων και το βιοαέριο, ενώ συμπεριλαμβάνεται και η εξοικονόμηση ενέργειας καθόσον και αυτή συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη.

Αιολική ενέργεια ονομάζεται η κινητική ενέργεια του ανέμου και οφείλεται κυρίως στη θέρμανση της γης από τον ήλιο. Η αιολική ενέργεια εξαρτάται από την ταχύτητα του ανέμου και την πυκνότητα αυτού. Περίπου το 2% της ηλιακής ενέργειας που προσπίπτει στη γη, μετατρέπεται σε αιολική ενέργεια η οποία υπολογίζεται σε 3,6 δις MW. Η ενέργεια αυτή είναι τεράστια συγκρινόμενη με τις ανάγκες της ανθρωπότητας. Οι δυνατότητες αξιοποίησης των διαθέσιμων περιοχών εξαρτώνται από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε μίας, στην οποία εκτός από τη διεύθυνση, την ταχύτητα και την πυκνότητα ενδιαφέρουν και οι ακραίες τιμές καθώς και οι στροβιλισμοί. Γενικά, περιοχές με μέση ετήσια ταχύτητα μεγαλύτερη από 10m/s θεωρούνται περιοχές με υψηλό αιολικό δυναμικό, ενώ με μέση ετήσια ταχύτητα μεγαλύτερη από 6m/s είναι δυνατό να αξιοποιηθούν για την εγκατάσταση αιολικών πάρκων.

Τα αποτελέσματα σχετικής μελέτης της ΔΕΗ δείχνουν τη δυνατότητα κάλυψης 6,46 TWh/ έτος από αιολική ενέργεια που αντιπροσωπεύει το 15% των ηλεκτρικών αναγκών

της χώρας. Το ποσό αυτό κατανέμεται 3,15 στις Κυκλάδες, 0,74 στην Κρήτη, 0,96 στην Εύβοια και 1,61 στην ηπειρωτική χώρα.

Πηγή: ΔΕΗ, www.dei.gr

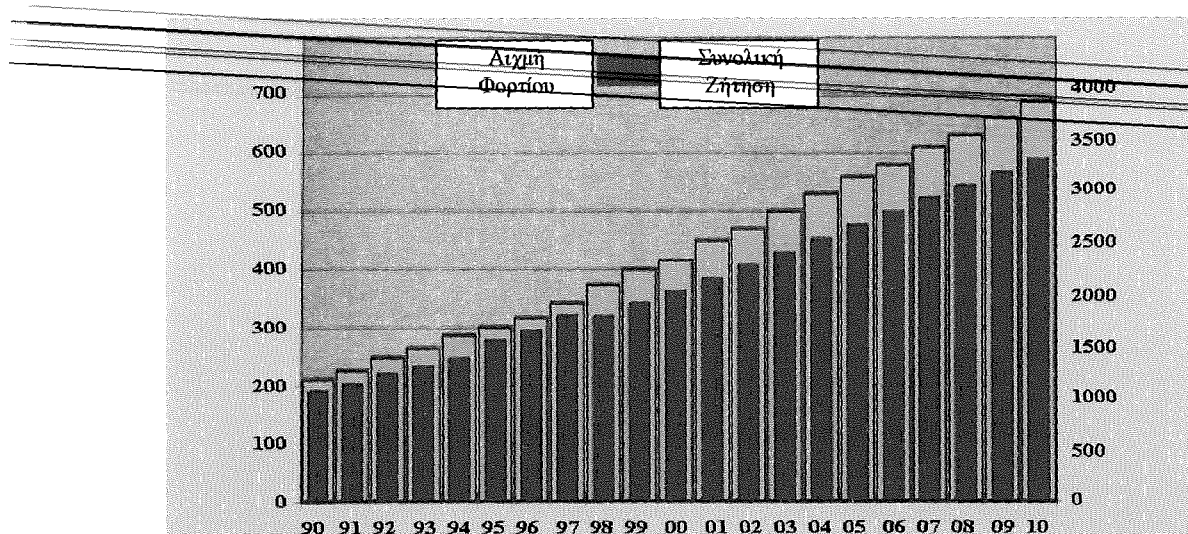
4.3. Η αιολική ενέργεια στην Περιφέρεια Κρήτης

Η Κρήτη είναι γνωστό ότι αντιμετωπίζει εδώ και χρόνια διάφορα προβλήματα με την ηλεκτροδότησή της λόγω χρόνιας ανεπάρκειας από πλευράς εγκατεστημένης ισχύος αλλά και λόγω λανθασμένων χωροταξικών ρυθμίσεων του παρελθόντος ή ακόμα και λόγω πλήρους έλλειψης χωροταξικών ρυθμίσεων, οι οποίες δεν έλαβαν υπόψη την δυναμική της επέκτασης των αστικών κέντρων του βόρειου άξονα.

Οι σημερινοί ηλεκτροπαραγωγικοί σταθμοί σε Ηράκλειο (Λινοπεράματα), Χανιά (Ξυλοκαμάρια) και Λασιθί (Αθρινόλακκος) δεν επαρκούν για ν' αντιμετωπίσουν το αυξανόμενο ηλεκτρικό φορτίο, ενώ λόγω των περιβαλλοντικών προβλημάτων που δημιουργούνται από τους δύο πρώτους, η ισχύς τους δεν μπορεί να αυξηθεί περαιτέρω. Ο νέος σταθμός της ΔΕΗ, στον Αθρινόλακο, (στο ανατολικό άκρο της Κρήτης), δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί από πλευράς εγκατεστημένης ισχύος (λειτουργούν τα πρώτα 105 MW ενώ αναμένεται να προστεθούν άλλα τόσα μέχρι το 2007).

Επακόλουθο της ταχείας ανάπτυξης της Κρήτης την τελευταία 15ετία είναι η κατανάλωση του ηλεκτρικού ρεύματος που, ενώ στην υπόλοιπη Ελλάδα αυξάνεται με ρυθμούς 4,0-4,5%, στην Κρήτη η αύξηση στην κατανάλωση ενέργειας έφθασε το 8% πριν από δύο χρόνια ενώ σήμερα διαμορφώνεται γύρω στο 6%. Για το λόγο αυτό έχει δημιουργηθεί η ανάγκη για συνεχή αύξηση της εγκατεστημένης ηλεκτρικής ισχύος της νήσου, η οποία σήμερα φθάνει τα 695 MW αλλά ωστόσο δεν επαρκεί. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβίωση και ανάπτυξη μιας μεγάλης περιφέρειας όπως η Κρήτη είναι η ύπαρξη επαρκούς ηλεκτρικής ενέργειας.

ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΡΗΤΗΣ: Ζήτηση Ενέργειας και Ισχύος (ρυθμός αύξησης)

Η αξιοποίηση της αιολικής ενέργειας για παραγωγή ηλεκτρισμού άρχισε στην Κρήτη πριν δέκα περίπου χρόνια - αν και παραδοσιακά ο άνεμος αποτελεί πολύτιμη πηγή ενέργειας στη γεωργία τους τελευταίους 10 αιώνες - με αποτέλεσμα σήμερα να λειτουργούν περισσότερα από δέκα αιολικά πάρκα συνολικής εγκατεστημένης ισχύος 106 MW τα οποία καλύπτουν περίπου το 10-12% της συνολικής παραγωγής ηλεκτρισμού και αντιστοιχεί στο 15% της εγκατεστημένης ισχύος. Σύμφωνα μάλιστα με μελέτες υπάρχει δυνατότητα για τριπλασιασμό του υπάρχοντος δυναμικού έτσι ώστε η αιολική ενέργεια να μπορεί να καλύψει το 30-35% των ηλεκτρικών αναγκών της νήσου χωρίς να δημιουργεί προβλήματα στη σταθερότητα του δικτύου. Απαραίτητη προϋπόθεση για την εγκατάσταση των αιολικών μονάδων αποτελεί ο επαρκής χωροταξικός σχεδιασμός (υπό διαμόρφωση) και η επέκταση των ηλεκτρικών δικτύων διανομής (εξαιρετικά δύσκολη).

Με βάση τα στοιχεία από τις Υπηρεσίες της ΔΕΗ, και με την ολοκλήρωση και λειτουργία του νέου αιολικού πάρκου στη θέση «Ρόβας» στην περιοχή Φαλάσαιρνα, στο πλέον δυτικό άκρο της Κρήτης, Δήμου Κισσάμου και Δήμου Ινναχωρίου στο νομό Χανίων,

τα στοιχεία για την εγκατεστημένη αιολική ενέργεια στην Κρήτη φαίνονται στους παρακάτω πίνακες. Ωστόσο το ενδιαφέρον για το νέο αιολικό πάρκο είναι η εγκατάσταση 11 ανεμογεννητριών τύπου VESTAS σε μία περιοχή «ανεμοδαρμένη» σε ύψος 800 - 1000μ., με δημιουργία εξ' ολοκλήρου νέου οδικού δικτύου και έργων υποδομής στην περιοχή, τα οποία έργα καθιστούν πλέον δυνατή και πολύ πιο οικονομική την εγκατάσταση επιπλέον αιολικών μονάδων στην περιοχή.

ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΚΡΗΤΗΣ

Α/Α	ΦΟΡΕΑΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΕΓΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΗ ΙΣΧΥΣ (MW)	
1	ΔΕΗ	Ι.Μ. Τοπλού Σητείας Λασιθίου	17 X 0,3	5,10
2	ΔΕΗ	Ι.Μ. Τοπλού Σητείας Λασιθίου	3 X 0,5	1,50
3	ΔΕΗ	Ξηρολίμνη Παλαιοκάστρου Λασιθίου	17 X 0,6	10,20
4	ΡΟΚΑΣ ΑΙΟΛΙΚΗ ΑΒΕΕ	Μόδι Σητείας Λασιθίου	22 X 0,6	13,20
5	ΑΕΟΛΟΣ Α.Ε.	Χανδράς Λεύκης Λασιθίου	18 X 0,55	9,90
6	ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΚΡΥΩΝ Α.Ε.	Μαρωνιά Σητείας Λασιθίου	20 X 0,5	10,00
7	ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΑΧΛΑΔΙΩΝ Α.Ε.	Μαρωνιά Σητείας Λασιθίου	20 X 0,5	10,00
8	ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΑΝΕΜΟΕΣΣΑ Α.Ε.	Μαρωνιά Σητείας Λασιθίου	10 X 0,5	5,00
9	Ο.Α. ΣΗΤΕΙΑΣ Α.Ε.	Καμινάκια - Χορδάκι Λασιθίου	1 X 0,5	0,50
10	IWECO Α.Ε.	Μεγάλη Βρύση Ηρακλείου	9 X 0,55	4,95
11	ENERCON ΕΛΛΑΣ Α.Ε.	Πλατύβολα Αχλαδιών Δ. Σητείας Λασιθίου	5 X 0,5	2,50
12	ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΚΡΗΤΗΣ Α.Ε.	Βρουχάς Λασιθίου	14 X 0,85	11,90
13	WRE ΕΛΛΑΣ Α.Ε.	Μαρωνιά Σητείας Λασιθίου	5 X 0,6	3,00
14	ΔΟΜΙΚΗ ΚΡΗΤΗΣ Α.Ε.	Βοσκερό Δ. Κρουσώνα	7 X 0,85	5,95
15	ΕΝΤΕΚΑ	Ξηρολίμνη Παλαιοκάστρου Λασιθίου	3 X 0,9	2,70
16	ΥΔΡΟΑΙΟΛΙΚΗ ΚΡΗΤΗΣ Α.Ε.	Ρόβας Καστελίου Χανίων	11 X 0,85	9,35
	ΣΥΝΟΛΟ			105,75

Πηγή: ΔΕΗ

ΕΓΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΟΙ ΑΙΟΛΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

α/α	ΦΟΡΕΑΣ	ΙΣΧΥΣ (MW)
1	ΔΕΗ	5,10
2	ΔΕΗ	1,50
3	Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης	0,15
4	Ο.Α.Σ. Α.Ε.	0,50
5	ΡΟΚΑΣ Α.Ε.	9,90
6	INWECO Α.Ε.	4,95
7	ΑΒΟΛΟΣ Α.Ε.	9,90
8	Α/Π Αχελώων Α.Ε.	10,00
9	Ανεμότοπος Α.Ε.	5,00
10	Α/Π Κρούων Α.Ε.	10,00
11	ΔΕΗ	5,00
12	ΔΕΗ	5,00

ΑΙΟΛΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΥΠΟ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
(βάσει της Υ.Α. 122.30/90)

α/α	ΦΟΡΕΑΣ	ΙΣΧΥΣ (MW)
1	ΕΝΤΕΡΑ Αιολικά Πάρκα Κρήτης Α.Ε.	2,70
2	Ο.Α.Σ. Α.Ε.	1,20
3	Πλαστικά Κρήτης ΑΒΕΕ	5,94
4	Umweltforum Hellenes Α.Ε. & Ετα - Αιολικό	5,40
5	Πάρος Βιολέου Ε.Ε.	5,40
6	Κ.Ι. Σουρνοπούλος Α.Ε. - Αιολικά Πάρκα	4,62
7	Ρόκας Αιολικά Κρήτης Α.Ε. Ε.Ε.	3,00
8	Κ/Σ Ελληνική Ενέργεια Α.Ε. και Ενεργειακή Α.Ε.	6,30
9	INWECO Χανός Κρήτης Α.Ε.	4,50
10	Κ/Σ ΕΝΕΡΓΕΙΑ Α.Ε. όλης Μορφών	5,25
11	ΔΕΗ/ΔΕΜΕ	3,00
12	Κ/Σ ΕΝΕΡΓΕΙΑ Αιολικά Πάρκα Κρήτης και Στάβα Α.Ε.	4,62
13	ΜΕΤΚΑ Αιολικά Πλάτανου Α.Ε.	3,50

ΑΙΟΛΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΥΠΟ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
ΜΕ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΙΝ ΤΟ ΔΙΑΓΩΓΙΣΜΟ

α/α	ΦΟΡΕΑΣ	ΙΣΧΥΣ (MW)
1	Ο.Α.Σ. Α.Ε.	2,40
2	Ο.Α.Σ. Α.Ε.	2,50

Πηγή: ΔΕΗ (δεν είναι επαρκώς ενημερωμένο με τα τελευταία στοιχεία)

4.4. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα στη χρήση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας

Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και η ένταξή τους στην ενεργειακή πολιτική τόσο στο σύνολο της χώρας όσο και σε περιφερειακό επίπεδο δε χαρακτηρίζονται μόνο από πλεονεκτήματα, αλλά και μειονεκτήματα, παρά το γεγονός ότι τα στοιχεία είναι υπέρ των ΑΠΕ.

Λαμβάνοντας υπόψη τον οικονομικό παράγοντα, η εκμετάλλευση της ενέργειας του ανέμου έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: Το κόστος της αιολικής ενέργειας εξαρτάται κυρίως από τρεις βασικούς παράγοντες, το συνολικό κόστος του έργου, το κόστος λειτουργίας και συντήρησης και την ετήσια παραγόμενη ενέργεια. Η τελευταία εξαρτάται από τις επικρατούσες ανεμολογικές συνθήκες στη θέση εγκατάστασης. Επίσης υπάρχει διαθεσιμότητα του πόρου καθ' όλη τη διάρκεια του έτους έτσι ώστε να είναι δυνατή η οικονομική λειτουργία ενός αιολικού πάρκου. Εξάλλου οι μελέτες εντοπισμού των κατάλληλων θέσεων αποσκοπούν στον προσδιορισμό αυτού ακριβώς του κριτηρίου. Το μέσο κόστος για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας είναι 0,07 ευρώ /KWh (λίγο υψηλότερο από τις συμβατικές μορφές καυσίμου και άλλων μορφών ΑΠΕ), ενώ ταυτόχρονα και το κόστος κτήσης του ενεργειακού πόρου είναι πολύ χαμηλότερο των συμβατικών παρά το γεγονός ότι πιθανότατα το κόστος για τη μεταφορά της παραγόμενης ενέργειας και τη διανομή της στους καταναλωτές να είναι αυξημένο. Ωστόσο είναι δυνατή και πιθανή η επέκταση του δικτύου της ΔΕΗ προς περιοχές αιολικών πάρκων προκειμένου να γίνει η σύνδεση καθώς και η σύνδεση των μονάδων παραγωγής με το ήδη υπάρχον δίκτυο της ΔΕΗ, επειδή η διαδικασία είναι απλούστατη και η αιολική ενέργεια άμεσα εκμεταλλεύσιμη.

Από την άποψη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων η αιολική ενέργεια παρουσιάζει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα σε σχέση με τις συμβατικές μορφές καυσίμων αλλά και τις άλλες ανανεώσιμες πηγές. Γενικά η σχέση της αιολικής ενέργειας με το περιβάλλον είναι φιλική με σημαντικότερη την απεξάρτηση από τα εισαγόμενα καύσιμα. Οι αρνητικές επιπτώσεις από την εγκατάσταση ανεμογεννητριών για την εκμετάλλευση της ενέργειας που προσφέρει ο άνεμος, έχουν περισσότερο τοπικό χαρακτήρα. Επίσης ουσιαστικό είναι το γεγονός ότι η χρήση της αιολικής ενέργειας δεν δημιουργεί απόβλητα. Όσον αφορά στην ηχητική ρύπανση, οι σύγχρονες ανεμογεννήτριες ισχύος 250 - 750 KW παράγουν συνολικό

(αεροδυναμικό και μηχανικό) θόρυβο περίπου 80 – 100 db. Η ηχητική μόνωση των κινουμένων μερών από την υπόλοιπη κατασκευή μαζί με τη σχεδίαση των πτερύγων μπορεί να οδηγήσει σε πιο αθόρυβες ανεμογεννήτριες. ~~Σοβαρό νομοθετικό – κανονιστικό μέτρο που λαμβάνεται για την προστασία του ανθρώπου από τον θόρυβο είναι η εξασφάλιση μιας διαχωριστικής ζώνης 500μ. γύρω από την ανεμογεννήτρια, μέσα στην οποία δεν πρέπει να βρίσκεται καμία κατοικία.~~

Ένα άλλο εξίσου σημαντικό θέμα στην αξιοποίηση του αιολικού δυναμικού είναι η οπτική εναρμόνιση με το περιβάλλον. Οι αιολικοί σταθμοί στην Ελλάδα λόγω της μορφολογίας του εδάφους, εγκαθίστανται σχεδόν αποκλειστικά μακριά από κατοικημένες περιοχές. Συνεπώς προβλήματα όπως αυτά της οπτικής ενόχλησης ή του θορύβου είναι σχεδόν ανύπαρκτα. Φυσικό επακόλουθο είναι ότι όσο μεγαλύτερη αξία αλλά και όσο μικρότερη έκταση έχει μια περιοχή τόσο περισσότερο αντιδρούν οι κάτοικοι στην οπτική ρύπανση (κάτοικοι Εύβοιας, Κυκλάδων κ.ά.) Γενικά η στάση της κοινής γνώμης στην Κρήτη είναι σαφώς θετική. Άλλωστε η οπτική όχληση δεν είναι προφανής και οι σύγχρονες ανεμογεννήτριες δένουν αρμονικά με το περιβάλλον. Πρέπει να σημειωθεί ότι μία προσεκτική αντιμετώπιση της επιλογής θέσης της εγκατάστασης χρειάζεται, ιδίως, σε μικρά νησιά με παραδοσιακή αρχιτεκτονική.

Η έκταση που καλύπτει το αιολικό πάρκο μπορεί να χρησιμοποιείται ταυτόχρονα για διαφορετικούς σκοπούς, όπως για κτηνοτροφία ή καλλιέργειες χωρίς να υπάρχουν προβλήματα.

Τα αιολικά πάρκα μπορούν να προκαλέσουν ατυχήματα σε πουλιά κυρίως κατά τη διάρκεια της νύχτας (σπάνια συμβαίνει κάτι τέτοιο την ημέρα) ή να παρενοχλήσουν τη διαβίωσή τους. Γι αυτό αποφεύγεται η εγκατάσταση αιολικών πάρκων σε περιοχές - περάσματα πουλιών ή σε περιοχές SPA (Special Protected Areas). Ο αριθμός των ατυχημάτων σε πουλιά ανά μονάδα μήκους ενός αιολικού πάρκου δεν είναι μεγαλύτερος από εκείνα που συμβαίνουν σε μία εθνική οδό ή κατά μήκος ενός υπέργειου ηλεκτρικού δικτύου υψηλής τάσης.

Ένα αιολικό πάρκο μπορεί να προκαλέσει παρενόχληση των τηλεοπτικών σημάτων (σήματα στη ζώνη UHF) ή σημάτων τηλεπικοινωνιών (σήματα στη ζώνη VHF). Τα

προβλήματα με την ηλεκτρομαγνητική παρενόχληση των τηλεοπτικών σημάτων μπορούν να επιλυθούν με ενισχυτές σήματος, καλωδιακών συνδέσεων και επαναρύθμισης κεραιών. Τα προβλήματα από την παρενόχληση των τηλεπικοινωνιακών σημάτων αντιμετωπίζονται με την εγκατάσταση αιολικών πάρκων σε απόσταση μεγαλύτερη των τριών χιλιομέτρων από αεροδρόμια, ραντάρ και άλλες ευαίσθητες περιοχές.

Επίσης κύρια πλεονεκτήματα, επιπλέον των όσων έχουν ήδη αναφερθεί, είναι η ανεξάντλητη διαθεσιμότητα της αιολικής ενέργειας και η μείωση χρήσης ή ακόμα και αντικατάσταση των συμβατικών καυσίμων, γεγονός που την καθιστά άμεσα φιλική προς το περιβάλλον.

Τα συστήματα των ανεμογεννητριών αποκεντρώνουν την ενεργειακή υποδομή και τοποθετούνται διάσπαρτα στο γεωγραφικό χώρο, με αποτέλεσμα τη μείωση των απωλειών θερμότητας. Επίσης εξασφαλίζουν την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, εφόσον πρόκειται για αμιγώς εγχώρια παραγόμενη ενέργεια και ανεξάρτητη από άλλες ενεργειακές πολιτικές. Οι εγκαταστάσεις αυτές επίσης έχουν μεγάλη διάρκεια ζωής, χαμηλό λειτουργικό κόστος, το οποίο αποσβένεται σε μικρό χρονικό διάστημα, ενώ λειτουργούν για μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίς εποπτεία και χωρίς την ανάγκη καυσίμου και συνήθως απαιτούν μικρές επιδιορθώσεις και μικρή συχνότητα συντήρησης.

Μία ορθολογική αξιοποίηση της αιολικής ενέργειας θα μπορούσε να καλύψει ένα ευρύ φάσμα αναγκών σε θερμότητα ή ηλεκτρισμό, λαμβάνοντας υπόψη ότι διαθέτει μεγάλη προσαρμοστικότητα σε μικρή αλλά και σε μεγάλη κλίμακα εφαρμογών. Σε συνδυασμό με την αποσύνδεση της τιμής μονάδας της ενέργειας που θα παρέχει από τη διακύμανση των τιμών των συμβατικών καυσίμων, έχει ένα επιπλέον πλεονέκτημα ως προς την ιεραρχία των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της λειτουργικότητας που παρέχουν.

Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι εγκαταστάσεις για την αιολική ενέργεια είναι γενικά αποδεκτές από την κοινή γνώμη. Παρέχουν οπτική ομοιομορφία και η διάταξη και σχεδίαση των ανεμογεννητριών είναι ευχάριστη στο οπτικό πεδίο, μιας και οι κυλινδρικοί ατσάλινοι πύργοι, κατάλληλα βαμμένοι, είναι προτιμότεροι από πύργους - δικτυώματα. Επίσης πρόκειται για εγκαταστάσεις που τοποθετούνται συνήθως σε περιοχές με μικρή προσβασιμότητα, και συνεπώς δεν παρουσιάζουν όχληση σε οικιστικές ή παράκτιες ή

τουριστικές περιοχές. Και επιπλέον, υπάρχει συνεχής λειτουργία των ανεμογεννητριών έστω και αν υπάρχουν χαμηλές και μη αξιοποιήσιμες ταχύτητες του ανέμου.

~~Παράλληλα με την προβολή όλων των πλεονεκτημάτων και δυνατοτήτων που παρέχονται στην ενεργειακή πολιτική μέσω της αιολικής ενέργειας θα πρέπει να σημειωθούν και ορισμένα προβλήματα που δύνανται να λυθούν από την εφαρμογή της, λαμβάνοντας υπόψη ότι πρόκειται για την Περιφέρεια Κρήτης, ένα νησιωτικό χώρο με συγκεκριμένα προβλήματα και ιδιομορφίες. Πιο συγκεκριμένα, τα ενεργειακά προβλήματα τόσο της Κρήτης όσο και της πλειονότητας των νησιωτικών χώρων εντοπίζονται στο υψηλό κόστος ενέργειας, λόγω της γεωγραφικής θέσης και του νησιωτικού χαρακτήρα, στην εξάρτηση από την εισαγόμενη ενέργεια (πετρέλαιο) και τη μικρή ασφάλεια εφοδιασμού. Έντονο είναι επίσης και το φαινόμενο των εποχιακών διακυμάνσεων ενεργειακής ζήτησης, ιδιαίτερα λόγω του υψηλού ρυθμού αύξησης του πληθυσμού και της ενεργειακής κατανάλωσης από τον τουρισμό κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, αλλά και της μεγάλης διασποράς των καταναλωτών που παρουσιάζεται κατά την περίοδο αυτή.~~

Στον αντίποδα των επιχειρημάτων που θα μπορούσαν να οδηγούν στην ολοένα και μεγαλύτερη εκμετάλλευση της αιολικής ενέργειας παρουσιάζονται και τα εμπόδια που συναντώνται, σε συνδυασμό με το πεδίο εφαρμογής, αφού πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι πρόκειται για νησιωτικό χώρο με συγκεκριμένα προβλήματα και ιδιομορφίες.

Οπότε, ξεκινώντας με αντίστροφη τροχιά, παρατηρείται ότι η έλλειψη εμπειρίας, διαθέσιμης τεχνολογίας και τεχνογνωσίας σε συνδυασμό με τον απομονωμένο χαρακτήρα του συστήματος (μη διασυνδεδεμένο νησιωτικό ηλεκτρικό σύστημα) αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα στην ευρεία εφαρμογή της αιολικής ενέργειας. Επίσης οι ΑΠΕ έχουν χαμηλή πυκνότητα ισχύος / ενέργειας (για μεγάλη ισχύ απαιτούνται εκτεταμένες εκτάσεις) και το δυναμικό τους δύσκολα μεταφέρεται και αποθηκεύεται. Οι συχνές διακυμάνσεις που παρουσιάζουν λόγω των αντίστοιχων διακυμάνσεων των ανέμων απαιτούν συστήματα εφεδρείας και αποθήκευσης, ενώ το κόστος επένδυσης είναι ακόμα υψηλό για ορισμένες εφαρμογές (σε σύγκριση με σημερινές τιμές ορυκτών καυσίμων).

4.5. Ενεργειακή πολιτική και χωροταξικός προγραμματισμός

Η διαμόρφωση μίας ενιαίας ενεργειακής πολιτικής και η υλοποίησή της σε όλη την ~~επικράτεια θα μπορούσε να κριθεί σκόπιμη, εφόσον συνολικά αποσκοπεί στην αύξηση της~~ ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού, στην παραγωγή, μεταφορά και κατανάλωση ενέργειας με φιλικά περιβαλλοντικούς τρόπους (συνθήκη του Κιότο) και αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας (τιμές ενεργειακών προϊόντων και αγαθών, καινοτομία, απελευθέρωση των ενεργειακών αγορών, κλπ).

Ωστόσο ο περιφερειακός ενεργειακός προγραμματισμός κρίνεται απαραίτητος, γιατί η αποκέντρωση της ενεργειακής πολιτικής σε περιφερειακό επίπεδο θα μπορούσε να προωθήσει ταχύτερα και με βέλτιστο τρόπο την ανάπτυξη της περιοχής. Σε περιφερειακό επίπεδο εξασφαλίζεται η τοπική πολιτική δέσμευση και είναι ευκολότερος ο τοπικός έλεγχος. Υπάρχει έντονη η ανάγκη για την απελευθέρωση των αγορών και την περιφερειακή «εποπτεία», σε συνδυασμό με την αναδιοργάνωση του εφοδιασμού ανάλογα με τις τοπικές ανάγκες και τάσεις.

Η ενεργειακή κατανάλωση είναι συνιστώσα ολοκληρωμένων συστημάτων ενεργειακής και περιβαλλοντικής διαχείρισης, ενώ η διαχείριση είναι ευκολότερη από τη μεριά της ζήτησης της ενέργειας. Αλλά και στην περιβαλλοντική διάσταση του θέματος, η εφαρμογή των περιβαλλοντικών δεσμεύσεων (Κυότο) σε τοπικό επίπεδο είναι ευκολότερη με τα τοπικά σχέδια περιβάλλοντος (Local Agenda 21 / EMAS-ISO 14001)

Οι τεχνολογικές τάσεις τείνουν ολοένα προς τη δημιουργία μικρότερων, αποκεντρωμένων - βιώσιμων οικονομικά ενεργειακών συστημάτων, και οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας λειτουργούν ακριβώς με τον τρόπο αυτό, ως τοπικοί και αποκεντρωμένοι ενεργειακοί πόροι.

Η ορθολογική χρήση και εξοικονόμηση ενέργειας απαιτεί κοινωνική και αποκεντρωμένη ενεργειακή «πηγή» για εξειδικευμένη ενημέρωση και προώθηση εκπαιδευτικών παρεμβάσεων, ενώ σε τοπικό επίπεδο είναι ευκολότερη η σύνδεση - ενσωμάτωση με άλλες τοπικές αναπτυξιακές πολιτικές π.χ. οικολογικός τουρισμός.

Η αύξηση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας - καινοτομίας και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, αλλά και η αύξηση της περιφερειακής «κοινωνικής συνοχής» με

υλοποίηση έργων για «ενεργειακά και κοινωνικά» μειονεκτικές περιοχές (εργατικές κατοικίες) είναι από τις σημαντικότερες διαστάσεις της περιφερειακής ενεργειακής πολιτικής.

~~Σε συνάρτηση με τον ενεργειακό προγραμματισμό σε περιφερειακό επίπεδο, ο~~
χωροταξικός προγραμματισμός της Περιφέρειας Κρήτης δεν ενσωματώνει τους παραπάνω στόχους στις πολιτικές που διαμορφώνει. Με τον τρόπο αυτό η ενεργειακή πολιτική στο επίπεδο της Περιφέρειας Κρήτης «στέκει» μόνη της, με εγκεκριμένο το Περιφερειακό Πλαίσιο Περιφερειακού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, χωρίς να υπάρχει ουσιαστική σύνδεση μεταξύ τους.

Το παράδοξο στην έλλειψη σύνδεσης αλλά και πρόβλεψης μεταξύ του περιφερειακού ενεργειακού και χωροταξικού σχεδιασμού είναι ότι και οι δύο μορφές σχεδιασμού βασίζονται σε κοινά χαρακτηριστικά της περιφέρειας. Η νησιωτικότητα της περιοχής, οι υψηλοί ρυθμοί οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, οι υψηλοί ρυθμοί αύξησης της ζήτησης ισχύος και ενέργειας σε συνδυασμό με τους εξίσου υψηλούς ρυθμούς αύξησης του τριτογενούς τομέα (τουρισμός κλπ.) είναι ορισμένα από αυτά. Παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη για τον προγραμματισμό τόσο σε ενεργειακό όσο και σε χωροταξικό επίπεδο είναι επίσης η τάση για βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης, το χαμηλό επίπεδο βιομηχανικής δραστηριότητας σε αντίθεση με το υψηλό κόστος ενεργειακού εφοδιασμού και παραγωγής kWh (δομή του συστήματος ηλεκτροπαραγωγής) αλλά και το υψηλό δυναμικό των ΑΠΕ. Ωστόσο δε γίνεται καμία σύνδεση μεταξύ τους, αλλά πρόκειται για «παράλληλες διαδρομές», ενώ θα έπρεπε να υπάρχουν εμπλεκόμενες και κοινές πορείες και πολιτικές.

Τα σαφή γεωγραφικά και οικονομικά «όρια» της περιφέρειας παρέχουν τη δυνατότητα παρακολούθησης και ποσοτικοποίησης παρεμβάσεων τόσο σε ενεργειακό όσο και σε χωροταξικό επίπεδο, και προωθούν τη σύνδεση και ενσωμάτωση της ενεργειακής και χωρικής συνιστώσας σε άλλες αναπτυξιακές πολιτικές.

Κεφάλαιο 5^ο: Συμπεράσματα και προτάσεις – τα ευρωπαϊκά δεδομένα

5.1. Συμπεράσματα στο θεσμικό πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού

Το θεσμικό πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού έχει πλέον διαμορφωθεί, θεσπιστεί και ισχύει. Ο σχεδιασμός έχει κατοχυρωθεί και συνταγματικά, με την αναθεώρηση του Συντάγματος, γεγονός το οποίο δεν συναντάται στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Συμπερασματικά, διακρίνεται πλέον στο επίπεδο του χωροταξικού σχεδιασμού ένας γενικός κανόνας, σύμφωνα με τον οποίο ο χωροταξικός σχεδιασμός σε όλα τα στάδια προγραμματισμού και εφαρμογής του κινείται σε δύο επίπεδα, στο Εθνικό και στο Περιφερειακό Επίπεδο.

Επίσης, ο χωρικός σχεδιασμός περιλαμβάνει κατά γενικό κανόνα δύο φάσεις. Μία πρώτη φάση με γενικότερο κατευθυντήριο και προγραμματικό χαρακτήρα και μία δεύτερη που στηρίζεται στην πρώτη και έρχεται να εκτελέσει, να εξειδικεύσει και να υλοποιήσει τους στόχους της³⁵.

Εξάλλου ο χωροταξικός σχεδιασμός, ο οποίος προηγείται του πολεοδομικού, περιέχει τις πλέον γενικές ρυθμίσεις και τοποθετείται στις υψηλότερες βαθμίδες των διαφόρων σχεδίων προγραμμάτων και μελετών. Η σχέση αυτή είχε κατοχυρωθεί ήδη με το Ν.360/1976 και συμπεριλήφθηκε και στις διατάξεις του Ν.2742/1999. Δηλαδή ο πολεοδομικός σχεδιασμός στα πλαίσια της αιχμής ανάπτυξης προϋποθέτει την ύπαρξη του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικής Πολιτικής, ενώ τα υπόλοιπα ρυθμιστικά και πολεοδομικά σχέδια θα πρέπει να ευθυγραμμιστούν με τις προβλέψεις και τους στόχους τους, έτσι όπως αυτοί εξειδικεύονται από τα Ειδικά και Περιφερειακά Πλαίσια. Επομένως, μεταξύ του χωροταξικού και το πολεοδομικού σχεδιασμού υπάρχει μία σχέση εξαρτήσεως. Τα ειδικότερα πολεοδομικά σχέδια οφείλουν να εντάσσονται στο πλαίσιο των γενικότερων χωροταξικών πλαισίων και προγραμμάτων και να τηρούν τις προδιαγραφές τους.

Κατά συνέπεια κύριο μέλημα της πολιτείας θα πρέπει σήμερα να είναι η διασφάλιση

³⁵ Ανδρέας Παπαπετρόπουλος, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ - ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ, Σημειώσεις Σεμιναρίου, Οικονομοτεχνική Α.Ε.

της πιστής τήρησης των ρυθμίσεων των χωροταξικών σχεδίων. Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί με τη θέσπιση μέτρων, τα οποία θα επιδιώκουν τη συμμόρφωση, τόσο των ~~κρατικών οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης αλλά και των ιδιωτών με τους κανόνες του~~ χωροταξικού σχεδιασμού.

5.2. Χωροταξικός σχεδιασμός και προστασία του περιβάλλοντος

Η προστασία του περιβάλλοντος αποτέλεσε σημαντικό στόχο στην ελληνική επικράτεια από νωρίς, ενώ στην Αναθεώρηση του Συντάγματος το 1975 ενσωματώθηκε ως συνταγματική διάταξη. Επίσης υιοθετήθηκε και στις διατάξεις του Ν.360/1976, όπου επεδίωκαν την προστασία του περιβάλλοντος θεωρώντας μάλιστα, με ρητή διακήρυξη ότι ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται με τον έλεγχο την ανάπτυξης των δραστηριοτήτων στο χώρο.

Οι πρώτες Ευρωπαϊκές οδηγίες για την προστασία του περιβάλλοντος ενσωματώθηκαν από νομοθετικές ρυθμίσεις στην Ελλάδα, με χρονική καθυστέρηση, με την ΚΥΑ 69269/1990, η οποία μαζί με τον Ν.1650/1986 συγκροτούν το θεσμικό πλαίσιο που ρυθμίζει τη χωροθέτηση έργων και δραστηριοτήτων που επιφέρουν επιβλαβείς συνέπειες στο περιβάλλον³⁵.

Σε κάθε περίπτωση πάντως και μέχρι τη θέσπιση του Ν2742/1999 η περιβαλλοντική προστασία επιτυγχάνετο στην Ελλάδα μέσα από δύο κυρίως διαδικασίες. Η πρώτη αναφέρεται στην καθιέρωση των Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου από το Ν.1337/1983 και από τη θεσμοθέτηση της προέγκρισης χωροθέτησης και της έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, το οποίο τροποποιήθηκε με τις διατάξεις του νέου Ν.3010/2002 προκειμένου να επιτευχθεί η εναρμόνιση της νομοθεσίας με τις οδηγίες 97/11 και 96/61 της ΕΕ για τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων³⁶.

Κατά πρώτο λόγο , με το άρθρο 29 του Ν1337/1983 καθιερώθηκαν οι Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου, με τη θέσπιση των οποίων ελέγχονται αυστηρά οι χρήσεις γης γύρω από τα όρια των πόλεων και οικισμών , η δόμηση εκτός σχεδίου και κατά μήκος των ακτών και των ποταμών ή σε άλλες περιοχές , όπως είναι οι βιότοποι και τα δάση, που χρειάζονται ειδική και αυξημένη προστασία. Οι ΖΟΕ καθορίζονται με προεδρικά διατάγματα που εκδίδονται από τον ΥΠΕΧΩΔΕ μετά από πρόταση του δημοτικού και κοινοτικού

συμβουλίου και του αρμοδίου ΣΧΟΠ. Με τα παραπάνω διατάγματα, ορίζονται μέσα στις ΖΟΕ οι επιτρεπόμενες χρήσεις γης ή άλλα μέτρα ειδικής προστασίας και ιδιαίτερα το όριο ~~εμβαδού κάτω από το οποίο δεν επιτρέπεται η κατάτμηση των ιδιοκτησιών.~~

Με τον τρόπο αυτό καθορίστηκαν ΖΟΕ για πολλές περιβαλλοντικά σημαντικές περιοχές της χώρας, οι οποίες θεωρούνται από τη νομολογία ως ένα «προσωρινό υποκατάστατο χωροταξικού σχεδιασμού»³⁷.

Οι περιορισμοί που τίθενται με τις ΖΟΕ κρίθηκε ότι δικαιολογούνται από σπουδαίους πολεοδομικούς λόγους και ειδικότερα από την ανάγκη να προληφθεί η περαιτέρω άναρχη δόμηση και να προστατευθεί το περιβάλλον. Κρίθηκε, επίσης από το ΣτΕ, ότι ο καθορισμός ΖΟΕ δεν αντίκειται στην συνταγματική προστασία της ιδιοκτησίας, επειδή συνιστά μέτρο νόμιμου περιορισμού της κυριότητας που επιβλήθηκε με βάση αντικειμενικά κριτήρια που αποβλέπουν στην προάσπιση, του γενικότερου κοινωνικού συμφέροντος.³⁸

Τα όρια και οι ρυθμίσεις που διέπουν τις περιοχές που καθορίστηκαν ως ΖΟΕ περιλαμβάνονται πλέον στο διευρυμένο περιεχόμενο του νέου ΓΠΣ κατά τις διατάξεις του Ν.2508/97, οι οποίες δύνανται να τροποποιηθούν μόνο για μεγαλύτερη προστασία της περιοχής.

Ανάλογοι περιορισμοί επιβάλλονται επίσης στις Ζώνες Ελεγχόμενης Ανάπτυξης, οι οποίες καθορίζονται σε εντός ή εκτός σχεδίου περιοχές με ΠΔ που εκδίδεται μετά από πρόταση του ΥΠΕΧΩΔΕ., μετά από σχετική πρόταση του δήμου, εφόσον απαιτείται από πολεοδομικές ή κυκλοφοριακές επεμβάσεις μεγάλης κλίμακας.

Σήμερα, όμως, ο πρόσφατος Ν.2742/1999 επιχειρεί την οργάνωση ενός γενικότερου πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού με βάση την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις υπάρχουσες νομοθετικές και συνταγματικές διατάξεις. Από αυτές προκύπτει ο θεμελιώδης κανόνας της βιώσιμης ανάπτυξης, σύμφωνα με τον οποίο κάθε δημόσια πολιτική, γενική ή ειδική, και κάθε διοικητική ή τεχνική παρέμβαση του Κράτους

³⁷ ΣτΕ 2435,2844/1993, 1796,4726/1995, και 586/1992

³⁸ ΣτΕ 1029/1985

στο περιβάλλον πρέπει να έχει ενσωματώσει τα προσήκοντα κριτήρια προστασίας του περιβάλλοντος από τα οποία και πρέπει να διέπεται έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η αρχή της πρόληψης³⁹.

Η βιώσιμη αυτή ανάπτυξη επιτυγχάνεται, πάντα στο πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού με συνολικές ρυθμίσεις. Αρχικά με τα ολοκληρωμένα Εθνικά και Περιφερειακά Χωροταξικά Σχέδια. Δηλαδή, με τα προγράμματα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, μέρος των οποίων αποτελεί η χωροταξική τους διάσταση. Τα στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη για την εκπόνηση τους είναι τα εξής: η συμβατότητα των χρήσεων γης, οι συγκρούσεις των χρήσεων, η φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων και της περιοχής. Ειδικότερα, το είδος της φυσικής διαμόρφωσης μίας περιοχής αποτελεί τον πυρήνα από τον οποίο θα ξεκινήσει η αναπτυξιακή της μορφή. Εάν οι φυσικοί της πόροι αποτελούνται κατά κύριο λόγο από φυσικά σύνολα, όπως αυτά ορίζονται στο Ν.1650/1986, τότε η αναπτυξιακή τους μορφή θα καθοριστεί σύμφωνα με όσα απαιτούνται για την προστασία τους.

Εξάλλου, η φέρουσα ικανότητα⁴⁰ μίας χωρικής ενότητας αποτελεί και το όριο της βιώσιμης ανάπτυξης της. Μία ενότητα που είναι ήδη κορεσμένη έχει υπερβεί το όριο αυτό και, επομένως, δεν τίθεται θέμα περαιτέρω ανάπτυξης, διότι ήδη αυτή δεν είναι βιώσιμη.

Είναι επομένως προφανές ότι η, μέσω του χωροταξικού σχεδιασμού επιδίωξη της βιώσιμης ανάπτυξης μίας χωρικής ενότητας αποτελεί την κατάληξη μίας σύνθετης διαδικασίας κατά την οποία λαμβάνονται υπόψη διάφορα στοιχεία από τα οποία τη μεγαλύτερη σημασία έχει αναμφίβολα η προστασία του περιβάλλοντος.

Από την εκπόνηση των προβλεπόμενων με τον Ν.360/1976 χωροταξικών σχεδίων εξαρτάτο σύμφωνα με το άρθρο 24 του Συντάγματος, η νομιμότητα της έκδοσης οικοδομικών αδειών, της εγκρίσεως πολεοδομικών μελετών, της χορηγήσεως αδειών εγκαταστάσεως και λειτουργίας βιομηχανιών.

Ωστόσο αρχικά το Συμβούλιο της Επικρατείας επέδειξε μια αδικαιολόγητα μακρά

³⁹ ΣΤΕ 2805/1997

⁴⁰ ΣΤΕ 1588/1999

ανοχή απέναντι στην πλήρη αδράνεια και απροθυμία του νομοθέτη να εφαρμόσει το νόμο, με το σκεπτικό ότι αντίθετη άποψη θα επέφερε, μέχρι τη σύνταξη τέτοιων σχεδίων και προγραμμάτων, οικονομική στασιμότητα της χώρας⁴¹.

Στη συνέχεια ανέπτυξε την θεωρία των υποκατάστατων του ελλείποντος χωροταξικού σχεδιασμού για εύλογο χρονικό διάστημα. Τέτοια υποκατάστατα ήταν τα ΡΣ, οι ΖΟΕ, η προέγκριση χωροθέτησης κα⁵¹. Η περίοδος όμως αυτή χάριτος τερματίσθηκε με ένα ΠΕ του 1996. Τέλος, αναφέρεται ότι ο Ν.360/1976 καταργήθηκε ρητά με τον Ν.2742/1999

Η έκφραση της αρχής της πρόληψης της ρύπανσης του περιβάλλοντος μέχρι σήμερα προϋπέθετε την διαδικασία της προέγκρισης χωροθέτησης, δεδομένου ότι η προστασία του χώρου όχι μόνο αποτελεί στοιχείο της προστασίας του περιβάλλοντος αλλά και προϋπόθεση για αυτό. Στη χώρα μας, τα προβλεπόμενα από τα διάφορα νομοθετήματα σχέδια ρύθμισης των χρήσεων γης, με κυριότερα τα γενικά πολεοδομικά σχέδια και τις Ζώνες Οικιστικού Ελεγχου, αποτελούν σαφή υποκατάστατα των χωροταξικών σχεδίων του Ν.360/1976. Εξάλλου με το Ν.1337/1983 επετράπηκε η επέκταση των εγκεκριμένων σχεδίων πόλεως προκειμένου να καλυφθούν ζωτικές οικιστικές ανάγκες και με το άρθρο 5 αυτού ζητείται η εναρμόνιση των επεκτάσεων με τους όρους προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.

Στη συνέχεια Ν.1650/1986 έθεσε την υποχρέωση για έκδοση πράξης προέγκρισης χωροθέτησης ορισμένων δραστηριοτήτων, συμβάλλοντας έτσι στην ορθολογική χωροταξική οργάνωση της χώρας, δεδομένης της καθυστέρησης της διοίκησης να προβεί σε γενικότερο χωροταξικό σχεδιασμό.

Σήμερα, με το Ν.3010/2002, που εκδόθηκε για τη συμμόρφωση της Ελλάδος με τις διατάξεις των οδηγιών 97/11 και 96/61, καταργήθηκε η προέγκριση χωροθέτησης και αντικαταστάθηκε με την Προκαταρκτική Περιβαλλοντική Εκτίμηση και Αξιολόγηση (ΤΠΠΕΑ). Επίσης, τα έργα και οι δραστηριότητες που ενδέχεται να προκαλέσουν βλάβη στο φυσικό περιβάλλον κατατάσσονται με απόφαση του ΥΠΕΧΩΔΕ σε δύο κατηγορίες, και κάθε κατηγορία μπορεί να κατατάσσεται σε υποκατηγορίες, ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο

⁵¹ ΣΤΕ 4498/1998, 3478/2000

περιβάλλον.

Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τα έργα και τις δραστηριότητες που λόγω της φύσης τους « είναι πιθανό να προκαλέσουν σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον.» Η δεύτερη κατηγορία « περιλαμβάνει έργα και δραστηριότητες τα οποία , χωρίς να προκαλούν σοβαρές επιπτώσεις, πρέπει να υποβάλλονται για την προστασία του περιβάλλοντος σε γενικές προδιαγραφές, όρους και περιορισμούς που προβλέπονται από κανονιστικές διατάξεις.»

Επίσης, για την προκαταρκτική περιβαλλοντική εκτίμηση και αξιολόγηση λαμβάνονται υπόψη «οι γενικές αρχές και κατευθύνσεις της χωροταξικής πολιτικής που προκύπτουν από εγκεκριμένα χωροταξικά, ρυθμιστικά και πολεοδομικά σχέδια, η περιβαλλοντική ευαισθησία της περιοχής, τα χαρακτηριστικά των ενδεχόμενων περιβαλλοντικών επιπτώσεων, τα οφέλη για την εθνική οικονομία και οι θετικές επιπτώσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον».

Στενά συνυφασμένος , εξάλλου, με την προκαταρκτική περιβαλλοντική εκτίμηση είναι ο Θεσμός της έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, όπως παρουσιάζεται παρακάτω

Η σχέση μεταξύ της προέγκρισης χωροθέτησης και της έγκρισης περιβαλλοντικών όρων προσδιορίζονταν από τις διατάξεις των άρθρων 4 και 10 του Ν.1650/1986 και της ΚΥΑ69269/1990. Οι σχετικές διατάξεις θέσπιζαν υποχρεωτικώς για έργα και δραστηριότητες Α κατηγορίας του άρθρ.3 του Ν.1650/1986 διαδικασία εγκρίσεως του έργου σε δύο στάδια, την προέγκριση χωροθέτησης, δηλαδή την εκ των προτέρων-οριστική έγκριση της θέσεως εγκαταστάσεως της μονάδας,-κατόπιν εκτιμήσεως των συνεπειών στο περιβάλλον και την έγκριση περιβαλλοντικών όρων, υπό τους οποίους πρέπει να λειτουργεί το έργο ή η μονάδα στη συγκεκριμένη θέση, ώστε να μην υποβαθμιστεί το περιβάλλον. Σε κάθε ένα από τα στάδια υπήρχε απαίτηση για την υποβολή μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Σήμερα, με τη θέσπιση του Ν.3010/2002, για την πραγματοποίηση νέων έργων ή δραστηριοτήτων ή τη μεταστέγαση των υφιστάμενων τα οποία έχουν καταταγεί στις κατηγορίες που προαναφέραμε, απαιτείται η έγκριση όρων για την προστασία του περιβάλλοντος. Με την απόφαση για την έγκριση τέτοιων όρων η Διοίκηση επιβάλλει

προϋποθέσεις και περιορισμούς, ιδίως ως προς τη θέση το μέγεθος και τα γενικά χαρακτηριστικά του έργου.

~~Για την έγκριση περιβαλλοντικών όρων πρέπει να τηρούνται δύο διαδικασίες, αυτή της Προκαταρκτικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και Αξιολόγησης του έργου και αυτή της υποβολής και αξιολόγησης Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.~~

Η Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων περιλαμβάνει τουλάχιστον περιγραφή του έργου και της δραστηριότητας, των στοιχείων του περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν, εντοπισμό και αξιολόγηση των βασικών επιπτώσεων στο περιβάλλον, καθώς και περιγραφή των μέτρων για την πρόληψη, μείωση ή αποκατάσταση των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον.

Επομένως, με τον νέο νόμο, η έγκριση των περιβαλλοντικών όρων τελεί υπό δύο διαδικαστικές προϋποθέσεις, οι-οποίες αφορούν την προκαταρκτική περιβαλλοντική εκτίμηση και αξιολόγηση και τη σύνταξη της ΜΠΕ.

Ιδιαίτερη, τέλος, σημασία έχει η περίπτωση έργων που δεν εξαντλούνται σε μεμονωμένες επεμβάσεις στο χώρο και στο περιβάλλον, αλλά προσλαμβάνουν τη μορφή συνολικότερου εγχειρήματος.

5.3. Η ευρωπαϊκή διάσταση του χωροταξικού σχεδιασμού

Η διαμόρφωση μίας ενιαίας ευρωπαϊκής χωροταξικής πολιτικής βρίσκεται ακόμα σε διερευνητικό επίπεδο. Ωστόσο είναι γεγονός ότι η ένταξη στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη διατάξεων για την κοινωνική και οικονομική συνοχή αποτελεί το θεσμικό υπόβαθρο για την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων μέσω των διαρθρωτικών ταμείων. Η κοινωνική και οικονομική συνοχή ενισχύεται, εξάλλου, με τη δημιουργία υποδομών όπως τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφοράς, ενέργειας και τηλεπικοινωνιών και την ίδρυση Θεσμών που θα συμβάλλουν στην κάλυψη των αναγκών των απομακρυσμένων περιφερειών και νησιών.

Ωστόσο, διαπιστώνεται μία έλλειψη ρητής αναφοράς στο χωροταξικό σχεδιασμό στις Συνθήκες, με αποτέλεσμα να δημιουργείται το ερώτημα κατά πόσον μπορεί να τεκμηριωθεί

⁵³ ΣΤΕ 2760/1994

χωρική αρμοδιότητα από την ΕΕ. Μέχρι σήμερα το τεκμήριο αρμοδιότητας για τη χωροταξία διασφαλίζεται υπέρ του κράτους μέλους. Η ρητή όμως αναφορά της παρ. 2 του άρθρου 175 ΣυνθΕΕ ~~περί μέτρων που αφορούν τη χωροταξία και τις χρήσεις γης, όπως ξαναδιατυπώθηκε στη Συνθήκη της Νίκαιας, αποτέλεσε την αφετηρία θεωρητικής~~ ενασχολήσεως με δύο ζητήματα: πρώτον εάν η διάταξη Γ. είναι εξουσιοδοτική για τη έκδοση νομοθετημάτων και δεύτερον, εάν η χωροταξία και η εκμετάλλευση του εδάφους αποτελεί τμήμα της αρμοδιότητας της Ε.Ε.

Κατά την κρατούσα άποψη, το άρθρο 175 ΣυνθΕΕ δεν παρέχει στην Επιτροπή καμία εξουσιοδότηση για την επιβολή μέτρων στα κράτη μέλη σχετικά με τον χωροταξικό σχεδιασμό, αλλά αποτελεί μία απλή διαδικαστική πράξη, καθώς οι προϋποθέσεις που τίθενται για να κινηθεί η νομοθετική πρωτοβουλία που προβλέπεται από το άρθρο, δηλαδή ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου μετά από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, συνηγορούν σε μία στενή ερμηνεία του. Το γεγονός, όμως, της έλλειψης ρητών διατάξεων στις συνθήκες που θα αποτελέσουν τη θεσμική αφετηρία για κοινοτικές δράσεις στον τομέα της χωροταξίας, δεν εμπόδισε την τάση για τη δημιουργία μία κοινής ευρωπαϊκής χωροταξικής πολιτικής⁵⁴.

5.4. Η κοινή ευρωπαϊκή χωροταξική πολιτική και το Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου

Στη συνάντηση υπουργών στη Λισσαβόνα το 1992 εξαγγέλθηκε η κατάρτιση του κειμένου Ευρώπη 2000+, που προετοιμάστηκε στα δύο επόμενα άτυπα Συμβούλια υπουργών στη Λιέγη και στη Κέρκυρα το 1994. Το τελικό κείμενο παρουσιάστηκε από την Επιτροπή στο άτυπο συμβούλιο υπουργών στη Λειψία το 1994 με τίτλο «Ευρώπη 2000 + Συνεργασία για τη χωροταξία στην Ευρώπη». Το κείμενο επισημαίνει ότι η ευρωπαϊκή χωρική οργάνωση κατέστη πολύπλοκη με πολλές διαφοροποιήσεις και επηρεάζεται

⁵⁴ *Ανδρέας Παπαπετρόπουλος, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ - ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ, Σημειώσεις Σεμιναρίου, Οικονομοτεχνική Α.Ε*

από τις χωρικές ανακατατάξεις των τρίτων χωρών της ΕΕ. Οι ανισότητες αυτές μπορούν να διευρύνουν τις χωρικές ανισορροπίες, γεγονός που ενδέχεται να πυροδοτήσει εξελίξεις για την οικονομική και κοινωνική συνοχή της ΕΕ.

Τα κείμενα Ευρώπη 2000+, όπως και το προηγούμενο Ευρώπη 2000, δεν επιδιώκουν βέβαια να υποκαταστήσουν τις εθνικές χωροταξικές, πολιτικές και τις αρμοδιότητες των ΟΤΑ και των περιφερειών, αλλά κυρίως να συγκροτήσουν το πλαίσιο διαδικασιών που θα συμβάλλουν στη λήψη αποφάσεων κοινής χωροταξικής πολιτικής.

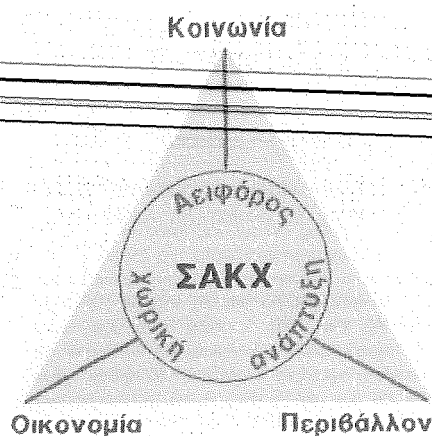
Ένα άλλο σημαντικό σχετικό κείμενο είναι το Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου, το οποίο υιοθετήθηκε στην άτυπη συνάντηση των αρμοδίων για τη χωροταξία υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο Πότσδαμ, στις 10 και 11 Μαΐου 1999.

Με δεδομένες τις υφιστάμενες αναπτυξιακές ανισότητες σε περιφερειακό επίπεδο και τις εν μέρει ακόμη την περίοδο αυτή, αντιθετικές χωρικές επιπτώσεις των κοινοτικών πολιτικών, όλοι όσοι είναι υπεύθυνοι για τη χωρική ανάπτυξη θα πρέπει να προσανατολίζονται στις κατευθύνσεις χωρικής ανάπτυξης. Το σχέδιο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου προσανατολίζεται στο στόχο της ΕΕ για την επίτευξη μιας ισόρροπης αειφόρου ανάπτυξης, ιδίως μέσω της ενίσχυσης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

Σύμφωνα με τον ορισμό που δίδεται στην έκθεση Brundland των Ηνωμένων Εθνών⁵⁵, η αειφόρος ανάπτυξη συμπεριλαμβάνει όχι μόνο μια οικονομική ανάπτυξη, που προστατεύει τους υφιστάμενους πόρους προς όφελος των γενεών του μέλλοντος, αλλά και μια ισόρροπη χωρική ανάπτυξη. Αυτό σημαίνει ειδικότερα ότι οι κοινωνικές και οικονομικές απαιτήσεις στο χώρο θα πρέπει να είναι συμβατές με τις οικολογικές και πολιτιστικές λειτουργίες του, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό σε μια αειφόρο, ισορροπημένη χωρική ανάπτυξη σε εκτενή χωρικά σύνολα. Έτσι, η ΕΕ θα αναπτυχθεί σταδιακά, από μια οικονομική ένωση σε μια περιβαλλοντική ένωση και τελικά σε μια κοινωνική ένωση, διαφυλάσσοντας, ταυτόχρονα, την πολυμορφία των περιφερειών της (βλέπε σχήμα).

⁵⁵ *World Commission on Environment and Development: Our Common Future. Νέα Υόρκη, 1987.*

Διάγραμμα στόχων της εξισορροπημένης και αειφόρου χωρικής ανάπτυξης

Το τρίγωνο στόχων συμπεριλαμβάνει, επομένως, τη διαπλοκή των τριών βασικών στόχων της ευρωπαϊκής πολιτικής:

- οικονομική και κοινωνική συνοχή,
- προστασία των φυσικών πόρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και
- περισσότερο ισόρροπη ανταγωνιστικότητα του ευρωπαϊκού χώρου.

Προκειμένου να επιτευχθεί μια χωρικά πιο ισόρροπη ανάπτυξη, θα πρέπει να επιδιώκεται, ταυτόχρονα, σε όλες τις περιφέρειες της ΕΕ η πραγματοποίηση των στόχων και των κατευθύνσεων αυτών, ενώ θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και οι αλληλεπιδράσεις τους.

Η συμβολή των πολιτικών χωρικής ανάπτυξης συνίσταται στην προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης στην ΕΕ μέσω μιας ισόρροπης χωρικής και οικιστικής οργάνωσης. Οι αρμόδιοι υπουργοί χωροταξίας ήδη από το 1994 συμφώνησαν ως προς τους τρεις στόχους ή ως προς το πλαίσιο πολιτικής για τη χωρική ανάπτυξη και την οικιστική διάρθρωση της ΕΕ⁵⁶, την ανάπτυξη ενός ισόρροπου και πολυκεντρικού αστικού συστήματος και μιας νέας σχέσης πόλεων - υπαίθρου, την εξασφάλιση ισότητας πρόσβασης στις υποδομές και στη γνώση και την αειφόρο ανάπτυξη, συνετή διαχείριση και προστασία της φυσικής και

⁵⁶ Ομοσπονδιακό Υπουργείο Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Αστικής Ανάπτυξης (εκδ.): *Grundlagen einer Europäischen Raumentwicklungspolitik* (αρχές για μια ευρωπαϊκή πολιτική χωρικής ανάπτυξης). Βόννη, 1995.

πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι στόχοι αυτοί του ΣΑΚΧ θα πρέπει να επιδιώκονται από κοινού από τα ευρωπαϊκά όργανα καθώς και από τις εθνικές κυβερνήσεις και τις περιφερειακές και τοπικές αρχές.

Η ενίσχυση των διαρθρωτικά ασθενέστερων περιοχών της ΕΕ και η προσαρμογή των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας, πέραν των συνόρων των κρατών, στις περιοχές με διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης, αποτελεί μία μεγάλη πρόκληση. Για το σκοπό αυτό, θα πρέπει να εναρμονιστούν μεταξύ τους οι στόχοι της ανάπτυξης, της ισορροπίας και της προστασίας. Μια πολιτική, που θα στόχευε αποκλειστικά στην ισορροπία, θα οδηγούσε στην εξασθένιση των οικονομικά ισχυρών περιφερειών και, ταυτόχρονα, στην αύξηση της εξάρτησης των καθυστερημένων περιφερειών. Η επιδίωξη της ανάπτυξης και μόνο θα ευνοούσε την αύξηση των περιφερειακών ανισοτήτων. Μια υπερβολική έμφαση στην προστασία και στη διατήρηση των δομών χωρικής οργάνωσης, από την άλλη πλευρά, ενέχει τον κίνδυνο της στασιμότητας, εφόσον θα μπορούσε να οδηγήσει στην επιβράδυνση των τάσεων εκσυγχρονισμού. Μόνο μέσω του συνδυασμού των τριών στόχων της ανάπτυξης, της ισορροπίας και της προστασίας, καθώς και της βαρύτητας, που οι στόχοι αυτοί αποκτούν σε σχέση με την εκάστοτε χωρική κατάσταση, μπορεί να καταστεί δυνατή η επίτευξη μιας ισόρροπης και αειφόρου ανάπτυξης στην ΕΕ.

Το ΣΑΚΧ διαμηνύει ένα όραμα για την οργάνωση του χώρου της ΕΕ στο μέλλον. Στο πλαίσιο των στόχων και των κατευθύνσεων του, προσφέρει ένα πλαίσιο αναφοράς για δράσεις και μέτρα των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων λήψης αποφάσεων με επιπτώσεις στο χώρο. Πέραν αυτού το ΣΑΚΧ θα πρέπει να λειτουργήσει ως ένα θετικό μήνυμα για ευρεία συμμετοχή του κοινού στον πολιτικό διάλογο σχετικά με τις αποφάσεις που λαμβάνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο και τις επιπτώσεις τους στις πόλεις και τις περιφέρειες της ΕΕ.

Με το ΣΑΚΧ τα κράτη μέλη, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εξέφρασαν τη θέληση τους, να διατηρηθεί η πολυμορφία και να επιτευχθεί μια περιφερειακά πιο ισορροπημένη και αειφόρος ανάπτυξη στην ΕΕ στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η θέση αυτή υποστηρίζεται και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Επιτροπή των Περιφερειών και από την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Το ΣΑΚΧ,

ως ένα νομικά μη δεσμευτικό έγγραφο, αποτελεί ένα πλαίσιο πολιτικής για καλύτερη συνεργασία μεταξύ των κοινοτικών τομεακών πολιτικών, που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο χώρο, καθώς και μεταξύ των κρατών μελών, των περιφερειών και των πόλεων τους.

Κατά συνέπεια, βρίσκεται σε συμφωνία με τις βασικές πολιτικές αρχές που συμφωνήθηκαν το 1994 και οι οποίες έχουν ως εξής:

- η χωρική ανάπτυξη μπορεί να συμβάλει με αποφασιστικό τρόπο στην επίτευξη του στόχου της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής,
- οι υφιστάμενες αρμοδιότητες των οργάνων, που είναι υπεύθυνα για τις κοινοτικές πολιτικές, παραμένουν αμετάβλητες. Το ΣΑΚΧ μπορεί να συμβάλλει στην εφαρμογή των κοινοτικών πολιτικών που έχουν χωρικές επιπτώσεις, χωρίς, όμως, να περιορίζει τα αρμόδια όργανα κατά την άσκηση των καθηκόντων τους,
- ο κύριος στόχος συνίσταται στην επίτευξη αειφόρου και ισόρροπης ανάπτυξης,
- το ΣΑΚΧ καταρτίζεται λαμβάνοντας υπόψη τους υφιστάμενους θεσμούς και δεν είναι δεσμευτικό για τα κράτη μέλη,
- το ΣΑΚΧ θα τηρεί την αρχή της επικουρικότητας,
- το εν λόγω έγγραφο θα ληφθεί υπόψη από κάθε χώρα, στο βαθμό που η ίδια επιθυμεί να εντάξει τα ευρωπαϊκά ζητήματα χωρικής ανάπτυξης στο πλαίσιο των εθνικών της πολιτικών.

Το ΣΑΚΧ αποτελεί το αποτέλεσμα εντατικών συζητήσεων μεταξύ των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τη χωρική ανάπτυξη της ΕΕ. Η βελγική προεδρία του Συμβουλίου υπέβαλε την πρόταση για την κατάρτιση του ΣΑΚΧ στις σχετικές διαβουλεύσεις. Οι υπουργοί χωροταξίας συμφώνησαν στην Κέρκυρα⁵⁷ ως προς το πλαίσιο και τις αρχικές επιλογές πολιτικής για τη χωρική ανάπτυξη στην ΕΕ. Οι βασικές αρχές χωρικής ανάπτυξης (κατευθυντήριο πλαίσιο) για την ανάπτυξη του οικιστικού δικτύου καθορίστηκαν στη Λειψία. Η γαλλική, η ισπανική και η ιταλική προεδρία που ακολούθησαν ανέπτυξαν σημαντικά σενάρια και αναλύσεις για μια σωστή αξιολόγηση της χωρικής

⁵⁷Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Περιφερειακής Πολιτικής και Χωροταξίας, Συμπεράσματα της προεδρίας και έγγραφα, Κέρκυρα, 3-4 Ιουνίου 1994, Αθήνα, Οκτώβριος 1995.

ανάπτυξης. Από την ιρλανδική προεδρία και εξής, ενισχύθηκε ο ρόλος της τρόικας (οργάνου που αποτελείται από τη χώρα που προεδρεύει στο Συμβούλιο και από το κράτος που είχε την αμέσως προηγούμενη και απ' αυτό που θα αναλάβει την αμέσως επόμενη προεδρία) στο πλαίσιο της Επιτροπής Χωρικής Ανάπτυξης, προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνέχεια των εργασιών της. Η ολλανδική προεδρία παρουσίασε το πρώτο σχέδιο του ΣΑΚΧ, επί του οποίου αναπτύχθηκε μια ευρύτατη συζήτηση σε ολόκληρη την Ευρώπη. Οι προεδρίες του Λουξεμβούργου⁵⁸ και του Ηνωμένου Βασιλείου έδωσαν έμφαση στην υλοποίηση καθώς και στην εφαρμογή του ΣΑΚΧ. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της αυστριακής προεδρίας, εντατικοποιήθηκε ο διάλογος με τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες⁵⁹.

Μέσω διαβουλεύσεων, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, επιτεύχθηκε ευρεία συμμετοχή των αρμόδιων φορέων και ομάδων σε θέματα χωρικής ανάπτυξης. Βάσει του «πρώτου επίσημου σχεδίου του ΣΑΚΧ» πραγματοποιήθηκαν ευρείες διαβουλεύσεις στα 15 κράτη μέλη με τη συμμετοχή των εθνικών κοινοβουλίων, των περιφερειών και των κοινωνικών ομάδων. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οργάνωσε μια σειρά δημοσίων συζητήσεων (φόρουμ), σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, πάνω σε κεντρικά ζητήματα του ΣΑΚΧ. Οι γνωμοδοτήσεις των ευρωπαϊκών οργάνων (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁶⁰, Επιτροπή των Περιφερειών⁶¹, Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή⁶²) και οι διυπηρεσιακές διαβουλεύσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συνέβαλαν επίσης σημαντικά στο ΣΑΚΧ. Έτσι, το ΣΑΚΧ συνιστά το αποτέλεσμα μιας πανευρωπαϊκής διαδικασίας δημοσίου διαλόγου.

⁵⁸Υπουργείο Χωροταξίας του Λουξεμβούργου (εκδ.). Σχέδιο σύστασης του «Ευρωπαϊκού δικτύου παρατηρητηρίων χωροταξίας» (ESPON). Echternach 1997.

⁵⁹The Future of European Spatial Development Policy - CSD and ESDP after 1999. Έκθεση της αυστριακής προεδρίας, Σεμινάριο της Επιτροπής Χωρικής Ανάπτυξης που διοργανώθηκε από την ομοσπονδιακή Καγκελαρία στο πλαίσιο της αυστριακής προεδρίας της ΕΕ, 23-24 Νοεμβρίου 1998.

⁶⁰Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (εκδ.). Ψήφισμα σχετικά με τη χωροταξία και το σχέδιο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου, που εγκρίθηκε στις 2 Ιουλίου 1998, Επίσημη Εφημερίδα Α4 — 0206/98.

⁶¹Επιτροπή των Περιφερειών (εκδ.). Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών της 14ης Ιανουαρίου 1999 σχετικά με το σχέδιο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου — Πρώτο επίσημο σχέδιο, Βρυξέλλες, 25 Ιανουαρίου 1999.

⁶²Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εκδ.). Σχέδιο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου (ΣΑΚΧ) (ίδια πρωτοβουλία), Βρυξέλλες, 9 και 10 Σεπτεμβρίου 1998.

Οι στόχοι και οι επιλογές πολιτικής που προτείνονται στο ΣΑΚΧ αποσκοπούν στη χωρική και διαρθρωτική ανάπτυξη στα 15 κράτη μέλη. Η συνεκτίμηση των υφιστάμενων δεδομένων οργάνωσης του χώρου σε αρχικό στάδιο του σχεδιασμού και η σωστή αποτίμηση των πιθανών επιπτώσεων των αποφάσεων του τομεακού σχεδιασμού στην ανάπτυξη των πόλεων και των περιφερειών αποτελεί μια συνεχή διαδικασία. Για το λόγο αυτό, όπως συμβαίνει και με άλλα πολιτικά έγγραφα, σχέδια ή προγράμματα, που προωθούν τη χωρική ανάπτυξη, το ΣΑΚΧ θα πρέπει να επανεξετάζεται και να αναπτύσσεται περαιτέρω κατά διαστήματα.

Η διεύρυνση της ΕΕ και άλλα πολιτικά γεγονότα, όπως για παράδειγμα η εντατικοποίηση του διαλόγου με τα κράτη της Μεσογείου, θα επηρεάσουν σημαντικά τη μελλοντική ευρωπαϊκή χωρική ανάπτυξη. Ήδη από σήμερα διαφαίνεται ότι, κατά τη μελλοντική αναθεώρηση του ΣΑΚΧ, η κύρια έμφαση θα πρέπει να δοθεί στη διεύρυνση της ΕΕ και στα ζητήματα χωρικής ανάπτυξης, που συνδέονται μαζί της.

Κατά την εφαρμογή του ΣΑΚΧ τα κράτη μέλη θα πρέπει να συνεργαστούν στενά μεταξύ τους καθώς και με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η υλοποίηση των στόχων και των επιλογών σε συγκεκριμένες πολιτικές δράσεις θα πραγματοποιείται σταδιακά. Ορισμένα μέτρα και έργα θα μπορέσουν να πραγματοποιηθούν αμέσως μετά την υιοθέτηση του ΣΑΚΧ. Άλλες επιλογές και προτάσεις εφαρμογής θα απαιτήσουν περαιτέρω συζήτηση και επεξεργασία επί του περιεχομένου τους σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν, ειδικότερα, η ανταλλαγή εμπειριών και η παρακολούθηση και αξιολόγηση των εξελίξεων στο χώρο. Η συζήτηση στην Επιτροπή Χωρικής Ανάπτυξης σχετικά με τον μελλοντικό προσανατολισμό της πολιτικής χωρικής ανάπτυξης στην Ευρώπη θα πρέπει επίσης να συνεχιστεί και μετά την υιοθέτηση του ΣΑΚΧ.

βιβλιογραφία

1. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ Αθανάσιος, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, Για μία βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού Χώρου, Εκδόσεις ΣΥΜΜΕΤΡΙΑ, Αθήνα 1997
2. ΓΕΤΙΜΗΣ Παναγιώτης, ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ, Εκδόσεις ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Μάιος 1989
3. ΚΟΝΣΟΛΑΣ Νικόλαος Ι., ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα 1997
4. ΔΕΜΑΘΑΣ Ζαχαρίας, Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΧΩΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ, Περιφερειακή Ανάπτυξη, Χωροταξία και Περιβάλλον στο Πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης, Επιστημονικό Συνέδριο, ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ, Αθήνα 1995
5. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Δημήτρης, ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ, Κείμενα Πολεοδομίας Χωροταξίας και Ανάπτυξης
6. ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Ανδρέας, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ - ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ, Σημειώσεις Σεμιναρίου, Οικονομοτεχνική Α.Ε.
7. ΡΟΖΟΣ Νικόλαος, Η ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ, Εκδόσεις Σάκκουλας, 1994
8. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Δημήτρης, ΠΡΑΞΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ, ν.1337/83, 2508/97, Εκδόσεις Π. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 1997
9. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Δημήτρης, ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ, Μέρος Ι, Εκδόσεις Π. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ

νομοθεσία

10. Ν.360/1976 (ΦΕΚ 151/Α/22.06.1976), «Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος»
11. Ν.2742/1999 (ΦΕΚ 207/Α/07.10.1999), «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις»
12. Κοινή Υπουργική Απόφαση αριθμ.28704/4362/2001 (ΦΕΚ 1575/Β/28.11.2001), «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Καταστημάτων Κράτησης»
13. Υπουργική Απόφαση αριθμ.25291/2003 (ΦΕΚ 1486/Β/10.10.2003), «Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης»

κείμενα

14. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου, Προς τη χωρικά ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη της Ευρώπης, Υιοθετήθηκε στην άτυπη συνάντηση των αρμοδίων για τη χωροταξία υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο Πότσδαμ, στις 10 και 11 Μαΐου 1999
15. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, πρόταση για το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.
16. World Commission on Environment and Development: Our Common Future. Νέα Υόρκη, 1987
17. Ομοσπονδιακό Υπουργείο Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Αστικής Ανάπτυξης (εκδ.): Grundlagen einer Europäischen Raumentwicklungspolitik (αρχές για μια ευρωπαϊκή πολιτική χωρικής ανάπτυξης). Βόννη, 1995.

18. Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Περιφερειακής Πολιτικής και Χωροταξίας, ~~Συμπεράσματα της προεδρίας και έγγραφα, Κέρκυρα, 3-4 Ιουνίου 1994, Αθήνα, Οκτώβριος 1995.~~
19. Υπουργείο Χωροταξίας του Λουξεμβούργου (εκδ.). Σχέδιο σύστασης του «Ευρωπαϊκού δικτύου παρατηρητηρίων χωροταξίας» (ESPON). Echternach 1997.
20. The Future of European Spatial Development Policy - CSD and ESDP after 1999. Έκθεση της αυστριακής προεδρίας, Σεμινάριο της Επιτροπής Χωρικής Ανάπτυξης που διοργανώθηκε από την ομοσπονδιακή Καγκελαρία στο πλαίσιο της αυστριακής προεδρίας της ΕΕ, 23-24 Νοεμβρίου 1998.
21. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (εκδ.). Ψήφισμα σχετικά με τη χωροταξία και το σχέδιο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου, που εγκρίθηκε στις 2 Ιουλίου 1998, Επίσημη Εφημερίδα Α4 — 0206/98.
22. Επιτροπή των Περιφερειών (εκδ.). Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών της 14ης Ιανουαρίου 1999 σχετικά με το σχέδιο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου — Πρώτο επίσημο σχέδιο, Βρυξέλλες, 25 Ιανουαρίου 1999.
23. Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εκδ.). Σχέδιο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου (ΣΑΚΧ) (ίδια πρωτοβουλία), Βρυξέλλες, 9 και 10 Σεπτεμβρίου 1998.

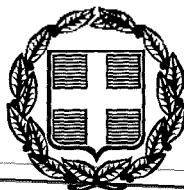
παράρτημα

Ι. Υπουργική Απόφαση αριθμ.25291/2003 (ΦΕΚ 1486/Β/10.10.2003), «Έγκριση

Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
Περιφέρειας Κρήτης»

02014861010030036

20821

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 1486

10 Οκτωβρίου 2003

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθ. 25291

Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης.

**Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ**

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις των άρθρων 8, και 18 παράγραφος 5 του ν. 2742/99 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (Α 207).
2. Την από 22.11.2002 γνωμοδότηση του Περιφερειακού Συμβουλίου της Περιφέρειας Κρήτης
3. Την από 9.11.2002 Εισήγηση της Διεύθυνσης Χωροταξίας του ΥΠΕΧΩΔΕ
4. Το γεγονός ότι από τις κανονιστικές διατάξεις της απόφασης αυτής δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού, αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

Εγκρίνεται το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης, με το οποίο:

- Καταγράφεται και αξιολογείται η θέση της Περιφέρειας στο διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο, ο ρόλος της σε εθνικό επίπεδο και σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες καθώς επίσης και οι λειτουργίες διαπεριφερειακού χαρακτήρα που έχει ή μπορεί να αναπτύξει.
 - Καταγράφονται και αξιολογούνται οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και διάρθρωση του χώρου στο επίπεδο της Περιφέρειας.
 - Αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των ευρωπαϊκών, εθνικών και περιφερειακών πολιτικών και προγραμμάτων στο Επίπεδο της Περιφέρειας και
 - Προσδιορίζονται με προοπτική δεκαπέντε (15) ετών βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές επιλογές και για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του χώρου στο επίπεδο της Περιφέρειας, οι οποίες θα προωθούν την ισότιμη ένταξη της στον ευρύτερο διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο.
- (τα παραπάνω καθορίζονται ειδικότερα στο άρθρο 3)

Άρθρο 2

Το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης στοχεύει:

- Στην εναρμόνιση με τα εγκεκριμένα ή υπό διαμόρφωση κείμενα του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και την εξειδίκευση και συμπλήρωση των βασικών προτεραιοτήτων και επιλογών τους, στο επίπεδο της Περιφέρειας
- Την προώθηση της αειφόρου, ισόρροπης και διαρκούς ανάπτυξης της Περιφέρειας, σύμφωνα με τις φυσικές, οικονομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες της.
- Στην ενσωμάτωση των κατευθύνσεων του περιφερειακού προγράμματος δημόσιων επενδύσεων, των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης, καθώς και άλλων γενικών ή ειδικών αναπτυξιακών προγραμμάτων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη διάρθρωση και ανάπτυξη του χώρου της περιφέρειας.
- Στην εξασφάλιση της ικανότητας τους να αποτελέσουν την βάση αναφοράς για το συντονισμό και την εναρμόνιση των επί μέρους πολιτικών, προγραμμάτων και επενδυτικών σχεδίων του Κράτους, των δημοσίων οργανισμών και επιχειρήσεων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτης και δεύτερης βαθμίδας που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη συνοχή και ανάπτυξη του περιφερειακού χώρου.
- Στην εξασφάλιση κατευθύνσεων για τα μεγάλα αστικά συγκροτήματα για τα οποία απαιτούνται Ρυθμιστικά Σχέδια για την οικιστική τους οργάνωση και για την προστασία του περιβάλλοντος.
- Στην εξασφάλιση της ικανότητάς τους να λειτουργούν ως κατευθυντήρια πλαίσια στα κατώτερα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού (ΓΤΣ, ΣΧΟΟΑΠ, ΠΕΡΠΟ και ΖΟΕ) εξασφαλίζοντας την συνεκτική διαχείριση του χώρου.
- Στην εξειδίκευση και συμπλήρωση των βασικών προτεραιοτήτων ως επιλογών των χωρικών κατευθύνσεων αναφορικά με τις περιοχές στις οποίες θα ενεργοποιούνται τα εργαλεία και οι μηχανισμοί του Ν. 2742/1999, ειδικότερα δε οι Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων, τα Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων και τέλος οι Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων
- Στον καθορισμός προγράμματος δράσης στο οποίο εξειδικεύονται οι απαιτούμενες ενέργειες για την εφαρμογή των προτάσεων των ΠΠΧΣΑΑ, ρυθμίσεις, μέτρα και

προγράμματα, το κόστος και οι πηγές χρηματοδότησης των προτεινόμενων παρεμβάσεων, καθώς και οι φορείς και το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής των προτεινόμενων μέτρων και δράσεων.

Άρθρο 3

Α. Θέση και ο ρόλος της Περιφέρειας Κρήτης στο διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο. (Χάρτες Α.1 και Α.2)

Οι κύριοι παράγοντες, που συγχρόνως συνθέτουν τα πεδία των πλεονεκτημάτων και των αδυναμιών της Περιφέρειας Κρήτης, απορρέουν από:

- τη γεωγραφική της θέση και τη γεωγραφική της θέση, ως αυτόνομου χωρικού συστήματος με ικανό μέγεθος ενδοχώρας και πληθυσμού, καθώς και από την ύπαρξη πληθώρας ιστορικών μνημείων του πολυπολιτισμικού της παρελθόντος και από την δυναμική παρουσία της στα σημερινά δρώμενα,
- την περιφερικότητα της, σε σχέση με τις λοιπές περιφέρειες του σημερινού Ευρωπαϊκού χώρου,
- την στρατηγική της θέση στη Λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου, θέση την οποία δεν έχει επαρκώς αξιοποιήσει,
- τη θέση της εκτός του σημερινού και του διαμορφούμενου συστήματος των κυρίων αξόνων ανάπτυξης του Ελληνικού Χώρου, ενώ διαθέτει δικό της σημαντικό λειτουργικό άξονα ανάπτυξης κατά μήκος της βόρειας ακτής της και
- τη μειωμένη δυνατότητα πρόσβασης από το χωρικό σύστημα του νότιου τμήματός της προς τον άξονα της βόρειας ακτής και κατά συνέπεια προς τους άξονες ανάπτυξης του Ελληνικού Χώρου.

Η Κρήτη ανήκει στο τόξο της Κεντρικής Μεσογείου, μαζί με το ιταλικό Mezzogiorno και ως χωρική ενότητα θεωρείται ότι κατέχει πιο περιφερειακή θέση, σε σχέση με αυτήν του Λατινικού Τόξου, που περιλαμβάνει τις υπόλοιπες μεσογειακές περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι εξ' ολοκλήρου επιλέξιμη στον στόχο 1 των Διαρθρωτικών Ταμείων. Μαζί με την Κύπρο κατέχουν προνομιακή γεωπολιτική θέση στη νοτιοανατολική Μεσόγειο όπου αποτελούν ουσιαστικά γέφυρα προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής.

Η Περιφέρεια είναι σαφώς στραμμένη προς τον έξω χώρο, τόσο στο διεθνές περιβάλλον, όσο και στον Ευρωπαϊκό και τον Μεσογειακό Χώρο, με ποικίλους κατά τομέα τρόπους, όπως για παράδειγμα (1) από την οικονομική της δραστηριότητα (γεωργικά προϊόντα, τουρισμός, επιχειρήσεις καινοτομικού χαρακτήρα, επιχειρήσεις θαλασσίων και αεροπορικών μεταφορών), (2) από την εκπαιδευτική και ερευνητική της δραστηριότητα (Πανεπιστήμιο, Πολυτεχνείο, ΙΤΕ, Μεσογειακά Ερευνητικά Ιδρύματα και τη συμμετοχή τους σε διεθνή και ευρωπαϊκά δίκτυα).

Οι προοπτικές χωρικής ολοκλήρωσης της Περιφέρειας εξαρτώνται απόλυτα από τις δράσεις που θα αναληφθούν για την δυναμική ενίσχυση των σημερινών τάσεων με λειτουργίες υπερεθνικής εμβέλειας που ήδη διαθέτει ή που δύναται να αναπτύξει αλλά και με παράλληλη άμβλυνση των αρνητικών δεδομένων που την απειλούν. Οι δράσεις αυτές πρέπει να ενσωματωθούν στις πολιτικές των Υπουργείων και των Δημοσίων Φορέων με:

- δημιουργία ή τόνωση υφισταμένων αξόνων ανάπτυξης:

(α) Χώρες Ανατολικής Μεσογείου - Κύπρος - Κρήτη - Δυτική Ελλάδα (Ιόνια Οδός - Ιταλία - Λοιπός Ευρωπαϊκός Χώρος,

(β) Χώρες Ανατολικής Μεσογείου - Κύπρος - Κρήτη - Χώρες Κεντρικής και Δυτικής Μεσογείου.

(γ) Κρήτη - Χώρες της Αφρικής και Αραβικές Χώρες.

(δ) Κρήτη - Β. και Ν. Αιγαίο - Θράκη - Βαλκάνια - Μαύρη Θάλασσα,

με ανάπτυξη ευρύτερων δικτύων στον Τομέα των Μεταφορών, με έμφαση στις θαλάσσιες συνδέσεις.

- προώθηση των δράσεων για τη λειτουργία της Περιφέρειας ως διεθνούς τηλεπικοινωνιακού κόμβου μεγάλων δυνατοτήτων Ανατολής - Δύσης - Νότου, με την τεχνολογία δικτύου οπτικών ινών και ψηφιακών ασυρματικών ζευξεων και ανάπτυξη των δικτύων τηλεϊατρικής, στον ευρύτερο Χώρο του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου, με έμφαση στην ιατρική στήριξη των ευρισκομένων εν πλώ τουριστών, καθώς και στην εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων εμπορικών συναλλαγών,

- ενίσχυση και υποστήριξη του Τομέα της Έρευνας, ενταγμένου στα Δίκτυα Διευρωπαϊκής Συνεργασίας, ώστε η Κρήτη να προωθήσει περαιτέρω τον ρόλο της ως Εκπαιδευτικού - Ερευνητικού Μεσογειακού Κέντρου, με εντονότερο προσανατολισμό προς την κατεύθυνση της τεχνολογίας, της περιφερειακής οικονομίας και προς αυτήν της ανάδειξης των στοιχείων της ιστορίας και του πολιτισμού.

- προστασία, ενίσχυση και προβολή του συνόλου των διαχρονικών ιστορικών - πολιτιστικών στοιχείων και φυσικών χαρακτηριστικών της, με ένταξή τους σε αναγνώσιμα συστήματα χωρικών συνόλων, δικτύων και διαδρομών.

Οι δράσεις που πρέπει να αναληφθούν εντός της Περιφέρειας Κρήτης αφορούν:

- στην ολοκλήρωση του διευρωπαϊκού Βόρειου οδικού άξονα και τη συμπλήρωσή του με τον Νότιο οδικό άξονα, στη λειτουργική αναβάθμιση των αερολιμενικών και λιμενικών πυλών της, ώστε να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για επέκταση και ενίσχυση των αξόνων ανάπτυξης και

- την ενίσχυση με δραστηριότητες διαπεριφερειακής ακτινοβολίας της Πόλης του Ηρακλείου, καθώς και στην αναβάθμιση του ρόλου των λοιπών αστικών κέντρων της με λειτουργίες υπερτοπικού χαρακτήρα.

Β. Αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης και προοπτικών στο επίπεδο της Περιφέρειας Κρήτης. (Χάρτης Β4.α., Β4.β.)

Β.1. Η αναπτυξιακή φυσιογνωμία. Αξιολόγηση και προοπτικές (Χάρτες Β.1, Β.2 και Β.3)

Από την αξιολόγηση της αναπτυξιακής φυσιογνωμίας της Περιφέρειας και των προοπτικών της προκύπτουν τα ακόλουθα:

- Ο πληθυσμός της αυξήθηκε με ρυθμό υψηλότερο από τον μέσο όρο της Χώρας κατά την περίοδο 1981 - 91 και σχεδόν διπλάσιο κατά την περίοδο 91-01, σε αντίθεση με την δεκαετία 1971 - 81. Κατά την τελευταία δεκαετία, επίσης, ομαλοποιήθηκαν σχετικά οι ρυθμοί συγκέντρωσης πληθυσμού στον Νομό Ηρακλείου, ενώ, από το 1981, παρατηρείται τάση συγκέντρωσης πληθυσμού στον Νομό Ρεθύμνου, ο οποίος κατατάσσεται πλέον ως τρίτος πληθυσμιακά νομός της Κρήτης, με τέταρτο τον Νομό Λασιθίου. Η πληθυσμιακή αύξηση επικεντρώνεται στα βόρεια παράλια και στα αστικά κέντρα, ενώ στο νότιο η ερήπετρα και η Παλαιχωρά είναι τα μόνα αστικά κέντρα όπου παρατηρείται συνεχής αύξηση πληθυσμού. Οι ορεινοί δήμοι υφίστανται συνεχή πληθυσμιακή απομείωση, με ισχυρότερη τάση τη δεκαετία 71-81, η οποία ανακόπηκε

κάπως τις δεκαετίες 81-91 και 91-01. Ήδη από τη δεκαετία 81-91, η Κρήτη γίνεται τόπος υποδοχής μεταναστών, προσελκύοντας πληθυσμό από άλλες περιοχές της Χώρας ή σημαντικό τμήμα των παλινοστούλων από το εξωτερικό ή ακόμη και αλλοδαπούς κατοίκους, οι οποίοι εγκαθίστανται στο νησί, τάση που φαίνεται ότι ενισχύθηκε έτι περισσότερο κατά την τελευταία δεκαετία. Η παρατηρούμενη καθαρή μετανάστευση δημιουργεί ευνοϊκές προοπτικές υπέρ των παραγωγικών ηλικιών, δεδομένου ότι η ηλικιακή σύνθεση των εγκατασταθέντων είναι ηλικίας 15 έως 45 ετών, γεγονός που συμβάλλει και στην οικονομική ευρωστία και την κοινωνική ισορροπία της Περιφέρειας. Αυτές οι τάσεις τροφοδοτήθηκαν αναμφίβολα από την εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας και τη διαθεσιμότητα θέσεων απασχόλησης στην Κρήτη.

- Οι θέσεις απασχόλησης αυξήθηκαν και εξακολουθούν να αυξάνονται με πολύ υψηλότερο ρυθμό από ό,τι στο σύνολο της Χώρας. Αποτέλεσμα αυτού είναι ότι η ανεργία το 1996 στην Κρήτη ήταν χαμηλότερη από ό,τι σε οποιαδήποτε άλλη περιφέρεια της Χώρας.

- Το εισόδημα αυξήθηκε και εξακολουθεί να αυξάνεται με ρυθμό πολύ υψηλότερο από τον μέσο όρο της Χώρας, με αποτέλεσμα ότι, ήδη από το 1994, η Περιφέρεια να έχει ξεπεράσει το μέσο όρο της Χώρας σε κατά κεφαλή εισόδημα.

Όμως οι τάσεις αυτές δεν ανέτρεψαν ορισμένα χαρακτηριστικά της οικονομίας της Κρήτης. Η ανάπτυξη αυτή στηρίχθηκε, σε μεγαλύτερο από ό,τι σε άλλες περιφέρειες της Χώρας βαθμό, στις δημόσιες επενδύσεις, οι οποίες δεν κατάφεραν να κινητοποιήσουν επαρκώς και τις ιδιωτικές επενδύσεις. Η αύξηση του εισοδήματος και της απασχόλησης συγκεντρώθηκαν κατά κύριο λόγο στον τριτογενή τομέα, με κεντρική δραστηριότητα τον τουρισμό, με αποτέλεσμα τη σχετικά μεγαλύτερη υστέρηση που παρατηρείται στην Κρήτη, ως προς την ανάπτυξη της μεταποίησης. Πολλοί δείκτες ευημερίας, πλην του κατά κεφαλήν εισοδήματος, εξακολουθούν να υστερούν στην Κρήτη, έναντι του μέσου όρου της Χώρας, όπως δείκτες που σχετίζονται με το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού της, επίπεδο, που εάν ήταν υψηλό, θα προσδιόριζε δυνατότητες μακροχρόνιας ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της.

Η Περιφέρεια αποτελεί παράδειγμα εξωστρέφειας, που της επιτρέπει να έχει ένα σαφώς θετικό ισοζύγιο συναλλαγών με τον έξω κόσμο. Ο πρωτογενής και ο τριτογενής τομέας της είναι προσανατολισμένοι στις διεθνείς, κυρίως ευρωπαϊκές αγορές. Η οικονομία της Κρήτης είναι σαφώς πλέον διεθνοποιημένη. Αυτή όμως η ίδια η εξωστρέφεια απαιτεί παράλληλα συνεχή βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της. Ενδεχόμενη απόλεια εδάφους στο διεθνή ανταγωνισμό θα έχει σημαντικές αρνητικές συνέπειες, οικονομικές και κοινωνικές, για την Κρήτη. Συγκεκριμένα, η εξέλιξη της ανταγωνιστικότητας της κρητικής οικονομίας θα εξαρτηθεί μακροχρονίως από τους ακόλουθους τέσσερις παράγοντες:

Επενδύσεις

Οι πραγματοποιηθείσες δημόσιες επενδύσεις είχαν μεγαλύτερη ποσοστιαία συμμετοχή από τις αντίστοιχες στο σύνολο της Χώρας και ουσιαστικά συντήρησαν την απασχόληση και τα εισοδήματα στον τομέα των κατασκευών. Η επακόλουθη βελτίωση της δημόσιας υποδομής δεν ήταν αρκετή για να ενθαρρύνει αυξημένες ιδιωτικές επενδύσεις, οι οποίες, σε σταθερές τιμές, μειώθηκαν πολλές

χρονίες της τελευταίας περιόδου. Είναι χαρακτηριστικό, ότι στο σύνολο του δευτερογενή τομέα η Κρήτη βελτιώνει διαχρονικά τη σχετική της θέση, σε σύγκριση με το μέσο όρο της Χώρας, ενώ στη μεταποίηση που αποτελεί και το πλέον σημαντικό τμήμα του τομέα, η θέση της Κρήτης χειροτερεύει. Επειδή οι πόροι του Γ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης προβλέπεται να είναι σημαντικά αυξημένοι σε ετήσια βάση σε σχέση με το Β' ΚΠΣ, χρειάζεται να αναζητηθεί χρήση τους που να οδηγεί σε μακροχρόνια βελτίωση της αναπτυξιακής επίδοσης της οικονομίας της νήσου, με την κινητοποίηση των γνώσεων ανταγωνιστικού χαρακτήρα ιδιωτικών επενδύσεων.

Μορφωτικό επίπεδο

Αλλά και στο μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού η Κρήτη δεν έχει δείκτες, που να δημιουργούν ιδιαίτερη αισιοδοξία. Οι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι αναλογικά λιγότεροι σε σχέση με το μέσο όρο της Χώρας. Η ενίσχυση της κατάρτισης και η μέσω αυτής βελτίωση του επιπέδου των γνώσεων, των ικανοτήτων και της παραγωγικότητας του ανθρώπινου δυναμικού, αποτελεί ένα από τα κρίσιμότερα στοιχεία για την περαιτέρω ανάπτυξη της Κρήτης και για την πιο ισορροπημένη πρόσβαση του πληθυσμού της στην κοινωνία της γνώσης.

Ανταγωνιστικότητα - Εκσυγχρονισμός δομών οικονομίας
Διαπιστώνεται τάση ανάπτυξης συνεργασιών και δημιουργίας δικτύων για την αναβάθμιση των ποιοτικών χαρακτηριστικών του κρητικού προϊόντος, που απευθύνεται στις διεθνείς αγορές. Παράλληλα έχουν αναπτυχθεί πυρήνες νεωτεριστικών και εκσυγχρονιστικών καταλυτών για την οικονομία της, που εντάσσονται κυρίως στους τομείς της επιστημονικής και εφαρμοσμένης έρευνας και στη διεθνή δικτύωση.

Φυσικό και πολιτιστικό κεφάλαιο και συμπεριφορές

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του φυσικού και δομημένου/ιστορικού περιβάλλοντός της αποτελούν συστατικά πολιτιστικά στοιχεία του νησιού, η προστασία, η ανάδειξη και η ολοκληρωμένη διαχείριση των οποίων οφείλει να προωθηθεί κατά προτεραιότητα, με στόχο να ενταχθούν λειτουργικά σε συστήματα χωρικών συνόλων, δικτύων και διαδρομών.

Η Κρήτη διαθέτει σημαντικό σύγχρονο πολιτισμό, τοπικά ήθη, έθιμα και παραδόσεις οι οποίες αποκαλύπτουν και προβάλλουν την πολιτισμική σχέση της, απ' ενός, με την Ευρώπη (ιδιαίτερα με την περίοδο της Αναγέννησης) και απ' ετέρου, με την Ανατολική Μεσόγειο.

Β.2. Ειδικές θεματικές κατηγορίες χώρου

Β.2.1. Αστικός χώρος - Ζώνες οικιστικής χρήσης

Η μέχρι σήμερα ανάπτυξη της Περιφέρειας, στηρίχθηκε κυρίως στον βόρειο λειτουργικό άξονα και φυσικά στην περιοχή του έχουν συσσωρευτεί τα μεγαλύτερα και συνθετότερα προβλήματα συγκρούσεων χρήσεων γης και αντιφατικών δραστηριοτήτων, φαινόμενα τα οποία μπορεί να αντιμετωπιστούν με δυσκολία και με έντονες και συντονισμένες προσπάθειες. Αλλά και σε εκτεταμένες ζώνες του νότιου άξονα η κατάσταση δεν είναι ενθαρρυντική. Όμως, οι επιλογές της περιφερειακής ανάπτυξης της Κρήτης - αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού, προσέγγιση με τις άλλες περιφέρειες της Ένωσης, ανάπτυξη ποιοτικού τουρισμού, στήριξη της ερευνητικής και εκπαιδευτικής δραστηριότητας, κ. ά. - μπορεί να υποστηριχθούν μόνον με την ποιότητα του χώρου, σε όλα τα πεδία, τόσο στο χωροταξικό, όσο και σε εκείνο του αστικού, του περιαστικού και του παράκτιου χώρου.

Όσον αφορά στον αστικό χώρο των μεγάλων κέντρων, παρ' όλες τις ενέργειες που έχουν αναληφθεί τα τελευταία χρόνια, ειδικά στους πυρήνες των ιστορικών κέντρων τους, εξακολουθεί στο σύνολό του να παραμένει άμορφος και άεσος. Αξιολογείται ότι η πραγματικότητα που έχει διαμορφωθεί δεν είναι δυνατό να αντιμετωπιστεί μόνο με ρυθμίσεις κανονιστικού χαρακτήρα, όπως είναι τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια. Είναι αναγκαίο να ενισχυθούν οι προσπάθειες και να στραφούν σε παρεμβάσεις ποιοτικού χαρακτήρα, όπως αυτές ορίζονται από τον νέο Νόμο 2508 «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της Χώρας», να αναληφθούν δηλαδή προγράμματα εκτεταμένων Αναπλάσεων.

Το ιδιαίτερα σημαντικό απόθεμα των μνημείων εντός των ιστορικών κέντρων των πόλεων Ρεθύμνου, Χανίων, Ηρακλείου και Αγίου Νικολάου, Ιεράπετρας, Σητείας και άλλων μικρότερων ιστορικών αστικών κέντρων, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί και ήδη αντιμετωπίζεται μερικώς - στα πλαίσια των προγραμματισμένων ή προς προγραμματισμό προγραμμάτων ανάπτυξής τους. Κρίνεται, πάντως, ότι εξ' αιτίας του αριθμού τους, αφ' ενός, αλλά και των προβλημάτων που δημιουργήσε η συγκεκριμένη αστική ανάπτυξη, αφ' ετέρου, ότι οι πόροι που κατευθύνονται σήμερα δεν είναι επαρκείς, ενώ παράλληλα χαρακτηρίζονται από μεγάλη διασπορά, με αποτέλεσμα να μην είναι συνεκτικά ορατές οι όποιες ευεργετικές παρεμβάσεις. Και επειδή οι δημόσιοι πόροι δεν επαρκούν για τόσο μεγάλες παρεμβάσεις απαιτείται η κινητοποίηση ιδιωτικών πόρων μέσα από κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο.

Στον περιαστικό χώρο των μεγάλων κέντρων, δεν έχουν γίνει ιδιαίτερες προσπάθειες και η κατάσταση του αστικού περιβάλλοντος αξιολογείται ως πολύ δυσμενέστερη. Εάν μάλιστα σημειωθεί, ότι όλες οι δραστηριότητες «αίγλης» της Περιφέρειας χωροθετήθηκαν σε αυτού του τύπου χώρους ή και αμέσως στην περιφερειακή ζώνη έξω από αυτούς (τα Πανεπιστημιακά και Ερευνητικά Ιδρύματα, το Πολυτεχνείο, το ΜΑΙΧ, το ΠΕΠΑΓΓΗΝ και άλλες σημαντικές εγκαταστάσεις), τότε είναι προφανείς οι λόγοι για τους οποίους η εξυγίανσή τους και η σύνδεσή τους με τον αστικό ιστό αποκτά πρώτη προτεραιότητα. Στις περιοχές αυτές φυσικά είναι χωροθετημένα και οι πάσης φύσεως ΒΙΠΕ - ΒΙΠΑ - ΒΙΟΠΑ, αλλά και είναι εγκατεστημένες όλες οι σημαντικές μεταποιητικές μονάδες της Κρήτης.

Αλλά και στα μικρότερα αστικά κέντρα και οικισμούς η εικόνα δεν είναι ενθαρρυντική. Στους εσωτερικούς πυρήνες τους καταστρέφεται η πλούσια αρχιτεκτονική παράδοση του νησιού, για να αντικατασταθεί από ακαλαίσθητα και άμορφα «σύγχρονα» κτίσματα, ενώ η περιφέρειά τους αναπτύσσεται ραγδαία, με ασυγκρότητο οικιστικό πλέγμα.

Β.2.2. Παράκτιος χώρος

Τα δισεπίλυτα όμως χωροταξικά θέματα, που λειτουργούν ανασχετικά ως προς τις αναπτυξιακές επιλογές, δεν εμφανίζονται μόνον στον βόρειο άξονα, αλλά σχεδόν σε ολόκληρη την έκταση της νήσου και μάλιστα σε όλες τις τουριστικά αναπτυσσόμενες περιοχές. Όπως είναι φυσικό, στις παράκτιες ζώνες είναι εγκατεστημένες οι μεγάλες τουριστικές μονάδες και δίπλα τους οι μικρότερες και στις ίδιες ακριβώς περιοχές, σε γραμμικούς παράλληλους με την ακτογραμμή άξονες, αναπτύσσεται και η δεύτερη κατοικία, με μηχανισμούς της «εντός σχεδίου» ή «εντός των ορίων των οικισμών» ή και «εκτός σχεδίου» δόμησης.

Είναι χαρακτηριστικό ό,τι ενώ ανατέθηκαν και εκπονήθηκαν Μελέτες για όλες τις κρίσιμες περιαστικές ζώνες, αλλά και τις αντίστοιχες κρίσιμες παράκτιες, η θεσμοθέτησή τους δεν προχώρησε, κυρίως εξ' αιτίας των μακρών και επαναλαμβανόμενων συμμετοχικών διαδικασιών, των αδυναμιών της διοίκησης και του θεσμικού πλαισίου. Έτσι, δεν προωθήθηκαν για θεσμοθέτηση όλες οι Ειδικές Χωροταξικές Μελέτες, που είχαν εκπονηθεί, αλλά ακόμη και οι Μελέτες των Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου γύρω από τα μεγάλα αστικά κέντρα, πλην αυτών του Ρεθύμνου και της Γεωργιούπολης - Επισκοπής.

Οι εκτάσεις (των υλοποιημένων, των εγκεκριμένων με Πολεοδομικές Μελέτες, των με αποφάσεις οικιστικής καταλληλότητας, των ρυθμισμένων με την αναθεώρηση της ΕΣΧΠ 16/91) των Οικοδομικών Συνεταιρισμών και των Εταιριών Ιδιωτικών Πολεοδομήσεων, συγκεντρώνονται ομοίως στον βόρειο άξονα και στις παράκτιες περιοχές, με ένταση στα Κουνουπιδιανά (Ακρωτήρι), στην ακτή Μαρουλά - Πάνορμου, στην Αχλάδα, στην ανατολική ζώνη του Π.Σ. Ηρακλείου έως και τη Μίλατο και στην περιοχή της Σητείας.

Από την γενικότερη εικόνα, που παρουσιάζει ο ιδιαίτερα ευαίσθητος οικισμένος και ο παράκτιος χώρος της Κρήτης, κρίνεται επείγον να διατυπωθούν, να θεσμοθετηθούν και να αρχίσουν να εφαρμόζονται σχέδια ρύθμισης και ανάπτυξης του χώρου, σε όλες τις κλίμακες, με πρόβλεψη χρηματοδοτήσεων και με δραστική αντιμετώπιση της νόμιμης «εκτός σχεδίου δόμησης». Τέτοιου είδους παρεμβάσεις, όπως θεσμοθετήσεις και εφαρμογές, στην πολεοδομική ή στην μικρή χωροταξική κλίμακα, μπορεί να προχωρήσουν άμεσα, διότι κάθε ενέργεια, σε όποια ζώνη ή περιοχή, ούτως ή άλλως θα άρει κάποια από τα συσσωρευμένα προβλήματα.

Ως προς τους τελικούς αποδέκτες και από το γεγονός, ότι η περιβαλλοντική συνιστώσα, για την Περιφέρεια Κρήτης, έχει ακριβώς τον ίδιο κρίσιμο χαρακτήρα με την χωροταξική, προβάλλει και η ανάγκη για άλλης ποιότητας οργανωτική προετοιμασία των Φορέων διαχείρισης, την οποία επιβάλλει η συσσώρευση των προβλημάτων. Φυσικά, δεν πρέπει να παραβλέπεται και η ανάγκη να πολλαπλασιαστούν τα κονδύλια που αφιερώνονται στον τομέα. Αξιολογείται, ότι το δίκτυο παρακολούθησης της ποιότητας των θαλάσσιων υδάτων παρουσιάζει επιθυμητή πληρότητα, όμως δεν συμβαίνει το ίδιο με την παρακολούθηση της ποιότητας των υπογείων υδάτων. Μπορεί να διατυπωθεί ότι η ποιότητα των νερών της Περιφέρειας χαρακτηρίζεται ως εξαιρετική και φυσικά με μετρούμενες παραμέτρους κάτω από τα όρια των οδηγιών της Ένωσης. Εξάρεση αποτελούν ορισμένες ακτές, τόσο στη βόρεια όσο και στη νότια ακτή του Νομού Ηρακλείου, στις οποίες περιστασιακά η ποιότητα των νερών βρίσκεται εκτός των επιτρεπτών ή και επιθυμητών ορίων, ως προς ορισμένες μικροβιολογικές παραμέτρους μόνον.

Οι ζώνες και τα σημεία με έντονες περιβαλλοντικές πιέσεις, από τις οικιστικές δραστηριότητες, εντοπίζονται και ως επί το πλείστον στην παράκτια ζώνη του νησιού και περισσότερο στη βόρεια, εξ' αιτίας της έντασης και της πυκνότητας των δραστηριοτήτων, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται και η ανθρώπινη κατοίκηση, που ασκούνται εκεί. Η διάχυση, η οποία παρατηρείται, συνδέεται απόλυτα με την χωροταξική συνιστώσα της κατανομής των δραστηριοτήτων στο χώρο της Κρήτης. Στα πλαίσια όλων των προηγούμενων επισημάνσεων (εποχιακός χαρακτήρας,

συγκριτική θεώρηση, οδηγίες, κλπ), σημεία με προβλήματα συμβατότητας χρήσεων και περιβαλλοντικές πιέσεις εντοπίζονται:

- στον κόλπο του Ηρακλείου (Ανεμοπέματα, ΔΕΗ, Μαμδάκης, JETOL, MOBIL, BP - στις εκβολές του Γιάφυρου και στο Λιμάνι και την ευρύτερη περιοχή του - Αμπιούδα-ρα, Καρτερός, Αμνισός), με απόβλητα από βιομηχανική, αστική, λιμενική και τουριστική χρήση,

- στη δυτική ακτή της πόλης του Ρεθύμνου και στο λιμάνι της, με απόβλητα βιομηχανιών και βιοτεχνιών και αστικά λύματα,

- στις ακτές της Σούδας (ΝΔ άκρο του όρμου, μέχρι τις ακτές του Ναύσταθμου), ως ειδικά υποβαθμισμένη περιοχή και στη θαλάσσια περιοχή Χανίων, με αστικά λύματα, και

- στην παραλία Καστελλίου.

Σημεία με λιγότερο έντονο πρόβλημα ρύπανσης, εντοπίζονται στους Καλούς Λιμένες (εγκατάσταση πετρελαιοειδών), στο Σίσι (αστικά λύματα), Αγία Γαλήνη (αστικά λύματα μεταφερόμενα από τον ποταμό Πλατύ) και στις παραλίες της Γεωργιούπολης και της Παλαιόχωρας, από αστικά λύματα επίσης. Φυσικά, στο βαθμό που ολοκληρώνονται και τίθενται σε λειτουργία οι εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων, τα προβλήματα αυτής της κατηγορίας εκτονώνονται.

Β.2.3. Ορεινές/ημιορεινές και μικρές νησιωτικές περιοχές

Είναι διάσπαρτες και πολυπληθέστερες τον αριθμό οι μνημειακές θέσεις σε όλο τον χώρο της Κρήτης και από αυτές, εκτός από τα σημαντικά ιστορικά κέντρα, είναι κηρυγμένοι από το ΥΠΠΟ μόνον 21 θέσεις αρχαιολογικών χώρων, 74 θέσεις τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και 88 παραδοσιακοί οικισμοί. Αξιολογείται ότι συνολικά μπορούν να ενταχθούν σε σύστημα χωρικών συνόλων, δικτύων και πολιτιστικών διαδρομών, συνδυασμένες μάλιστα με τις επίσης πολυπληθείς και σημαντικές ενότητες του φυσικού αποθέματος του νησιού, μιας και τα δύο αυτά στοιχεία συνθέτουν τα κύρια συγκριτικά πλεονεκτήματά του. Τα στοιχεία αυτά, μπορεί να διακριθούν:

- σε συστήματα ή μεμονωμένες θέσεις, τα οποία συναντώνται σε ζώνες τουριστικής ανάπτυξης ή υπό ανάπτυξη, που είναι συνήθως οι παράκτιες «πεδινές», οπότε και αποτελούν ισχυρά σημεία έλξης μαζικού τουρισμού και ο χαρακτήρας της αντιμετώπισής τους θα παραμείνει σήμερα και μελλοντικά, εκ των πραγμάτων, «σημειακός», ή

- σε συνολικά χωρικά συστήματα που, από τη θέση τους στο χώρο, συνδυάζονται με ευαίσθητες ορεινές ή ημιορεινές περιοχές ή και μικρές νησιωτικές περιοχές, όπου μπορεί - ή ήδη γίνεται - να αναπτυχθούν δραστηριότητες πολιτιστικού αγροτουρισμού και επαφής με το φυσικό περιβάλλον.

Η κατεύθυνση και η έμφαση, στα ορεινά, ημιορεινά και μικρά νησιωτικά χωρικά σύνολα, πρέπει - και αξιολογείται ότι μπορεί - να δοθεί στην άρρηκτη σχέση της φυσικής και της πολιτιστικής προσωπικότητας του καθέκαστα χώρου και του συνόλου του νησιού, διότι υπάρχουν ακόμη ισχυρές επιβιώσεις στην κοινωνία του. Ο ρόλος που μπορεί να παραλάβει μια τέτοιου χαρακτήρα αντιμετώπιση είναι διττός:

Κατ' αρχήν, συμβάλλει στην ανάδειξη του ιστορικού βάθους, με την προβολή των μαρτυριών του παρελθόντος σε ολόκληρη την ιστορική διαδρομή, σε συσχετισμό με τα στοιχεία του περιβάλλοντος, που ούτως ή άλλως

έχει ανθρωπογενείς επιδράσεις, άρα και αυτό μεταφέρει επίσης τις μαρτυρίες της ανθρώπινης δράσης. Με αυτόν τον τρόπο ακόμα και η απόσταση ανάμεσα, στην εκρηκτική σημασία για την προβολή και τη συγκρότηση της ταυτότητας του νησιού, περιοχή της Κνωσού και σε μια μικρή και απεμακρυσμένη περιοχή, όπως π.χ. εκείνη του Ασκούφου παραμένει, βέβαια ποσοτική, αλλά μειώνεται θεαματικά από ποιοτική άποψη.

Κατά δεύτερο λόγο, εφ' όσον ενισχυθούν και προβληθούν τα διαχρονικά ιστορικά και τα φυσικά της χαρακτηριστικά, στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους, το αποτέλεσμα θα έχει βαρύνοντα λόγο (1) στην ανάπτυξη της συνειδητής της ταυτότητας των κατοίκων των μικρότερων ενότητων χώρου, αλλά και όλης της Κρήτης, καθώς και (2) στη δυνατότητα προσέλκυσης επισκεπτών, με σεβασμό στον τόπο και στο τοπίο και επομένως θα δημιουργούνται για τον υποδοχέα συνθήκες για ισόρροπη τουριστική ανάπτυξη.

Β.2.4. Δίκτυα φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος

Με αφετηρία τα παραπάνω διαμορφώνονται εκ των πραγμάτων οι μεγάλες ενότητες χώρου, που δύνανται να οργανωθούν ως δίκτυα φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος:

Στον Νομό Ηρακλείου, έξη μεγάλες ενότητες χώρου ευαίσθητων προστατευόμενων περιοχών, εκ των οποίων οι τέσσερις είναι ορεινές και ημιορεινές, η μια αποτελείται από το μικρό νησιωτικό οικοσύστημα της νήσου Δία και η έκτη είναι η ευρύτερη περιοχή από το ιστορικό κέντρο του Ηρακλείου, βόρεια έως και τον Γιούχτα, νότια.

Στον Νομό Λασιθίου, πέντε μεγάλες ενότητες χώρου ευαίσθητων προστατευόμενων περιοχών, εκ των οποίων οι τρεις αποτελούν χερσονήσους και μικρά διακριτά μεταξύ τους νησιωτικά συμπλέγματα, η μια είναι ορεινή - ημιορεινή περιοχή και η τελευταία αποτελεί την μεγάλη χωρική ενότητα του Οροπεδίου και της Δίκτης.

Στον Νομό Ρεθύμνης, τέσσερις μεγάλες ενότητες χώρου ευαίσθητων προστατευόμενων περιοχών, εκ των οποίων οι δύο είναι ορεινές και οι δύο βρίσκονται σε εύφορες γεωργικές περιοχές και ενσωματώνουν τα φαράγγια Κουρταλιώτη και Πρασιανό, οικισμούς, μνημεία, αλλά και την τουριστικά αναπτυσσόμενη παραλία Ρεθύμνου.

Στον Νομό Χανίων, έξη μεγάλες ενότητες χώρου ευαίσθητων προστατευόμενων περιοχών, εκ των οποίων οι τρεις είναι παράκτιες ημιορεινού χαρακτήρα, παραθαλάσσια οικοσυστήματα, συνδυασμένα με μικρά νησιωτικά σύνολα, η τέταρτη ενσωματώνει το ιστορικό κέντρο Χανίων και την παράκτια εύφορη γεωργική περιοχή έως και τμήμα του Ακρωτηρίου, η πέμπτη αποτελεί το νησιωτικό σύμπλεγμα της Γαύδου και της Γαυδοπούλας και η τελευταία αποτελείται από τα εκτεταμένα ορεινά συστήματα των Λευκών Ορέων.

Αναμφισβήτητα, η ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των εκτεταμένων χωρικών συνόλων, θα επιτρέψει τη διερεύνηση των ιδιαιτεροτήτων και την προστασία και αξιοποίηση της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς, την ανταλλαγή εμπειριών για θέματα που αφορούν στις επιπτώσεις στο έδαφος και προέρχονται από την έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού, την ευαισθητοποίηση των τοπικών φορέων και του πληθυσμού για την εφαρμογή νέου μοντέλου ανάπτυξης, την ορθολογική διαχείριση του εδάφους και αξιοποίηση πόρων για τη δημιουργία προσιθήμενης αξίας και τη βελτίωση συνθηκών εργασίας και συγκράτησης του πληθυσμού.

Οι στόχοι αυτοί εναρμονίζονται πλήρως και εξειδικεύουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την επιθυμητή ανάπτυξη του κοινοτικού χώρου και έχουν καθαρά χωροταξικό χαρακτήρα. Επιπροσθέτως, οι διαδικασίες έρευνας, μελέτης και εφαρμογών αναμένεται να συμβάλλουν ουσιαστικά στη δημιουργία δομών και μηχανισμών συνεχούς παρακολούθησης, αξιολόγησης και ελέγχου των ρυθμίσεων και των επεμβάσεων επί του εδάφους, που αποτελούν και την προϋπόθεση για εφαρμογές στον τομέα της Χωροταξίας.

Β.3. Χωρικές επιπτώσεις των δημόσιων πολιτικών

Από την αποτίμηση των επιπτώσεων των δώδεκα Αναπτυξιακών Προγραμμάτων των δύο χρονικών περιόδων, όπως εξετάστηκαν από τις Μελέτες των Χωρικών Επιπτώσεων (1986 - 1993, ex ante και 1994 - 2000, ex post), οι οποίες εκπονήθηκαν το 1996, για λογαριασμό του ΥΠΕΧΩΔΕ για τις έντεκα περιφέρειες της Χώρας, πλην της Αττικής, είχαν εξαχθεί τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Στην Περιφέρεια Κρήτης κατανεμήθηκαν ήδη (και επρόκειτο να κατανεμηθούν), έως το 2000, σε σταθερές τιμές 1994, συνολικοί πόροι της τάξεως των 400 δις δρχ., εκ των οποίων τα 270 δις δρχ. περίπου αποτέλεσαν κοινοτική χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι δεσμεύσεις πόρων, για τη δεύτερη χρονικά περίοδο, αναμενόταν να έχουν σημαντικότερες αναπτυξιακές επιπτώσεις, από αυτές της πρώτης, μιας και οι προβλεπόμενοι κατά κεφαλήν πόροι θα κινούνταν στα επίπεδα των 0,380 εκατ. δρχ. έναντι των 0,230 εκατ. δρχ. της πρώτης.

- Οι συνολικές επιπτώσεις αυτής της χρηματοδότησης στη γενική εικόνα της Περιφέρειας, εάν εξεταστεί από την άποψη των δεικτών απασχόλησης και εισοδήματος κατά κεφαλήν, της βελτίωσης των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών, αξιολογούνται αναμφίβολα θετικές και υποστηρίζουν τους στόχους σύγκλισης προς το μέσο Ευρωπαϊκό επίπεδο. Μάλιστα, σε επίπεδο προθέσεων για άσκηση εσωτερικής αναδιανεμητικής πολιτικής, παρατηρείται διάχυση των χρηματοδοτήσεων σε όλον τον χώρο της νήσου, με κατεύθυνση την περισσότερο ισόρροπη ενδοπεριφερειακή ανάπτυξη, πάντοτε σε σχέση με τις συνθήκες διαβίωσης του ανθρώπινου δυναμικού και της κατάστασης των υποδομών το 1986.

Ο βαθμός της θετικής απόδοσης των δράσεων και των παρεμβάσεων θα ήταν καλύτερος, εάν είχαν:

- επιλεγεί μικρότεροι τον αριθμό, αλλά ιεραρχημένοι στόχοι, οι οποίοι θα προωθούσαν καινοτόμες δράσεις, αντί μέτρων κλασικού τύπου,

- ουσιαστικά ενισχυθεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Κρήτης, δηλαδή η αξιοποίηση της γεωγραφικής της θέσης, η ανταγωνιστικότητα της παραδοσιακής αγροτικής οικονομίας, η προστασία και η ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και η περαιτέρω προώθηση της τεχνολογίας και της ερευνητικής υποδομής,

- προετοιμαστεί δράσεις για την αναβάθμιση του χώρου, ιδιαίτερα των παρακτινίων περιοχών και του αστικού περιβάλλοντος, σε όλα τα χωρικά επίπεδα, έναντι του μονομερούς ενίσχυσης του ανθρώπινου βόρειου λειτουργικού άξονα, που όμως παραμένει και αυτός ιδιαίτερα προβληματικός και

- προωθηθεί τεχνικά έργα και υποδομές διαχείρισης του περιβάλλοντος, στην κλίμακα του τόπου και του τοπίου.

Οι τομείς, στους οποίους κατευθύνθηκαν (και επρόκει-

το να κατευθυνθούν) οι πόροι, κατά τη σειρά βαθμού συγκέντρωσης των διατιθέμενων ποσών, αναφέρονται:

- στις αναπτυξιακές υποδομές (οδικά, λιμενικά, αερολιμενικά),
- στους ανθρώπινους πόρους (κτιριακά),
- στις υποδομές περιβάλλοντος (ύδρευση, αποχέτευση, βιολογικοί καθαρισμοί),
- στην υλοποίηση εγκαταστάσεων αξιοποίησης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (κυρίως αιολικά πάρκα) από όπου προέρχεται το 11% της κατανάλωσης ηλεκτρισμού στη Κρήτη.

- στην αγροτική ανάπτυξη (αρδευτικά, εγγειοβελτιωτικά, αγροτικός εξηλεκτρισμός και οδοποιία) και

- στις παραγωγικές επενδύσεις,
- μάλιστα με τάσεις περαιτέρω ενίσχυσης του τομέα των αναπτυξιακών υποδομών, κατά την δεύτερη χρονική περίοδο.

Οι τομείς, οι οποίοι υστερούν και στους οποίους δεν έχει επιτευχθεί ικανοποιητικό αποτέλεσμα, είναι:

- η χωροταξία και η ρύθμιση του χώρου γενικά και ειδικότερα η αντιμετώπιση των οξυμένων προβλημάτων στις ζώνες με συγκρούσεις χρήσεων γης

- τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών, τα οποία δεν ολοκληρώνονται,

- η ποιοτική συνιστώσα του αστικού περιβάλλοντος, η οποία δεν αναδεικνύεται,

- η διαχείριση του υδάτινου δυναμικού, που επιβάλλεται να εξορθολογισθεί,

- η γεωργία και η παραδοσιακή κτηνοτροφία, που απαιτούν λήψη γενναίων αποφάσεων, ως προς την τύχη της καλλιέργειας υποτροπικών φυτών, τη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων και την αποψίλωση των δασών, ώστε οι συγκεκριμένες δραστηριότητες να μην αντιστρατεύονται το περιβάλλον,

- η επίτευξη επάρκειας ηλεκτρικής ισχύος με αξιόπιστη κάλυψη της καλοκαιρινής αιχμής.

- η επίτευξη ενεργειακής επάρκειας, με την προώθηση φιλικών προς το περιβάλλον μορφών,

- η διαχείριση των απορριμμάτων και των πάσης φύσεως στερεών αποβλήτων και

- η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού σε τεχνολογία, για τη λειτουργία των υποδομών που δημιουργούνται και για τις οποίες παρατηρείται έλλειψη εμπειρίας.

Στα προηγούμενα σημεία θα πρέπει να εστιαστούν ο προσδιορισμός των κριτηρίων, καθώς και οι αντίστοιχες επιλογές για την ολοκλήρωση των δράσεων του Γ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.

Κατά την επεξεργασία του Σχεδίου Δράσης για την Κρήτη, που ολοκληρώθηκε το 1999 στα πλαίσια των Μελετών των Περιφερειακών Χωροταξικών Σχεδίων, είχαν επισημανθεί τα ακόλουθα:

- Απεδείχθη, από την αναλυτική κοστολόγηση των δράσεων, ότι προς τις «αναπτυξιακές υποδομές», πρέπει να κατευθυνθούν πόροι, από το Γ ΚΠΣ (εθνικό και περιφερειακό σκέλος), της τάξης του 47,1%, έναντι του 49,1%, που κατευθύνθηκαν από το Β' ΚΠΣ. Προέκυψε, επίσης, ότι πρέπει να συνεχίσουν και να επικεντρωθούν οι προσπάθειες προς την ολοκλήρωση και τη δημιουργία των αναγκαίων συμπληρωματικών «υποδομών περιβάλλοντος», για τις οποίες εκτιμήθηκε ότι θα χρειαστεί ποσοστό 11,0% του συνόλου των πόρων της πρώτης περιόδου.

- Παράλληλα, θα πρέπει να ενισχυθούν δραστικά οι

χρηματοδοτήσεις (1) στις ήπιες δράσεις (τοπική ανάπτυξη, παροχή υπηρεσιών σε ΜΜΕ, ενισχύσεις στις παραγωγικές επενδύσεις), όπου κατευθύνθηκαν ποσοστά της τάξης του 2,46% (Β' ΚΠΣ - εθνικό και περιφερειακό σκέλος), ενώ απαιτείται να δεκαπλασιαστούν και (2) στις αντίστοιχες ήπιες δράσεις για την ανασυγκρότηση του αστικού χώρου και του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (αστική ανάπτυξη), όπου κατευθύνθηκαν ποσοστά της τάξης του 3,6% (Β' ΚΠΣ), ενώ είναι αναγκαίο να τριπλασιαστούν.

Από την «expost» θεώρηση του ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ 1994 - 1999, προκύπτει ότι τόσο οι τίτλοι των υποπρογραμμάτων, όσο και οι χρηματοδοτήσεις κατευθύνθηκαν σε σαφώς πιο επικεντρωμένους, ως προς τις αναπτυξιακές και χωροταξικές προτεραιότητες, στόχους. Συγκεκριμένα, σε σύνολο πόρων 146,5 δις δρχ., με ποσοστό απορροφητικότητας 102,3%, κατευθύνθηκαν στο υποπρόγραμμα:

- «Κρήτη - Κέντρο οικονομίας και έρευνας στη ΝΑ Μεσόγειο», το 12,0% των πόρων,
- «Τουριστική και πολιτιστική ανάπτυξη», το 11,8% των πόρων,
- «Αστική Ανάπτυξη - βελτίωση ποιότητας ζωής - ανάπτυξη υποδομών μεταφορών», το 38,3% των πόρων,
- «Αγροτική και τοπική ανάπτυξη», το 13,5% των πόρων,

• «Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού», το 7,1% των πόρων ενώ τα λοιπά ποσοστά διατέθηκαν στο «ΕΑΠΤΑ», στην ολοκλήρωση ημιτελών έργων του ΠΕΠ Ι και στην Εφαρμογή. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι διατέθηκαν σε επενδύσεις στη μεταποίηση το 7,3% των πόρων και σε παρεμβάσεις ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας το 8,8% των πόρων. Όμως, η ιδιωτική συμμετοχή στις δαπάνες παρέμεινε και πάλι σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα, δηλαδή στο 4,5% της συνολικής δαπάνης.

Δεν διατίθενται ακόμη επαρκή στοιχεία, προκειμένου να αξιολογηθεί ex ante το εθνικό σκέλος του Γ' ΚΠΣ. Όμως, το περιφερειακό σκέλος μπορεί να αξιολογηθεί συνολικά, ενώ τα στοιχεία του συμπληρώματος προγραμματισμού θα χρησιμοποιηθούν για το συνοδευτικό στην παρούσα έκθεση Σχέδιο Δράσης. Συγκεκριμένα, το συνολικό κόστος του εγκεκριμένου, τον Απρίλιο του 2001, ΠΕΠ Κρήτης 2000 - 06, ανέρχεται σε 730,31 εκατ. Ευρώ (249,0 δις δρχ.) και προβλέπεται δραστική αύξηση της ιδιωτικής συμμετοχής στα επίπεδα του 14,6% του συνολικού κόστους. Προσδιορίζονται δε οι ακόλουθοι 7 άξονες προτεραιότητας, ως στρατηγικοί στόχοι για την Κρήτη:

- ενίσχυση της Περιφέρειας ως ερευνητικού και τεχνολογικού πόλου στη ΝΑ Μεσόγειο, προώθηση της καινοτομίας και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας,
- προστασία του περιβάλλοντος και μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων,
- συμμετοχή της Περιφέρειας στα διεθνή μεταφορικά δίκτυα ως κόμβου διαμετακόμισης,
- βελτίωση των οικονομικών λειτουργιών και της ποιότητας ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα,
- ανάπτυξη ορεινών, μειονεκτικών και λοιπών αγροτικών περιοχών
- προώθηση της απασχόλησης - παροχή ίσων ευκαιριών στη γνώση

Από την συνολική θεώρηση των παραμέτρων, που εκτίθενται αμέσως προηγούμενα, μπορεί ασφαλώς να διατυπωθεί η άποψη ότι οι επιλογές βελτιώνονται και εστιάζο-

νται προς τους επιθυμητούς στόχους, αρχίζοντας από το Α' και καταλήγοντας στο Γ' ΚΠΣ και ότι αντιστοίχως αξιολογούνται και οι χωρικές επιπτώσεις των δημόσιων πολιτικών.

Γ. Πρόταση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης.

Γ.1. Πρότυπο Χωρικής Ανάπτυξης (Χάρτης Δ.1.1.)

Οι στρατηγικές επιλογές και προτεραιότητες διατυπώνονται σε αντιστοιχία με την ανάλυση που προηγήθηκε, καθώς και με τις κατευθύνσεις του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, ως προς (α) την χωρική οργάνωση των πόλων και αξόνων ανάπτυξης, (β) τη χωρική διάρθρωση των δικτύων υποδομών και μεταφορών, (γ) τη χωρική διάρθρωση, την εξειδίκευση και την συμπληρωματικότητα των παραγωγικών τομέων, (δ) τον ρόλο των μεγαλύτερων και μικρότερων αστικών κέντρων και τη σχέση με την ενδοχώρα τους, καθώς και την χωρική οργάνωση του αγροτικού, παράκτιου και ορεινού χώρου, (ε) τη διατήρηση και την ανάδειξη της ποικιλομορφίας της υπαίθρου, τη συνετή διαχείριση των φυσικών πόρων και την ανάδειξη και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και (στ) τη γεωγραφική ανασυγκρότηση της Κρήτης, με στόχο τη δημιουργία βιώσιμων αναπτυξιακών ενοτήτων σε ενδο - περιφερειακό επίπεδο.

Συνεπώς, το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης της Περιφέρειας θα πρέπει να υποστηρίζει και να αξιοποιεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματά της και τις ευκαιρίες αντίστοιχα, ώστε να αναδεικνύονται νέες μορφές ανάπτυξης, με δράσεις και πρωτοβουλίες που κατευθύνονται προς:

- την ανάδειξη και αναβάθμιση του ρόλου της Κρήτης με την ανάπτυξη λειτουργιών 'κέντρου' στη ΝΑ Μεσόγειο καθώς και 'κόμβο' διεθνούς σημασίας αξόνων με κατεύθυνση Ανατολή - Δύση και Βορρά - Νότο στους τομείς της οικονομίας, του πολιτισμού και των επικοινωνιών.
- την ανάπτυξη συνεργασιών με χώρες της ευρύτερης περιοχής της μεσογειακής λεκάνης και ειδικότερα με την Κύπρο, την Μέση Ανατολή και τη Βόρειο Αφρική
- την συνδυασμένη ανάδειξη των τομέων του Πολιτισμού και της προστασίας του Φυσικού Περιβάλλοντος, προσδίδοντας έμφαση στην πολυ-πολιτισμικότητα της Κρήτης, με τη δημιουργία δικτύων ολοκληρωμένων και πολλαπλών παρελθόντων αρχαιολογικών πάρκων - χώρων, καθώς και διεθνών εστιών πολιτιστικής παραγωγής (επιστημονική γνώση, σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία), με παράλληλες εφαρμογές νέων τεχνολογιών,
- την αναβάθμιση του ρόλου των Πόλεων της Κρήτης και την εξειδίκευση του διαπεριφερειακού και ενδοπεριφερειακού ρόλου τους, με παράλληλη δημιουργία ή και ενίσχυση υφισταμένων δικτύων συνεργασίας, με Πόλεις των γειτονικών Χωρών, που συνδέονται με τους επιλεγμένους αναπτυξιακούς άξονες,
- την ενίσχυση των μικρότερων αστικών κέντρων, που οργανώνουν τις νέες αναπτυξιακές ενότητες και υποενότητες, με αναβάθμιση του ρόλου τους και βελτίωση των υποδομών τους,
- την τόνωση της λειτουργίας των ορεινών και ημιορεινών χώρων και την ανάσχεση των φαινομένων μετακίνησης του πληθυσμού προς τις παράκτιες ζώνες, με συνδυασμένες δράσεις και με κατάλληλο σχεδιασμό των εσωτερικών δικτύων μεταφορών και του συστήματος συγκοινωνιών,

• τη διατύπωση συνολικής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη, με έμφαση στην ανάπτυξη των δύο συνεργαζόμενων τομέων του Τουρισμού και της Γεωργίας, με την αξιοποίηση των τοπικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων και με κατάλληλα μέτρα χωροταξικής και περιβαλλοντικής πολιτικής, ανεξάρτητα από εξελίξεις στον ευρύτερο διεθνή χώρο και τις ρυθμίσεις στον τομέα των πολιτικών ανταγωνισμού, όπως αυτές θα διαμορφωθούν

• την ενθάρρυνση της παραγωγής γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων και ενίσχυση της μεταποιητικής δραστηριότητας σε προϊόντα του πρωτογενή τομέα (με τη μέθοδο των αυξημένων δημοσιονομικών μέτρων), με στόχο να αυξάνεται η προστιθέμενη αξία των προϊόντων και με κατεύθυνση την ποιότητα, σταθερότητα, τυποποίηση, εκμετάλλευση του θεσμού της ονομασίας προέλευσης και την επιθετική πολιτική προώθησής τους με αποτελεσματικά δίκτυα διανομών, στο εσωτερικό και στο εξωτερικό

• την στήριξη της παραγωγής «μεταποιητικών» προϊόντων ιδιαίτερα αυτών υψηλής τεχνολογίας και μικρού όγκου και βάρους (βιοτεχνολογία, πληροφορική), με τη βοήθεια της ερευνητικής δραστηριότητας των Ιδρυμάτων της Κρήτης και άλλων που είναι εγκατεστημένα στην επιλεγμένη περιοχή των αξόνων συνεργασίας και με τη θέσπιση ελκυστικών οικονομικών κινήτρων με στόχο: α) τη προσέλκυση νέων επενδύσεων και β) την στήριξη και ενδυνάμωση των υφιστάμενων.

• την προώθηση επιχειρήσεων, με υποδομές και υπηρεσίες οι οποίες έχουν στενούς δεσμούς με τον τόπο, δηλαδή με δραστηριότητες που στηρίζονται στους ενδογενείς πόρους, με στόχο να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας και

• την αντιμετώπιση των οξυμένων προβλημάτων στους κρίσιμους τομείς της αξιοποίησης κάλυψης της ηλεκτρικής ισχύος κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού παραγωγής ενέργειας και της διαχείρισης του υδάτινου δυναμικού, με ενίσχυση των τοπικών δυνατοτήτων, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τις χωροταξικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους. Επισημαίνεται ότι ιδιαίτερα στις ΑΠΕ και τις τεχνολογίες που αναπτύσσονται γύρω από αυτές η Κρήτη θα μπορούσε να αποτελέσει κέντρο ανάπτυξης επιδεικτικών πιλοτικών και παραγωγικών εφαρμογών και μεταφοράς τεχνολογίας στις γύρω περιοχές.

• Την οργάνωση των αστικών κέντρων και γενικά του οικιστικού δικτύου να υποδεχθούν πληθυσμό - στόχο 700.000 περίπου κατοίκων για το έτος 2015.

Ειδικότερα, ως προς την συνολική χωρική δομή και τις χρήσεις γης, οι δράσεις θα προσανατολίζονται προς την ανάπτυξη των επιλεγμένων νέων αστικών κέντρων και θα δημιουργούνται νέοι άξονες και πόλοι ανάπτυξης, με προγραμματισμό και σχεδιασμό και με χαρακτηριστικά συμπληρωματικής, συνθετικής και ενιαίας λειτουργίας τους, προς το εσωτερικό και τα νότια της Κρήτης ώστε:

• να δημιουργούνται σταδιακά προϋποθέσεις για βιώσιμη ανάπτυξη των σημερινών πόλων ανάπτυξης, ανάσχεση των έντονων φαινομένων μονοσήμαντης ανάπτυξης του βόρειου άξονα και των σημερινών πόλων ανάπτυξης, καθώς και για σχετικά ισόρροπη κατανομή των τουριστικών εγκαταστάσεων - αναβαθμισμένου τύπου - σε όλον τον χώρο της Νήσου, με κλασικές μορφές στις παράκτιες περιοχές και ήπιες στα ορεινά και ημιορεινά χωρικά σύνολα,

• να λαμβάνονται και να εφαρμόζονται τα κατάλληλα θεσμικά μέτρα κατά μήκος όλων των προβληματικών πα-

ράκτιων ζωνών με σύγκρουση χρήσεων γης και πίεση αστικοποίησης, με θεσμοθέτηση ορισμένων από τις προωθημένες ΖΟΕ ή ΕΧΜ, με αναθεώρηση, όπου απαιτείται, της Απόφασης 16/81 του Ε.Σ.Χ.Π. και των παλαιών ΓΠΣ, με προώθηση ρυθμίσεων των Νόμων 2508/97 για τη «βιώσιμη ανάπτυξη, κλπ» και 2742/99 για τον «Χωροταξικό Σχεδιασμό κλπ» (Ρυθμιστικά Σχέδια/ΠΕΡΠΟ/ΓΠΣ/ΣΧΟ-ΑΠ), με τις οποίες αντιμετωπίζεται μερικώς η νόμιμη «εκτός σχεδίου» δόμηση, καθώς και η περαιτέρω ανάπτυξη των ξενοδοχειακών και λοιπών τουριστικών εγκαταστάσεων,

• να οριοθετηθούν οριστικά με τη ισχύουσα νομοθεσία και να αναγνωριστούν ως σημαντικής προτεραιότητας οι «ζώνες υψηλής προστασίας» (αρχαιολογικοί χώροι, τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και δίκτυο NATURA 2000), ενώ παράλληλα θα αναλαμβάνονται χωρικές δράσεις για την προστασία και ανάδειξη του ενιαίου φυσικού και πολιτιστικού χώρου, από τις οποίες θα αναδεικνύεται η άρρηκτη σχέση της φυσικής και πολιτισμικής προσωπικότητας του καθέκαστα χώρου, καθώς και το διαχρονικό ιστορικό βάθος του,

• να οργανωθούν υποδοχείς «οργανωμένης μεταποιητικής δραστηριότητας» και να ασκηθεί πολιτική μετεγκατάστασης των μονάδων που βρίσκονται εκτός αυτών,

• να αναλαμβάνονται ποιοτικές παρεμβάσεις για την αναβάθμιση του αστικού, του περιαστικού χώρου και του χώρου της υπαίθρου.

• να θεσπισθούν μέτρα για την αντιμετώπιση της αυθαίρετης δόμησης περιλαμβανομένων και μέτρων διευκόλυνσης των πολιτών για απόκτηση Α' και Β' κατοικίας ώστε σταδιακά να καλυφθούν οι ανάγκες και να περιορισθούν οι πιέσεις για αυθαίρετη δόμηση.

Ως προς το οικιστικό δίκτυο, θα συγκροτούνται σταδιακά τα κέντρα των ευρύτερων αναπτυξιακών ενότητων και θα αναπτύσσονται ισόρροπα, με λειτουργικά χαρακτηριστικά συνεργαζόμενων πλεγμάτων - δικτύων και με επακόλουθο την ενίσχυση των μεταξύ τους εξαρτήσεων. Το Ηράκλειο (έδρα Περιφέρειας 1ου βαθμού) θα ενισχύσει τα ποιοτικά του χαρακτηριστικά και θα παραλάβει τον ρόλο του, ως κέντρου διαπεριφερειακής ακτινοβολίας. Στα Χανιά (έδρα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης 2ου ενισχυμένου βαθμού) με διεθνές αεροδρόμιο και λιμάνι και σχετική απομονωμένο από την έδρα της Περιφέρειας, όπως και στα λοιπά αστικά κέντρα Ρέθυμνο και Άγιος Νικόλαος (έδρες Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων 2ου βαθμού), θα αναδειχθούν τα χαρακτηριστικά και οι δραστηριότητες, οι οποίες μπορεί να δράσουν συμπληρωματικά προς το Ηράκλειο, συνθετικά και ενιαία. Τα τοπικά πλέγματα των μεσαίου μεγέθους αστικών κέντρων - Σητεία, Ιεράπετρα, Μοίρες/Τυμπάκι, Αρκαλοχώρι, Μάλια/Λιμνή Χερσονήσου και Κίσσαμος: (3ου επιπέδου ενισχυμένα) - και τα μικρότερου μεγέθους κέντρα της υπαίθρου - Πέραμα, Σπήλι, Βάμος/Βρύσες, Κάνταρος, Παλαιοχώρα και Σούδα: (3ου επιπέδου) και Φουρφουράς (4ου επιπέδου) - θα οργανώνονται να παραλάβουν τον ρόλο τους ως κέντρα των αναπτυξιακών ενότητων ή υποενοτήτων. Τα υπόλοιπα κέντρα - έδρες νέων Δήμων, κατ' εξοχήν οικιστικά κέντρα των χώρων της υπαίθρου, θα προετοιμάζονται να παραλάβουν πλήρως τον ρόλο τους, κατά την επόμενη δεκαετιαία.

Ως προς το σύστημα μεταφορών, θα ολοκληρώνεται συνολικά και σταδιακά, με στόχο τη δημιουργία των αναγκαίων δομών συνεργίας, σε σχέση με τους επιλεγμένους άξονες και πόλους ανάπτυξης, σε διαπεριφερειακό και

ενδοπεριφερειακό επίπεδο. Το οδικό δίκτυο θα ιεραρχηθεί σε πρωτεύον και δευτερεύον και θα υλοποιείται με τις αρμόζουσες επιλογές γεωμετρικών και λοιπών χαρακτηριστικών, ενώ θα αναβαθμίζονται λειτουργικά και αισθητικά οι κύριες πύλες εισόδου (Λιμάνια: Ηράκλειο, Σούδα - αεροδρόμια: Ηρακλείου, Ακρωτήρι Χανίων). Ειδικά για το αεροδρόμιο Ηρακλείου, θα πρέπει παράλληλα να διερευνηθούν όλες οι παράμετροι, ώστε να προετοιμάζονται μέτρα και δράσεις, που θα αίρουν σταδιακά τα φαινόμενα δυσλειτουργίας του. Παράλληλα, θα συγκροτούνται λειτουργικά και αισθητικά οι δευτερεύουσες λιμενικές πύλες εισόδου (Λιμάνια: Κίσσαμος, Ρέθυμνο, Άγιος Νικόλαος, Σητεία, Ιεράπετρα, Παλιохώρα) και θα έχουν, έως το έτος στόχο, προχωρήσει σε ικανοποιητικό βαθμό οι υποδομές της νέας λιμενικής και αερολιμενικής πύλης του Νότου.

Στο ίδιο πλαίσιο, με κατά προτεραιότητα άξονες αναφοράς, προς το παρόν, τα νησιά των Περιφερειών του Νότιου και του Βόρειου Αιγαίου και του Ιονίου, θα προσδιορίζεται και ο λειτουργικός χαρακτήρας των Μαρινών της Κρήτης και θα αναλαμβάνονται οι συμπληρωματικές χωρικές δράσεις, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο.

Ως προς το σύστημα των υποστηρικτικών υποδομών θα προωθούνται εκείνες που αξιοποιούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και προσδίδουν στην Περιφέρεια τα χαρακτηριστικά που αναδεικνύουν την ανταγωνιστικότητα της. Η χωρική οργάνωση της παραγωγής ενέργειας θα υποστηρίζεται κυρίως από τους δύο υφιστάμενους σταθμούς, στους οποίους αναλαμβάνονται σταδιακά σημαντικές δράσεις εκσυγχρονισμού και βελτίωσης, καθώς και από τον νέο υπό κατασκευή ΘΗΣ στον Αθηνόλακτο, αλλά και τον προγραμματισμένο ΘΗΣ στο Ρέθυμνο. Θα συνεχιστούν επίσης οι πρωτοβουλίες για την αξιοποίηση των νέων ενεργειακών τεχνολογιών και των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, βάσει Ειδικού Πλαισίου Ενέργειας, που πρέπει να καταρτιστεί, όπου θα ενταχθούν και οι προεγκρίσεις χωροθέτησης αιολικών πάρκων. Η υλοποίηση προτύπων έργων πολλαπλού σκοπού όπως η άντληση - ταμίευση, τα οποία συνδυάζουν τα πλεονεκτήματα των ΑΠΕ και της συμβατικής ηλεκτροπαραγωγής κρίνεται αναγκαία.

Η χωρική οργάνωση της διαχείρισης του υδάτινου δυναμικού θα στηριχθεί στην προσπάθεια για την ολοκλήρωση των μεγάλων φραγμάτων, που βρίσκονται σε διαδικασία πραγματοποίησης, λαμβάνοντας όμως τα αναγκαία ποιοτικά μέτρα για την αναβάθμιση του ευρύτερου περιβάλλοντα χώρου τους, ενώ θα προωθείται παράλληλα η δημιουργία νέων φραγμάτων, μεσαίου ή μικρού μεγέθους, σε αντίστοιχου μεγέθους υδρολογικές λεκάνες. Τα αρδευτικά δίκτυα θα επεκτείνονται με συγκεκριμένο πρόγραμμα και προοπτικές για το παραγόμενο προϊόν, ενώ θα λαμβάνονται παράλληλα μέτρα για την εξυγίανση των εδαφών των θερμοκηπίων και της λοιπής γεωργικής γης. Παράλληλα θα επιδιωχθεί η συνολική διαχείριση των υδάτινων πόρων σε επίπεδο Περιφέρειας και υδρογεωλογικής λεκάνης.

Ως προς την χωρική οργάνωση της περιβαλλοντικής υποδομής (στερεά και υγρά απόβλητα) θα προωθείται η

πραγματοποίηση δικτύων προκειμένου να εξυπηρετηθούν συνολικά όλα τα μεσαία και μικρά αστικά κέντρα της υπαίθρου, καθώς και οι συγκεντρώσεις των τουριστικών - παραθεριστικών δραστηριοτήτων.

Ως προς το φυσικό απόθεμα και την προστασία του περιβάλλοντος θα αναλαμβάνονται οι στρατηγικές (στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη) και συνολικές παρεμβάσεις για την σύνδεση και την ανάδειξη του ενιαίου χωρικού συστήματος «φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος». Όλες οι δράσεις θα έχουν συνθετικό χαρακτήρα και θα συνδέονται με αναπτυξιακές προσπάθειες παραγωγικής ανασυγκρότησης των ορεινών όγκων και των πολυπληθών παραδοσιακών οικισμών. Η «φυσική» κληρονομιά - δάση, χλωρίδα, πανίδα - και τα φυσικά και πολιτιστικά τοπία θα αναβαθμίζονται και σταδιακά θα αναδεικνύεται το σημαντικότερο στρατηγικό πλεονέκτημα της Κρήτης.

Γ.2. Αναπτυξιακό Πλαίσιο

Γ.2.1. Πληθυσμός

Ο πληθυσμός της Κρήτης αυξήθηκε στην παρελθούσα δεκαετία με ρυθμό αισθητά υψηλότερο από το μέσο όρο της χώρας (1,08% ετησίως έναντι 0,64%). Η δυναμική ανάπτυξη της οικονομίας της Κρήτης θα είναι ο κύριος παράγοντας προσέλκυσης πληθυσμού από άλλες περιοχές της χώρας καθώς και μεταναστών που εγκαταστάθηκαν στην περιφέρεια. Η διαφορά δυναμικής αναμένεται να συνεχιστεί και στο μέλλον. Οι αυξημένες επενδύσεις υποδομής που πραγματοποιήθηκαν στο παρελθόν επιτρέπουν τη δυναμική ανάπτυξη αμέσως παραγωγικών δραστηριοτήτων στο μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Η βελτίωση συγκριτικών αδυναμιών της περιφέρειας, όπως το χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης και κατάρτισης, μπορούν να διορθωθούν με την αξιοποίηση των πόρων του τρίτου ΚΠΣ. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία και τους ρυθμούς μεταβολής του πληθυσμού αναμένεται ότι η Κρήτη θα γνωρίσει και στο μέλλον ρυθμούς αύξησης του πληθυσμού της ελαφρά υψηλότερους από το μέσο όρο της Χώρας. Έναντι μέσου ετήσιου ρυθμού μεταβολής του πληθυσμού της χώρας ίσου με 0,34% στην περίοδο 2001-15, ο πληθυσμός της Κρήτης θα αυξάνεται με ρυθμό που θα υπερβαίνει το 0,5% ετησίως και εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά περίπου 45.000 κατοίκους, έναντι αυξήσεως κατά 60.000 περίπου στη δεκαετία 1991-2001, φτάνοντας τους 645.000 κατοίκους το 2015.

Γ.2.2. Προβλέψεις απασχόλησης και προϊόντος

Γ.2.2.1 Ο Πρωτογενής Τομέας

Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα θα συνεχίσει να μειώνεται στο μέλλον για τους εξής κυρίως λόγους:

1. Η παραγωγικότητα της εργασίας στον πρωτογενή τομέα είναι μόλις 33% του συνόλου της οικονομίας της Κρήτης¹. Θα υπάρξει τάση να αναζητηθούν υψηλότερα εισοδήματα από τους εργαζομένους μεταπηδώντας από τον πρωτογενή στους άλλους τομείς της κρητικής οικονομίας.

2. Η εισαγωγή νέας τεχνολογίας και η καλύτερη οργάνωση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων θα επιτρέψει μεγαλύτερη παραγωγή με μικρότερη απασχόληση.

3. Δεδομένης της εξωστρέφειας της κρητικής γεωρ-

¹ Αν ληφθεί υπόψη ότι ένα μέρος όσων καταγράφονται από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού ως εργαζόμενοι στον πρωτογενή αφιερώνουν σημαντικό μέρος του χρόνου εργασίας τους σε άλλες ασχολίες, κυρίως του τουριστικού τομέα, το ποσοστό αυτό υπολογίζεται κοντά στο 50%.

γίας, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της θα επιβάλει την υιοθέτηση νέων αποτελεσματικότερων μεθόδων παραγωγής.

4. Οι ανάγκες απασχόλησης στον τριτογενή τομέα θα είναι αυξημένες και συνεπώς θα υπάρξει ελκυστική δύναμη μεταπήδησης απασχολούμενων σε αυτό τον τομέα.

Το 2015, η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα στην Κρήτη αναμένεται να έχει περιορισθεί από 77,1 σε 58,9 χιλιάδες άτομα, που θα αντιπροσωπεύουν το 22% του εργατικού δυναμικού της Κρήτης, έναντι 33% σήμερα. Αντίστοιχα, η ακαθάριστη παραγωγικότητα της εργασίας στον τομέα θα αυξηθεί με μεγαλύτερους ρυθμούς, σε σχέση με τους άλλους τομείς της κρητικής οικονομίας, και στο τέλος της δεκαετίας θα βρίσκεται στο 45% της παραγωγικότητας στους άλλους τομείς, έναντι 33% σήμερα².

Γ.2.2.2. Ο Δευτερογενής Τομέας

Οι τάσεις που παρατηρήθηκαν στην απασχόληση του δευτερογενή τομέα την τελευταία δεκαετία θα συνεχισθούν πιθανώς και στο μέλλον, μετριαζόμενες όμως. Στη μεταποίηση, θα συνεχισθούν οι αρνητικοί ρυθμοί, που θα είναι όμως μικρότεροι από ό,τι στο παρελθόν. Αντίστροφα, στις κατασκευές θα συνεχιστούν θετικοί ρυθμοί, χαμηλότεροι όμως και πάλι έναντι του παρελθόντος. Οι δυνάμεις που αναμένεται να διαμορφώσουν αυτούς τους ρυθμούς είναι οι εξής:

- Ο εκσυγχρονισμός της τεχνολογίας στους παραδοσιακούς κλάδους της μεταποίησης έχει προχωρήσει σε σημαντικό βαθμό κατά την προηγούμενη δεκαετία. Θα συμπληρωθεί όμως και κατά την επόμενη, δημιουργώντας περιθώρια αύξησης της παραγωγής χωρίς αύξηση της απασχόλησης. Ο εκσυγχρονισμός αποτελεί όρο επιβίωσης της μεταποίησης, δεδομένου ότι αυτός ο τομέας είναι απολύτως εκτεθειμένος στο διεθνή ανταγωνισμό τόσο στην εσωτερική αγορά, όσο και στις αγορές του εξωτερικού. Η δημιουργία αποτελεσματικών δικτύων μεταξύ μονάδων των παραδοσιακών κλάδων αποτελεί μέρος αυτού του εκσυγχρονισμού.

- Παράλληλα με τον εκσυγχρονισμό θα προχωρήσει και η ανασυγκρότηση των παραδοσιακών κλάδων με συγχωνεύσεις, μεγεθύνσεις, αλλά και αποχώρηση ορισμένων μονάδων από την ενεργό παραγωγή.

- Νέες μονάδες σε μη παραδοσιακούς τομείς της κρητικής μεταποίησης, συνδυαζόμενες με το ρόλο της Κρήτης στη Μεσόγειο ως κέντρου ειδικευμένης τεχνολογίας, θα αρχίσουν να δημιουργούνται στη δεκαετία του 2000, ο αριθμός τους όμως δεν μπορεί να γίνει πολύ μεγάλος, ώστε να αντισταθμίσει πλήρως τις απώλειες θέσεων απασχόλησης από την αναμενόμενη ανασυγκρότηση και αναδιοργάνωση των παραδοσιακών κλάδων.

- Η μεγάλη αύξηση της απασχόλησης στις κατασκευές που παρατηρήθηκε την δεκαετία του 1990, δεν θα επαναληφθεί, δεδομένου ότι η διαφορά στην κατασκευαστική δραστηριότητα δεν θα είναι τόσο μεγάλη μεταξύ των ετών 2015 και 2000, όσο ήταν μεταξύ των ετών 2000 και 1990. Έτσι, η αύξηση της απασχόλησης στον τομέα θα είναι πολύ μικρότερη.

- Στον υπόλοιπο δευτερογενή τομέα, δηλαδή κυρίως στην παραγωγή ηλεκτρισμού και στη διύλιση και διανομή νερού, θα υπάρξουν μικτές τάσεις. Αφενός στις παραδοσιακές μορφές αυτών των δραστηριοτήτων θα εκλογι-

κευτούν οι όροι εκμετάλλευσης υπό την επίδραση της απελευθέρωσης των αγορών, αλλά και υπό την πίεση κοινωνικών δυνάμεων για χαμηλότερο κόστος παροχής των υπηρεσιών δημόσιας ωφέλειας, ενώ θα αναπτυχθούν παράλληλα νέες και σύγχρονες μορφές παραγωγής αυτών των υπηρεσιών, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την παραγωγή ηλεκτρισμού από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Ο τομέας αναμένεται να απορροφά περίπου σταθερό ποσοστό του εργατικού δυναμικού σε σχέση με σήμερα.

Γ.2.2.3 Ο Τριτογενής Τομέας

Η οικονομία της Κρήτης, όπως και η οικονομία της Χώρας βρίσκεται σε φάση τριτογενοποίησης. Ενώ η απασχόληση στον τομέα αντιπροσωπεύει το 53% περίπου του συνόλου των απασχολούμενων στην Κρήτη, στο σύνολο της Χώρας το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 62%, ενώ σε άλλες περιοχές και χώρες της Ευρώπης, φτάνει σε επίπεδο πάνω από 70%-75%. Προς αυτά τα επίπεδα θα τείνει και στην Κρήτη και στην Ελλάδα στο μέλλον.

Η εξέλιξη προς μία οικονομία υπηρεσιών, εκτός των γενικότερων δυνάμεων που την διαμορφώνουν παγκοσμίως, στην Κρήτη θα τροφοδοτείται επίσης από τη μεγάλη σημασία του τουρισμού. Ο τουρισμός θα αποκτήσει μάλιστα μεγαλύτερο εργασιακό περιεχόμενο στην Περιφέρεια υπό την επίδραση των προβλεπόμενων προγραμμάτων αναβάθμισης του τομέα και διάχυσης της τουριστικής δραστηριότητας στους ορεινούς όγκους, με χαρακτηριστικά όχι μόνο καλύτερης περιβαλλοντικής συμβατότητας, αλλά και συμβολής σε προγράμματα ανάδειξης του περιβάλλοντος.

Γ.2.3. Οι Αλλαγές στο Σύνολο της Οικονομίας της Κρήτης

Η προβλεπόμενη εξέλιξη του κατά εργαζόμενο προϊόντος στο σύνολο της Κρήτης κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, σύμφωνα με τις παραπάνω διαπιστώσεις παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί.

ΚΡΗΤΗ - ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΗ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	
Τομείς παραγωγής	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός μεταβολής 2001-15
Πρωτογενής	5,00%
Δευτερογενής	2,50%
Τριτογενής	1,80%

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Περιφέρειας θα αυξάνεται ως συνέπεια των ανωτέρω εξελίξεων με ρυθμό ίσο με 3,8% ετησίως σε σταθερές τιμές κατά μέσο όρο στην περίοδο έως το 2015. Το κατά κεφαλήν προϊόν θα αυξηθεί από περίπου 11,9 χιλιάδες ευρώ σήμερα σε 18,8 χιλιάδες το 2015.

Γ3. Χωροταξική Οργάνωση (Χάρτες Π.1.)

Γ.3.1. Διάρθρωση του περιφερειακού οικιστικού δικτύου - Διοικητική και κοινωνική υποδομή (Χάρτης Π.2.)

Οι οικισμοί της Περιφέρειας ιεραρχούνται σε:

²Κατ' αντιστοιχία με την προηγούμενη παρατήρηση, το ποσοστό αυτό θα αυξηθεί κοντά 68%.

οικιστικά κέντρα 1ου επιπέδου - Ηράκλειο, έδρα της Περιφέρειας και έδρα της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης,

οικιστικά κέντρα 2ου επιπέδου ενισχυμένου Χανιά, έδρα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης

οικιστικά κέντρα 2ου επιπέδου - Άγιος Νικόλαος, Ρέθυμνο, έδρες Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων,

οικιστικά κέντρα 3ου επιπέδου (ενισχυμένου και μη), έδρες ευρύτερων οικιστικών ενοτήτων και υποενοτήτων - Λιμνήν Χερσονήσου/Μάλια, Αρκαλοχώρι, Μοίρες/Τυμπάκι, Ιεράπετρα, Σητεία, Νεάπολη, Σπήλι, Πέραμα, Βάμος/Βρύσες, Κίσσαμος, Κάντανος/Γαλασιόχωρα, καθώς και οι ειδικά συνεργαζόμενοι με το Ηράκλειο και τα Χανιά, εύρωστοι πληθυσμιακά και με εξυπηρετήσεις, οικισμοί Νέας Αλικαρνασσοῦ, Γαζίου και Σούδας, και Ακρωτηρίου.

οικιστικά κέντρα 4ου επιπέδου ενισχυμένου, ο οικισμός Τζερμιάδο, στο Οροπέδιο Λασιθίου, ως έδρα οικιστικής υποενοτήτας, αναγκαία εξ' αιτίας του ιδιαίτερου ανάγλυφου της περιοχής, καθώς και οι λοιπές έδρες των νέων Δήμων, οι οποίες κατατάσσονται σε αυτό το επίπεδο προγραμματικά, για να ενισχυθούν σε υποδομές,

οικιστικά κέντρα 5ου επιπέδου ενισχυμένου, έδρες ΟΤΑ 91, ειδικά συνεργαζόμενες με τις έδρες των νέων Δήμων (εύρωστα πληθυσμιακά, διαθέτουν υποδομές), καθώς και τα οικιστικά κέντρα των Κοινοτήτων Γαύδου και Ασή Γωνιάς, και

οικιστικά κέντρα 5ου επιπέδου, οι λοιπές έδρες ΟΤΑ 91, στις οποίες αναφέρεται και το δίκτυο των μικρότερων πολυάριθμων οικισμών της Περιφέρειας.

Η αναγκαία κοινωνική και διοικητική υποδομή, με την οποία πρέπει να συμπληρωθεί το συνολικό δίκτυο των οικιστικών κέντρων, έως 4ου επιπέδου, είναι:

Σε όλες τις έδρες των νέων Δήμων, εκεί όπου δεν διατίθεται ανάλογη υποδομή, θα δημιουργηθούν σταδιακά τα νέα διοικητικά κέντρα, με προτεραιότητα στα οικιστικά κέντρα 2ου και 3ου επιπέδου, προκειμένου να εγκατασταθεί το νέο επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό, το οποίο θα τους στελεχώσει. Για τη δημιουργία τέτοιων κέντρων θα ήταν σκόπιμο να προωθηθούν διαδικασίες αποκατάστασης υφισταμένων «παραδοσιακών» κελυφών, ώστε να αποτελέσουν το πρότυπο της εναλλακτικής βιώσιμης ανάπτυξης.

Σε όλες τις έδρες των νέων Δήμων ή τα συνεργαζόμενα με αυτές οικιστικά κέντρα, εκεί όπου δεν διατίθεται ανά-

λογη υποδομή, θα δημιουργηθεί Περιφερειακό Ιατρείο, το οποίο θα λειτουργεί ως κέντρο πρόληψης, σε εβδομαδιαία βάση, εξαρτώμενο και στελεχούμενο από τα υφιστάμενα Κέντρα Υγείας, τα οποία είναι αρκετά τον αριθμό, αλλά πάσχουν από έλλειψη προσωπικού. Αυτές οι μικρές σε αναγκαίους χώρους μονάδες μπορεί να συνδυαστούν με τα διοικητικά κέντρα και να χωροθετηθούν στα ίδια ή σε ανάλογα κτίρια.

Σε όλες τις έδρες των νέων Δήμων ή τα συνεργαζόμενα με αυτές οικιστικά κέντρα, εκεί όπου δεν διατίθεται ανάλογη υποδομή, θα δημιουργηθεί γυμνάσιο και λύκειο, με πολύ μικρές εξαιρέσεις, μόνον για τις περιπτώσεις όπου σε μικρή απόσταση διατίθενται ανάλογες υποδομές ή όπου οι σημερινοί ή αναμενόμενοι πληθυσμοί δεν απαιτούν τέτοιες χωροθετήσεις.

Όσον αφορά στην οικιστική ανάπτυξη, η επέκταση της οικιστικής χρήσης σε νέες περιοχές, εις βάρος γεωργικών, δασικών ή και άλλων προστατευόμενων εκτάσεων, θα πρέπει να εξορθολογισθεί. Προς την κατεύθυνση αυτή θα πρέπει σταδιακά³ να καταργηθούν οι παρεκκλίσεις αρτιότητας της εκτός σχεδίου δόμησης σε όλον τον χώρο της νήσου με προτεραιότητα στις παράκτιες ζώνες, ενώ παράλληλα θα αναλαμβάνονται πρωτοβουλίες για την ποιοτική αναβάθμιση της πραγματικής πόλης στις αστικές και περιφερειακές περιοχές σημερινών πόλεων ανάπτυξης, καθώς και στα οικιστικά κέντρα 1ου, 2ου και 3ου επιπέδου. Ειδικότερα:

- Για τις ανάγκες α' κατοικίας και για τα οικιστικά κέντρα 1ου και 2ου και 3ου επιπέδου, θα πρέπει να εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν. 2508/97 και των μηχανισμών που προβλέπει (ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ κλπ.). Θα πρέπει να προωθηθούν νέου τύπου μορφές ολοκληρωμένης οικιστικής ανάπτυξης (πυλότητα, δημόσια πολεοδόμηση, ΠΕΡΠΟ), με την ενεργή συμμετοχή και του ιδιωτικού τομέα, που μπορεί να λειτουργήσουν παραδειγματικά προσφέροντας νέα πρότυπα οικιστικής ανάπτυξης, μειώνοντας ταυτόχρονα τις κερδοσκοπικές πιέσεις στην αγορά πολεοδομημένης γης.

- Για τις ανάγκες β' κατοικίας, θα πρέπει επίσης να υιοθετηθεί η ίδια αρχή, με φροντίδα για κάλυψη των αναγκών κατά προτεραιότητα στους υπάρχοντες πολυπληθείς οικισμούς, προκειμένου να αναζωογονηθούν, καθώς και εντός των προβλεπόμενων περιοχών για τουριστική και για ήπια τουριστική ανάπτυξη τόσο στους ορεινούς όγκους όσο και σε επιλεγμένες παράκτιες περιοχές.

³ Αν ληφθεί υπόψη ότι ένα μέρος όσων καταγράφονται από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού ως εργαζόμενοι στον πρωτογενή αγροτικό τομέα σημαντικό μέρος του χρόνου εργασίας τους σε άλλες ασχολίες, κυρίως του τουριστικού τομέα, το ποσοστό αυτό υπολογίζεται κοντά στο 50%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ - Η Διάρθρωση του οικιστικού δικτύου⁴

1 ^ο ή 2 ^ο επιπέδου	3 ^ο επιπέδου	3 ^ο + 4 ^ο επιπέδου	4 ^ο + 5 ^ο επιπέδου	5 ^ο + 6 ^ο επιπέδου
ΗΡΑΚΛΕΙΟ		Νέα Αλικαρνασός		
			Γούβες	Σταυρωμένο, Ελαία
			Επισκοπή	
			Αρχάνες	
			Πεζά	Μελέσες
			Προφήτης Ηλίας	
			Αγία Βαρβάρα	
			Βενεράτο	
			Άγιος Μύρων	
		Γάζι		
			Κρουσσώνας	
			Τύλισος	
		Λιμνή Χερσονήσου		
		Μάλια		Μοχός
	Αρκαλοχώρι			Γαρίπα, Σκιιάς
			Ανω Βιάννος	
			Καστέλι	
			Θραψανό	
	Μοίρες			Πόμπια
	Τυμπάκι			Καμάρες
ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ			Ζαρός	
			Γέργερη	
			Πύργος	Μεσοχώρι, Τεφέλι, Χάρακας
			Ασήμι	
			Άγιοι Δέκα	Βαγιονιά
ΡΕΘΥΜΝΟ		Νεάπολη		
			Τζερμιάδο	Άγιος Γεώργιος
	Ιεράπετρα			
	Σητεία			Τουρλωτή
			Ζίρος	Χανδράς
			Παλαίκαстро	
			Κουτσουράς	
			Φουρφουράς	
			Αγία Φωτεινή	Αμάρι
			Αθάνατος	Ατσιπόπουλο, Γεράνι
			Επισκοπή	Αργυρούπολη
			Αδελε	
ΠΕΡΑΜΑ		Σπήλι		Αγία Γαλήνη, Μέλαμπες
			Πλακιάς	Σέλλια, Κοξαρέ
	Πέραμα			Πάνορμο, Σίσιες
			Ανάγεια	
			Γαράζο	Λιβάδια

⁴Τα μη αναφερόμενα στο "Διάγραμμα" λοιπά οικιστικά κέντρα, τα οποία ήταν έδρες ΟΤΑ 1991, συγκροτούν το δίκτυο των οικισμών 5ου επιπέδου και εξαρτώνται από τα οικιστικά κέντρα των στηλών προς αριστερά, τα οποία ανεξαρτήτως του επιπέδου τους, αποτελούν συγχρόνως και έδρες των νέων Δήμων.

ΧΑΝΙΑ (2 ^ο Ενισχυμένο)		Γεράνη	Πλατανιάς
		Αλικιανός	
		Νέα Κυδωνία	
		Βαρβακόπουλο	
		Γερολάσκος	
	Σούδα		
		Πιθάρι	Κουνουπιδιανά
		Μουρνιές	
	Βόμος		
	Βρύσες		
		Καβρός	Γεωργιούπολη, Κουρνάς
		Φρές	
		Καλύβες	
		Χώρα Σφακίων	Ασή Γωνιά
	Κίσσαμος		
		Κολυμπάρι	
		Βουκολιές	
		Δραπανιάς	
		Ελος	
	Παλιόχωρα		Καστρί
	Κάντανος		
		Καμπανός	

Γ.3.2. Εμπλουτισμός των πόλεων της Κρήτης με κοινωνική υποδομή διαπεριφερειακού, περιφερειακού και νομαρχιακού ενδιαφέροντος

Στο «οριστικό» Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (Potsdam, Μάιος 1999) προσδίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην επιτυχία του πολιτικού στόχου, ο οποίος τίθεται στο χώρο της ΕΕ, για χωρική ανάπτυξη εξισορροπημένη και πολυκεντρική, για πόλεις (και αστικούς σχηματισμούς) δυναμικές, ελκυστικές και ανταγωνιστικές, για νέα σχέση συνεργασίας πόλεων και υπαίθρου. Επομένως, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα ο προσδιορισμός, κατ' αρχήν, του ειδικού ρόλου των σημαντικών πόλεων της Κρήτης, ώστε να ενταχθούν οργανικά στα διευρωπαϊκά δίκτυα συνεργασίας, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες σήμερα δυνατότητες και τάσεις, όχι μόνον σε υποδομές, αλλά και σε εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού, το οποίο τελικά θα κληθεί να πραγματοποιήσει τον εκάστοτε επιλεγμένο ρόλο.

Αλλά και στα μικρότερα οικιστικά κέντρα της Περιφέρειας θα πρέπει να δημιουργηθούν συναφείς υποστηρικτικές υποδομές εμβέλειας, ώστε να υποβοηθηθεί η συνεργασία των πόλεων και της υπαίθρου, με δημιουργία πλεγμάτων, τα οποία σκοπό έχουν να καταστήσουν τον χώρο συνολικά ελκυστικό. Προβλέπεται επομένως, με άξονες αναφοράς την έρευνα και τεχνολογία, τον πολιτισμό, την παραγωγή και πιστοποίηση γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων, το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, τον ποιοτικό τουρισμό, τη χρήση και λειτουργία και επίδειξη εγκαταστάσεων με ειδικές υποδομές και ρόλους των ακόλουθων οικιστικών κέντρων:

Ηράκλειο: μητροπολιτικό κέντρο διαπεριφερειακής ακτινοβολίας, με άξονα την έρευνα - τεχνολογία και τον πολιτισμό. Προβλέπεται να αποτελέσει, μαζί με την Αθήνα, την Πάτρα και τη Θεσσαλονίκη, τον κορμό της ανάπτυξης ερευνητικής δραστηριότητας στη Χώρα, με κατεύθυνση τη βιοτεχνολογία και την πληροφορική. Διαθέτει την τεχνογνωσία να αναπτύξει δραστηριότητες στους τομείς της τηλεματικής, των δικτύων ΑΤΜ, των οπτικών

ινών και να λειτουργήσει ως διεθνής τηλεπικοινωνιακός κόμβος και κόμβος τηλεϊατρικής στην Ανατολική Μεσόγειο. Ο ρόλος του επομένως προσδιορίζεται επακριβώς, ως κέντρου με εθνική, μεσογειακή, ευρωπαϊκή και διεθνή ακτινοβολία, με άξονα την προηγμένη τεχνολογία, σε όλους τους τομείς. Προφανώς, το πολιτιστικό του πρόσωπο, ως κέντρο του Μινωικού πολιτισμού και κέντρο αρχαίων, βιβλιοθηκών και μουσειακών συλλογών, με ιδιαίτερη αναφορά στη Μεσόγειο, οφείλει να το διατηρήσει και να το αναπτύξει. Ενδεικτικά οι δομές που μπορούν να αναπτυχθούν είναι: Ερευνητικό κέντρο Ανάπτυξης Λογισμικού Ηλεκτρονικών Υπολογιστών σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο, ΙΤΕ και ΤΕΕ, Ινστιτούτο Αστροφυσικής σε συνεργασία με το Αστεροσκοπείο στο Σχίνακα, Παρατηρητήριο Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό κέντρο Μεσογειακών Ερευνών, Οργανισμό Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, Ερευνητικό Κέντρο Αγροτικής Βιοτεχνολογίας, Ινστιτούτο Βιοκλιματικού Σχεδιασμού, Κέντρο Μεσογειακής Περιθάλψης, Ινστιτούτο Γεωδυναμικού και Αντισεισμικού Σχεδιασμού.

Χανιά: κέντρο διαπεριφερειακής μεσογειακής ακτινοβολίας, με άξονα τις επιστήμες, τις εφαρμογές και το περιβάλλον. Διαθέτει το Πολυτεχνείο, Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού, το Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο (Μ.Α.Ι.Χ.) το Ινστιτούτο Υποτροπικών και ελιάς, το ΚΕΓΕ, το Κέντρο Αρχιτεκτονικής Μεσογείου, την Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης, το Ινστιτούτο Κρητολογικού Δικαίου, και το Ίδρυμα Ελευθερίου Βενιζέλου, τα οποία αποτελούν θεσμούς εν λειτουργία και προσανατολίζονται με αναφορά τις εφαρμογές, τις επιστήμες και την προβολή των περιβαλλοντικών ιδιαιτεροτήτων του μεσογειακού χώρου. Ενδεικτικά, οι δραστηριότητες με τις οποίες μπορεί να εμπλουτιστεί η πόλη είναι το Μεσογειακό Κέντρο Δημοσιογραφίας, του οποίου έχει ανακοινωθεί η ίδρυση, καθώς και Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Σχολή Καλών Τεχνών, Τμήμα Μηχανικών Βιοιατρικής και Βιοτεχνολογίας, Ινστιτούτο γεωδυναμικού και αντισεισμικού σχεδιασμού, στα πλαίσια του Πολυτεχνείου Κρήτης, συμπληρωμένα με την

ίδρυση Συνεδριακού Κέντρου, σύμφωνα με το Ν.2160/93, άρθρο 41. Τέλος, κρίνεται απαραίτητο να ενισχυθεί η λειτουργία του Κέντρου Πιστοποίησης, ο πυρήνας του οποίου έχει ήδη συγκροτηθεί από το ΜΑΙΧ, για εφαρμοσμένα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης και για οικολογικά προϊόντα, ομοίως στραμμένο στις ιδιαιτερότητες του μεσογειακού χώρου. Επίσης, λόγω της ύπαρξης του διεθνούς κόμβου οπτικών ινών έχει τη δυνατότητα να δεχθεί κέντρο εμπορικών συναλλαγών στο πλαίσιο της πολυκεντρικής ισόρροπης ανάπτυξης.

Ρεθύμνο: κέντρο μεσογειακής ακτινοβολίας, με άξονα την ιστορία και τον πολιτισμό. Διαθέτει το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας και το Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών, με πλούσια ερευνητική δράση στον χώρο της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου. Χωροθετικά βρίσκεται ανάμεσα στους σημαντικούς ορεινούς όγκους των Λευκών Ορέων και της Ίδης, κέντρο ευρείας χωρικής ενότητας, με πλούσιο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Ο ρόλος της πόλης προσδιορίζεται σαφώς, ως κέντρο ανάδειξης των ολοκληρωμένων και πολλαπλών παρελθόντων, με άξονα την έρευνα (ιστορία και φυσικό - πολιτιστικό περιβάλλον), με την συνδρομή του Τομέα Φυσικού Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου και του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας, τα οποία λειτουργούν στο Ηράκλειο. Σκόπιμο θα ήταν να δημιουργηθούν εδώ το «Μουσείο Περιβάλλοντος», καθώς και Τμήμα του ΤΕΙ Κρήτης, με αντικείμενο τη συντήρηση αρχαιοτήτων.

Άγιος Νικόλαος: κέντρο προώθησης του ποιοτικού τουρισμού. Σημαντικός τουριστικός πόλος με παράδοση και κέντρο παροχής υπηρεσιών, είναι σε θέση να παραλάβει τις υποδομές και το ανθρώπινο δυναμικό, που απαιτείται για την προώθηση του ποιοτικού τουρισμού στην Κρήτη, με άξονα αναφοράς και συνεργασίας τις Περιφέρειες του Νότιου και του Βόρειου Αιγαίου και με την εδώ δημιουργία Τμήματος του ΤΕΙ Κρήτης, για παραγωγή στελεχών υψηλών απαιτήσεων, που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες τέτοιου είδους τουρισμού.

Σητεία: κέντρο έρευνας των συνθηκών φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, στη λεκάνη της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Η πόλη έχει σαφή αναφορά στις ανατολικές ακτές του νησιού, στις περιοχές των οποίων διατηρείται ακόμη η μνήμη του «άθικτου» φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και έχει ήδη αναπτύξει συνεργασία η οποία πρέπει να ενισχυθεί και να διευρυνθεί, τόσο με τον τομέα Φυσικού Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Κρήτης, όσο και με το Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών του ΙΤΕ. Εδώ είναι δυνατό να χωροθετηθεί, σε μόνιμη λειτουργία, Ερευνητικό Ινστιτούτο/παράρτημα του ΙΤΕ, το οποίο θα συνεργάζεται με τα αντίστοιχα πανεπιστημιακά και ερευνητικά κέντρα του Ηρακλείου και του Ρεθύμνου.

Ιεράπετρα: κέντρο δημιουργίας γεωργοπεριβαλλοντικής συνείδησης, με άξονα αναφοράς την Κρήτη και εκπαιδευτικό κέντρο ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, με άξονα αναφοράς και μεταφοράς της τεχνογνωσίας και στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου. Αποτελεί το μοναδικό αστικό κέντρο του νησιού στο Νότο, που έχει αγροτικό χαρακτήρα και έντονα επιβαρημένο περιβάλλον, ακριβώς λόγω του είδους των γεωργικών δραστηριοτήτων, που αναπτύχθηκαν εδώ. Επίσης, στην ευρύτερη περιοχή της, τον Αθερινόλακο, έχουν αρχίσει τα έργα για τη δημιουργία της τρίτης μονάδας ΔΕΗ στην Κρήτη, η οποία θα πρέπει να συνδυαστεί με την παραγωγή ενέργειας με ανανεώσιμες μορφές. Ο ρόλος της Πόλης είναι

διακριτός και, πέραν του Τμήματος ΤΕΙ του οποίου έχει ανακοινωθεί η ίδρυση, θα ήταν σκόπιμο να δημιουργηθεί εδώ Παραγωγική Σχολή στραμμένη (1) στην εκμάθηση παραγωγών για παραγωγή γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων και (2) στη χρήση και τη λειτουργία ΑΠΕ.

Πέρα από τις μικρότερης κλίμακας υποδομές, προσανατολισμένες σε πολιτιστικές και παραγωγικές δραστηριότητες, οι οποίες προβλέπεται να δημιουργηθούν σε ολόκληρο το χώρο της νήσου, πρέπει να αποδοθούν και σε μικρότερα αστικά κέντρα ειδικοί ρόλοι εμβέλειας, που συνδυάζονται βέβαια και με συμπληρωματικές προτάσεις χωροθετήσεων.

Ειδικότερα, θεωρείται σκόπιμο:

- με κέντρο το προτεινόμενο Τμήμα ΤΕΙ του Αγίου Νικολάου, να λειτουργήσουν Παραγωγικές Σχολές για εξειδίκευση εργαζομένων στον ποιοτικό τουριστικό τομέα στο Σπήλι και στον Κίσσαμο,
- με κέντρο το υπό ίδρυση Τμήμα ΤΕΙ και την προτεινόμενη Παραγωγική Σχολή Ιεράπετρας, για εκμάθηση παραγωγών σε γεωργοπεριβαλλοντικά προϊόντα (εννοείται και η περιβαλλοντικά βιώσιμη κτηνοτροφία), να λειτουργούν παραρτήματά της στο Αρκαλοχώρι, Αρχάνες (κρασιά ποιοτικά), Μοίρες, Παλαιόχωρα (σε αναφορά και με τη Γαύδο) και Πέραμα και
- με κέντρο το προτεινόμενο Μουσείο Περιβάλλοντος του Ρεθύμνου και το υφιστάμενο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Ηρακλείου, να δημιουργηθούν μικρότερα, αλλά σημαντικά αντίστοιχα μουσεία στη Χώρα Σφακίων (ορεινός όγκος Λευκών Ορέων), σε συνδυασμό με το δημιουργούμενο Ερευνητικό Κέντρο του Πανεπιστημίου στη Γαύδο, στα Ανώγεια (ορεινός όγκος Ίδης), στο Τζερμιάδο (ορεινός όγκος Δίκτης) και στο Παλαίκαστρο (ορεινοί όγκοι Λασιθίου και ανατολική ακτή).

Σημείωση: Οι ενδεικτικά αναφερόμενες σχολές ανωτάτων και ανωτέρων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (ΑΕΙ - ΤΕΙ) μπορούν να μεταβληθούν και να καθοριστούν ακριβώς από την ειδική προς τούτο Επιτροπή στα πλαίσια εξειδικευμένου προγραμματισμού του Υπουργείου Παιδείας. Το ίδιο ισχύει και για τον καθορισμό των εδρών των Δικαστηρίων, Εφετείων κλπ. που θα γίνει από την αρμόδια Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Γ.3.3. Κατευθύνσεις για την προστασία και την ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος

Η επιλογή της σύνδεσης και της κοινής αντιμετώπισης του ενιαίου χώρου «Φυσικό και Πολιτιστικό Κεφάλαιο» αποτελεί έναν από τους τέσσερις άξονες, στους οποίους θα πρέπει να στραφούν οι προσπάθειες για την περαιτέρω ανάπτυξη της Περιφέρειας. Ούτως ή άλλως οι περιλαμβανόμενες στο δίκτυο «Φύση 2000» περιοχές της Κρήτης είναι εκτεταμένες και εάν συνδυαστούν με τις περιοχές με φέρουσα ικανότητα «πολιτιστικού κεφαλαίου», η εικόνα του ενιαίου φυσικού και πολιτιστικού χώρου, η οποία προκύπτει, είναι εντυπωσιακή. Με την προώθηση της ενιαίας πολιτικής, για τη δημιουργία των δικτύων «φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος» αναμένεται ότι θα αντιμετωπιστούν τα φαινόμενα των ζωνών των ορεινών όγκων, με τους πολυπληθείς μικρούς παραδοσιακούς οικισμούς, που εμφανίζουν κίνδυνο πληθυσμιακής αποψίλωσης, καθώς και των προβληματικών από άποψη ανάπτυξης ζωνών, τις οποίες αποτελούν οι εκτεταμένες περιοχές με κυριαρχία μικρών και φθινόντων πληθυσμιακών οικισμών, ταυτοχρόνως.

Οι περιοχές με «φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτι-

στικού κεφαλαίου» συγκροτούν τις ακόλουθες ενότητες, στις οποίες εντάσσονται και όλα τα νησιωτικά σύνολα, μικρότερα ή μεγαλύτερα:

ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ: (1) ενιαία ζώνη στα νότια, από ανατολικά προς δυτικά, αρχίζοντας από τις παρυφές της Δίκτης, συνεχίζοντας προς τα Αστερούσια, έως και την Φαιστό και προς βόρεια, έως τις ανατολικές παρυφές του Ψηλορείτη και (2) μικρότερη ζώνη στα βόρεια, που ενσωματώνει τον Γιούχτα, την Κνωσσό και το ιστορικό - μνημειακό σύνολο της Πόλης του Ηρακλείου, καθώς και τη νήσο Δία.

ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ: (1) ενιαία ζώνη στα ανατολικά, αρχίζοντας από τα Περιβολάκια και τον Άγιο Γιώργη έως και βόρεια στο ακρωτήριο Σίδερο και τους Διονυσάδες και (2) εκτεταμένη ζώνη, από νότο προς βορρά, αρχίζοντας από τον Κουτσουρά, προς την Παχειά Άμμο, τον Άγιο Νικόλα ως τη Μίλατο και προς τα δυτικά, στην περιοχή του Κριτσά έως τον ορεινό όγκο της Δίκτης. Περιλαμβάνονται και οι νήσοι Χρυσή και Κουφονήσι.

ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ: ενιαία εκτεταμένη ζώνη, από ανατολικά, στις πλαγιές της Ίδης, από τα Ανώγεια και την Λοχριά, έως και την περιοχή του Μαρουλά και από νότια προς βόρεια, από το Σπήλι και το φαράγγι Πρασσανού έως το Πέραμα, ενσωματώνοντας και το ιστορικό - μνημειακό σύνολο της Πόλης του Ρεθύμνου.

ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ: (1) ζώνη στα ανατολικά, από τον Καβρό έως τα Άπτερα, (2) εκτεταμένη ζώνη από το Ακρωτήριο προς τα Χανιά και την παραλία έως την Γραμβούσα και προς τον νότο έως την Παλαιόχωρα, ενσωματώνοντας και τα Λευκά Όρη, (3) ζώνη στα νοτιοδυτικά, από την Ελαφόνησο έως και την ευρύτερη περιοχή του Έλους και (4) οι νήσο Γαύδος και Γαυδοπούλα.

Για τις ως άνω ζώνες, προβλέπεται κατά προτεραιότητα:

- η άσκηση αποτελεσματικής πολιτικής για την προστασία και την ανάδειξη των στοιχείων του πολιτιστικού και του φυσικού περιβάλλοντος, στους χαρακτηρισμένους παραδοσιακούς και αξιόλογους οικισμούς και μνημειακά - ιστορικά σύνολα, στους οριοθετημένους αρχαιολογικούς χώρους και στις χαρακτηρισμένες ζώνες και τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους,

- η κατά προτεραιότητα προώθηση των διαχειριστικών σχεδίων στις ζώνες NATURA και SPA,

- η θέσπιση ειδικών χρηματοδοτικών κινήτρων για τη διατήρηση των παραδοσιακών δραστηριοτήτων, με οικονομική προσέγγιση και διαχείριση,

- η οριοθέτηση νέων αρχαιολογικών χώρων, από τις αρμόδιες Υπηρεσίες, και η προστασία τους, στις περιοχές όπου εντοπίζονται σημειακά μνημεία και θέσεις ιδιαίτερου φυσικού κάλλους,

- η συνέχιση με έμφαση και ένταση της πολιτικής για χαρακτηρισμό πρόσθετων παραδοσιακών οικισμών και μνημειακών - ιστορικών συνόλων και η ανάδειξη και προστασία τους και

- η λήψη ειδικών μέτρων για την μη συνέχιση της αποψίλωσης των δασών και η άσκηση πολιτικών για την φυσική επέκταση και ανανέωσή τους, όπως η άμεση θεσμική προστασία της «φυσικής» κληρονομιάς - δάση, χλωρίδα, πανίδα - και των τοπίων και η ανάληψη δράσεων αναβάθμισης και αποτελεσματικών μέτρων προστασίας (διάβρωση εδαφών, αποψίλωση δασών, φαινόμενα ερημοποίησης, υφαλμύρωσης, κλπ).

Εντός των περιοχών αυτών ή σε επαφή χωροθετούνται οι προτεινόμενες «ζώνες αναζήτησης ήπιας τουριστικής

ανάπτυξης», σε ορεινούς ή ημιορεινούς όγκους. Επίσης, εντός των παραπάνω ζωνών βρίσκονται και παράκτιες περιοχές ανεπτυγμένες οικιστικά (Α' και Β' κατοικία) και τουριστικά. Στις δύο αυτές τις περιπτώσεις ισχύουν οι κατευθύνσεις που αναφέρονται στα οικεία κεφάλαια.

Γ.3.4. Ευρύτερες ανθρωπογεωγραφικές ενότητες (αγροτικός, παράκτιος, μικρός νησιωτικός και ορεινός χώρος)

Γ.3.4.1. Αγροτικός χώρος

Στην Κρήτη, εάν εξαιρεθούν οι συμπαγείς πυρήνες των οικιστικών κέντρων και οι εκτεταμένες ζώνες των τουριστικών δραστηριοτήτων, καθώς και οι ορεινές ζώνες άνω των 1.000,0 μ., όλος ο υπόλοιπος χώρος κατατάσσεται στην κατηγορία του αγροτικού χώρου, με γεωργικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες. Η αναβάθμιση του αγροτικού χώρου, ο οποίος αποτελεί το ένα από τα τρία συγκριτικά πλεονεκτήματα για την Κρήτη (προϊόντα, φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, ποιοτικός τουρισμός), προϋποθέτει την υποστήριξη της πολυλειτουργικότητας, της διαφοροποίησης και της δραστηκής ενίσχυσης της παραγωγής ποιοτικών προϊόντων, με περιβαλλοντικά φιλικές μορφές παραγωγής. Για την υποστήριξη των στόχων θα πρέπει:

- να αναγνωριστεί το απαραίτητο τμήμα της σήμερα γεωργικής γης ως «χρήσης προτεραιότητας», με την έννοια ότι η γεωργική δραστηριότητα αποτελεί βασική παραγωγική και δύναται να αποτελέσει βασική περιβαλλοντική δραστηριότητα και επομένως επιβάλλεται να προστατευτεί θεσμικά, ώστε να μην συνεχίσει να απομεινώνεται από άλλες χρήσεις. Η απαραίτητη γεωργική γη που θα προστατευθεί θεσμικά θα προκύψει μέσα από ανάλογες μελέτες και θα οριοθετηθεί μέσα από ΓΠΣ ή ΣΧΟΟΑΠ ή ΖΟΕ. Ομοίως θα πρέπει να διερευνηθεί η προώθηση προγραμμάτων αναδασμού και η λήψη απαγορευτικών μέτρων για την κατάρτιση της γης που προέρχεται από αναδασμό

- να οριοθετηθούν οι κτηνοτροφικές ζώνες και να καθιερωθεί θεσμικά η υποχρέωση για την άσκηση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας σε «ζώνες εναλλασσόμενης βόσκησης», για την προστασία των δασών και των εδαφών και την ανανέωση του φυσικού περιβάλλοντος.

Η προστασία της «γεωργικής γης προτεραιότητας» από τον ανταγωνισμό άλλων δραστηριοτήτων, θα συνδυάζεται με μέτρα συμπλήρωσης του δικτύου μεταφορικών και λοιπών τεχνικών υποδομών, ενώ θα θεσμοθετηθεί πλάνο επιτρεπόμενων ή μη χρήσεων, καθώς και ειδικών περιορισμών στην κατάρτιση και στη δόμηση, αφ' ενός με προτεραιότητα στις ήδη αρδευόμενες και στις προβλεπόμενες να αρδεύονται ζώνες και αφ' ετέρου στη λοιπή γεωργική γη.

Η διατήρηση ικανοποιητικού ποσοστού και καλύτερης ηλικιακής σύνθεσης πληθυσμού στην ύπαιθρο θα υλοποιείται με περαιτέρω διεύρυνση των δυνατοτήτων συμπληρωματικής απασχόλησης (με πιλοτικές ενέργειες αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης, αγροτουρισμός σε ζώνες με ιδιαίτερα σημαντικούς φυσικούς, πολιτιστικούς και ιστορικούς πόρους), ενώ θα στηρίζεται, θα διευρύνεται και θα προστατεύεται, με χωροταξικά μέτρα, ο θεσμός των ζωνών προϊόντων ονομασίας προελεύσεως - μικρός αριθμός επιλεγμένων τοπικών προϊόντων -, στις περιοχές της ενδοχώρας και των ορεινών όγκων της Κρήτης. Τέλος, θα ελαχιστοποιείται η από τα γεωργικά φάρμακα ρύπανση και μόλυνση των ακτών, των υδροφορέων και του

θαλάσσιου περιβάλλοντος και θα στραφεί η έρευνα στις δυνατότητες για σταδιακή αποδέσμευση του γεωργικού τομέα από την αλόγιστη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων και να υποστηριχθεί η εφαρμογή των γεωργο-περιβαλλοντικών μέτρων.

Παράλληλα, η επέκταση των αρδευτικών δικτύων σε νέες ζώνες θα είναι προσεκτική, λαμβάνοντας καθαριστικά υπόψη τις ανάγκες του προς παραγωγή προϊόντος, την επάρκεια των προβλεπόμενων υποδομών, την προστασία του υδατικού αποθέματος και τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν.

Γ.3.4.2. Παράκτιος χώρος

Ο παράκτιος χώρος της Κρήτης, του οποίου σημαντικές εκτάσεις περιλαμβάνονται εντός του δικτύου «Φύση 2000» και ο οποίος διαθέτει σημαντικό τμήμα από το πολιτιστικό απόθεμα του νησιού, συντίθεται από πέντε διακεκριμένες ενότητες:

- αυτήν της βόρειας ακτής, από Κίσσαμο, δυτικά, έως Παχειά Άμμο, ανατολικά, η οποία είναι οικιστικά (α' και β' κατοικία) και τουριστικά υπερανάπτυγμένη και όπου περιλαμβάνονται όλα τα σημαντικά οικιστικά κέντρα του νησιού, με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων, πλην της Ιεράπετρας και της Σητείας. Στη βόρεια ακτή περιλαμβάνονται και όλες οι ξενοδοχειακές μονάδες άνω των 500 κλινών, πλην μιας στη νότια ακτή του Νομού Ρεθύμνης,

- αυτήν της νότιας ακτής, από Γούδουρα, ανατολικά έως Μύρτο, δυτικά και από Μάταλα, ανατολικά, έως Φραγκοκάστελο, δυτικά, όπου υπάρχει σημαντική εγκατάσταση β' κατοικίας και έχουν εμφανιστεί σχετικά έντονες πιέσεις τουριστικής ανάπτυξης, με μονάδες σαφώς μικρότερης κλίμακας από την προηγούμενη,

- αυτήν της δυτικής ακτής, από ανατολικά της Παλαιόχωρα, έως Κίσσαμο, βόρεια, όπου παρατηρούνται πιέσεις τουριστικής ανάπτυξης, ενώ υπάρχει διάσπαρτη εγκατάσταση β' κατοικίας,

- αυτήν της ανατολικής ακτής, από Σητεία, βόρεια, έως Άμπελο, νότια, όπου πλην εξαιρέσεων στην ίδια τη Σητεία και σε κοντινές της αποστάσεις, δεν παρατηρείται ιδιαίτερη οικιστική δραστηριότητα, πλην αυτής της β' κατοικίας, που ασκείται στους υφιστάμενους οικισμούς και

- της λοιπής, ιδιαίτερα ορεινής ακτής (Λασιθιώτικα όρη, βόρεια, Δίκτη, Αστερούσια, Ίδη, νότια, όπου εν τούτοις έχουν δημιουργηθεί πυρήνες άναρχης οικιστικής ανάπτυξης.

Για τις ζώνες, που εντάσσονται στις τρεις πρώτες χωρικές ενότητες, έχουν ανατεθεί και εκπονηθεί ΕΧΜ, οι οποίες όμως δεν θεσμοθετήθηκαν, πλην της ΖΟΕ Ρεθύμνου και Επισκοπής - Γεωργιούπολης. Βρίσκονται, όμως, σε προωθημένη διαδικασία θεσμοθέτησης οι ΕΧΜ νοτίων ακτών Ν. Ρεθύμνης, Παλαιόχωρας - Κουντούρας και δυτικών ακτών Ν. Χανίων. Η ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών, στην προοπτική της οριζόχρονης ανάπτυξης, προϋποθέτει τον εξειδικευμένο φυσικό χωροταξικό σχεδιασμό του συνόλου των παρακτινίων περιοχών με σαφή κατεύθυνση την καταλληλότητα και την συμβατότητα των χρήσεων, που θα προταθούν, με την προστασία και ανάδειξη των στοιχείων του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος και με:

- την υιοθέτηση των αρχών της συμπαγούς πόλης και την ανάληψη δράσεων για την αντιμετώπιση της εκτός σχεδίου δόμησης, όπως αναφέρεται στο οικείο κεφάλαιο 3.3.1.

- την ενίσχυση του ποιοτικού τουρισμού, που αποτελεί το δεύτερο συγκριτικό πλεονέκτημα της νήσου, με ισόρ-

ροπη κατανομή των αναβαθμισμένου τύπου τουριστικών εγκαταστάσεων σε επιλεγμένους χώρους σε όλη την νήσο,

- την ποιοτική αναβάθμιση του υπερανάπτυγμένου τουριστικά βόρειου άξονα με ισχυρά κίνητρα ποιοτικής αναβάθμισης των υφιστάμενων εγκαταστάσεων και πρόβλεψη νέων, σύμφωνα με την Απόφαση 22488/91 (ΦΕΚ 30 Β') και το Ν.2545/1997, άρθρο 29.κ

- την ενίσχυση των ποιοτικών χαρακτηριστικών παροχής υπηρεσιών στην ενότητα της νότιας ακτής, σύμφωνα με την Απόφαση 22488/91 και το Ν.2545/97, άρθρο 29 και τη θεσμοθέτηση ΕΧΜ Νοτίων Ακτών Ν. Ρεθύμνης.

- την άμεση προώθηση της θεσμοθέτησης της ΕΧΜ στις δυτικές ακτές του Ν. Χανίων, και αυτής της νότιας ακτής από Παλαιόχωρα έως Ακρωτήρι Κριός.

- τον προσεκτικό σχεδιασμό των άλλων δύο ενότητων, που καλύπτονται σχεδόν στο σύνολό τους από περιοχές του δικτύου «Φύση 2000» και αρχαιολογικούς χώρους, με κύρια κατεύθυνση την προστασία και ανάδειξη της κληρονομιάς, καθώς και την αναγνώριση και την εξυγίανση της υπάρχουσας κατάστασης και την ήπια τουριστική ανάπτυξη, εκεί όπου θα κριθεί απόλυτα αναγκαία.

Γ.3.4.3. Μικρός νησιωτικός χώρος

Το σύνολο του μικρού νησιωτικού χώρου της Κρήτης, ο οποίος δεν κατοικείται, περιλαμβάνεται εντός του καταλόγου του δικτύου «Φύση 2000» και επιπλέον διαθέτει σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα. Οι κατευθύνσεις για την προστασία και ολοκληρωμένη ανάδειξη του αναφέρονται στο οικείο κεφάλαιο «φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον». Ο χώρος τους θα πρέπει να παραμείνει αδόμητος, με αποκατάσταση των υπαρχόντων παραδοσιακών κτισμάτων και κάστρων, ενώ θα πρέπει να αντιμετωπιστεί διαχειριστικά ο έλεγχος των πολυπληθών επισκεπτών, με σύγχρονη δημιουργία μονοπατιών και μικρών υποδομών, όπου θα δύνανται να κυκλοφορούν.

Ιδιαίτερη μέριμνα θα πρέπει να δοθεί στην κατοικημένη Νήσο Γαύδο, όπου παράλληλα με την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, θα πρέπει να προωθηθούν προσεκτικές παρεμβάσεις ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, συνδεδεμένες με εφαρμογές ΑΠΕ προκειμένου να συγκρατηθεί εκεί και να επανέλθει ο πληθυσμός.

Γ.3.4.4. Ορεινός χώρος

Ο ορεινός όγκος της Κρήτης είναι ιδιαίτερα σημαντικός και γνωστός από τα μεγάλα του συμπλέγματα τα Λευκά Όρη, τον Ψηλορείτη, την Δίκτη, τα Λασιθιώτικα Όρη, καθώς και από τα μικρότερα τα Αστερούσια, τον Κέδρο. Σημαντικό τμήμα του ορεινού χώρου της Κρήτης περιλαμβάνεται στον αγροτικό χώρο, δεδομένου ότι εδώ ασκείται η εκτεταμένη κτηνοτροφική δραστηριότητα. Επίσης, το μεγαλύτερο τμήμα των ορεινών όγκων της Κρήτης περιλαμβάνεται εντός των περιοχών του καταλόγου «Φύση 2000». Πέραν των δράσεων, που αναφέρονται στα οικεία κεφάλαια, οι στόχοι πολιτικής για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη του ορεινού όγκου προϋποθέτουν:

- προσπάθειες για την συγκράτηση και την καλύτερη ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού στους πολυπληθείς ορεινούς οικισμούς, με αύξηση της ελκυστικότητάς τους και διεύρυνση των δυνατοτήτων συμπληρωματικής απασχόλησης (με πιλοτικές ενέργειες αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης (προϊόντα, χειροτεχνία, αγροτουρισμός, χειμερινός τουρισμός, ορεινός, κοινωνικός, κλπ) σε ζώνες με ιδιαίτερα σημαντικούς φυσικούς, πολιτιστικούς και ιστορικούς πόρους,

• δράσεις για τη διαφύλαξη και την αναβάθμιση του τοπίου και για την επέκταση των δασικών εκτάσεων, με θεσμική προστασία της φυσικής κληρονομιάς (δάση, χλωρίδα, πανίδα, διαβρώση εδαφών, αποψίλωση δασών, φαινόμενα ερημοποίησης),

• προσεκτικές ενέργειες για δημιουργία κατάλληλων οδικών και λοιπών υποδομών, ώστε να είναι προσπελάσιμος και να λειτουργεί ως χώρος αναψυχής (π.χ. Χιονοδρομικά Κέντρα στα Λευκά Όρη και τον Ψηλορείτη).

Τον ορεινό όγκο της Κρήτης διασχίζει το ευρωπαϊκό «περιπατητικό μονοπάτι E4», από δυτικά έως ανατολικά, το οποίο προεκτείνεται και με κάθετες περιπατητικές διαδρομές (φαράγγια, κλπ), κατά μήκος των οποίων πρέπει να ενισχυθούν και να αναβαθμιστούν, με ποιοτικά χαρακτηριστικά, οι υποδομές παροχής υπηρεσιών

Γ.3.5. Χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων Μεταφορικής υποδομής

Γ.3.5.1. Οδικό δίκτυο

Με το ολοκληρωμένο και λειτουργικό δίκτυο οδικών αξόνων, λιμανιών και αεροδρομίων, που προβλέπεται να δημιουργηθεί, προσδίδεται ιδιαίτερη έμφαση στις χωροταξικές παραμέτρους και ιδιαίτερα στην εξυπηρέτηση του ιεραρχημένου οικιστικού δικτύου, τις πολιτικές χρήσεων γης, καθώς και στις προβλεπόμενες εγκαταστάσεις σημαντικών δραστηριοτήτων. Το σύστημα προβλέπεται να έχει ολοκληρωθεί έως το έτος 2015.

Το οδικό δίκτυο ιεραρχείται σε πρωτεύον (διευρωπαϊκό και διαπεριφερειακό), δευτερεύον (διανομαρχιακό) και τριτεύον με βάση λειτουργικά χαρακτηριστικά και ως εκ τούτου κατά τις ειδικές μελέτες, οι οποίες απαιτούνται, θα πρέπει να γίνονται οι αρμόζουσες επιλογές γεωμετρικών και λοιπών χαρακτηριστικών, σύμφωνα με τις προβλεπόμενες δραστηριότητες και πληθυσμούς και τους συνακόλουθους φόρτους. Επισημαίνεται ότι, για όλες τις προτεινόμενες νέες οδικές συνδέσεις έχει ληφθεί μέριμνα ώστε οι χαράξεις τους να βρίσκονται σε αρκετή απόσταση από τις παραλιακές ζώνες, η σύνδεση με τις οποίες προτείνεται συστηματικά να γίνεται με κάθετους τριτεύοντες άξονες, όπως άλλωστε προβλέπεται και στην Οδηγία για τον παράκτιο χώρο.

Το προβλεπόμενο σύστημα του πρωτεύοντος και του δευτερεύοντος οδικού δικτύου συνδέει όλα τα κέντρα των αναπτυξιακών ενότητων και υποενοτήτων, καθώς και όλα τα οικιστικά κέντρα των νέων Δήμων, με στόχο την εξυπηρέτηση των μεταξύ τους μετακινήσεων. Ειδικότερα, όσον αφορά στο πρωτεύον οδικό δίκτυο, απαιτείται η λειτουργική αναβάθμιση σε αυτοκινητόδρομο του Βόρειου οδικού άξονα (Β.Ο.Α.Κ.), από Καστέλι έως Σητεία, και Ιεράπετρα, με την πρόσθετη απαιτούμενη σύνδεση Σούδας - αεροδρομίου Χανίων.

Παράλληλα, απαιτείται η άμεση ενεργοποίηση των διαδικασιών για την υλοποίηση του πρωτεύοντος διαπεριφερειακού Νότιου οδικού άξονα (Ν.Ο.Α.Κ.), Ρέθυμνο - Μοίρες - Άνω Βιάννος - Ιεράπετρα, καθώς και των κάθετων διασυνδέσεών τους.

Το δευτερεύον διανομαρχιακό δίκτυο συνδέει, μεταξύ τους και εσωτερικές περιοχές, που απαιτούν σχετικά μεγάλους μήκους μετακινήσεις, οι οποίες προβλέπεται να γίνονται εκτός των περιοχών από όπου διέρχονται οι πρωτεύοντες άξονες. Τμήμα του δευτερεύοντος οδικού δικτύου αποτελούν οι συνδέσεις:

• Κίσσαμος - Τοπόλια - Παλαιόχωρα με τους κλάδους προς Κάνδαο και Έλος

• Κακόπετρο - Σέμπρωνας - Μελιδόνη - Φρέ - Βρύσσεες

• Ρέθυμνο - Αιμάρι - Αποδούλου (δύο κλάδοι)

• Αγία Βαρβάρα - Ζαρός - Καμάρες - Αγία Φαίνη

• Πύργος - Χάρακας - Θραψανό - Γωνιές

• Ζάκρος - Ξερόκαμπος - Γούδουρας

Το τριτεύον οδικό δίκτυο συνδέει όλες τις έδρες ΟΤΑ 91 με τις έδρες των νέων Δήμων τους και επιτελεί παράλληλα τον ρόλο της σύνδεσης άλλων περιοχών, που απαιτούν σχετικά μεγάλους μήκους μετακινήσεις, οι οποίες προβλέπεται να γίνονται εκτός των περιοχών από όπου διέρχονται οι δευτερεύοντες άξονες. Συνδέει, επίσης, με το δευτερεύον δίκτυο κάθετα όλες τις ήδη «οικισμένες» ή προβλεπόμενες να οικιστούν, ακτές του νησιού. Τμήμα του τριτεύοντος οδικού δικτύου αποτελεί και η κατά κάποιον τρόπο συνέχεια του Ν.Ο.Α.Κ., από Ανάληψη έως Βάι, στο Νομός Λασιθίου και από Παλαιόχωρα έως Καστέλι, στο Νομός Χανίων.

Το συνολικό σύστημα του οδικού δικτύου διακρίνεται σε «υφιστάμενο και προγραμματισμένο» και σε «προτεινόμενο». Διευκρινίζεται ότι ως «υφιστάμενο και προγραμματισμένο» τμήμα οδικού δικτύου νοείται εκείνο το οποίο διαθέτει σήμερα τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά ώστε να παραλάβει τον ρόλο του ή εκείνο οποίο, με επίσης επαρκή γεωμετρικά χαρακτηριστικά, ολοκληρώθηκε στα πλαίσια του Β' ΚΠΣ, Γενικά, η σχετική σημερινή επάρκεια των γεωμετρικών χαρακτηριστικών ενός κλάδου, με στόχο να κατευθυνθούν πόροι προς ημιότερες υποδομές, τον κατατάσσει στους υφιστάμενους αποδεκτούς. Ενώ αντιθέτως, όταν είναι μεν υφιστάμενος κλάδος, αλλά με γεωμετρικά χαρακτηριστικά που δεν του επιτρέπουν να παραλάβει τον ρόλο του, τότε κατατάσσεται στους «προτεινόμενους».

Προβλέπεται και σύστημα σημαντικών ιεραρχημένων κόμβων, (1) στις συναντήσεις πρωτευόντων αξόνων και (2) στις συναντήσεις πρωτευόντων και δευτερευόντων ή και ενίοτε τριτευόντων, δίχως περαιτέρω διάκριση σε υφιστάμενους και προτεινόμενους, για τον λόγο ότι σε όλους τους κόμβους απαιτούνται έργα λειτουργικής αναβάθμισης.

Γ.3.5.2. Δίκτυο αεροδρομίων και ελικοδρομίων

Το διεθνές αεροδρόμιο του Ηρακλείου θα αναβαθμιστεί λειτουργικά. Παράλληλα θα πρέπει να διερευνηθούν οι δυνατότητες για ουσιαστική συνλειτουργία των δύο διεθνών αεροδρομίων Χανίων και Ηρακλείου, ώστε να ανακουφιστεί το τελευταίο από τον μεγάλο φόρτο, με παράλληλη διερεύνηση για τη δημιουργία νέου διεθνούς αεροδρομίου μετά από σχετική μελέτη, που θα αντικαταστήσει το αεροδρόμιο Ηρακλείου.

Το αεροδρόμιο της Σητείας ιεραρχείται ως αεροδρόμιο διαπεριφερειακής εμβέλειας, ενώ το σημερινό αεροδρόμιο του Τυμπακίου και το προωθούμενο ιδιωτικό αεροδρόμιο της Ιεράπετρας μπορούν να χαρακτηριστούν ως θέσεις για μελλοντική ανάπτυξη του αερολιμένα του Νότου.

Εξ' αιτίας του δύσβατου χαρακτήρα των ορεινών περιοχών της νήσου, θα πρέπει να δημιουργηθεί πυκνό δίκτυο ελικοδρομίων, τουλάχιστον κοντά στα προβλεπόμενα οικιστικά κέντρα των αναπτυξιακών ενότητων και υποενοτήτων.

Γ.3.5.3. Δίκτυα λιμένων, αλιευτικών καταφυγίων και μαρινών

Οι κατευθύνσεις για τα δίκτυα αυτής της κατηγορίας είναι:

- αξιοποίηση των σημαντικών επενδύσεων οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στα Λιμάνια και τις Μαρίνες και τα

αλιευτικά καταφύγια της Κρήτης με την λειτουργική ιεράρχηση του ρόλου τους, την αισθητική τους αναβάθμιση ως πυλών εισόδου της νήσου και την συμπλήρωσή τους με ανάλογες υποδομές

- ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των λιμανιών Ηρακλείου και Σούδας στην περιοχή της ΝΑ Μεσογείου, και
- χωροθέτηση της πύλης του Νότου,

Η ιεράρχηση του ρόλου των λιμανιών όπως προβλέπεται, είναι η ακόλουθη:

ΛΙΜΑΝΙΑ	Υφιστάμενα		Προτεινόμενα	
	Επιβατικά	Εμπορευματικά	Επιβατικά	Εμπορευματικά
Διεθνούς εμβέλειας	ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΣΟΥΔΑ	ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΣΟΥΔΑ	ΤΥΜΠΑΚΙ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ	ΤΥΜΠΑΚΙ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ
Διαπεριφερειακής εμβέλειας	ΚΙΣΣΑΜΟΣ• ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ ΡΕΘΥΜΝΟ• ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΣ• ΣΗΤΕΙΑ	ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ• ΣΗΤΕΙΑ ΚΙΣΣΑΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΟ		
Περιφερειακής εμβέλειας	ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ ΑΓ. ΓΑΛΗΝΗ		ΧΩΡΑ ΣΦΑΚΙΩΝ ΓΑΥΔΟΣ ΣΟΥΓΙΑ	ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΠΥΡΓΟΣ ΠΑΧΕΙΑ ΑΜΜΟΣ
Τοπικής εμβέλειας	ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΜΑΛΛΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥΠΟΛΗ ΜΠΑΛΙ ΣΕΙΣΙ	ΜΑΚΡΥ ΓΙΑΛΟΣ ΠΑΝΟΡΜΟ ΜΙΛΑΤΟΣ	ΠΛΑΚΙΑΣ ΑΡΒΗ	ΜΥΡΤΟΣ ΜΟΧΛΟΣ ΚΟΛΥΜΠΑΡΙ – ΚΕΡΑΤΟΚΑΜΠΟΣ – ΣΦΗΝΑΡΙ

Σημ: «•», νοείται ως ο κύριος χαρακτήρας του λιμανιού, προς τον οποίο θα πρέπει να κατευθυνθούν οι συμπληρωματικές υποδομές.

Το δίκτυο των λιμένων της Κρήτης συμπληρώνεται με τα ακόλουθα τοπικά μικτά χρήσεως: Αγία Ρουμέλη, Αγ. Παύλος (Σαχτούρια), Κόκκινος Πύργος (Καλαμάκι), Πλατεία Περάματα, Λέντας, Κερατόκαμπος, Στόμιο (Ανατολής), Αθρινόλακος, Κάτω Ζάκρος, Παχειά Άμμος, Καλό Χωριό, Πλάκα (Σπιναλόγγα), Ντία, Χερσόνησος, Ρογδιά, Φόδελε, Σκαλέτα, Καλύβες, Σούδα, Πλατανιάς, Χρυσοσκαλίτσα, Γαύδος, Τέλος, το δίκτυο συμπληρώνεται και με τους δύο ειδικούς, εμπορευματικού χαρακτήρα, λιμένες στους Καλούς Λιμένες και στον Αθρινόλακο. Θα πρέπει να ερευνηθεί με ειδική μελέτη η ενδεχόμενη συμπλήρωση του Αθρινόλακου με ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη και η δημιουργία κέντρου υποδοχής λαθρομεταναστών στη Νότια Κρήτη.

Γ.3.6. Χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων λοιπής Τεχνικής υποδομής

Γ.3.6.1. Ενέργεια

Ως γενική κατεύθυνση θεωρείται ότι η Κρήτη μπορεί να χρησιμεύσει ως «πυλωτική» περιφέρεια, κέντρο επίδειξης και ανταλλαγής εμπειριών και μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας για εκτεταμένες εφαρμογές ΑΠΕ. Μάλιστα, στο πλαίσιο της διαμορφούμενης σήμερα πολιτικής για το Φυσικό Αέριο, θα πρέπει να διερευνηθεί η δυνατότητα μεταφοράς και χρήσης του στην Κρήτη. Επίσης θα πρέπει να υλοποιηθούν εγκαταστάσεις αξιοποίησης όλων των μορφών ΑΠΕ, διερεύνηση της ενεργειακής αξιοποίησης των αστικών απορριμμάτων, σύνδεσης των μεταφορών με ενεργειακές παραμέτρους καθώς και υλοποίηση πιλοτικών εφαρμογών πολλαπλού σκοπού π.χ. άντληση - ταμίευση νερών με χρήση ΑΠΕ και συμβατικής

ηλεκτροπαραγωγής. Η προβλεπόμενη χωρική οργάνωση της παραγωγής ενέργειας είναι η ακόλουθη:

- Λειτουργία νέου Θερμοηλεκτρικού σταθμού στον Αθρινόλακο Λασιθίου.
- Εγκατάσταση νέου ΑΗΣ στο Ρέθυμνο.
- Αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός των ΑΗΣ Λινοπεραμάτων - Ξυλοκαμάρας.
- Εκσυγχρονισμός του συστήματος μεταφοράς και διανομής των ηλεκτρισμού.

Η Περιφέρεια Κρήτης διαθέτει πλήρεις κατευθύνσεις και λεπτομερές σχέδιο Περιφερειακού Ενεργειακού Προγραμματισμού που αφορά στην συμβατική ηλεκτροπαραγωγή, και σε όλες τις μορφές ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, με μεγιστοποίηση των δυνατοτήτων διείσδυσης τους, καθώς και στην πληροφόρηση - ενημέρωση του κοινού για την ορθολογική χρήση και εξοικονόμηση ενέργειας. Θεωρείται σκόπιμη η ίδρυση και λειτουργία του Ενεργειακού Κέντρου Περιφέρειας Κρήτης, που εκτός των άλλων θα πρέπει να αντιμετωπίσει την σύνδεση της ενεργειακής συνιστώσας με άλλες περιφερειακές πολιτικές.

Γ.3.6.2. Υδατικό δυναμικό

Η νέα στρατηγική στον τομέα, που διατυπώθηκε από το Περιφερειακό Συμβούλιο, συγκροτεί κατεύθυνση, η οποία και αποτελεί την αφετηρία των μελλοντικών αποφάσεων, για τη δημιουργία συστημάτων ελέγχου και εξοικονόμησης υδατικών πόρων, με τη δημιουργία ενιαίου Περιφερειακού Φορέα και αντίστοιχης Διεύθυνσης. Επίσης πρέπει να διερευνηθεί η χρήση της τεχνικής εμπλουτισμού του υδροφόρου ορίζοντα. Στα πλαίσια αυτά, προβλέπεται η ολοκλήρωση δύο μεγάλων υδραυλικών έργων Ενιαίας Διακίνησης και Διαχείρισης του Υδατικού Δυναμικού ανά υδρογεωλογική λεκάνη κατά μήκος των βορείων

ακτών της Κρήτης, από τα δυτικά έως και την περιοχή Αγίου Νικολάου. Στους προγραμματισμούς νέων έργων, για την κάλυψη αναγκών άρδευσης και ύδρευσης, του βορείου άξονα έχει ενταχθεί η δημιουργία των δύο μεγάλων ταμιευτήρων Βερρασιμώτη και Αποσελέμη και η ολοκλήρωση του μεγάλου φράγματος των Ποταμών, Αμαρίου και η προώθηση των ήδη μελετημένων φραγμάτων Αλικιανού, Δίδυμου Σεμπρωνιώτη.

Στον νότιο άξονα, τα μεγάλα αρδευτικά φράγματα που βρίσκονται σε διαδικασία υλοποίησης (Φανερωμένης, Ινίου, Πλακιάσας) πρέπει να ολοκληρωθούν, με την διάθεση των κατάλληλων χρηματοδοτήσεων για την αποκατάσταση των ευαίσθητων τοπίων. Πέραν αυτών, ως κατεύθυνση, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στις δυνατότητες για διαχείριση του υδάτινου δυναμικού στην κλίμακα του τόπου και του τοπίου, με διερευνήσεις για αξιοποίηση, σε μικρότερα χωρικά σύνολα, των πλούσιων υδατικών πόρων και την κατά το δυνατό ισόρροπη κατανομή τους στο σύνολο του χώρου της Περιφέρειας (πεδινό, ημιορεινό και ορεινό, σε συνδυασμό με την πολυκαλλιέργεια και την επιστροφή της αγροτικής παραγωγής σε παραδοσιακά προϊόντα). Οι λοιπές γεωργικές περιοχές, μπορούν να καλυφθούν είτε με λιμνοδεξαμενές είτε με εμπλουτισμό των υπόγειων υδροφορέων από τους οποίους αντλείται σήμερα αρδευτικό νερό.

Γ.3.6.3. Υποδομές περιβάλλοντος (υγρά και στερεά απόβλητα)

Οι υφιστάμενες εγκαταστάσεις επεξεργασίας υγρών αποβλήτων Β' ή Γ βαθμού, οι οποίες ολοκληρώθηκαν στα πλαίσια του Β' ΚΠΣ, είναι: Α. Χερσονήσου Πόμπια - Τυμπάκι, Ηράκλειο, Αγ. Νικόλαος, Ελούντα, Σητεία, Αγ. Γαλήνη, Ανάγεια, Πέραμα - Πάνορμος, Μπαλί, Ρέθυμνο, Σέλια - Πλακιάς, Χανιά.

Ωστόσο απαιτείται νέα προσπάθεια για να ολοκληρωθούν οι αναγκαίες υποδομές⁶ σε όλα τα αστικά κέντρα και τις ευαίσθητες περιοχές. Προβλέπεται η δημιουργία εγκαταστάσεων επεξεργασίας υγρών αποβλήτων, κατά προτεραιότητα, σε όλα τα οικιστικά κέντρα των αναπτυξιακών ενότητων και υποενοτήτων και των αναπτυσσόμενων οικιστικά παραλιακών περιοχών, εκεί όπου δεν υπάρχουν ήδη, όπως: Μάλια, Λέντας, Κερατόκαμπος, Νεάπολη, Μίλατος, Ιεράπετρα, Λουτρό, Σούγια, Παλαιόχωρα, Παλαιόαστρο, Κουτσουράς, Γεωργιούπολη - Επισκοπή, Σπήλι, Χώρα Σφακιών, Κάντανος, Κίσσαμος, Χανιά, Κολυμπάρι, Βάμος - Βρύσες, Καβρός και Παλαιόχωρα.

Η διαχείριση των απορριμμάτων - αστικών και πάσης φύσεως στερεών αποβλήτων, που παραμένει από τα πλέον κρίσιμα περιβαλλοντικά ζητήματα στην Κρήτη, θα πρέπει να επιλυθεί το αργότερο έως το 2006. Από όλες τις έως σήμερα «τεχνικές λύσεις», οι οποίες έχουν διερευνηθεί, η προτιμότερη για το περιβάλλον, που μπορεί να συνδυαστεί και με σταδιακή διαλογή στην πηγή και ανακύκλωση, είναι η δημιουργία μεγάλων βιομηχανικών μονάδων, οι οποίες είναι μεν δαπανηρές, αλλά επιλύουν οριστικά και επιτυχώς το πρόβλημα, τόσο για τα αστικά στερεά απόβλητα όσο και για τα λοιπά πάσης φύσεως (βιομηχανικά και άλλα) απορρίμματα.

Προβλέπεται, με Απόφαση του Περιφερειακού Συμβουλίου, να ανατεθεί συνολική Μελέτη για τη δημιουργία Κεντρικής Μονάδας θερμικής επεξεργασίας και ανακύκλωσης

απορριμμάτων, για τους Νομούς Ρεθύμνου - Ηρακλείου και Λασιθίου, καθώς και η ενίσχυση της λειτουργικής ικανότητας της Μονάδας μηχανικής ανακύκλωσης και κομποστοποίησης για την επεξεργασία και διάθεση απορριμμάτων, που θα λειτουργήσει στον Νομό Χανίων. Από την ειδική αυτή Μελέτη, θα πρέπει να διερευνηθούν επίσης οι προϋποθέσεις για την παράλληλη διαχείριση, στις δύο κεντρικές μονάδες, των αποβλήτων των 630 ελαιουργείων της Κρήτης, τα οποία δημιουργούν σημαντικό περιβαλλοντικό πρόβλημα, σε περίοδο όμως, από Νοέμβριο έως Φεβρουάριο, που η παραγωγή αστικών αποβλήτων είναι περιορισμένη και άρα θα υπάρχει η ευχέρεια για τη διαχείρισή τους στις κεντρικές μονάδες. Οι δύο μονάδες θα πρέπει να συνδυαστούν με λειτουργικό δίκτυο σταθμών μεταφόρτωσης, όπου θα μπορεί να ενταχθούν όλες οι έως σήμερα εγκεκριμένες θέσεις απόρριψης και διάθεσης απορριμμάτων (10 τον αριθμό), καθώς και οι λιγοστές θέσεις, όπου έχουν δημιουργηθεί και λειτουργούν ως χώροι ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων.

Το οξύτατο πρόβλημα των αποβλήτων από την γεωργική δραστηριότητα (αλόγιστη χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων στις καλλιεργούμενες εκτάσεις και ειδικότερα στα θερμοκήπια), μπορεί να επιλυθεί (μόνον με την σταδιακή στροφή προς καλλιέργειες γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων, που αποτελεί και στόχο για την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Περιφέρειας. Τέλος, το κατά δεύτερο λόγο, σε σχέση με το προηγούμενο, οξύ πρόβλημα των κτηνοτροφικών αποβλήτων, με ιδιαίτερα αυξημένα οργανικά φορτία, μπορεί να αντιμετωπιστεί (μόνον με τον εκσυγχρονισμό των πολυπληθών μονάδων, διαδικασία που έχει ήδη αρχίσει κατά την περίοδο του Β' ΚΠΣ και θα πρέπει να συνεχιστεί και κατά την παρούσα. Η κατάργηση της χρήσης φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων συνεπάγεται την καταστροφή και εξάλειψη των υπαρχουσών «κλασικών» καλλιεργειών. Ρεαλιστικό μέτρο κρίνεται η μείωση της χρήσης αυτών.

Με όλα τα προηγούμενα, εάν παράλληλα αναληφθούν οι δράσεις για καθαρισμό των χειμάρρων και εξυγίανση των παράκτιων περιοχών, εκτιμάται ότι θα βελτιωθεί και η ποιότητα των υδάτινων αποδεκτών γενικά, αλλά και των συγκεκριμένων ζωνών, οι οποίες παρουσιάζουν έντονο πρόβλημα ρύπανσης.

Γ.3.7. Προγραμματικά πλαίσια χωροθέτησης των βασικών παραγωγικών δραστηριοτήτων και καθορισμός περιοχών για αναζήτηση Π.Ο.Α.Π.Δ.

Γ.3.7.1. Πρωτογενής τομέας.

Η ανάπτυξη μονάδων παραγωγής αλιευτικών προϊόντων σήμερα στην Κρήτη είναι σχετικά περιορισμένη και εντοπίζεται χωρικά στις ΝΑ παρυφές του Ψηλορείτη, στην ευρύτερη περιοχή του Ζαρού (γλυκών υδάτων) και στη ΒΑ ακτή του Νομού Λασιθίου (θαλασσινών υδάτων). Κατευθύνσεις για τη χωροθέτηση δραστηριοτήτων του τομέα θα περιληφθούν σε σχετική Οδηγία, που έχει προωθηθεί από το ΥΠΕΧΩΔΕ.

Η μεταλλευτική δραστηριότητα είναι σχετικά έντονη και περιβαλλοντικά οχλούσα, ιδιαίτερα όσον αφορά στα επιφανειακά λατομεία, όπου εξορύσσονται αδρανή και στα εγχώρια επιφανειακά Μεταλλεία του Γύψου. Η κατεύθυνση για την αντιμετώπιση αυτών των οξυμένων προβλημάτων

⁶ δίκτυα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας

απαιτεί την, σε πρώτη φάση, απαγόρευση της εξόρυξης αδρανών και γύψου εντός των ορίων των περιοχών του Δι-
~~κτύου «Φύση 2000», καθώς και τον ακριβή χωρικό προσ-~~
~~διορισμό των περιοχών όπου δεν θα επιτρέπονται τέτοιου~~
~~είδους δραστηριότητες πλησίον των μνημείων, μνημεια-~~
~~κών συνόλων, χαρακτηρισμένων παραδοσιακών οικισμών~~
~~και τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, από τα υποκείμε-~~
~~να επίπεδα σχεδιασμού (ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ, κλπ).~~

Γ.3.7.2. Δευτερογενής τομέας

Η περαιτέρω ανάπτυξη παραγωγικών και επιχειρηματι-
 κών πρωτοβουλιών νομικών προσώπων του ευρύτερου
 δημόσιου τομέα και ιδιωτών, για τη δημιουργία, είτε συ-
 μπληρωματικών στους υφιστάμενους, είτε νέων υποδο-
 χέων, στους οποίους θα οργανωθεί συνολικά η μεταποιη-
 τική δραστηριότητα, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη την
 προβλεπόμενη διαβάθμισή της σε «γενικής σημαντικής ή
 μη» κλίμακας και σε «κυρίως γεωργικής» μεταποιητικής
 και με κατεύθυνση να μπορούν να εγκατασταθούν στο
 εσωτερικό τους και ιδιωτικές ΒΕΠΕ. Επίσης, στους νέους
 υποδοχείς θα πρέπει να προβλεφθούν ικανοποιητικές
 εκτάσεις, για σταδιακή μετεγκατάσταση, έως το 2006, και
 όλων των διάσπαρτων βιοτεχνικών και βιομηχανικών μο-
 νάδων, μέσης και υψηλής οχλήσεως, που σήμερα είναι
 εγκατεστημένες τόσο στον αστικό, όσο και στον περι-
 στικό χώρο της νήσου

Οι περιοχές δημιουργίας νέων υποδοχέων προβλέπε-
 ται να αναζητηθούν:

- (Α1) σημαντικής γενικής μεταποιητικής δραστηριότη-
 τας, στην ευρύτερη περιοχή του πολεοδομικού συγκρο-
 τήματος Χανίων,
- (Α2) γενικής μεταποιητικής δραστηριότητας σε ΒΙΠΑ
 - ΒΙΟΠΑ, στις ευρύτερες περιοχές (1) του Αγίου Νικολά-
 ου και (2) του Ρεθύμνου και
- (Β) μεταποιητικής δραστηριότητας κυρίως γεωργι-
 κών προϊόντων, στις ευρύτερες περιοχές των οικιστικών
 κέντρων: Μαίρες - Τυμπάκι, Αρκαλοχώρι, Ιεράπετρα, Νε-
 άπολη, Πέραμα, Σπήλι, Βάμμος - Βρύσες, Κάντανος, Κί-
 σσαμος, Παλαιοχώρα και Χώρα Σφακιών).
- Χωροθέτηση ΒΙΠΕ (π.χ. μεταξύ Δήμου Γουβών και Κα-
 στελλίου).

Παραλλήλως θα πρέπει να διαβαθμιστούν καταλλήλως
 τα κίνητρα αρμοδιότητας ΥΠΕΘΟ (Διεύθυνση Βιομηχα-
 νίας), προκειμένου να ανταποκρίνονται στους χωροταξι-
 κούς στόχους: (1) να παραμείνει χαμηλό το γενικό ποσο-
 στό επιχορήγησης ή επιδότησης επιτοκίου στις περιοχές
 των νέων Δήμων Γαζίου, Ηρακλείου, Νέας Αλικαρνασού,
 Γουβών Χερσονήσου και Μαλίων και στην υπόλοιπη Κρή-
 τη να θεσπιστεί ενιαίο ποσοστό, για τις περιπτώσεις μο-
 νάδων χαμηλής όχλησης οι οποίες επιτρέπεται να εγκαθί-
 στανται εκτός των ειδικά οριοθετημένων υποδοχέων, (2)
 να θεσπιστεί ειδικό ποσοστό επιχορήγησης ή επιδότησης
 επιτοκίου για την μετεγκατάσταση υφιστάμενων μεταποι-
 ητικών μονάδων εντός των υποδοχέων γενικής, σημαντι-
 κής ή μη, μεταποιητικής δραστηριότητας και (3) να θε-
 σπιστεί ειδικό επιπλέον ποσοστό ενίσχυσης ιδιωτικών
 επενδύσεων για εγκατάσταση νέων μονάδων ή για μετε-
 γκατάσταση, στους προβλεπόμενους να δημιουργηθούν
 υποδοχείς μεταποίησης, κυρίως γεωργικών προϊόντων.

Γ.3.7.3. Τριτογενής τομέας/τουρισμός

Στόχοι για την ανάπτυξη του τουρισμού θα πρέπει να εί-
 ναι η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, η βελτίωση
 της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού, και η βελτίωση
 των τουριστικών υποδομών. Ειδικότερα στις περιοχές για

τις οποίες ισχύει το καθεστώς κορεσμού ή και ελέγχου
 τουριστικής ανάπτυξης προτείνεται η ενθάρρυνση της
 βελτίωσης της παροχής υπηρεσιών και των τουριστικών
 υποδομών με παράλληλα μικρές αυξήσεις της δυναμικό-
 τητας. Προς τη κατεύθυνση αυτή είναι δυνατό να έχουν
~~εφαρμογή τα εργαλεία των άρθρων 10 και 11 του~~
~~N.2742/99 με στόχο την ανάπτυξη παραγωγικών και επι-~~
~~χειρηματικών πρωτοβουλιών ιδιωτών, για την αναβάθμι-~~
~~ση υφιστάμενων ή τη δημιουργία νέων καταλυμάτων πα-~~
~~ραμονής επισκεπτών (ξενοδοχειακών και συναφών επι-~~
~~χειρήσεων), με κατεύθυνση την ποιοτική αναβάθμιση της~~
~~δραστηριότητας.~~

Προβλέπεται η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού
 (συνεδριακός, εσωτερικός, ορεινός, χειμερινός, θαλά-
 σσιος, κοινωνικός, αγροτικός και αθλητικός, κλπ), για επέ-
 κταση της περιόδου και για μείωση των εντάσεων που
 ασκούνται από την σημερινή μορφή του κατά τη θερινή πε-
 ρίοδο και μόνον στον παράκτιο χώρο. Η αναβάθμιση και δι-
 εύρυνση του Τομέα, θα πρέπει να συνδυάζεται με τα δί-
 κτυα πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος και με αντι-
 προσωπευτικά και πιλοτικά ολοκληρωμένα προγράμματα
 ανάδειξης περιοχών (έργα - ενέργειες ανάδειξης/προστα-
 σίας, αλλά και υποδοχής - ξενάγησης - διαχείρισης επι-
 σκεπτών), ώστε να λειτουργήσουν ως βασικοί πόλοι έλξης
 των επισκεπτών. Θα απαιτηθεί ανασχεδιασμός για ειδικές
 τουριστικές υποδομές ειδικά στις πύλες εισόδου των πε-
 ριοχών που προορίζονται για τουριστική ανάπτυξη (κλασι-
 κού τύπου ή ήπια), καθώς και δράσεις που να οδηγούν σε
 κοινοπραξίες - δικτυώσεις των επιχειρηματιών, με στόχο
 την ποιοτική αναβάθμιση του προϊόντος και την προσέ-
 κλυση επισκεπτών - τουριστών αντιστοίχου επιπέδου. Πί-
 οτα μηχανοκίνητου αθλητισμού μπορεί να αναζητηθεί
 στην Νότια πλευρά του Δήμου Γουβών.

Ειδικότερα προσδιορίζονται ως περιοχές αναζήτησης
 Περιοχές Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων
 (Π.Ο.Α.Π.Δ.) ή Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων
 (ΠΕΧΠ):

Στις παράκτιες ζώνες

- Οι σημειούμενες στον χάρτη Π1 ζώνες της βόρειας
 ακτής, για δραστηριότητες αναβάθμισης των υφιστάμε-
 νων ξενοδοχειακών/τουριστικών μονάδων,
- Οι σημειούμενες στον χάρτη Π1 ζώνες της νότιας
 ακτής, για δραστηριότητες ξενοδοχειακών/τουριστικών
 μονάδων

Στις ζώνες των ορεινών και ημιορεινών όγκων

- στις σημειούμενες στον χάρτη Π1 περιοχές ήπιας
 τουριστικής ανάπτυξης σε ορεινούς και ημιορεινούς
 όγκους, με κατεύθυνση την ολοκληρωμένη προγραμμα-
 τική παρέμβαση στο συνολικό χωρικό πλέγμα, εμπλουτί-
 ζοντας με ειδικές δραστηριότητες τις επιλεγμένες ζώνες
 ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, όπως πληροφοριακά κέ-
 ντρα, μικρά θεματικά μουσεία, οργανωμένους Ξενώνες
 με μετατροπή οικιστικών συνόλων και μικρές ξενοδοχεια-
 κές μονάδες, ορειβατικά κέντρα και καταφύγια, μικρά
 αθλητικά, ιππικά και χιονοδρομικά κέντρα, ειδικά θερα-
 πευτήρια, κ. ά.. Οι ζώνες αυτές εντοπίζονται:

• ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ: στις ΝΑ παρυφές του Ψηλορεί-
 τη και στις ΒΑ περιοχές αυτού, από Φανερωμένη έως
 Κρουσώνα και στα Αστερούσια, και από Αγ. Μύρωνα έως
 Δάφνες και από δυτικά από τον Λέντα έως τις τρεις Εκ-
 κλησιές. Η ευρύτερη περιοχή Βιάννου. Η περιοχή ανατο-
 λικά του Καστελλίου (Μοχός, Κράσι, Γωνιές, Αβδού κλπ).
 Η περιοχή Επισκοπή Μυρτιά, Κουνάβοι, Αρχάνες, κλπ.

• **ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΟΥ:** στην περιοχή του Ζήρου - Χανδρά - Αγ. Γεωργίου, στην περιοχή Ορεινό - Καβούσι, στην ευρύτερη περιοχή Κριτσά, στην ευρύτερη περιοχή Μάλες - Μεταξοχώρι, στις ΝΑ παρυφές της Δίκης και στο Οροπέδιο, στην περιοχή ανατολικά της Σητείας και δυτικά του Παλαικάστρου

• **ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ:** στον Κέδρο, από το Σπήλι έως τον Φουρφουρά, έως τις ΝΔ κλιτύς του Ψηλορείτη, στην πάνω λεκάνη του Μυλοπόταμου, από Μονή Αρκαδίου έως Ανώγεια, στις βόρειες κλιτύς του Ψηλορείτη και στους ημιορεινούς όγκους, από Επισκοπή έως Σέλια, με ενσωματωμένους τους πολυπληθείς παραδοσιακούς οικισμούς

• **ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ:** στις ανατολικές παρυφές των Λευκών Ορέων, από Σφακιά έως και δυτικά του δίδυμου Βάμος - Βρύσες και στις δυτικές παρυφές των Λευκών Ορέων, από Σούγια - Οροπέδιο Ομαλού έως και Μεσκλά και στη νήσο Γαύδο

Όσον αφορά στην επικαιροποίηση των κινήτρων αρμοδιότητας ΕΟΤ, προτείνεται ως κατεύθυνση η ακόλουθη διαβάθμιση: (1) η παράκτια ζώνη της βόρειας ακτής, όπως αυτή σημειώνεται στον χάρτη Π1, και (2) οι παράκτιες ζώνες της νότιας ακτής, όπως αυτές σημειώνονται στον χάρτη Π1, να αντιμετωπίζονται ως περιοχές «ελέγχου τουριστικής ανάπτυξης» και να προβλεφθούν κίνητρα για τη βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών και της τουριστικής υποδομής και (3) σε όλες τις ζώνες του χάρτη Π1 ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, να θεσπιστούν ειδικά κίνητρα για τον εμπλουτισμό τους με τις προβλεπόμενες νέες δραστηριότητες και σημαντικά μεγαλύτερα ποσοστά επιχορήγησης και επιδότησης, όταν για την εγκατάσταση τέτοιων δραστηριοτήτων χρησιμοποιούνται κτίρια ή παραδοσιακά σύνολα που αποκαθίστανται.

Γ.3.8. Καθορισμός περιοχών για περαιτέρω εφαρμογές των διατάξεων των Ν.2508/97 και Ν.2742/99

Γ.3.8.1. Ρυθμιστικά Σχέδια, Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια, Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης

Από τον Ν.2508/97, για το Ηράκλειο Κρήτης, προβλέπεται η κατάρτιση και έγκριση Ρυθμιστικού Σχεδίου, η οποία και οφείλει να προωθηθεί άμεσα. Ως κατεύθυνση, όσον αφορά την οριστικοποίηση των ορίων του Ρυθμιστικού Σχεδίου, θεωρείται ότι θα πρέπει να εξεταστεί το σύνολο της χωρικής περιοχής της αναπτυξιακής ενότητας. Σημειώνεται ότι το όριο της αναπτυξιακής ενότητας Ηρακλείου είναι δεν είναι ιδιαίτερα ευρύτερο της περιοχής που είχε ενταχθεί στην ΕΣΧΠ 16/81, εάν μάλιστα συνεξεταστούν το μεγάλο χρονικό διάστημα και η συσσώρευση των προβλημάτων. Στα πλαίσια του Ρυθμιστικού Σχεδίου και σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του παρόντος, θα πρέπει να αναθεωρηθεί αντιστοίχως η ΕΣΧΠ 16/81.

Για τις περιοχές των αστικών οικιστικών κέντρων Αγίου Νικολάου, Ιεράπετρας, Σητείας, Ρεθύμνου, Χανίων, Κισάμους, Νεάπολης και Μοιρών, που διαθέτουν εγκεκριμένα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια, αυτά θα πρέπει να αναθεωρηθούν και επεκταθούν τουλάχιστον στα όρια της πραγματικής πόλης όπου είναι αναγκαίο, με τις κατευθύνσεις του παρόντος, σύμφωνα με τον Ν.2508/97 άρθρο 4 και συνυπολογίζοντας τον χαρακτήρα του συνόλου της εδαφικής έκτασης των αναπτυξιακών ενότητων - υποενοτήτων στις οποίες ανήκουν. Σημειώνεται ότι από το σύνολο των σημαντικών οικιστικών κέντρων αυτών των αναπτυξιακών ενότητων και υποενοτήτων, μόνον το Τιμπάκι δεν διαθέτει εγκεκριμένο ΓΠΣ.

Για τις λοιπές περιοχές των μικρότερων οικιστικών κέντρων θα πρέπει να εκπονηθούν Γ.Π.Σ. ή Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π., αναλόγως σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.2508/97 και βεβαίως σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του παρόντος και συνυπολογίζοντας τον χαρακτήρα του συνόλου της εδαφικής έκτασης των αναπτυξιακών ενότητων - υποενοτήτων στις οποίες ανήκουν. Σημειώνεται ότι από το σύνολο των οικιστικών κέντρων αυτών των αναπτυξιακών ενότητων και υποενοτήτων, μόνον η Παλαιοχώρα διαθέτει εγκεκριμένο ΓΠΣ.

Γ.3.8.2. Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων (ΠΕΧΠ)

Οι περιοχές που υφίστανται χωρικές επιπτώσεις από μεγάλης κλίμακας έργα στην Κρήτη, αφορούν στις ευρύτερες ζώνες των μεγάλων φραγμάτων, που είναι ήδη υπό κατασκευή ή ολοκλήρωση ή πρόκειται να κατασκευαστούν στα πλαίσια του Γ.ΚΠΣ. Πρόκειται για τις ευρύτερες περιοχές των φραγμάτων Φανερωμένης Ινίου και Πλακιάτσας, Ποταμών, Βαρσαμιάτη Αλικιανού και Δίδυμο Σεμπρωνιώτη και Αποσελέμη για τις οποίες προτείνεται να χαρακτηριστούν ΠΕΧΠ.

Ως περιοχή με μειονεκτικά χαρακτηριστικά, λόγω δυσμενούς προσπελασιμότητας, αλλά μεγάλου ενδιαφέροντος όσον αφορά στα στοιχεία φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος που ενσωματώνει, θεωρείται η ζώνη κατά μήκος του ευρωπαϊκού περιπατητικού μονοπατιού Ε4, η οποία και προτείνεται να χαρακτηριστεί ΠΕΧΠ, ώστε να διατυπωθεί συντονισμένο πρόγραμμα μέτρων και έργων κατά φάσεις και φορείς χρηματοδότησης, για την ενίσχυση, αποκατάσταση και εν γένει διαχείρισή της, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του παρόντος.

Γ.3.8.3. Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ)

Όπως έχει ήδη αναλυτικά τεκμηριωθεί, το σύνολο του περιαστικού χώρου των σημαντικών αστικών κέντρων της Κρήτης απαιτεί την κατάρτιση και εφαρμογή σχεδίων ολοκληρωμένων αστικών παρεμβάσεων, οι οποίες και θα πρέπει να προωθηθούν με τα εργαλεία του Ν.2508/97 και ειδικότερα τις διατάξεις για τις αστικές αναπλάσεις. Οι κατά τις διατάξεις του Ν.2742/99 θεωρούμενες περιοχές για προώθηση ολοκληρωμένων στρατηγικών αστικού σχεδιασμού αφορούν σε «αστικές περιοχές που παρουσιάζουν κρίσιμα και σύνθετα προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ποιότητας ζωής». Προτείνεται να καταρτιστεί και να εγκριθεί ΣΟΑΠ, για λόγους υποδειγματικούς, στην Πόλη του Ηρακλείου και ειδικά σε ζώνη κατά μήκος του διερχόμενου διευρωπαϊκού άξονα, της σύνδεσής του με το αεροδρόμιο Ηρακλείου και της περί το αεροδρόμιο περιοχής.

Γ.3.9. Προτεινόμενες σημειακές παρεμβάσεις

Πέραν των προηγούμενων θεσμικού χαρακτήρα παρεμβάσεων, στον συνοδευτικό χάρτη «Π1: Χωροταξική Οργάνωση της Περιφέρειας», σημειώνονται οι προτεινόμενες σημειακές παρεμβάσεις, για εμπλουτισμό των Πόλεων της Κρήτης με δραστηριότητες διαπεριφερειακού, περιφερειακού και νομαρχιακού ενδιαφέροντος (Ερευνητικά Κέντρα, ΑΕΙ, ΤΕΙ, Μουσεία μεζονος σημασίας, Παραγωγικές Σχολές, Κέντρο Πιστοποίησης Περιβαλλοντικών Προϊόντων, κ.ά.), όπως αυτές αποτιμολογούνται διεξοδικά στο σχετικό κεφάλαιο.

Επιπροσθέτως, αναφέρονται δύο συμπληρωματικές παρεμβάσεις, οι οποίες σχετίζονται με την προσπάθεια

για αναβάθμιση του περιαστικού χώρου του Ηρακλείου, ως πύλης εισόδου της Περιφέρειας, οι οποίες έχουν συγκεκριμένη χωρική διάσταση, όπως:

- η χωροθέτηση του διεθνούς κόμβου τηλεπικοινωνιών στο Ηράκλειο, με δεδομένο ότι στα Χανιά βρίσκεται ήδη εν λειτουργία ο διεθνής τηλεπικοινωνιακός κόμβος Οπτικών Ινών.

- η χωροθέτηση συνεδριακού - ερευνητικού - πολυλειτουργικού κέντρου, συνδυσασμένου με Πάρκο Αναψυχής στον ευρύτερο περιαστικό χώρο της οικιστικής ενότητας Ηρακλείου.

Δ. Πρόγραμμα Δράσης

Δ.1. Το Μακροπρόθεσμο Πρόγραμμα Δράσης του Χωροταξικού Σχεδίου της Περιφέρειας (2000-15).

Το Πρόγραμμα Δράσης αναφέρεται στο σύνολο των ενεργειών, των ρυθμίσεων, των μέτρων και προγραμμά-

των, που απαιτείται να ληφθούν, προκειμένου να ολοκληρωθεί η «εφαρμογή» του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού εντός της προγραμματικής χρονικής

περιόδου 2000-15⁸. Στην Οριστική Φάση της Μελέτης του

Χωροταξικού Σχεδίου Κρήτης, εκτιμήθηκε αναλυτικά κατά κατηγορία δαπάνης το κόστος εφαρμογής του Χωροταξικού, ανεξαρτήτως των φορέων και των πηγών χρηματοδότησης (Εθνικό Σκέλος, Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες/Δημόσια δαπάνη, Ιδιωτική δαπάνη), το οποίο ανέρχεται σε 3.880,4 εκατ. ευρώ (σταθερές τιμές 1998), που επιμερίζονται ανά γενική κατηγορία δράσεων ως ακολούθως:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ - ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2000 - 2015

σε εκατ. ευρώ

	2000-15	
A. ΗΠΙΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ	943,8	
Βελτίωση μορφωτικού επιπέδου - ενισχύσεις επενδύσεων - επιχειρηματικότητα - κ.ά.		
B. ΧΩΡΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ	2.878,2	
Συγκρότηση οικιστικού δικτύου (διοικητικά κέντρα, περιφερειακά ιατρεία, ελλείπον εξοπλισμός)	59,3	
Μεταφορική υποδομή	1.844,7	
Ενέργεια	118,8	
Υδατικό Δυναμικό	120,0	
Διαχείριση υγρών και στερεών αποβλήτων	201,0	
Αναβάθμιση αστικού, περιαστικού και παράκτιου χώρου	291,1	
Ζώνες Φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος	139,4	
Οργάνωση μεταποιητικών υποδοχών	28,2	
Γεωργικές υποδομές	75,7	
Γ. ΣΗΜΕΙΑΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	54,0	
Δ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	4,4	

Δ.2. Οι διαθέσιμοι πόροι και οι πηγές χρηματοδότησης. Παραδοχές και εκτιμήσεις

Η Χώρα στο διάστημα 2000-06, λαμβάνει από τα διαρθρωτικά ταμεία 22,7 δισ. ευρώ (51,2% επί του συνόλου), με πρόβλεψη εθνικής δαπάνης 11,2 δισ. ευρώ (25,4%) και συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα 10,4 δισ. ευρώ (23,4%), σύνολο δηλαδή 44,3 δισ. ευρώ. Ευλόγως, το μερίδιο της Κρήτης θα αντιστοιχεί περίπου στο 5,5% του συνολικού μεριδίου της Χώρας, σε αναλογία με το ποσοστό του πληθυσμού της και επομένως οι συνολικοί πόροι που πρόκειται να διατεθούν στην Περιφέρεια, για την ίδια περίοδο, θα είναι της τάξεως των 2,5 δισ. ευρώ (850,0 δισ. δρχ.). Οι παραπάνω πόροι προορίζονται μόνον για την άσκηση της Περιφερειακής Πολιτικής της ΕΕ και όχι για την άσκηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, οι οποίοι θα πρέπει να είναι σημαντικοί, ώστε να κα-

ταστούν δυνατές οι απαιτούμενες διαρθρωτικές αλλαγές στον τομέα, δεδομένου ότι ο στόχος «στροφή στην παραγωγή γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων» αποτελεί ιδιαίτερα κρίσιμο παράγοντα για την Περιφέρεια.

Τον Ιούνιο 2002, ο δείκτης απορροφητικότητας⁹ όλων των Τομεακών Προγραμμάτων σε σύνολο Χώρας, για την περίοδο 2000-06, είναι στα επίπεδα του 1/2 (ήδη ενταγμένα/υπολειπόμενα). Εξαιρείται το Τομεακό της Μεταφορικής Υποδομής, στο οποίο είναι πολύ μεγαλύτερη, λόγω ωριμότητας των Μεγάλων Έργων. Από την διασταύρωση των στοιχείων και χρησιμοποιώντας τον ίδιο δείκτη, προκύπτει κατ' αναλογία ότι, με την αντίστοιχη απορροφητικότητα, υπολείπεται να διατεθεί στην Κρήτη ποσόν σαφώς μεγαλύτερο των 2,0 δισ. ευρώ, δεδομένου ότι η ωριμότητα των έργων της, σε σύγκριση με το σύνολο των Μεγάλων Έργων της Χώρας, είναι μικρότερη:

⁸ Η εκτίμησή είχε γίνει με προγραμματικό ορίζοντα το 2011, ο οποίος όμως μπορεί να μεταφερθεί για το 2015, προφανώς με χαμηλότερη ετήσια εκροή πόρων, η οποία σήμερα θεωρείται περισσότερο ρεαλιστική, ιδίως όσον αφορά στη δεύτερη περίοδο 2007-15.

⁹ Πηγή, για τα δεδομένα στοιχεία: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Γ ΚΠΣ, ΕΡΓΟΡΑΜΑ / 5.06.02

Ενταγμένα έργα ΚΠΣ στην Κρήτη, στις 5.06.2002		εκατ. ευρώ
	Έργα ΠΕΠ	294,0
	Έργα Τομεακών Ε.Π.	371,0
	Σύνολο	665,0
Υπόλοιπα έργα (προσεγγιστική εκτίμηση)		
	Έργα ΠΕΠ	440,0
	Έργα Τομεακών Ε.Π.	890,0
	Σύνολο	1.330,0
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		1.995,0

Για τη δεύτερη περίοδο εφαρμογής του Χωροταξικού Σχεδιασμού 2007-15, και επειδή προφανώς δεν πρόκειται να σταματήσουν οι δράσεις και τα έργα, αλλά ωστόσο η ροή των χρηματοδοτήσεων θα είναι κατά πολύ χαμηλότερη, εκτιμάται ευλόγως ότι θα εξευρεθούν πόροι της τάξεως των 1,6 δις ευρώ (550,0 δις. δρχ.), δηλαδή με ροή χρηματοδότησης μικρότερη περίπου κατά 2,5 φορές ετησίως.

Προκύπτει, επομένως, ότι το Σχέδιο Δράσης μπορεί να εφαρμοστεί στο σύνολό του κατά τη διάρκεια της επόμενης δεκαπενταετίας, εφόσον και για την εφαρμογή του απαιτούνται 3,9 δις ευρώ, ενώ εκτιμάται ότι θα είναι διαθέσιμα περίπου 4,1 δις ευρώ.

Δ.3. Το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δράσης (2000-06)

Δ.3.1. Το ΠΕΠ Κρήτης 2000 - 2006

Το ΠΕΠ Κρήτης, όπως υπεβλήθη τον Μάρτιο του 2001 και εγκρίθηκε, χρηματοδοτείται με 730,3 εκατ. ευρώ και οι προσανατολισμοί του συνάδουν απολύτως με τους στόχους του Χωροταξικού Σχεδίου της Περιφέρειας. Το ΠΕΠ Κρήτης είναι σαφώς στραμμένο:

- προς τις ήπιες δράσεις και πρωτοβουλίες, όπως βελτίωση μορφωτικού επιπέδου, κοινωνία της πληροφορίας, εξοικείωση των επιχειρήσεων με τις νέες τεχνολογίες, προώθηση της καινοτομίας, παροχή ίσων ευκαιριών στη γνώση, κλπ., δεδομένου ότι στους αντίστοιχους άξονες

προτεραιότητας και μέτρα διατίθεται το 22,9% των συνολικών του πόρων,

- προς την αναβάθμιση του αστικού, περιαστικού και παράκτιου χώρου, δεδομένου ότι στους αντίστοιχους άξονες προτεραιότητας και μέτρα διατίθεται το 18,4% των συνολικών του πόρων,

- προς την προστασία και την ανάδειξη του ενιαίου φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της νήσου, δεδομένου ότι στους αντίστοιχους άξονες προτεραιότητας και μέτρα διατίθεται το 14,7% των συνολικών του πόρων,

- προς την ενίσχυση του τομέα της μεταποίησης, δεδομένου ότι στον αντίστοιχο άξονα προτεραιότητας και τα μέτρα διατίθεται το 4,3% των συνολικών του πόρων και

- προς τη βελτίωση των γεωργικών υποδομών και την ενίσχυση της πολυαπασχόλησης των παραγωγών, δεδομένου ότι στους αντίστοιχους άξονες προτεραιότητας και μέτρα διατίθεται το 9,4% των συνολικών του πόρων,

σύνολο δηλαδή 69,7% των πόρων, προς τις αναδειχθείσες ως πρώτης προτεραιότητας δράσεις από το Χωροταξικό Σχέδιο.

Παρατίθεται αυτούσιος ο Πίνακας της Δομής του, όπου σημειώνονται οι άξονες προτεραιότητας, τα μέτρα, το ύψος των απαιτούμενων πόρων και οι πηγές χρηματοδότησης.

ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ 2000 - 2006

ΔΟΜΗ ΠΕΠ

(ποσά σε χιλ. ΕΥΡΩ)

		Π/Υ Δημόσιας Δαπάνης	% επί της Συνολικής ΔΑ ΠΕΠ	Ταμείο ΕΕ	Ιδιωτική συμμετοχή
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 1 Ενίσχυση της Περιφέρειας ως ερευνητικού και τεχνολογικού πόλου στην Ν.Α. Μεσόγειο, προώθηση της καινοτομίας και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας	ΜΕΤΡΟ 1 Εκπαιδευτικές και ερευνητικές υποδομές	21.247	3,41%	ΕΠΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 2 Εξοικείωση των επιχειρήσεων με τις νέες τεχνολογίες, προώθηση της καινοτομίας	7.082	1,14%	ΕΠΠΑ	7.082
	ΜΕΤΡΟ 3 Τεχνολογική αναβάθμιση και παραγωγή υπηρεσιών στις επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα	8.499	1,36%	ΕΠΠΑ	15.307
	ΜΕΤΡΟ 4 Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού	8.498	1,36%	ΕΠΠΑ	24.281
	ΜΕΤΡΟ 5 Προώθηση της κοινωνίας της πληροφορίας	5.666	0,91%	ΕΠΠΑ	0
	Σύνολο	50.992	8,18%		46.670
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 2 Προστασία του περιβάλλοντος και μείωση των ενδοπεριφερειακών ανιστήτων	ΜΕΤΡΟ 1 Διαχείριση στερεών, υγρών και βεβαρημένων αποβλήτων και ενίσχυση υποδομών ύδρευσης	18.801	3,01%	ΕΠΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 2 Υποδομές μεταφορών	150.142	24,07%	ΕΠΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 3 Υποδομές και εξοπλισμός στην εκπαίδευση	28.329	4,54%	ΕΠΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 4 Ανάπτυξη και ανάδειξη της πολιτιστικής ιστορικής κληρονομιάς	11.331	1,82%	ΕΠΠΑ	0
	Σύνολο	208.603	33,45%	0	0
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 3 Συμμετοχή της Περιφέρειας στα διεθνή μεταφορικά δίκτυα ως κόμβου διαμετακόμησης	ΜΕΤΡΟ 1 Υποδομές μεταφορών (λιμάνια - αεροδρόμια)	14.184	2,27%	ΕΠΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 2 Ανάπτυξη βασικής εμπορικής υποδομής	14.184	2,27%	ΕΠΠΑ	14.184
	Σύνολο	28.328	4,54%	0	14.184
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 4 Βελτίωση των οικονομικών λειτουργιών και της ποιότητας ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα	ΜΕΤΡΟ 1 Χωροταξικός - Πολεοδομικός σχεδιασμός	2.833	0,45%	ΕΠΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 2 Αναβάθμιση αστικού περιβάλλοντος και ποιότητας ζωής	51.014	8,18%	ΕΠΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 3 Διαμόρφωση βιομηχανικών και επιχειρηματικών περιοχών και δικτύων	16.997	2,73%	ΕΠΠΑ	14.184
	ΜΕΤΡΟ 4 Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας - ΕΠΠΑ	17.000	2,73%	ΕΠΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 5 Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας - ΕΚΤ	7.667	1,23%	ΕΚΤ	0
	Σύνολο	95.511	15,31%	0	14.184

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 5 Ανάπτυξη ορεινών, μειονεκτικών και λοιπών αγροτικών περιοχών	ΜΕΤΡΟ 1 Επενδύσεις σε επίπεδο γεωργικής γης - υποδομές	69.000	11,06%	ΕΓΤΠΕ	0
	ΜΕΤΡΟ 2 Δασικά Μέτρα	3.883	0,04%	ΕΓΤΠΕ	0
	ΜΕΤΡΟ 3 Προστασία περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη γεωργία, τη δασοκομία, την διατήρηση του τοπίου καθώς και την βελτίωση συνθηκών διαβίωσης των ζώων	2.000	0,32%	ΕΓΤΠΕ	850
	ΜΕΤΡΟ 4 Επενδύσεις σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης	15.468	2,48%	ΕΓΤΠΕ	15.468
	ΜΕΤΡΟ 5 Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης ειδικών αγροτικών περιοχών (ολοκληρωμένα σχέδια)	25.000	4,01%	ΕΓΤΠΕ	12.500
	ΜΕΤΡΟ 6 Υποδομές ορεινών κέντρων ανάπτυξης και δυνατότητες πρόσβασης των εσωτερικών ζωνών στα ορεινά κέντρα στα πλαίσια του μέτρου 5.5 "ολοκληρωμένα σχέδια"	20.000	3,21%	ΕΠΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 7 Υποδομές ορεινών κέντρων ανάπτυξης και δυνατότητες πρόσβασης των εσωτερικών ζωνών στα ορεινά κέντρα.	30.992	4,97%	ΕΠΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 8 Υποδομές αλιείας	8.780	1,41%	ΕΠΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 9 Εκτατική ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού	8.495	1,36%	ΕΠΠΑ	2.833
	ΜΕΤΡΟ 10 Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης ειδικών αγροτικών περιοχών - ΕΚΤ	4.500	0,72%	ΕΚΤ	0
Σύνολο		189.900	30,45%		31.651
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 6 Προώθηση της απασχόλησης - Παροχή ίσων ευκαιριών στην γνώση	ΜΕΤΡΟ 1 Ανάπτυξη κοινωνικών υπηρεσιών υποστήριξης για την προώθηση ίσων ευκαιριών	19.000	3,05%	ΕΚΤ	0
	ΜΕΤΡΟ 2 Ανάπτυξη ανθρώπινων πόρων	11.500	1,84%	ΕΚΤ	0
	ΜΕΤΡΟ 3 Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης	11.167	1,79%	ΕΚΤ	0
Σύνολο		41.667	6,68%		0
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 7 Τεχνική βοήθεια	ΜΕΤΡΟ 1 Τεχνική Βοήθεια ΕΠΠΑ	5.692	0,91%	ΕΠΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 2 Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ	2.780	0,45%	ΕΚΤ	0
	ΜΕΤΡΟ 3 Τεχνική Βοήθεια ΕΓΤΠΕ	188	0,03%	ΕΓΤΠΕ	0
Σύνολο		8.660	1,39%		0
Σύνολο Προγράμματος		623.661	100%		106.649

Δ.3.2. Το Πρόγραμμα Δράσης της περιόδου 2000 - 2006

Στον Πίνακα που ακολουθεί και με την παραδοχή ότι το «μερίδιο» της Κρήτης ανέρχεται σε περίπου 2,5 δις ευρώ, εκτιμώνται κατά κατηγορία δαπάνης τα ποσά και τα αντίστοιχα ποσοστά, που θα πρέπει να διατεθούν από το Γ ΚΠΣ και τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, ώστε να τύχουν εφαρμογής οι προβλεπόμενες από το Χωροταξικό Σχέδιο δράσεις.

Ο κύριος όγκος της συμμετοχής των Τομεακών Πολι-

τικών και Προγραμμάτων προβλέπεται να κατευθυνθεί προς την ολοκλήρωση της Μεταφορικής Υποδομής. Σημαντικό τμήμα των αντιστοίχων πόρων θα πρέπει επίσης να κατευθυνθεί προς τους τομείς της ενέργειας, του υδατικού δυναμικού και της διαχείρισης υγρών και στερεών αποβλήτων.

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντική θα πρέπει να είναι η συμμετοχή των πόρων από το Γ ΚΠΣ και τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες για την προώθηση του σκέλους των ήπιων δράσεων.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ - ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2000 - 2006 (σε εκατ. ευρώ)

	ΣΥΝΟΛΟ		ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ		ΚΠΣ και ΠΡΩΤΟΒ.	
		%		%		%
A. ΗΠΙΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ (Βελτίωση μορφωτικού επιπέδου - ενισχύσεις επενδύσεων - επιχειρηματικότητα - κοινωνία της πληροφορίας - έρευνα - κ.ά.)	556,4	24,0	167,6	22,9	388,8	24,5
B. ΧΩΡΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ	1708,5	73,8	554,0	75,8	1154,5	72,8
Συγκρότηση οικιστικού δικτύου	37,6	1,6	28,3	3,9	9,3	
Μεταφορική υποδομή	1053,0	45,5	164,3	22,5	888,7	56,1
Ενέργεια	77,8	3,4	0,0	0,0	77,8	4,9
Υδατικό Δυναμικό	66,0	2,8	0,0	0,0	66,0	4,2
Διαχείριση υγρών και στερεών αποβλήτων	102,7	4,4	18,8	2,6	83,9	5,2
Αναβάθμιση αστικού, περιαστικού και παράκτιου χώρου	163,5	7,1	134,7	18,4	28,8	1,8
Ζώνες Φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος	107,7	4,7	107,7	14,7	0,0	0,0
Οργάνωση μεταποιητικών υποδοχέων	31,2	1,3	31,2	4,3	0,0	0,0
Γεωργικές υποδομές	69,0	3,0	69,0	9,4	0,0	0,0
Γ. ΣΗΜΕΙΑΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	41,4	1,8	0,0	0,0	41,4	2,6
Δ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ (Τ.Β.)	8,7	0,4	8,7	1,3	0,0	-
ΣΥΝΟΛΟ	2.315,0	100,0	730,3	100,0	1584,7	100,0

Δ.4. Ενέργειες για την εφαρμογή του σχεδίου

Πέρα από τις αναγκαίες μελέτες και έργα, τις προτεινόμενες παρεμβάσεις και τις θεσμικές ρυθμίσεις (αλλαγή περιοχών κινήτρων, άμεση επιβολή χρήσεων γης, οργάνωση υποδομών και φορέων, κ.ά.), η εφαρμογή του Χωροταξικού Σχεδίου θα εξαρτηθεί κυρίως από δύο κρίσιμους παράγοντες:

- την προσέλευση στην Κρήτη του απαραίτητου ανθρώπινου δυναμικού, το οποίο θα αναλάβει να οργανώσει και να διεκπεραιώσει, με την ποιότητα που απαιτεί η προσπάθεια, τα εκτεταμένα προγράμματα κατάρτισης και ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας.
- την οργάνωση μηχανισμού παρακολούθησης και ελέγχου της εφαρμογής του σχεδίου, όταν αυτό θεσμοθετηθεί, με κατάλληλη συμπληρωματική στελέχωση Υπηρεσίας παρά την Γενική Γραμματεία, η οποία δύναται να εξελιχθεί σε έναν τύπο Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Χωροταξίας.

Όσον αφορά στην προώθηση της υλοποίησης των συγκεκριμένων προτεινόμενων έργων «τεχνικού» χαρακτή-

ρα, εκτιμάται ότι στην Κρήτη διατίθεται η απαραίτητη εμπειρία, ενώ αντιθέτως τέτοιου είδους εμπειρία δεν διατίθεται για τη λειτουργία και την συντήρησή τους, πράγμα που μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνον διαμέσου του προγράμματος κατάρτισης, ώστε στο μέλλον η τεχνογνωσία αυτή να μπορεί να «εξαχθεί» και στον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου.

Ε. ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Όπως στο Παράρτημα που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της απόφασης αυτής (Χάρτες Α1, Α2, Β1, Β2, Β3, Β4α, β, Δ1.1, Π1 και Π2).

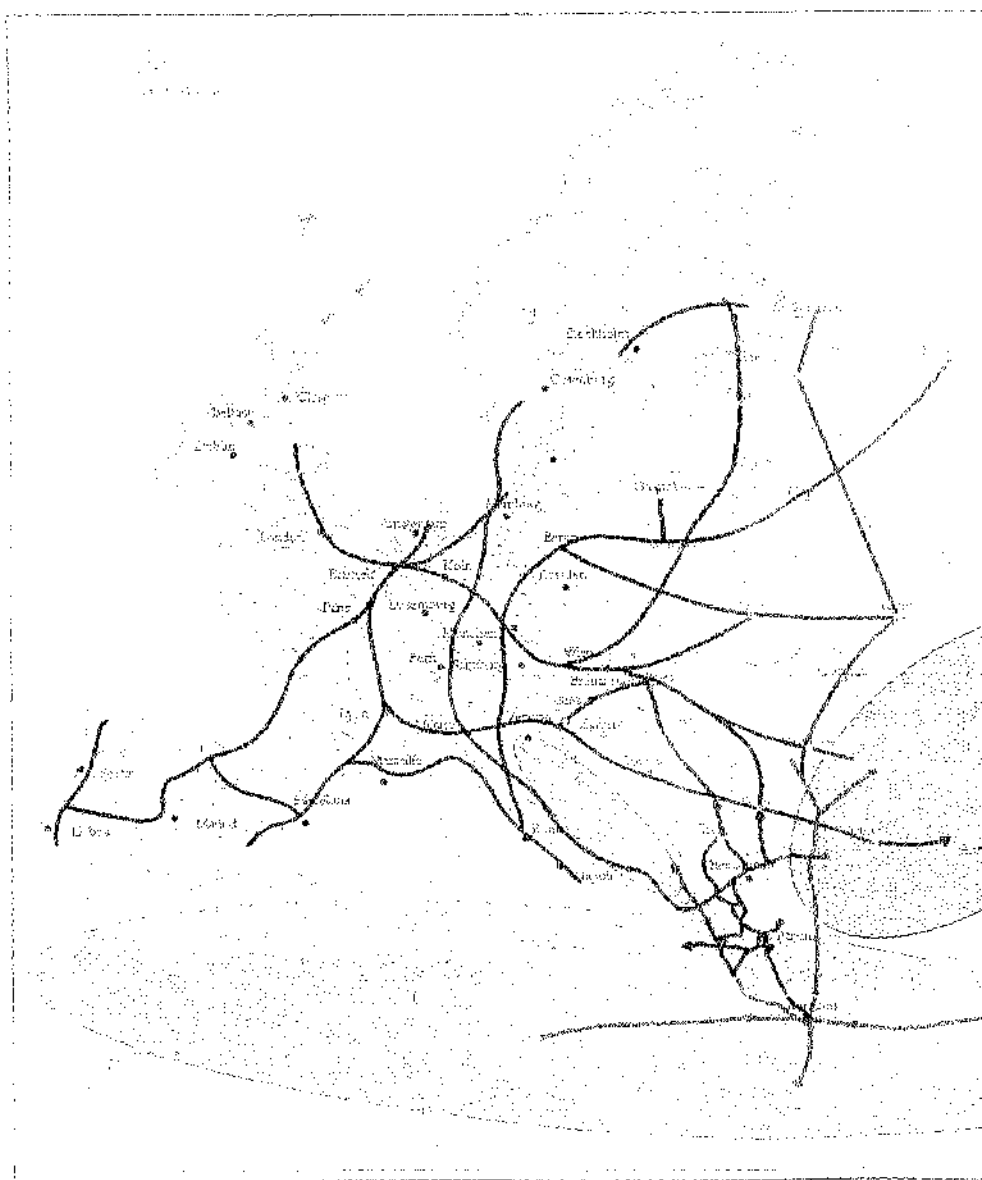
Άρθρο 4

Η ισχύς της παρούσας απόφασης αρχίζει από την δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 25 Ιουνίου 2003

Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΒΑΣΩ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Χάρτης Α.1: Διαχωσματική Απεικόνιση της
Θέσης της Περιφέρειας στον Ευρύτερο
Ευρωπαϊκό Χώρο

Περιφέρεια Κρήτης

Κόκκινη Αξονική Ανάπτυξη των χωρών της Ε.Ε.

Αξονική ανάπτυξη της Περιφέρειας Κρήτης
(υπόχρηστες πόλεις και προαστίες)

Περιφέρειες Στόχου 1 Ε.Ε.

Λοιπές χώρες Ε.Ε.

Προς Ευρύτερο Χώρο

Πανευρωπαϊκές Περιοχές

Οικίσσιμων Μαθητόρων

Αθροιστική Ίσως

Μείωση Θάλασσας

Μεσόγειος

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

Για τεχνικούς λόγους στο σχεδιάγραμμα
έγινε σμίκρυνση κατά ποσοστό 80%

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΟΡΟΤΑΞΙΑΣ

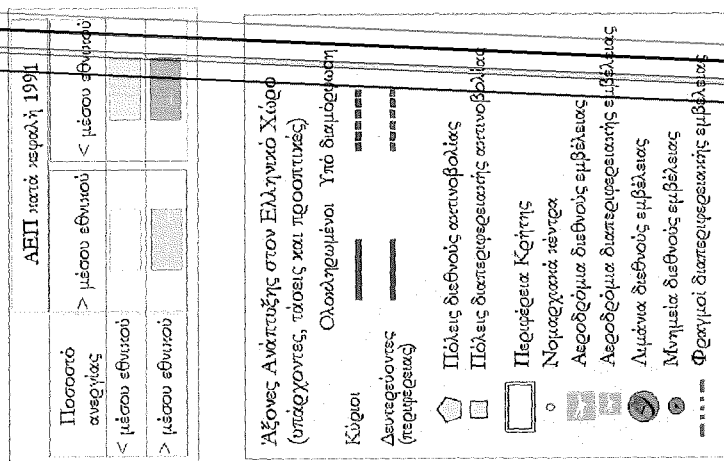
ΠΙΤΣΣΑΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

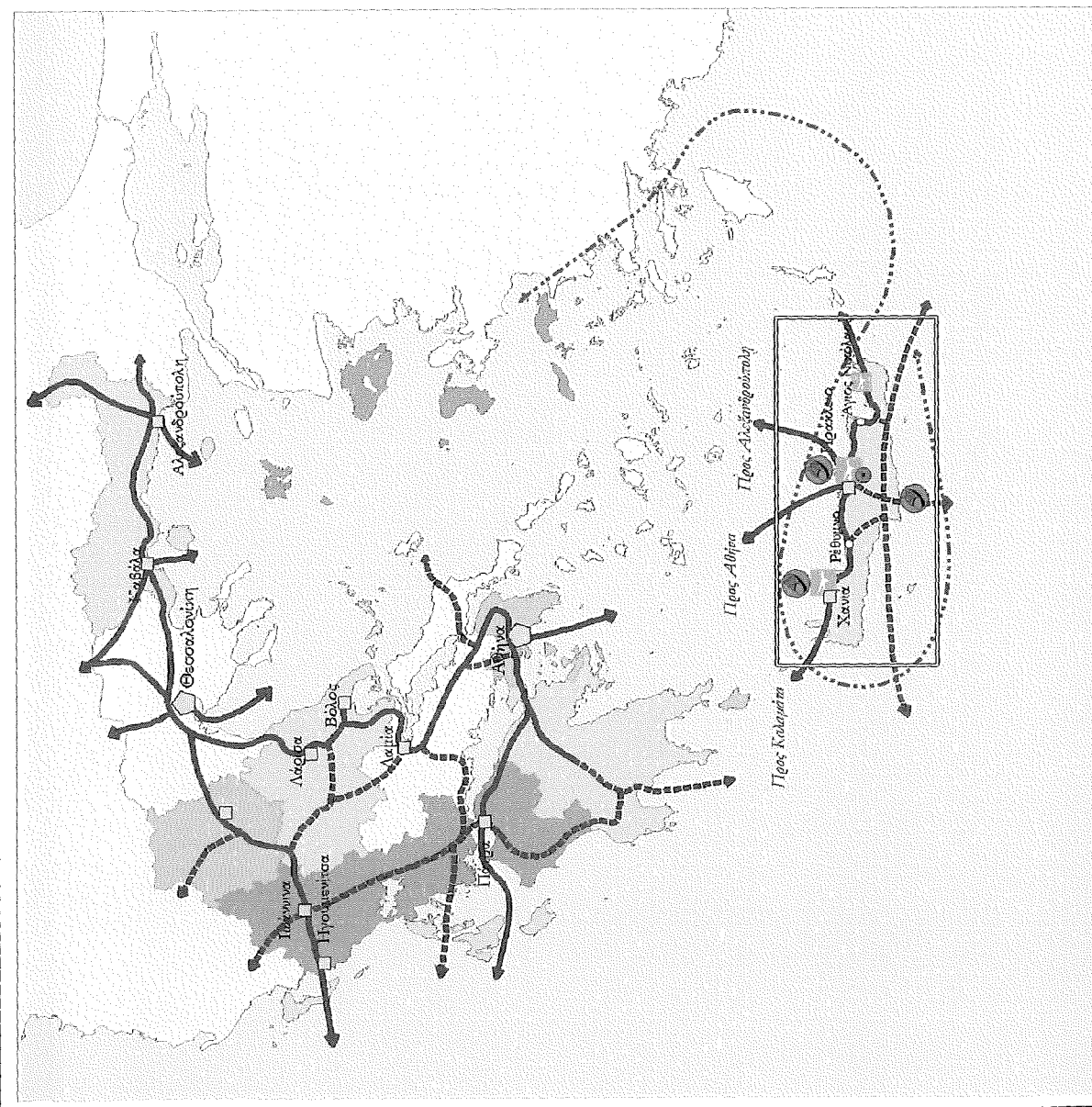
ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ)

20847

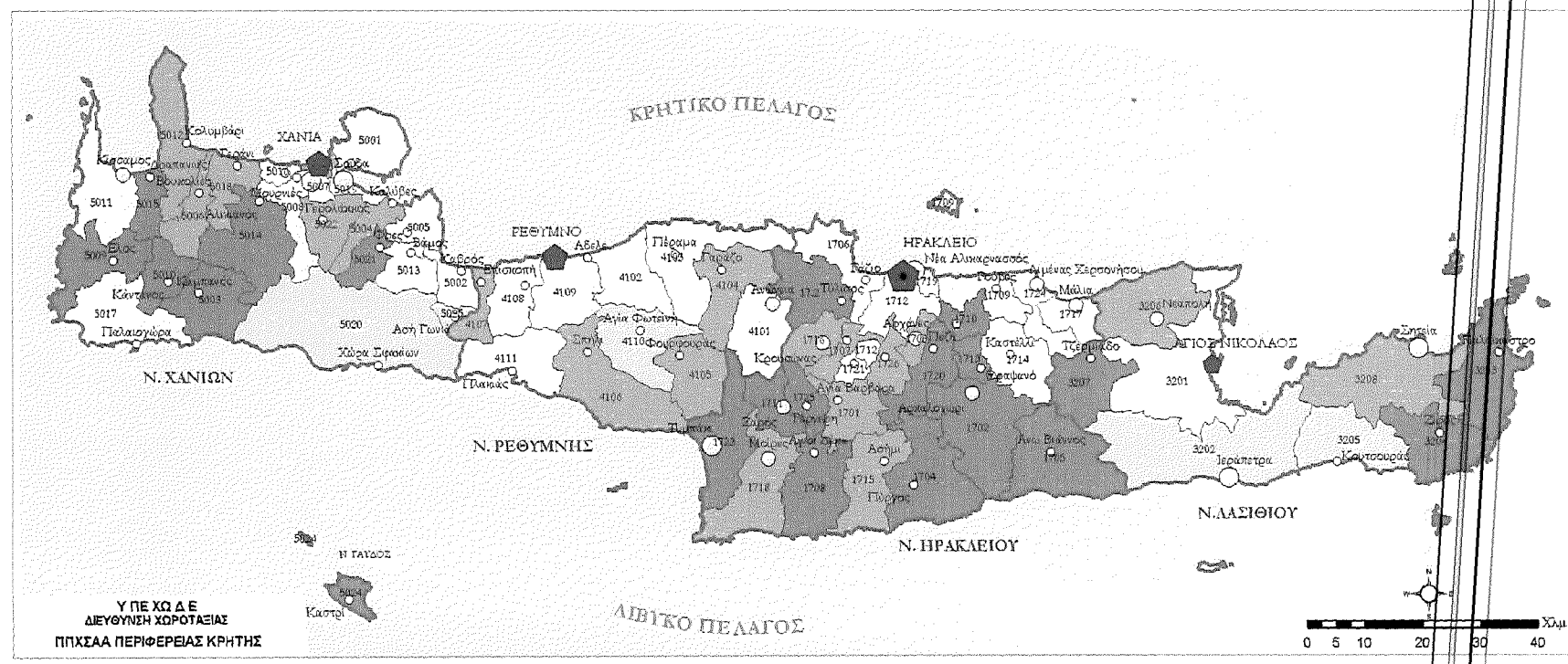
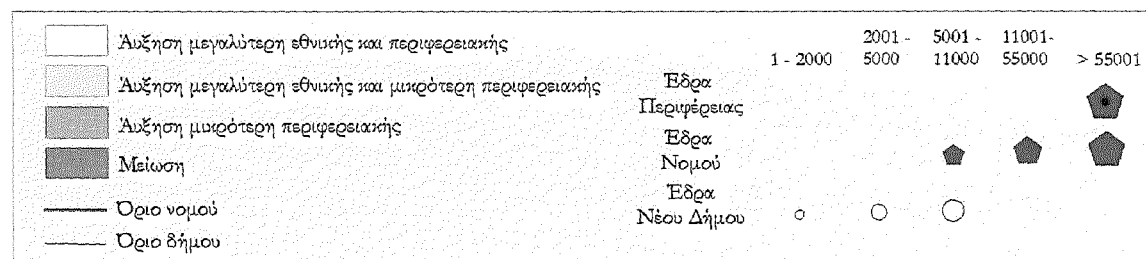
Χάρτης Α.2: Διαγραμματική Απεικόνιση της Θέσης της Περιφέρειας στον Ελλαδικό Χώρο

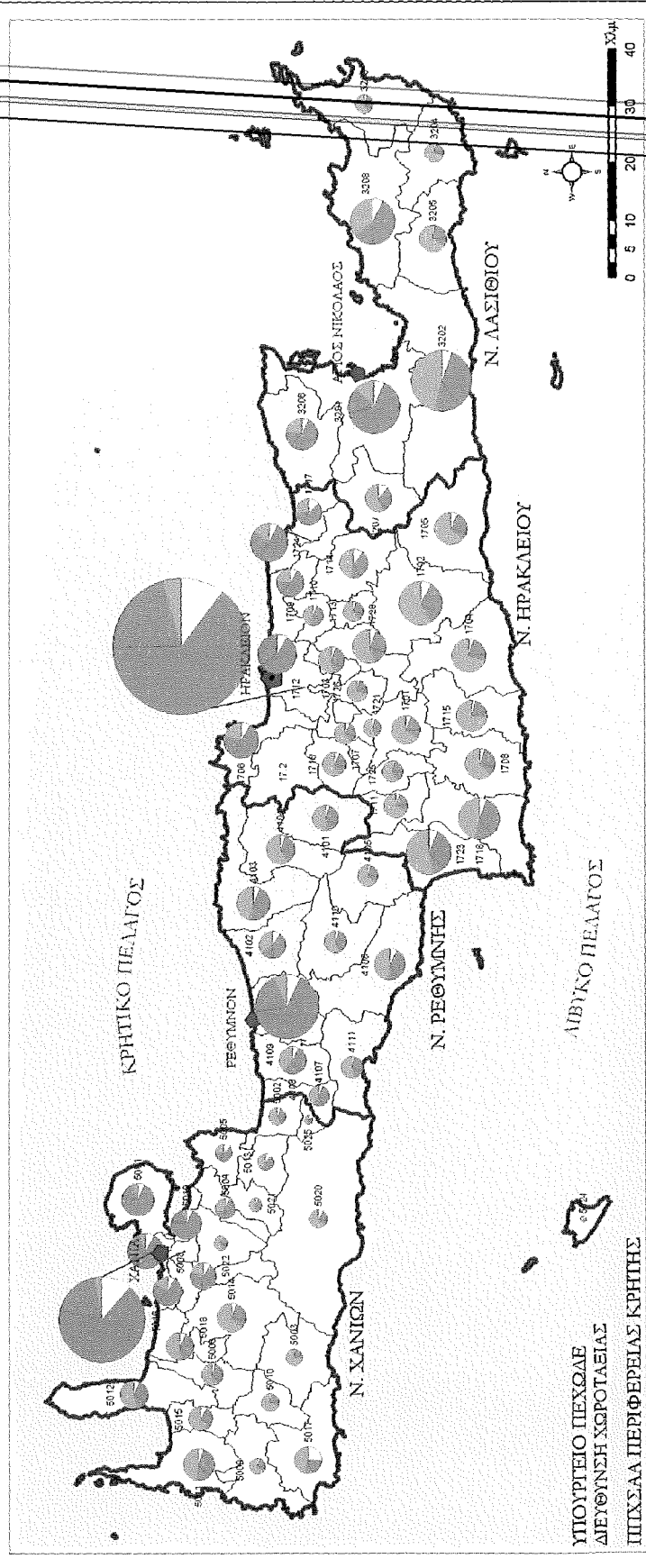
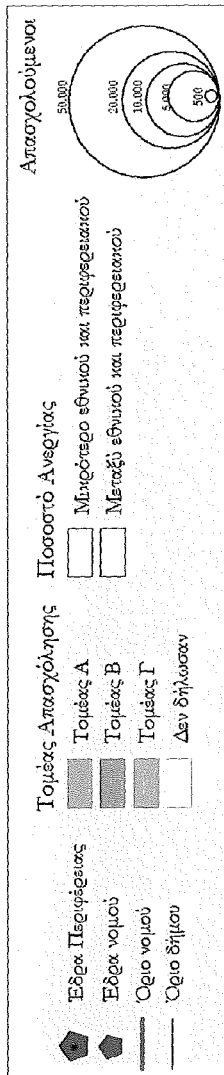
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕ ΧΩ Δ Ε
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

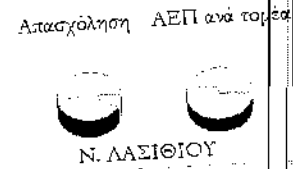
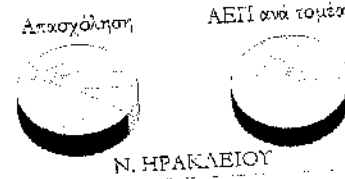
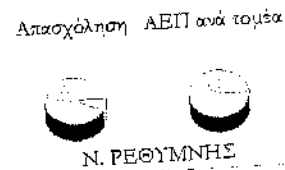
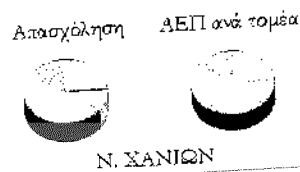
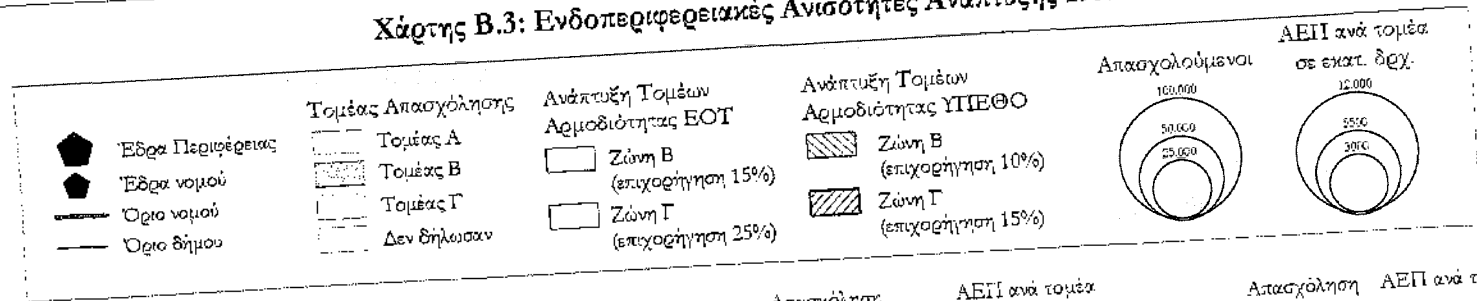
Χάρτης Β.1: Μεταβολή Πληθυσμού 1991-2001 ανά Νέο Δήμο

Χάρτης Β.2: Απασχόληση ανά Τομέα και Νέο Δήμο 1991

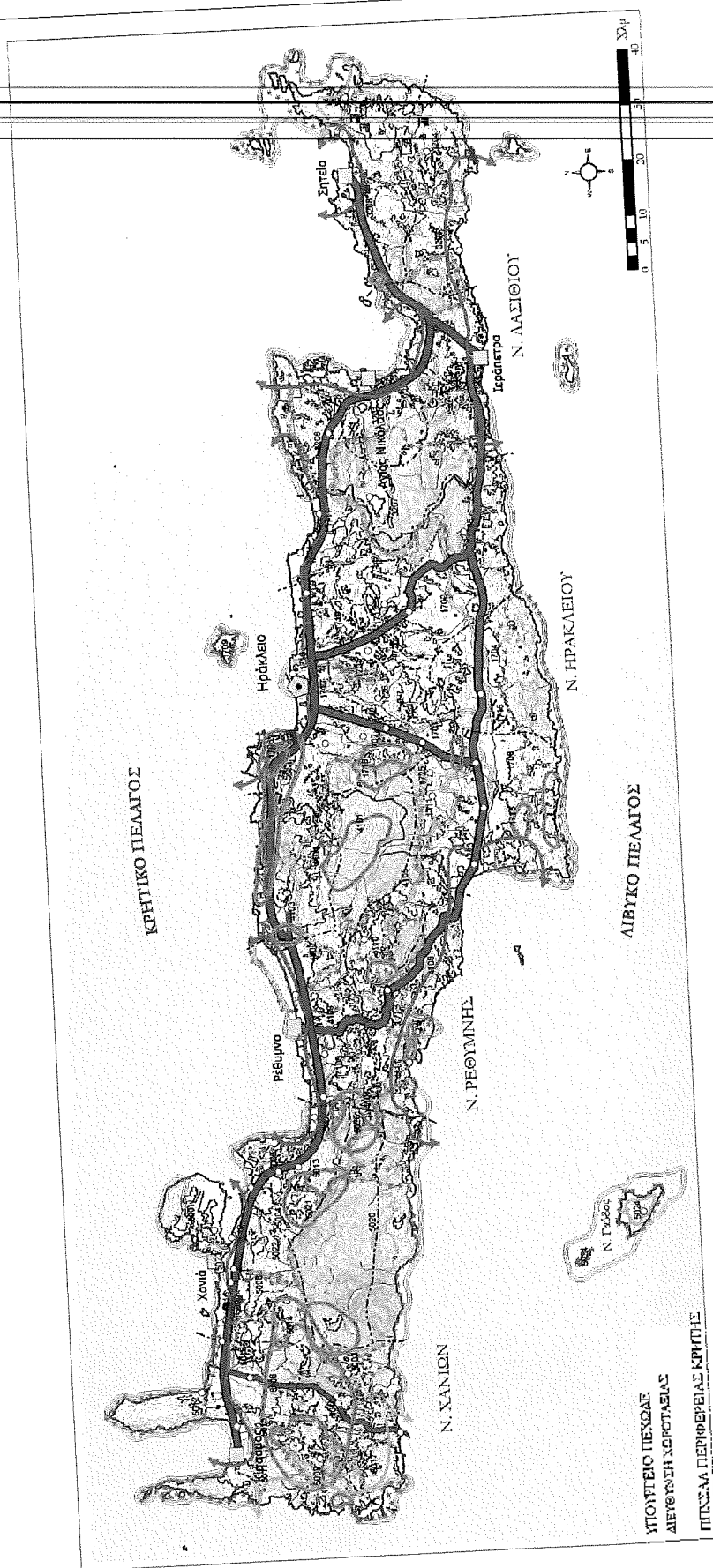
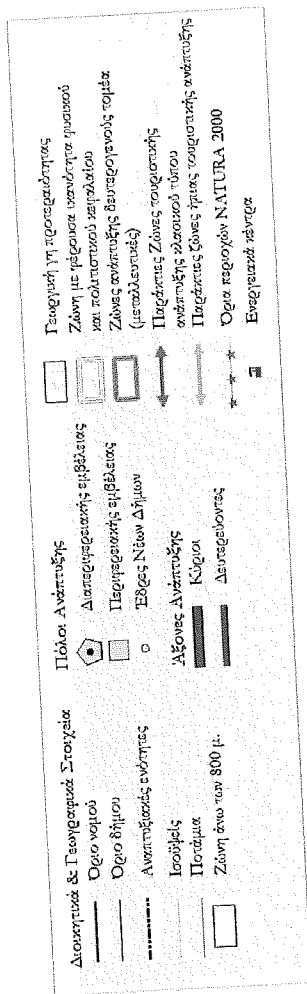

Χάρτης Β.3: Ενδοπεριφερειακές Ανισότητες Ανάπτυξης 1991

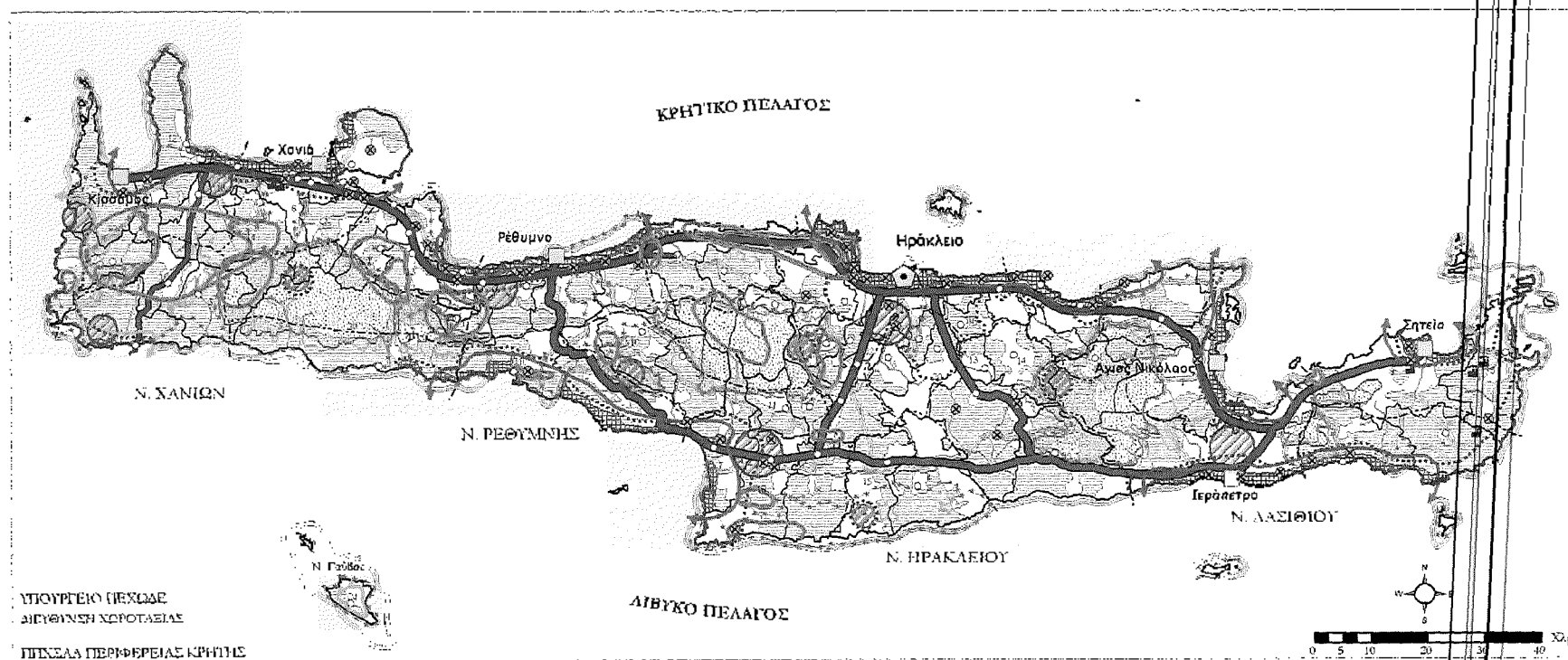
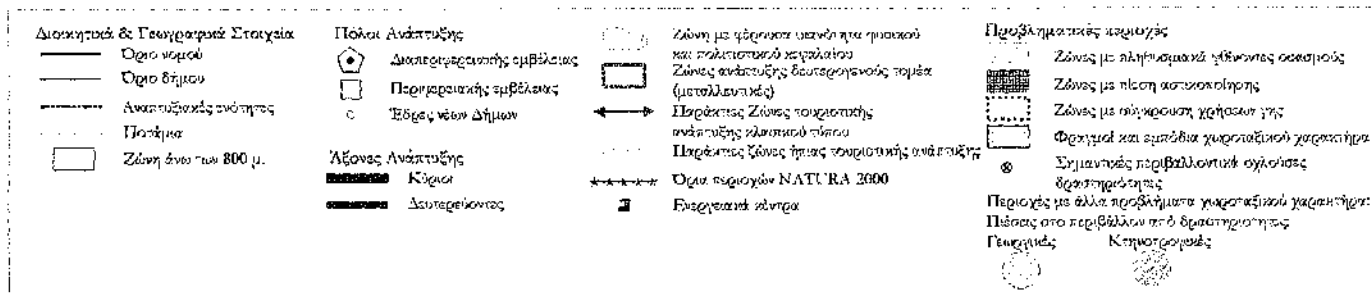

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕ ΧΩ Δ Ε
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΓΠΧΣ ΑΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

Χάρτης Β.4: Αξιολόγηση Χωροταξικής Οργάνωσης της Περιφέρειας και Προοπτικές Β4.α: Προοπτικές

Χάρτης Β.4: Αξιολόγηση Χωροταξικής Οργάνωσης της Περιφέρειας και Προοπτικές Β4.β: Προβλήματα

ΧΑΡΤΗΣ Π.1: ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

